

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE ZARAGOZA

SIGNATURA: I – 178

*Alberto Magno, San. Compendium
theologicae veritatis. Venetiis. 1485.*

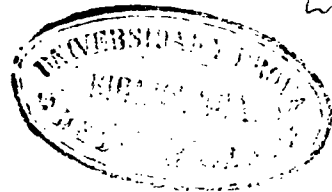
deus. Aliquis per adoptionem. ut sancti.
Aliquis per creationem. ut quicquid creatu-
ra. De filio dei dicit Anbanasius in alter-
catione contra Arrium quod ipse dicitur
sensu quo cuncta cogitantur sapientia qua
cogitata disponuntur virtus qua disposita
perficiuntur. lumen quo perfecta clarescunt
verbum quo clarificata nunciantur. *f*ilius
ergo dei dicitur sapientia patris non quod pa-
ter sapiens sit sapientia genita sed quia fili-
um genuit cui appropriatur sapientia. Unde
de pater dicitur omnia fecisse in sapientia.
id est in filio dei vel cum sapientia que est fi-
lius quoniam iudicialia sunt opera trinita-
ris. Unde hec prepositio innocat subaucto-
ritatem in filio qui hoc ipsum habet a pa-
tre quod res creat. Generaliter enim verum
est quod quicquid habet persona. vel operatur
hoc habet a deo a quo est. Qualiter autem
filius sit de patre nota quod hec prepositio de.
quandoque notat causam efficientem ut cum
dicitur christus conceptus de spiritu sancto. quod
notat causam materialem ut cum dicitur
christus natus est ex maria virgine. quandoque
idemprimitatem essentie ut cum dicitur filius
natus de patre quandoque transsubstantia-
tionem ut cum dicitur corpus christi sit de pa-
tre quandoque ordinem secundum quod dicitur
creatura fieri de nihilo.

*f*ilius est imago patris.

Lapulum.

Adago triplex est. scilicet equalitatis imi-
tationis. et representationis. Primo
modo filius est imago patris. Secundo modo
factus est ad imaginem dei. Tertio modo
mundus dicitur speculum. vel imago dei.
Est igitur imago non ad imaginem. sicut fili-
us. Nam hec prepositio ad dicit differentiam
et distantiam inter imaginem et imaginatum.
hoc autem non cadit in filium unde bene di-
citur imago patris sed non ad imaginem et
est imago ad imaginem sicut homo et ange-
lus. Et est aliud non imago. sed ad unagi-
nem et mundus hic qui proprie non dicitur
imago. sed vestigium creatoris. quia in
trinitatem representet non tamen imitatur

nec est capax eius sicut homo. est tamen
deus ad imaginem dei factus. quia deus ali-
ud exemplar non habuit ad cuius similitu-
dinem creaturas faceret. nisi seipsum. Est
imago genita ut filius. et est imago creata.
ut homo et angelus et est imago facta ut sta-
tua beryllus que ipsum representat. Ex his
patet quod esse imaginem convenit creatori. et crea-
ture. Creatori quidem quia filio qui est ima-
go patris. Creature vero convenit tunc cor-
porali quod spirituali quod etiam compositis. Pro-
prie in loquendo dicitur quod creatura corporalis
est creatoris vestigium. unde Augustinus ad ro-
m. primo. Invisibilia dei per ea que facta sunt etc.
Ibi hec prepositio. p. non dicit medium dis-
ponens in quantum creatura consideratur in
se sed exiens in quantum est similitudo crea-
toris quia non disponit ad cognitionem crea-
toris immo patet modum potius imper-
diret cognitionem cum inter creatoris et cre-
aturam maior sit dissimilitudo quam similitudo.
creatura vero spiritualis dicitur creato-
ris similitudo. Ezechiel. 28. Tu signaculum
similitudinis etc. et hoc ideo quod in angelo pro-
pter nature simplicitatem expressio est simi-
litudo ad deum quod in homine. Creatura vero
composita. id est homo dicitur imago
dei. Bene. primo. scilicet accipimus hominem ad
imaginem et si. non. et hoc ideo quod in homine in-
veniuntur plures trinitates quod in angelo. unde
quo ad hoc homo potius dicitur imago trinita-
tis. *f*ilius dei possidet triplicem excellentiam
sicut innuit. Augustinus ad Hebr. primo. Qui cum sit
splendor glorie et figura substantie eius por-
tansque omnia verbo virtutis sue. prima. scilicet
respectu patris a quo producit. et sic est splen-
dor glorie patris. Est enim ut ait. Dionysius. *f*ilius
talitatis radius in se manifestans gloriam patris
nam. Secunda respectu spiritus sancti quem
ducit ex se. et sic est figura. id est similitudo sub-
stantie patris. Est. nam. alia persona ab ipso. si-
cut a patre. quam personam quod non accepit spiritus
sanctus a patre. sicut et filius. Tertia respectu crea-
turarum que per eum produciunt. et sic est portans
omnia verbo virtutis sue. Propter primum dicitur
verbum filius patris. quoniam perfecte loquitur

21.496

bonitatem. et summas patris liberalitatem qui nihil bre uoluit quod filio suo non communicaret. Istud est uerbum essentialiter et eternaliter genitum temporaliter pmissum a prophetis et apostolis predicatum. ab angelo in incarnationem nunciatum. Propter secundum deum de filius imago patris. quia tres personae sunt quales in eternitate. in maiestate. et potestate. in filius de potius imago patris quia spiritus sanctus. quia non solum habet conuenientiam in uisum cum patre in essentia idem personae. sicut et spiritus sanctus sed etiam habet conuenientiam extra cum patre ex eo quod sicut a patre procedit filius sic a filio spiritus sanctus: sed a spiritu sancto nullus. Nam secundum rationem non intelligendi respectus huius reuelationum sunt extrinsecus existentes. quod potius ab aliquo sunt quod in aliquo. Intelligentia enim relationum ad hoc ad quod refertur aliquid respicit. unde si pater non habet filium non sum. et conuerso. Propter tertium dicitur filius. uirtus patris prima ad chor. p. Mos autem predicamus christum dei uirtutem et dei sapientiam. Inuenitur etiam imago trinitatis in nobis uidelicet in memoria. intelligentia. et uoluntate. uel in mente notitia et amore. in quibus per ordinem patris et filii et spiritui sancto assimilamur. Nota etiam quod imago de relative ad illud cuius similitudinem gerit. et ad quod imitandum facta est. Hoc autem contingit dupliciter. quantum ad speciem et signum speciei. et sic imago hominis est in filio suo qui ipse in humana specie et figura imitatur. et hec est perfecta imago. quantum ad signum tantum. et non ad uirtutem speciei. sic imago hominis est in lapidea. et hec est imperfecta imago. Primo modo filius est imago patris sicut in natura communicans. Secundo modo imago dei est in homine. licet minus perfecte.

¶ Spiritus sanctus est.

Capitulum. 7.

Adanatio duplex est in diuinis. Una per modum nature. Alia per modum uoluntatis. Illa que est per modum nature. est generatio secundum quod si-

lius est a patre. Illa que est per modum uoluntatis. hec dicitur processio appropriata. Priorie uero dicitur spiratio secundum quod spiritus sanctus est a patre et filio. Ideo rō autem hec emanatio per modum uoluntatis dicitur esse. quia spiritus sanctus amor est. Amor autem secundum uoluntatem est. Proccedit autem spiritus sanctus a patre mediate et immediate: Mediate quia filius ipsum spirat qui hoc habet a patre. Immediate uero quia ipse pater ipsum spirat.

¶ Spiritus sanctus amor patris et filii est.

Capitulum.

Spiritus sanctus amor dei est. et tripliciter. v. essentialiter. personali- ualiter. et exemplariter. Essentialiter dicitur spiritus sanctus amor. in quantum ipse cum patre et filio unus deus est. Ipsi enim tres in quantum sunt unum in essentia diligunt se amore essentiali. qui appropriatur spiritui sancto. Personaliter uero dicitur spiritus sanctus amor. in quantum ipse est nexu patris et filii. Pater enim et filius diligunt se amore procedente qui non est pater nec filius. sed spiritus sanctus. De hoc nexu dicit Augustinus. Est ineffabilis quidam complexus in illa trinitate. non genitus. sed genitoris genitum suauitatem ingenitum largitate perfundens omnes creaturas pro capto carum. Exemplariter quoque dicitur spiritus sanctus amor. quoniam amoris gratia qui est in nobis spiritus sanctus non solum efficiens est. sed etiam exemplar atque sumus. Amor enim qui est in nobis a spiritu sancto est efficiens. et hoc in quantum ipse spiritus sanctus est deus. Exemplariter autem est in nobis. in quantum ipse spiritus sanctus est procedens per modum amoris a patre et filio. Sed finaliter est in nobis amor. in quantum spiritus sanctus a quo amor noster est habet rationem primi boni in quod tendit amor noster. Notandum quod amor qui est spiritus sanctus ex modo procedendi est necrus. s. trinitatis. sed propter ipsam processionem est distinctus a patre et filio. pro natura uero diuine perfectione est persona

et suppositum. propter diuinam uero simplicitatem ipse est deus et lumen bonus. Igitur spiritus sanctus est amor quo pater et filius se diligunt cum autem dicitur pater et filius diligunt se spiritus sancto. i. amore qui est spiritus sanctus. et secundum hoc prepositio est uera. sed intelligitur sic. diligunt se spiritus sancto. i. per spiritum sanctum. uel per amorem qui est spiritus sanctus. et secundum hoc non est concedenda. esset enim intellectus quod spiritus sanctus esset principium in trinitate quod falsum est quia pater filioque procedit. quia non est ibi aliquid respectu cuius hec dicitur. p. dicat ibi principium. Est enim regula quod hec dicitur. per semper dicitur locum principii respectu alicuius positi in locutione. sicut quod dicitur pater operatur creaturas per filium. ibi notatur ratio principii in filio respectu operis. Similiter hoc conceditur. Filius operatur per patrem. nam ibi notatur ratio principii in patre. et hoc duplici respectu. s. respectu filii. et respectu operis.

¶ Spiritus sanctus charitas et donum scorum est.

Capitulum.

Deum inueniat in scripturis sepius quod spiritus sanctus charitas et donum dei dicitur. et uirtus spiritus sancti fit charitas que nos deum et primum diligimus. unde notandum est quod amor siue charitas tribus modis sumitur. uno modo effectiue. et sic ab his dubio uerum est quod spiritus sanctus amor est quo diligimus deum. quia spiritus sanctus operatur in nobis habitum et modum charitatis. Alio modo sumitur exemplariter. sic etiam spiritus sanctus est charitas qua diligimus deum et primum. Charitas enim que est spiritus sanctus est exemplar nostre charitatis. Tertio modo sumitur charitas formaliter per modum inherente. et sic charitas dicitur uirtutis habitus in anima quo diligimus deum et primum. Et secundum hunc modum spiritus sanctus non dicitur charitas. nec contrariatur dicitur Augustinus. de tri. c. 6. Eadem charitas qua nos diligit deus. et nos ipsum. quia uerum fitum aliter et aliter est. nam deus diligit nos ea formaliter. nos uero ipsum diligimus efficienter et exemplariter. non formaliter. nam o-

esse. et agere est a forma inherente agenti. quod est principium agendi. et forma sicut caliditas igni. Sciendum tamen quod spiritus sanctus dicitur. cum datur eius donum. quia spiritus sanctus est amor et primum donum. posterius autem non datur sine priori. Preterea corpus mysticum est unum per amorem. cum enim nihil creatum sit unum in diuersis particularibus oportet quod membra corporis mystici uniantur uno amore increato qui est spiritus sanctus. Sic sicut Augustinus. Totum malum hominis est uirtutis fructus. et uirtutis fructus. constat ergo quod oppositum est totum bonum eius. s. fructus fructus. et uirtutis fructus. Sed ad fructum eo quod fructus est requiritur primum fructus fructus. et etiam dispositio debita fructus unde requiritur presentia spiritus sancti et eius donum. s. amor quo inheret ei. uirtutem cum datur nobis spiritus sanctus non incipit esse in loco nouo. sed nouo modo per productionem noui effectus. et noui respectus ex quo creatum a se habet aliter ad spiritum sanctum quod primum. quia est in ipsa. ut in cognoscere et amare ipsum. quod non fuit prius. Ex istis dicitur per quod in iustificatione duplex charitas nobis datur. s. creata et increata. illa qua diligimus. et illa qua diligimur. uel datur nobis charitas increata qua diligimus effectiue. et creata qua diligimus formaliter. quod nostrum diligere ipse creat. ex his colligitur. quia si deus sit ubique per essentiam presentiam. et potentiam non habet ab omnibus hominibus per gratiam. Adhuc spiritus sancti duplex est. sicut et filii. una uisibilis. sicut apparuit super christum in columba et super apostolos in linguis igneis. Alia inuisibilis qua inuenitur in mente ad sanctificationem creature rationalis. sed prior sit ad in habitationem deum nostram ad alios. Eo modo filii duplex est missio. s. uisibilis. uel incarnatio et inuisibilis. uel est in eterna mens illuminatio. Notandum quod missio filii et spiritus sancti inseparabilia sunt. s. de filii quod mens per gratiam illuminatur ad deum cognoscendum. de spiritus sancti. quando effectus accenditur ad deum

amandum: Sciendum est qd solus patris est mittere et non mitti. cum enim pater a nullo procedat nisiqz mitti dicitur. quia vero filius et productus et productus. ideo mittit et mittitur. Spiritus vero sanctus productus et productus. sed non producit nisi ex tempore. Ideo ipse est proprium mitti et non mittere nisi respectu creature. ut ad conversionem populi dicuntur apostoli missi a spiritu sancto nisi forte dicatur mittere hominem assumptum. Sed spiritus sanctus mittere dicitur in quantum cum patre et filio idem est in essentia trinitatis non in quantum persona. sic etiam filius mittit se ipsum unde. Augustinus libro de trinitate. Intellegimus illam incarnationem. et ex virgine natiuitatem in qua intelligitur filius missus vna eademqz operatione patris et filii inseparabiliter esse factam non separato etiam spiritu sancto. Et his patet qd beati sunt improprie exponende. Spiritus sanctus mittit se et mittit filium et filius mittit seipsum nisi intelligatur in quantum est de virgine natus. Nec aures est ratio. quia mittere dicitur auctoritatem ratione productionis eterne. Quibus modis datus est spiritus sanctus in signo visibili. Sciendum qd in signo apparuit spiritus sanctus ut calefaceret frigidis. Et in linguis ut doceret ignaros. Et in sono ut terreret rebelles. Apparuit etiam in alijs tribus modis scilicet in nube. tempore Moysi ut ductus eius columna nobis esset sicut legitur esai. 63. Item in columba super baptizatum christum ad ascendendam gratie plenitudinem que in ipso erat. Item in flammis post resurrectionem ad significandam viuificationem affectus. quia flammis ab interiore procedit. Datus est igitur spiritus sanctus ois post resurrectionem scilicet in terra propter dilectionem proximi et de celo propter dilectionem dei. vel datus est in terra ad recondanda peccata aliorum. Jo. 20. In spiritu dei. Accipite spiritum sanctum quem remittit. Datus est de celo repente ad romam. et ad operationem miraculorum de his

duobus psal. 32. Verbo domini celi firmati sunt quo ad primum et spiritu oris eius omnis virtus eorum quo ad secundum. Tertio fuit collatio spiritus sancti apostolis facta ante passionem quando fuerunt baptizati. ibi enim innuitur eorum baptizatus ubi dicitur. Qui homo est non indiget. nisi ut pedes lauet. in signum predictorum ut inungitur homo ad significandas hanc triplicem spiritus sancti missionem. scilicet in baptismo in confirmatione et in morte. Quadruplicem effectum consecuti sunt apostoli et presentia spiritus sancti. Primo eloquentiam in linguis. Secundo audaciam in tormentis. Tertio efficaciam in miraculis. Quarto protectionem a vitijs: quia post pentecostem non peccauerunt mortaliter. Accipiunt et modo vtiliter spiritum peccatores in igne ad purgandum. Tunc tertio. Et baptizabit vos in spiritu sancto et igne. Item penitentes ad proficiendum psal. 42. Spiritus meus hodie deducet me. Item perfecti ad sanctificandum. 2o ad Rom. 1. Qui dedit in cordibus nostris signum spiritus. Item beati ad fruendum psal. Remittit confusio mea et. Item tribulati ad consolandum ad rom. 8. Non accepistis spiritum seruitutis. iterum in timore et. Item ignorantibus ad instruendum. Jo. Paracletus autem spiritus sanctus quem mittit pater in nomine meo et. Quo tempore datus sit spiritus sanctus attendendum est quod in die quinquagesima. ut ostendatur actor esse remissionis. nam annus iubilaeus seruicibus uicibus dicitur primus renouationis qui fuit etiam creationis. Datus quoque fuit tertia hora quod dicitur primus homo in hora tertia perdidisse gratiam unde conueniens fuit eadem hora apostolis reddere. Item alia ratione datus est hora tertia. scilicet ut ostenderet quod etiam nobis hora tertia datur gratia dei. Sunt enim tres hore morales. scilicet primo confessio. et satisfactio. et hoc nomine spiritus sancti datus est quod potestesse dicitur

locutio vnius proprii nominis: et tunc conuenit tamen persone tertiae in trinitate. vel possunt iste dictiones sumi diuisim. et sic quilibet trium personarum est spiritus sanctus. Spiritus sanctus habet multa nomina. dicitur enim spiritus a spirando actiue: eo quod spirat. Jo. 2. Spiritus ubi vult spirat et secundum hunc modum hoc nomen spiritus coelestis est omnibus tribus personis. sed spiritui sancto conuenit per appropriationem. Alio modo dicitur spiritus a spirando passiuo eo quod spiratur. et hoc modo proprium est spiritui sancto qui procedere debet per modum spirationis non solum etiam dicitur spiritus sed additur sanctus. quia sanctus idem est quod mundus vel firmus vel sine terra. Ita autem non solum ueniunt ei quoad se. sed in comparatione quo ad nos nam per gratiam spiritus sancti a peccatis mundamur. in bonis firmamur. a terrenis separamur. Sanctus ergo non solum est in se. sed quod nos sanctos facit ea sanctitate. de qua dicit Dionysius. Sanctitas est ab omni immunditia libera et perfecta. et ois immaculata munditia. Praeterea spiritus sanctus vocatur ne quis vnitas et aplerus. et hoc prout comparatur ad patrem et filium. Item dicitur donum altissimi et hoc prout comparatur ad nos. quod omne datum opti. et ois deo. per. de. est de. et. Item dicitur fons viuus. quod simpliciter duo donorum nobis fuit. Et scilicet. Spiritus sapientie et intellectus spiritus consilij et fortitudinis. spiritus scientie et pietatis. et spiritus timoris domini. Item dicitur ignis quod effectum accendit. Item dicitur caritas non solum quod est amor patris et filij sed quia nos amantes facit. Item dicitur spiritalis vnicio quia omnes tribulationes mundanas suauiter facit iocundas. secundum illud In labore requies. in esu temperies. etc. Item dicitur dextera dei digitus quia sicut omnes corporales res digito demonstrantur ita per spiritum sanctum ostenduntur res spirituales oculo spirituali. Item dicitur paracletus. quod consolationes mentibus infert. Item magistrorum optimus. quod intellectum ad cognitionem et sumptis

illuminat. Et in trinitate personarum vnitas essentia est capitulum. 10. In vnitate nature diuine tres sunt persone. quare prima est a nulla. Secunda est per generationem a sola prima 3o est per eodem spirationem a patre et filio. Illud tamen sic est quod trinitas personarum non creditur ab essentia vnitate. simplicitate. immutabilitate. et incommutabilitate. hinc per hoc patet quod credere deum non posse se sume coicere. et egeret in eo potentiam. Qui vero crederet hoc cum posse sed ne scire negaret in eo sapia. Qui crederet cum hoc posse et scire. sed nolle negaret in eo bonitatem. cum igitur potuerit. sciuerit. et voluerit se sume coicere hoc fecit et naturaliter. scilicet modo dilectionis et dilecti. hoc est filius et filium scilicet. Praeterea de bono est sui diffusum. ut dicit Dionysius. vnde cum prout sit fons bonitatis emanatio erit ab ipso perfectissima que est generatio. Erunt etiam emanatio iocundissima que est per modum benedictionis et liberalitatis. Nec autem emanatio amoris est quod est spiritus sanctus a patre et filio. pcedens Et bene dicitur amor emanatio liberalitatis. quia amor primam donum est quod a liberalitate procedit cum sit donum intrinsecum in ipso dante. in quo. scilicet amore omnia alia donantur. Nec beata trinitas tribus modis innotescit. ipsa. nam patet in scripturis ostenditur in figuris relictis in creaturis. Primo in quantum beata trinitas patet in scripturis. vnde Leo papa. Credimus sanctam trinitatem patrem et filium et spiritum sanctum. vnum deum omnipotentem vnius substantie vnus essentia. vnius potestatis. Item Isa. Ad diuinitatem seraphim ter dicitur Sanctus in laudem. beate trinitatis subiungentia in singulari dominus deus sabaoth. propter confessionem vnariis diuine. Si ergo non essent tres persone non diceretur in genere. faciamus hominem ad similitudinem nostram sed meam: et tunc si essent tres persone et non vna substantia non diceretur ad imaginem. sed ad imaginem nostras ad idem ostendit de potentia in patre cum dicitur. Benedicite nos deus deus

incomprehensibilis. **De aliis di. 22.**
Et propter hoc etiam dicitur sedere super thronum. i. super plenitudinem scientie: et super omnem intellectum. s. in comparatione ad locum sic est incurranscriptibilis. Ambrosius. Nihil prescriptum et conscriptum nihil diuisum trinitas habet. non loco clauditur. non estimati one concluditur. non est variabilis in propria ratione ad durationem sic est eternus. **Aplos. 1. ad thimo. 1.** Regiauit seculorum immota li. 22. **De his quibus dicitur in sequentibus per ordinem.** Tenendum est certissime quod in deo non est proprietas longitudo nec latitudo. nec subtilitas nec profunditas. sed hec methaphorice sunt in deo. Est. n. latitudo caritatis que nos ab errore reuocat. **3c. 1. re.** Caritate perpetua dilecti. ideo attraxit miserans sui. Est et longitudo patientie que malos expectat. diffimulat namque peccata hominum. propter presentiam. Est in eo subtilitas sapientie que omnem sensum superat. **Aplos ad hebr. 4.** Omnia autem nuda et aperta sunt oculis eius. Est etiam in eo profundum iustitie que peccatores damnat. **Ma. 1. 23.** Sic maledicti in ignem eternum.

De infirmitate dei.

Cap. 15.

Obiandum non est deum esse infirmitatem: quia cum in deo sit potentia et essentia. per quod essentia eius est infinita sicut et potentia. unde sicut potentia dei non potest iterum possit plura: sic et essentia dei non est ita in aliquibus rebus quam possit esse in pluribus. imo si mundi essent infiniti omnes repleceret. **Proterea cum sit deus rex. causa efficiens formalis et finalis.** sicut dicere de deo non est in quantum est causa efficiens quod sit effectiua nec in quantum est formalis quod sit formata. eadem ratione non erit dicere cum sit causa finalis quod sit finita. Nullo ergo modo dicendum est deum esse finitum secundum substantiam nisi finitum dicitur completum et perfectum. **Sane triplex dicitur infinitum.** s. negatiue priuatiue. contrarie seu desperate. **Tri. s. finitum** negatiue dicitur per abnegationem finis. et sic dicitur infinitum illud quod non finitur. et hoc modo infinitum est quod non

natum finiri. Infinitum priuatiue est quod natum est finiri. non tamen finitur. Infinitum contrarie est quod habet contrariam dispositionem ad finitendum. **Primo modo** essentia diuina est infinita: quia non habet finem nec est nata finiri. Similiter si dicitur infinitum tertio modo. Si vero dicitur infinitum priuatiue sic non potest dici finitas: quia non est nata finiri: imo est finiens omnia. **Itres finis dicitur triplex dicitur enim terminus.** et finis huiusmodi titas continuis dicitur infinita. quia non est diuisibilis in infinitum. et hoc ideo quia in continuo non est terminus in productione. sicut finis nec in numero est terminus in additione. **Alio modo dicitur finis idem quod perfectio.** Tertio modo dicitur finis idem quod quod unumquodque finitur. **Primo modo** deus est infinitus non secundum quantitatem dimensionum que in eo non est. sed secundum quantitatem virtutalem que in ipso est. Sed quia in deo omnimoda est diuisio virtutis et essentie. non potest esse infinitus in virtutibus. quoniam sit essentie. **Secundo modo** materia dicitur infinita: quia caret perfectione. **Tertio modo** malum culpe dicitur infinitum: quia non est ordinatum ad finem.

De incomprehensibilitate dei.

Cap. 16.

Reator creatorum cognosci non potest ad plenum in via. vel etiam in patria quia finitum nulla est proportio ad infinitum. **Boetius** trinitas sibi soli nota est. et hoc ipso unde dicitur. Nihil deo prius est et nil incomprehensibilis. quod neque cuius rei prius est quod esse sui. **Sane esse omnium dicitur deum non quod illa sint quod est ipse.** sed quod ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia. Est enim intelligentia nostra ad illa luce inaccessibile in multo minus quod visus noctue vel vespertilionis ad luce solis unde dicitur in psal. 103. Qui ambulat super penas ventorum. hoc est super intelligentias angelicas. verum apprehendit deum aliquo modo per fidem in via. **Aug. 2.** Mentis hanc actum in ualida et tamen excellenti luce non significat nisi iusticia fidei emadef. **Ad idem dicitur.** Ita deus est et rationalis creator: ut tamen capiat ab ipsis: a rationalibus in capi potest omnibus per fidei cognitio

nem sed a bonis ubi capitur per amorem. **Dicimus** ergo quod de deo scire possumus quod non sit non aut quod sit. **Aug. 2.** Intellegimus deum sine qualitate boni sine quantitate magni sine indigentia creatore sine finis presidente sine habitu vel ambitu omnia continentem. sine loco ubi habet totum. sine tempore sempiternum. sine sui mutatione mirabilia faciente nihilque patientem. **Comprehenditur** quod deus per speciem pro dignitate meritorum in patria. **Aug. 2.** Videbimus tunc maiestatis essentiam. et vniuersumque eo prospicimus quo hic vicerit prius. **Est exemplum** in mari. quod se offert visui. et tamen secunduus ambitum totum videtur non potest. et hoc est tam propter maris latitudinem quod propter ipsius nostri visus ad tantam superficiem inproporcionabilitatem. **Hoc igitur** tenendum est quod in via deum cognoscere possumus quod est in patria quod sic est. nunquam tamen nec hic. nec ibi quid est. **Visus** corporalis impeditur tripliciter. s. per tenebras. per falsam lucem. per auersionem a re visibili. **Eodem modo** impeditur visus spiritalis circa cognitionem dei. **1.** per tenebras peccati vel erroris. **2.** Qui facit peccatum in tenebris est. cum legitur. **1. ad. 2. Cor. 3.** Quis in hodiernum diem cuius legitur in nocte vel lamem positum est super cor eorum. **2.** per falsam lucem hoc autem sit quod quis mittitur eterna secundum naturalia. exemplum habetur in ligno putrido quod in nocte quantum lucem videtur habere: sed cuius dies venient nihil est. **3.** per auersionem a re visibili: sicut cognoscibili. hoc est quando quis spero incommutabili bono rebus mirabilibus adheret. talem oculis egris odiosa est lux et puris amabilis. **Deus** cognoscitur interior et exterior. Interior dupliciter. quia quandoque per inspirationem quod paucis daturus est. **Ap. ad cor. 2.** Scio hominem in ipso Iesu etc. quandoque per rationem per quem modus plures philosophi de deo notitia habuerunt. **Ad. 1. Ro. 1.** Inuisibilia dei etc. **Exterior** etiam dupliciter. s. per creaturas. **Ap. 2.** Videbimus tunc per speculum. s.

creaturarum. que modo sunt speculorum creaturis in patri. sic e converso. ipse deus est speculum creaturarum. in futuro in quo omnia videbimus que ad gaudium nostrum pertinebunt. **Item** per doctrinam. **Ap. 2.** Fides ex auditu sicut cognoscitur unum quandoque ex auditu. quandoque visu quod gustu. sic deus quodammodo cognoscitur auditu. s. cognoscunt. n. deum qui audiunt verbum dei. et per illud credunt. visu cognoscunt theologi qui legunt deum in scripturis et philosophi qui speculantur cum in creaturis gustu. cognoscunt soli boni. **psal. 137.** **Distate** et vi. quoniam tua. est deo. **Et** iste vltimus modus perfectissimus est. et certissimus. **Distate** dicitur quod tribus modis cognoscitur deus. s. per remotionem. sive abnegationem. ut cum dicitur deus non est hoc vel illud. **Distate** dicitur de ange. gerat. ppones. negatiue de deo sunt vere affirmatiue vero incompertate. **Item** per eminentiam. ut cum in creatura inueniatur potentia attribuenda est deo summa potentia. et sic de alijs. **Item** per causam secundum quod per effectus veniunt ad cognitionem cause. vel per cognitionem motuum ad cognitionem mouentis. **Item** nota quod anima sensu percipit corpora per formas in materia in parte corpore. imagine vero corporum similitudines et formas abstractas a materia etiam presentem corpore vel absente. ratione autem corporum naturas. intellectu spiritum creatum. intelligentia vero spiritum increatum. **Sciendum est** quod cognoscibilia quedam sunt intra rationem. quedam iuxta quedam sunt intra rationem sunt que sensu percipiuntur. ut alba nigra. et huiusmodi. **Iuxta** rationem sunt que ratione percipiuntur. ut vera falsa. iusta. vel iniusta. **Supra** rationem sunt que sola diuina reuelatione apprehenduntur. aut auctoritate scripturarum creduntur. ut tres esse personas unum deum.

De Incomprehensibilitate dei.

Cap. 17.
Dicitur deus est. et in multis est quia nec abest vili loco nec vili capitur loco. **Aug. 2.** Deus est in mundo non inclusus extra mundum non exclusus. **supra**

mandatum non datus infra. mundum non deprecatus. Et bis p3 q3 deus e intra oia. r hoc q3 oia replet. r vbiq3 presens e. Item extra oia q3 oia cotinet. nec vsq3 valet coarctari. s3 nota q3 hoc ppositio: extra. dicit sibi non actuali presentia ad loca: s3 potentia / lem que est dei immensitas que infinitos mundos pot repleat si essent. Item ipse est supra oia. quia oibus presidet. nec aliqd ei equat. Item infra oia e. q3 cuncta sustinet. r sine ipso nihil potest subsistere. Dicimus etiam q3 deus vbiq3 est. non vt indigeat rebus ut in eis sit. sed potius res sui indigeant vt per eum subsistant. Deus enim ante mundi constitutione fuit vbi nunc e. s. in se. quoniam ipse sufficit sibi. vnde versus. **Dic vbi nunc esset cu preter cu nihil esset. Tunc vbi nunc in se quoniam sibi sufficit ipse.** Vbi q3 p3 loquitur questionis quoniam daz simplicissimi q3 querunt vbi deus fuerit priusq3 mundus esset. Sciendum est q3 ali quid est in loco circumscriptione. r diffinitio / ue vt corp3 aliquid diffinitione no circumscri ptine. ut angelus aliquid nec sic. nec. vt de / us. Et hoc ideo. quia non indimidatur p materia. ut corp3. neq3 per suppositum. ut angelus. Aliquid est et in loco. p3m circū scriptione. p3m diffinitioe. vt corpus xpi in sacramento. q3 est tota sub tota hostia. ita q3 non excedit. r secundum hoc est circun / scriptioe. Est quoq3 sic sub hostia q3 non vbiq3 r sic est ibi quodammodo diffinitioe. Corpus autem xpi s3 non sit vbiq3. cuz sit creatura. nec equari possit in huiusmodi creatori. In pluribus tamen locis e totu. i. sub diversis hostijs. r hoc est. ppter vni / ne carnis ad verba. vnde merito h3 an / plius q3 alia creatura. s. q3 in locis plurib3 simul r semel possit ee. Ex predictis p3 q3 esse vbiq3 simpliciter soli convenit creatori sed in loco vno esse soli convenit creature. In pluribus vero locis esse s3 non. vbiq3 convenit corpori Jesu xpi. Nota q3 deus e multipliciter r rebus. s. pper natura. r sic est vbiq3 potentialiter. p3mialiter r essentialit. Itē pper gratia sic est in bonis. Jo. xiiii. di /

cit. Qui manet in me. r ego i eo rē. Item p gloria sic est in rōnali virtute aie. ut veri / tas. in concupiscibili. vt bonitas. in irascibi / li. vt pietas. Itē p vniōnem sic fuit in vie / ro virginis vnitus humane nature. r in se pulchro vnitus carni: r in inferno vnitus aie xpi. Itē deus dī esse alicubi q3 occulto r revelatione. Bene. Vere deus est in loco isto. Item p vestigioz excellentem repre / sentationē sic dī esse in celo. q3 ibi maxime relucet sua potentia. sapientia: bonitas vel p nature idempnitatem sicut est filius in pa / tre. r pater in filiū. r spūs sanctus i vtroq3. Itē p miraculorum operationem: Exodi. 3. **Dignus dei est hic.** Item per consecratio / nem: r gubernationem sic est in mundo. Deus e in seipso. vt alpha r. o. secundum illud. **Dic vbi nunc esset rē: Ipse enī est in mundo. sicut Rex in regno.** Ver. Deus vbiq3 regnat vbiq3 imperat vbiq3 inactat / dus omnia replet. r completatur vniuer / sa. Item in angelo vt deoz. in quantum. veritas in anima. r sicuti sapor inquantu3 bonitas. Item in ecclesia est sicut pater fa / milias in domo. vnde illud. **Ecce ego vo / biscum sum vsq3 ad cō. se.** Item in electis vt liberator a malis. adiutor in bonis r hoc est quod dicit. **Ver. Deus est in creaturis vt mirabilis. in hominibus: vt amabilis. in angelis. desiderabilis. in se ipso. incom / prehensibilis. i. replet intollerabilis. Itē3 in damnatis. vt terro r orro. Au. Quite dimittit quo it. nisi a te placato ad te i ram. Non enim manus domini posuimus effu gere. psal. Si ascendero i celum. tu illic es rē. Si vero dubitatur vtruz deus sit in dia / bolo. Sciendum q3 quedam nomina sūt q3 imponant naturas pious nature sūt. r bis concedendum est q3 deus insit. Sunt alia p que intelliguntur deformitates. vt diabo / lus de quibus non est dicendum q3 deus i sit. nisi addatur inquantu3 spūs est. vel ali / quid tale. Deus est i aia fidei. vt pponitur i thalamo. Rex in regno. turris i castro ma / gister in scholis. fons in oris. lux in tene / bris. thesaurus in agro. vinū i celario: car**

bunculis in aure vel sicut manna in archa sigillum in charta. medicina in apotheca sicut cubara in conuiuio. imago in specu / lo sicut fructus in arborē. oleum in lapide. kiliū in conualle.

De eternitate dei. Capitulū. 18.

Sicut deus vbiq3 est. r tamen nullo loco circumscribitur vel continetur sic eternus est. r tamen nullo tēpore men / suratur. Non enī ei competit tēpore p3a nec pteritum. nec futurum. nam tēpore presēs eē nō habet quia semp pcrtrāhit dū3 autem semp manet idem. Vnde **Phylari / us. Esse non accidens deo. s3 subsistens veritas r manens causa. Similiter tēpore pteritum modo non est nec habet esse sub sistens. sed de dō dicitur in ps. almus. ij. pe. Ipsi peribunt. tu autem. pcrmanes Simi liter tēpore futuruz nō est. sed expectatur. deus autem semp est. vnde mercurius. **Donas est alpha r. o. hoc est quia deus e principium sine principio. r finis sine fine. Cum enīm simplex sit omnino non habet in se principium r rarietatis quod est causa corruptionis. quid autem sit eternitas scū / dum rcm. Sciendum q3 proprie dicitur eternitas sine pncipio. r sine fine r inmutabi litate. r secunduz hoc conuenit eternitas so li diuine nature in qua est diuinitas in / mensa. Eternitas vero scūdum cōtino / logiam dicitur quasi extra terminos. quia termino caret. tā initiali q3 finali. s3 secun / duz diffinitione3 **Boetij. in libro de cōso: Eternitas est interminabilis vie. iocundi / tas tota simul. r pfecta possessio. Ad huius diffinitionis intelligentiam notanduz quod in quibusdam est terminabilitas simplici / ter. quia ex parte corrumpi possunt. ut sunt generalia. r corruptibilia. ad quozum diffe rentiam ponitur interminabilis. r ponitur illud per abnegationē est. quia simplicia. r pceptue diuina nullo modo melius mani / festant q3 per remotione3. vt ait Dion / isius. E huius ratio est quia simpliciu r di / uinozū esse nō potest intellectus perfecte cōprehendere. r ideo ex negationibus eo******

rū que ipsa remouentur manducere i tel lectus ad ea aliquantiter cognoscēda Item in quibusdaz interminabilitas essentia sed nō viteri corporibus celestibus ad quoz diffidentiam additur vite. De deo autem dicit. **Aug. quod solus habz immortalitē In omni. n. mutabili natura ubi nulla mors est. s. ipsa mutatio quia facit in ea aliqd non esse. quod prius erat. vnde r homo quan / do nascitur quodammodo incipit mori. In quibusdā est interminabil: tas vite: sed in cū miseria r infelicitate. vt in demon bus et dānatis. ad quozum diffidentiam additur iocunda possessio. in cuius intellectu est iocunditas r felicitatis. quia tunc possessio ali / cuius rei iocunda dicitur quando ad libitū habetur. In quibusdam est interminabilis vite possessio: sed non tota. vt in omnibus beatis ante iudicium quozum est beatitudo fm partem anima r non corporis. ad quoz ruin diffidentiam dicitur tota. quia totum est quod non est. diminutum vel cuius ni / bi l est extra addere. In quibusdam est in / terminabilis vite possessio tota vt in ange / lis beatis ante iudicium. q3 fm totam sui substantiam habent infelicem interminabi lem vitam. sed non simul cum aliqua fit in cis successio r reuelationum r gaudioz. ad quozum diffidentiam ponitur simul. In q3 busdam est interminabilis vite possessio to ta simul. sed tamen non perfecta eo modo quo diximus perfectum nullo indigens. si cut est in angelis r in hominibus beatis. post iudicium. ad quozum diffidentiam ad ditur perfecta. i. nullo indigens ad suū be atum esse. **Patet igitur ex predicta diffini / tione q3 tres ponuntur ibi conditiones que sunt inleparabiles ab eternitate increata q3 deus est. s. interminabilitas interminabi / lis vite possessio. Itē inuariabilitas ibi to ta simul. nihil. n. variabile est in deo. s3 totum simul. Itē simplicitas ibi pfecta. Illū cūm sūm pfectum est cui non est possibilis aliqua additio. **Per p3m s. panur deus of corporali. **Per 2^m ab omni variabili. **Per 3^m ab omni composito. Item nota q3 illud**********

quod caret principio & sine dicitur eternus
ut deus cuius esse interminatum est. Sed
que principium habent & carent sine dicun-
tur perpetua ut angelus & homo. Quod vero prin-
cipium & sine habent dicuntur spalia. ut sunt cor-
rubilia sicut vegetabilia. bruta & sensibi-
lia & huiusmodi.

De incommutabilitate dei.

Capitulum .19.

Incommutabilis est deus & immuta-
bilis. quod non cadit in eo motus acci-
dentialis. s. augmentum. Leo papa.

Simplici naturae diuinitatis nihil addi potest
vel minus potest. quod spiritus est quod est. Item nec dimi-
natio. Malach. 35. Ego deus & non mutator
Item nec alteratio. Iaco. 3. Apud quem non
est transmutatio. Item nec secundum locum mu-
tatio. quod ubique presens est. Iere. 8. Et terra & ter-
ra ego impleo. Immutabilis autem est. quod non
eadem in eo motus substantialis qui est de non
esse ad esse ut est corpus. quod sine non debet.
Ibid. n. solum in nihilo est verbum quod est
de nihilo factum. Incommutabilis est etiam de-
us ex eo quod non cadit motus in eo ex operatio-
ne. Nam soli deo conuenit in operatione generis esse
vnde Boetius primo de personis. Quod perpetua man-
da ratione gubernas. Terrarum ceterisque fatorum
qui tempus ab eoque Ite iubet. stabilisque ma-
nens das cuncta moueri. vnde quoniam deus fecit
aliquam rem non sit in ipso deo aliqua muta-
tio. sed in re circa quam operatur. Quod autem
fecit deus predicare subuersionem niniue.
& predicare mortem Ezechie. quorum neutrum
accidit. in talibus non mutauit deus consilium
quod ab eterno secum habuit. sed finem qui
respectum habuit ad ipsa negocia. quod nini-
ue subuertenda erat secundum merita. & Ezechie
se moriturus erat secundum causas inferiores.
Sed hec non posuerunt necessitate diuine po-
tentie. Item tres distinguuntur motus. s. na-
turalis voluntarius & violentus. Natura-
lis quo naturaliter tendunt ad locum proprium.
Motus autem violentus est qui coguntur res
extra locum proprium. sed motus voluntari-
us est in hominibus & in angelis. Nam bruta
potius naturaliter mouentur quam uerunt vel

mouentur. vel operantur. & iste motus est me-
dius inter naturalem & violentum. quod parti est
naturalis. s. in quantum voluntas coniungitur
suo actui. sicut causa suo effectui: & partem est vio-
lentus. in quantum. s. mouentur membra contra
motum suum naturalem. propter quod etiam laxantur
que ex motu naturali non laxarentur. Item
primo modo motus non est in deo. s. naturalis.
& hoc probatur per quatuor rationes. Prima est
quod omnis motus est ad quendam. & propter indige-
ntiam sicut dicit philosophus. 3. philosophus. sed deus nullius
eget. secunda est. cum sit ubique non habet nec esse
de loco ad locum moueri: Tertia est quod non est
in eo grauitas vel leuitas. propter quam sursum
& deorsum mouetur. quarta est quod cum deus
in seipso semper maneat non habet necesse locum
proprium & sibi naturalem extra se querere sicut
aliqua creatura. Item secundo modo non mouetur. s.
motu violento. quod non sit ei violentia. Job. 9
Si fortitudo querit robustissimus est. Item
tertio modo non mouetur. s. motu voluntario. quod
in opere non laxatur ut animalia. propterea nostra mens
est instabilis. quod modo proficimus: modo defi-
cimus: modo renouemur: modo obliuiscimur.
modo uolumus: modo nolumus. modo
diffusis cogitationibus atque effectibus & phi-
sophus hic atque illuc vagamur. deus autem semper
habet equalitatem & immobilitatem. Item alius est motus
circularis: alius rectus. alius obliquus.
Circularis est corporum superiorum prout si-
mamentum mouetur secundum formam quod dicitur
philosophus primo celi. non secundum formam. hoc est dicere quod
non mouetur ad locum sed in loco. Motus autem
rectus sursum est vel deorsum. secundum quod corpo-
ra inferiora mouentur propter leuitatem vel gra-
uitatem. Motus obliquus oppositus est ex re-
cto & circulari. vnde quod reflectitur habet
a motu circulari. quod non lineariter proce-
ditur habet a recto. Nullo autem istorum modorum
mouetur deus. quod proprietates istorum motuum
non conueniunt. possumus autem dicere quod isti
motus deo conueniunt mixte. ut dicatur
moueri motu circulari omnia regendo & gubernando.
Item motu recto bonos remunerando. Item motu obliquo malos puni-
do. Et eodem modo possit dici quod deus mouetur

motu naturali. quo solita. s. bonitate omnibus
creaturis per captum carum se coiccat. Item motu
violento quo peccatores iuste damnat. Item
motu voluntario quo cuncta in esse conser-
uat. Sic potest exponi dictum philosophi quod affi-
grauit motum a centro. & ad centrum. & circa
centrum. quoniam deus mouetur ad centrum in incar-
natione & a centro in ascensione. & circa cen-
trum in predicatione. propter hec & his filia dicitur
in libro sapientie. xi. Spiritus sanctus & mobilis et
stabilis est. mobilis quod facit sanctos mobiles
ad bonum operandum & in bona proficere. Stabi-
lis autem quod dat in bono perseverare vel mobi-
lis in via. stabilis in patria. vel mobilis in ac-
tibus. stabilis in contemplatione. vel mobilis
in alijs scijs stabilis in christo. Ista. 2. Requite-
ret super eum spiritus domini etc. Sciendum quod que-
dam operationes attribuuntur deo secundum
causalitatem & essentiam. ut scire. quedam secundum
causalitatem. & non essentiam ut comedere & cur-
re quedam secundum essentiam & non causalitatem. ut
creare & iustificare quedam nec sic nec sic. ut
peccare & mereri & huiusmodi.

De simplicitate dei.

Cap. 20.

Simplex est deus & angelus & anima. s. s.
differenter. quod in deo idem est quod est. & quod
est hec est perfecta simplicitas. hec sola
increata natura habet sibi uedicat simplicitatem.
ut non aliud & aliud. alibi. & alibi. modo & modo
iueniat. In eo neque quod habet. & quod est. s. s. p. &
vno modo est. s. angelus & anima differunt quod est & quod
est. & ideo est ibi quedam alteritas & compositio. s. s.
ibi non sit dimensio quantitatis. vnde mercurius.
Insuper celestibus celestibus est vnica in cele-
stibus alteritas. in subcelestibus pluralitas.
Simplex est itaque deus in essentia. quod nihil ci-
accus esse potest imo perfecta simplicitas ibi est cum
non sit ibi possibilis additio. quod quicquid est in
deus est. vnde Leo papa. Simplicis di-
uinitatis nature nihil addi. vel minus potest quod
semper est quod est. cuius proprium est sempiternum esse cui
idem est uiuere & intelligere verum multiplex
est in domibus. Ap. ad Romanos. xii. Alij dant ser-
mo sapientie etc. Iacobus cor. p. Omne da-
op. & o. do. p. etc. Non enim in deo est compositio
partium integralium ut in domo. nec partium poten-

tialium. ut in anima. nec generis & differentie. ut in specie na-
ture materie & forme. ut in corporibus. nec co-
seruationis vnitate. ut in numero. nec quod est.
& quo est ut in angelo. nec substantie & acci-
dentis: ut in diuiduo. nec corpore substantie.
& incorporee. ut in homine. De his. Ber. Non
in partibus consistit deus ut corpus nec affectibus
distat. ut anima. nec formis substantie. ut omne
quod factum est. Hoc etiam ostendit ratio. quod
cum omne compositum sit posterius omnibus suis
componentibus. nec primo. principio. s. deo
quicquid sit prius omnino deum qui est. primum prin-
cipium esse compositum. Propterea nullum compositum est totum
in suum esse. deus igitur cum sit suum esse. non erit
compositus. vnde. Ber. Non est formatus deus
forma est. non est effectus deus omnium effectus causa
est: non est compositus deus. simplex est.

De excellentia dei. Capitulum. 21.

Finis dignitatis excellentia tanta
est quod mens de deo cogitans deficit.

Et fit enim ipse incomprehensibilis. Sed
suis enim non precipit. cum sit inuisibilis. Lingua
ipsum non exprimit cum sit ineffabilis. locum cum
non capit cum sit incircumscriptibilis. Scri-
ptura cum non explicat. cum sit inestimabi-
lis. Tempus cum non mensurat cum sit in-
mensurabilis. virtus cum non attingit cum
sit inaccessibleis desideria & vota transgre-
ditur cum sit insuperabilis. vel incompa-
rabilis. & hinc omnis creatura ad deum
comparata defectum habet. quia finiti ad in-
finitum nulla est proportio. Ecce per quod diu-
na excellentia nullius eget. quia sibi sufficit
quoniam optimus est. Non enim indiget corpore.
ut sic. nec loco ut alibi sit. nec tempore. ut
aliquando sit. nec causa ut aliunde sit. nec for-
ma ut materia sit. nec subiecto in quo substi-
tat. vel cui assistat. Sunt & alia que soli di-
uine maiestati conueniunt. & nulli alteri cre-
ature in quibus excellentia sue dignitatis
apparet. sicut est esse omnipotentem omni
bonum. omniscientem. quia cognoscit om-
nia presentia preterita & futura & omnia sin-
gularia simul actu solus cognoscit & ea que
subsumt libero arbitrio. & cogitatione ho-
minum solus cognoscit per seipsum. Ber. 2

ad ipsū solum p̄inet ubiq̄ presentē esse de
nihilō res creare. in instanti operari i ope/
ratione quicūq̄ esse. mirabilia facere. et au/
toritate de qualibet creatura facere qd̄ vult
voluntate hominis cognoscere. i actu ocu/
li mortuos suscitare. essentie hominis illa/
bi peccata dimittere gratiam infundere. in
igne perpetuo corpus servare. Quando
aliquid creature convenit quod cōpetit crea/
tori. tamen excellentius de deo dicitur: vt si
in creatura est potentia. i deo sit summa po/
tentia. si sapientia. in deo sit summa potētia
et sic de alijs. Vnde et huiusmodi dicuntur
de deo in sup̄lativo. p̄pter quod deus dicit̄
potentissimus. sapientissimus optim⁹. pul/
cherrimus. et sic de alijs. Aug⁹. in libro de
trinitate. Q̄ potest deū cuius est. et sume cū/
ca sentire atq̄ intelligere. nec mori. nec cor/
rumpi. nec mutari posse. nec corpus esse.
sed spiritum omnipotentissimū. mitissimū
optimū. beatissimū in fateamur potest et p̄e/
ter auctoritatem ratio intelligi. siue a signa/
ri. quia bona sunt excellentius in deo q̄ in
creatura. quis semper est aliquid nobilius
in causa q̄ in canto. videmus etia; q̄ aqua
purior est in fonte q̄ in riuo. Radij quoq̄
solis lucidiores sunt in ipso sole q̄ in aere
et dulcedo maior est in melle q̄ in mollio.

De notionibus dei. Cap. 22.

Notiones dei sunt quinque. scilicet pater/
nitas. filiatio. p̄cessio. innascibili/
tas. et cōispiratio. Prima est patris. scēdā
da filij. tertia spiritus sancti. quarta patris.
quinta patris et filij. Tres p̄ime notiones
dicuntur personales eo q̄ personas faciunt
et eas proprie distinguunt. et ille sit tres vni/
tates trium personarū quibus per sone di/
cuntur tres. vnde licet pater plures habe/
at proprietates: tamen pater paternitatis tā/
tum vnus est. indiuisus est in se. et diuisus
ab alijs. Innascibilitas autem est in patre
et sumitur p̄uatiue. eo q̄ pater sit a nullo et
tamen pater significat distinctionem perso/
nalem sicut ovis non signata per hoc ipsū
distinguitur a signatis. Similiter cōispi/
ratio est vna notio. et illa vnitatis est idem in

patre et filio. et est distincta ab omni alia no/
tione. Notandum igitur q̄ proprie lo/
quendo tres sunt proprietates personales:
scilicet paternitas. filiatio. et p̄cessio. quia
personalis proprietates est que vni soli per/
sone conuenit et eam ab omni alia re distin/
guit. Relationes vero sunt quatuor. quia
vna est patris ad filium. scilicet p̄initas. alia filij
ad patrem. scilicet filiatio. tertia est patris et filij
ad spiritum sanctum. scilicet cōispiratio. quar/
ta spiritus sancti ad patrem et filium. scilicet p̄o/
cessio. Notiones autem sunt quinque: q̄
quolibet relatio est notio. et p̄terea innasci/
bilitasque patri conuenit per p̄uatiuam
relationem ad aliquid p̄ncipium non est re/
latio. Notiones habent multa nomina. di/
cuntur enim notiones: quia notificant per/
sonas dicuntur etiam distinctiones. quia p̄/
sonas distinguunt. dicuntur relationes. quia
per sone per eas ad se inuicem referuntur.
dicuntur quoq̄ proprietates. quia proprie
personis insunt. Nota regulas notionū
nulla notio de alia p̄dicatur. Item que
libet notio est essentia diuina. que est deus.
Item omnes notiones sunt vna essentia.
Item nulla notio inest diuine essentie. que
distinguit nec distinguitur. Item non omnes
sumptē abstractiue p̄dicantur de essentia.
sed sumptē concretive: non vnde bene dici/
tur essentia est paternitas. sed non dicitur
essentia generans. Item notio semper
importat dignitatem. Item sumpta notio/
ne non ponitur per sone. quia aliquid con/
uenit notioni q̄ non conuenit p̄sone. No/
tioni enī conuenit. p̄prie distinguere. sed p̄/
sone distinguunt.

De nominibus diuinis.

Capitulum. 25.

Ad hoc nomen quod de deo dicitur
aut essentiale. aut personale. aut no/
minale ē. Essentiale; quedam sunt
substantiua. vt deus creator et similia. que/
dam vero adiectiua. vt bonus. eternus. im/
mensus. et huiusmodi. Personalia sunt
vt pater. filius. et spiritus sanctus. No/
tionalia sūt vt paternitas. filiatio. innasci/
bilitas. et spiratio cōis. De his notandum
est q̄ nomē subāle vel cōniale substantiū et
abstractum nullo modo pot̄ trahi ad suppo/
nendum p̄ persona. vnde false sūt hec. Essē/
tia genuit essentiam vel diuinitas genuit
diuinitates. Actus. n. ḡrationis sēper po/
nendus est in cōcreto. S; p̄creta h; sint ef/
fentiali trahi nō possunt ad supponendum
p̄o persona. et hec per vba notōalia. vel
per p̄posuones notōnals. vñ vere sunt
de. deus genuit deū. creator creatorum vel
deus de deo. S; de nobis que media sūt
vt lumen de lumine. Item hoc nomē sapia
h; sit abstractum vt sapia de sapia. Essētia
lium at adiectiuorū quedam p̄dicat̄ per di/
uinū subām: vt bon⁹. et ens quedam cōnitiā
diuinā cōnotando p̄uatiuam p̄ncipij et fi/
sitis. vt eternus. vel certe mensure localis
vt imensus quedam p̄ncipaliter significant
essentiā diuinam et connotant effectus i cre/
atura actu vt creat. iustificat. vel in bitu vt
infusus et misericors vel i potentia. vt omni/
potens. Sunt quedam verba quorum nec
significatio nec modus significandi deo cō/
uenit vt currere et ambulare. nā modus est
varia inclinatio animi varios ei⁹ affectus
demonstrans. Modus significandi nihil
aliud est q̄ dispō vocis que p̄stituit intelle/
ctum sub tali modo intelligēdi et p̄sequēs
ipsā res; cū ergo de deo d̄r ambulare vel cur/
rere et huiusmodi significatio horum p̄t
sunt actu deo. non conuenit. Modus at fi/
gnificandi. qui quedam iponit ip̄fectionē
dico quo ad motum. q̄ gdem motus neces/
sarius deo conuenire absōnū est. Quedam
sunt quorum significatio deo conuenit: sed
non modus significandi vt creare facere
quedam quorū significatio et deo conuenit
vt pater in hoc vbo Exo. Qui ē misit me
ad vos. Et notandū q̄ omnia que sūt per/
fectionis de deo d̄r. que at sunt ip̄fectio/
nis non d̄r. Cum d̄r aut secundum assū/
ptionez humane nature. vel trāslatiue d̄r
Item in diuinis trī sunt duo modi p̄dicā/
di. scilicet per modū substantie. et per modū re/
lationis: sed subām p̄inet vnitatem et relatio

multiplicat trinitatē. Quedā nota q̄ de deo
dicuntur: eternaliter vt d̄r et misericors. q̄
cōnotat effectum in creatura finitū. Quedam
vō opaliter. vt d̄r et misator: et misator:
que cōnotat effectum in creatura fin actum
Quedam pluraliter vt persone. Quedam
singulariter vt deus. Quedam proprie vt
pprietates personarū. Quedam appo/
puate vt potentia et sapientia. Quedam po/
sitiue vt iustus. Quedam p̄uatiue vt im/
mortalis. et hec magis p̄prie dicunt̄ de deo
q̄ positiua. q̄ melius d̄r de deo qd̄ non sit
q̄ qd̄ sit. Quedā trāslatiue sunt. vt agnus
leo. que symbolice de deo dicunt̄. Duplex
est. n. theologia symbolica. v; et mystica.
Symbolica notat deum ab inferiori. My/
stica a superiori. Symbolica notat deū per
conuenientiam rex. cum dicitur leo. agn⁹
et huiusmodi. Mystica vero. i. occulta no/
minat deū per hoc q̄ in occulto de ip̄o sentit.
p̄ intellectualē visionē siue p̄ceptionē. vt
q̄ nominat deum suauem: dulcem dilectū
et huiusmodi. Vtrobiz t̄m per creaturas
nominatur. sed in symbolica p̄ exteriorē.
in mystica per interiorē et digniores affe/
ctus quos anima supra se recipit. et ita im/
ponit per bonum sapientie. huiusmodi p̄o/
p̄riū exp̄imentū est cognoscere qualis sit de/
us. Quedā dicuntur collectiue vt trinitas
trinus. Quedā relatiue vt equalis similis
Quedā respectiue ad creaturas. vt creatō
refugiū. Et hec nota nō dicit̄ relationē dei
ad aliud. sed alia h̄t relationē ad ip̄m: vel
ad ipsa. Duo sunt p̄ncipalia noia dei. scilicet
qui est. et donum. Vt p̄ximū significat̄ deī cē
absolutum in se. et sic consideratur vt i fini/
tū. per secundum notatur esse diuinum.
vt causa. fecit. n. deus omnia p̄pter boni/
tate suā. In theologia supponitur quod. et
hoc p̄pter nois essentialia vt deus: diuini/
tas. potētia. cōnitiā. natura. Itē supponit̄
q̄s p̄o persona supponitur quo p̄o notioē
Vt p̄terea p̄ neutriū genus d̄r s̄ba diuina. et
p̄ masculinū persona. p̄ femininū notio. et
p̄ hoc patz q̄ nō d̄z cantari in hymno vnū
p̄ricū filio. q̄ p̄r et filius non sunt vnus in
b 5

persona, sed vna in se. vnde magis cantan-
dum est vnum patri cum filio.

Deus est ineffabilis.

Capitulum. 24.

Nullum digne vel proprie de deo dici
potest propter eius excellentiam. non enim
nomen proprie loquimur. quia nomen signi-
ficant substantiam cum qualitate. et ita intelligitur ibi con-
positio forme cum materia que in deo non est
nec per pronomen: quia de deo dicta cadunt a de-
monstratione. non enim potest esse ibi demonstratio
ad sensum cum sit incorporeus: nec demonstratio
ad intellectum: cum sit incognoscibilis. Si ergo
dicitur quod huiusmodi pronomen habet demonstratum
cadunt a demonstratione cassa erunt et vana.
Unde dicitur quod ibi est demonstratio ad fidei
nec per verba que cum modis et formis eius spe-
sunt sine casu agendi vel patendi significata sunt
se talia non cadunt in deum neque per principia que
sequuntur naturam nominis et verbi. nec per alias
partes orationis que non sunt subiectibiles vel pre-
dicabiles. Ex his patet quod deum non possumus no-
tificare per distinctionem. sed qualiterque per circum-
locutionem. unde Bernardus quod est deus. ex quo omnia
per quam omnia in quo omnia. Quid est deus quo
nihil melius cogitari potest. Quid est deus vo-
luntas omnipotens. beatissima virtus. lumen
eternum. incommutabilis ratio. summa beatitudo. in-
uisibilis. inaccessibilis in se: in suis specta-
bilis. et solus mirabilis. Multis modis as-
seritur aliquid de deo. Primo per naturalem ratio-
nem que dicitur quod vnus deus est remunera-
tor bonorum et punitor malorum. et per fidei qua
dicitur deum vnum esse in se et in unum in personis
per sacram scripturam. et per rationes probabiles.
Sed in his duobus modis non est inueniendum
nisi firmitate habet ab aliquo predicato trium
Est enim regula que quocumque offerit aliquid de deo
quod non est sibi certum per naturalem rationem. vel
per fidem. vel per sacram scripturam presumit et peccat.

De ideis et libro vite.

Capitulum. 25.

Hec res et exemplar et rationes sic in
deum sunt que idea imponat causam efficien-
tem forme effectui. secundum exemplar

causam formalem: ratio vero cum finalem.
Deus enim est principium omnium rerum
a quo sunt forma et exemplar. ad cuius imi-
tationem sunt. et finis ad quem sunt. Hec
tria sic a se differunt: exemplar vnum est. cau-
sa et exemplar connotat causalitatem: ratio vero in cau-
sa sunt. vnde sunt rationes et ideo sunt plures
quia ista respectu rerum dicuntur. Sunt ita
quia plures ideo que notant cognitionem. Lo-
gnoscebilia autem distinguuntur in cogno-
scente. Similiter et rationes in deo plures
sunt: quia singula causata sunt. prout sunt
Abstrahuntur. non est dicere. ut ait Augustinus. eum
creatum esse eadem ratione qua hominem
Sciendum autem est quod duplex est pluralitas.
vna quidem est rerum. et hinc non sunt
plures ideo. sive exemplaria in deo. imo vna
res est que omnium est exemplar. s. essentia di-
uina qua omnia imitantur in quantum bona sunt
Alia vero est hinc intelligentie rationem. et hinc hoc
plures ideo sunt in deo. quia non omnes res in quibus
sunt imitantur diuinitatem. prout est imita-
bilis. non enim vno modo. sed diuersimode: et hinc di-
uersos gradus. Sic igitur diuinitatem hinc
est imitabilis hoc modo ab hac creatura est pro-
pria ratio hinc creaturam. et sicut de alijs. vnde hinc
hoc plures ideo in deo sunt. quia intelligitur di-
uina essentia diuersos respectus que res hinc
apud ipsam eam imitantes diuersimode. hinc
autem non solum intelliguntur ab intellectu creato
sed etiam ab increato ipsius dei. Sicut enim deus
et ab eterno sciuit quod diuersae creature diuer-
simode ipsius essentiam essent imitaturam. et
hinc hoc ab eterno fuerat in mente diuina plures
ideo hinc quod intelliguntur: sicut rationes proprie re-
rum intellecte in deo. hoc enim imponat nome-
nibus: ut sit. s. quaedam forma intellecta ab agente
ad cuius exemplar creatur opus. producere intendit
Unde dicitur quod hinc rationes in deo. et ideo sunt
vna virtus et vna lux et essentia: diuina in plures ra-
tiones et ideo propter pluralitatem id eorum.
cuius exemplar habes in naturis. Vide-
mus enim quod omnes linee circuli vntur
tur in centro. remote autem a centro differ-
runt ab invicem. Item ideo sunt ut dicit
Augustinus forme principales rerum que

diuina intelligentia continentur. Dicendum est
igitur quod sicut in mente artificis prius est for-
ma rei que opus creat. sic ideo rerum ante mu-
di constitutionem in mente creatoris erat. Non
enim aliquid extra se aspicebat secundum quod
mundum faceret. Et hoc patet quod omnis crea-
tura prius in deo existit quam in se ipsa vnde
cum ab ipso per creationem processit ab ipso quo
dammodo distare cepit. vnde rationalis creatu-
ra ad ipsum redire debet cui primo coniuncta fuit
ante quam esset. et hoc per ideas que non aliud
quam ipse deus sunt et erunt sic autem ad locum
vnde creantur flumina reuertuntur. Res put-
tant in deo diuina vita que imponat rationem bo-
ni. Item primo. Quod factum est in ipso vi-
ta erat dicuntur etiam lux que imponat rationem vi-
tae. Aug. super gen. Creatura in deo sunt lux. hoc
id est diuina. quia deo non sunt mala neque falsa. Dis-
serentia est inter exemplar. et librum vite. et spe-
culum. Exemplar namque diuina respectu rerum
vnde est. et librum vite respectu rerum vnde est. et
speculum. Librum vite respectu rerum vnde est. et
speculum. Sed speculum respectu rerum vnde est. et
librum vite dicitur. vnde de seculo vnde est. et
liber vite est cuius origo aeterna incorruptibilis essentia
cognitio vera. scriptura indelebilis inspec-
tio desiderabilis. doctrina indelebilis dulcis
profunditas per scrutabilis. verba innumera-
bilis in vno verbum omnia. Anima vero mo-
raliter loquendo multipliciter est in deo. s. hinc
cut ramus in arboris. apis in flore. nauis in
litore. scissus in thalamo. thesaurus in agro.
scriptura in libro. auicula in nido. piscis in riuo
quod res in sibi proprio. stella in firmamento
imago in speculo. cetera in figulo. gemma in au-
ro. mel in sauo.

De appropriatis diuis personis. Cap. 26.

Diuis omnia essentialia omnibus personis
que equaliter conueniunt appropriati in pri-
mo potentia. filio sapia. spiritu sancto boni-
tas. et hinc per exclusionem carnalis intel-
tus. ne vnde per rationem antiquitatis credat im-
pensabilis rationem inuentus credat insipiens.
spiritus sanctus ratio inuentus credat crudelis
hec ratio principium ad simplices. s. quod potentia natu-
raliter procedit sapiam. et vnde bonam vo-
luntatem. De attributis itaque est loquor duplex

aut secundum rationem. et sic omnia ideo sunt nec appro-
priant. aut secundum rationem. et sic cor que dicitur ap-
propriant. quaedam non. nam appropriatio ni-
hil aliud est quam spiritus attribuitur rationem alicuius
conformitatis cum proprio alicuius persone. sicut
potentia hinc similitudinem cum prece que est prius
vniuersale et sapia cum verbo. et bonitas cum
amore. Predicta appropriatione debet con-
suetudo scripturarum que opera manifestatiue
potentia attribuitur patri. sapientie filio bonita-
tis spiritui sancto. Alia est appropriatio. s. pla-
ri. Eternitas in patre que non habet principium
inceptionis in se. nec principium essendi ab alio
Spiritus in imagine. i. in verbo. quod summe pul-
chrum. vnde in mente. hoc est in spiritu sancto. quod su-
me proficius et coicatus est. Istud per alia ver-
ba sic insinuat Augustinus. in prece vnitas in filio
equalitas. in spiritu sancto equalitatisque concordia.
Louent autem patri vnitas. quod sicut vnitas a
nullo descendit. et omnis pluralitas ab ea de-
scendit. sic deus per a nullo est et alie persone ab ip-
so sunt. Preterea sicut vnitas de se gignit
vnitatem. ita de se per gignit alterum se. i. filium.
In filio vero debet esse equalitas quo equatur
patri. non solum in potentia. sapia. et bonitate. sed
etiam in hoc quod sicut per dat suam bonitatem alteri
personae. sic et filius. In spiritu sancto autem est
vnitas. equalitatisque concordia. seu conuictio.
quod est amor amorum. i. patris et filij. ite quarta
appropriatio est quod in prece est ratio principium et
originandi. quod summe principium. In filio ve-
ro ratio exemplandi quod summe pulchrum. sed in
spiritu sancto ratio faciendi. quia summe bonus.

De potentia dei. Cap. 27.

Potentia dei duplex est. s. absoluta: et
ordinata. Multa vero potest. pro modo
que non potest. sed modo quod multa substantia
sue potentie que non conueniunt sibi. ut facere
mala posset in ea congruentia. et sic posset ea
facere. Deus per omnia potest omnibus modis. quia
potest producere de non esse in esse. et hoc per creatio-
nem. Item potest in completo completum facere
et hoc per propagationem. Item potest mutare
vnum completum in aliud completum si-
cut per intransubstantiationem panis in cor-
pus christi. De talibus dicit Augustinus. Deus deo

aliquid posse. et nos intelligere non posse. Potentia dei apparet in mundi initio. medio. ac fine. In principio quidem quod res creavit de nihilo. In medio autem quod res ne in nihilo vertantur sua potentia continet. In fine vero quia mortuos mira celeritate suscitabit. Apparet quoque potentia dei in rebus spiritualibus quia cum diabolus potestatem habeat in nobis imutandi sensum et fantasiam. angelus autem habet potestatem super hoc et super intellectum. Solus autem deus non solum habet potestatem super omnia predicta. sed et potestatem voluntatis. Aug. dicit quod deus nos precemur ut vellemus. et subsequitur ne frustra velimus. sed deus sit omnipotens. tamen non attribuitur utriusque culpabilis. ut metiri et male velle. nec penales. ut metere et dolere. nec eos paleos. ut comedere et dormire. nisi forte transumptive. nec actus inconuenientes quod prout est tripliciter. primo si aliquis actus contrarius diuine potentie. ut est facere maiorem se. 2o si contradicit eius veritati. ut est facere aliquid simul esse et non esse. vel quod prout sit futurum. 3o si contradicit eius bonitati. ut danare. De tribu. et saluare Iudam. De bis Anselm. Quod liber inconueniens et minimum impossibile est apud deum. Quod autem hoc est ratio. quod potentia dei est perfectissima. nec est de nihilo. nec est sub aliquo. non potest deficere peccando. nec succumbere patiando nec agere subsidium in aliquibus querendo. ac per hoc nec culpabilia. nec penalia. nec materialia potest. Dicitur quoque quod deus potest omnia per se. vel per creaturam illa dico omnia posse que sunt potentie hoc autem id dicitur. quod posse peccare non est potentie. sed infirmitatis. deo autem competit peccatum posse. et perfectum diuinum. de quo Dicitur. Danatio est non peiore excessus. tamen sed omnium pul. et bono. omnimoda et perfecta possessio. firma et non valens cadere foriuido. Notandum ergo quod quedam operationes attribuntur deo secundum causalitatem et non secundum essentiam. ut comedere. currere quedam secundum essentiam. et non secundum causalitatem. ut iustificare. creare quedam nec sic. nec sic ut peccare.

De virtute miraculorum. Cap. 28.

Quoniam per diuinam potentiam sunt miracula: id est de miraculis est agendum. Aug. ait illud vocat miraculum quicquid arduum. aut insolitum supra speciem vel facultatem admirantis apparet. Ad hoc quod aliquid sit miraculum quantum requiritur vel concurrunt. primo quod sit a deo. secundum quod sit per naturam. tertium quod sit evidens. quartum quod sit ad fidei corroboracionem. vnde si aliquid istorum quatuor defuerit mirum dici potest non miraculum. Nota quod quedam sunt supra naturam. quedam contra naturam. quedam preter naturam. Supra naturam sunt illa quibus non est simile in natura. nec in potentia nature sicut est virginem parere. Contra naturam sunt que sunt in usu contrario nature. tamen terminantur ad conformitatem nature. sicut est ceci luminatio. sed preter naturam sunt que sunt in ordine simili nature. non tamen per principium nature. ut in mutatione virgarum in serpentes. quia illud potuisset fieri ordine nature per longam putrefacionem. ut per ea que sunt secundum rationem seminales. verum tamen quod non sunt. Res que perducitur ab agente filii successiue. hoc attribuit nature. et dicitur naturale. que perducitur ab agente diffinibili in instanti. et hoc attribuitur deo. et dicitur miraculum. Sciendum quod quicquid potentia aie et eius actus est naturalis. sicut visus et videtur quicquid potentia est miraculosa. et actus eius naturalis. ut quicquid cecus illuminatus videtur quicquid vtrumque est miraculosum. ut partus virginis. Nota quod miracula vel mira sunt quandoque in ente. ut statio solis. et eius regressio. que sunt in vegetabili: sicut quicquid virga Aaron floruit. que in sensibili: sicut fuit locutione asine Balaam: que in rationali: sicut fuit in ambulatione claudorum. auditione surdorum. suscitatione mortuorum in partu virginis. Et autem scimus quando aliquid miraculum sit. Nota differentiam inter rationes tales. seminales. et naturales. quod ratio causalis est potentia passiva creature absque omni dispositione nature. ut solummodo deus ex ea faciat quod vult: sicut fuit in partu virginis: et in talibus simpliciter est miraculum.

Ratio autem seminalis est potentia passiva nature: sed cum dispositione remota: sicut fuit in virginis de quibus facti sunt serpentes: et hoc factum fuit in instanti. natura autem fecisset idem: sed non nisi paulatim per longam putrefacionem. vnde per ea que sunt secundum rationes seminales: primum sunt naturalia. primum miraculosa. Ratio naturalis est potentia cum dispositione propria: qua. sicut per in materia que est in virtute sui dispositione: ut formam recipiat. et secundum hunc modum est ratio naturalis in grano seminato ad productionem segetis. et hoc est miraculum. De scia dei. Cap. 29. Cum deus omnia preualuerit. et simul per septe quoque et immutabiliter. preualuerit dico. hoc est ita limpide. ac si cuncta essent preualuerit creatura. Simul et scia omnia que videndo se. qui sibi presens est omnia videt. Defecte quoque. quod cognitio eius nec potest augeri nec minui. Sicut et immutabiliter quia notat omnia per naturam sui intellectus que est immutabilis. Dicitur ergo quod deus cognoscit temporalia eternaliter. mutabilia immutabiliter. contingentia infallibiliter. futura prescientia. dependentia independentem creatura in creatura. Alia vero a se. et per se. Nota dram inter sciam. dei. christi. angeli. et hominis. quod deus scit omnia simul videt enim multa in vno. id est a seipso. vnde in visione dei non differt id quod videt. et per quod videt. sicut in homine quod videt per oculum. quod videt se per se. et se videt omnia. ipsi autem sicut per hoc scit omnia que scit de se scia visionaria. sed non ita limpide sicut deus. Angelus vero deiforme habet intellectum cum deo. id est illa que scit simul actu et scia visionis. sicut deus. sed neciat omnia que scit deus. sed habet vnum solum sicut actu. quod habet videt multa. illa tamen non videt vno actu videndi. sed multis. id est per multas rerum similitudines. Sapientia dei habet in se ipsa non diuersificatur. diuersa tamen fontiter noia. In quantum enim. sapientia dei cognoscit et passibiliter dicitur scia siue cognitio. Item in quantum est cognitio scitum omnium que sunt in mundo de se visio. in quantum est cognitio coe que benefuit videt approbatio. in quantum est cognitio futuro: dicitur prescientia. in quantum est cognitio

scia coe que ab ipso deo facienda sunt dicitur dispositio. in quantum est cognitio in premissa dicitur de predestinatione. in quantum est cognitio scia in danando: dicitur reprobatio. cognitio diuina cum sit perfectissima omnia cognoscit distictissime sub omnibus conditionibus quas res habet. et propter hoc futura sunt futura prescientia. et bona approbanda. mala reprobanda. Si autem scire volueris qualiter deus cognoscit mala. Notandum quod contingit aliquid cognosci dupliciter. aut per seipsum propriam. aut per seipsum alienam. Primo modo per seipsum. In primo modo cognoscit lux. scilicet modo tenet. Eodem modo quod est per primo modo cognoscit bonum. 2o modo non malum. sed per seipsum oppositum habitus. Nihil enim est malum. nisi bonum prius. tunc. vnde deus cognoscit bonum per vnum cum antedictum. id est per seipsum essentiam. mala que per duplex medium. non per seipsum suam cognoscit habitum oppositum malum. et illo bitu mediantem. ut est in ipso deo cognoscere cognoscit de seipso eius. et id est mala a longe cognoscit. vnde per seipsum. Et alia a longe cognoscit. sed male.

De predestinatione. Cap. 30. Predestinationis diffinitiones assigantur ab Aug. quatuor. Prima est. Predestinatio est prescientia bene omnium dei. secunda est. Predestinatio est aliquid ad gloriam preordinatio. tertia est. Predestinatio est prepositum miserendi. quarta est. Predestinatio est preparatio gratie et preterit in futuro. In prima diffinitioe notat diuina cognitio in secula electio. in tertia voluntas. in quarta directio in finem. Predestinationis causa efficiens deus est quantum ad effectus notatos in nomine predestinationis. Materialis autem causa est illa que predestinat. sed formalis est modus per ordinem predestinationis. quod primo datur gratia. et opus hoc gloria. Causa finalis est. ut scimus scilicet et immaculati se. spectu dei. Nota dram inter bec que ponit Paulus apostolus. scilicet vocacionem iustificacionem. predestinationem. et magnificationem. Vocatio enim retribuit a malo. Iustificatio respicit initiale bonum gratie. predestinatio respicit gratie bonum finale. Nota

gnificatio vero est boni glorie future, vel di-
 cas q. predestinatio p. gratiam gloriam p. pra-
 parat. **D**ecario gram offert. **J**ustificatio illas
 cofert, sed magnificatio p. gratiam gloriam
 multiplicat. **S**ciendum q. duplex est actio i. di-
 uinis, sicut i. naturalibus. **O**na ponit aliquid
 in rem extra ut calor ignis. **A**lia no. ut vi-
 fio et sic visio in diuinis est duplex actio. **A**lia
 vero, ut predestinatio, que no. infert rebus
 necessitate, sicut verbi gratia **D**eus scit si iste
 sit comesturus hodie, vel no. nihilominus
 ille habet potestatem comedendi, et manum ad os
 porrigendi, q. si predestinatio rebus neces-
 sitate imponeret nullam sequeretur inconueni-
 entiam, nisi iustitia p. ponerent bonis premia,
 et malis supplicia. **I**te iniuste remunerare-
 tur boni, et punirentur mali. **I**te malorum no-
 strorum deus auerit effectus. **I**te nec sperandi al-
 quid, nec supplicandi vlla esset ratio. **I**te eius
 curaretur libertas arbitrii que se habet vtru-
 que. **I**tem nec bona facientes essent laudabi-
 les nec mala facientes vituperabiles. **S**cie-
 dum rationem q. hoc est duplex. **S**i deus pre-
 uidet hoc, b. c. necessario eueniet, quia con-
 stantia est vera, diuina falsa, et est ibi ne-
 cessitas consequentie, non consequentie q. r.
 ibi sit habitudo, siue illatio vnius cause
 ad aliam, non tamen necessitas est q. ip-
 si termini sint actu verbi gratia. **S**i homo
 est animal est necessitas est consequentie no.
 consequentie, nam hoc potest non esse cum
 materia, tamen stabit et de hoc habem⁹ ex-
 plum **B**oenij in libro de conso. **S**i aliquis
 videt aliquem facientem ro. am, necesse est
 q. ille faciet ro. am, nec tamen visus eius est
 causa illius factiois, sic deus videt mala il-
 lius opa nec tamen est causa quare male ope-
 tur verum sicut si preuisum est. **I**tem bonorum
 exemplum. **S**i aliquis h. oculum tante p.
 h. actiois, ut videret futura, no. ideo liga-
 ret res ad euentum. **I**te artifex in materia
 nodosa h. videret defectum effectus, nihil tamen
 est causa effectus. **I**tem due sunt pagine li-
 bri vite. **O**na est p. iusticie a qua potius
 deleri. **A**lia est dispositionis eterne de qua
 nullus delectatur. **D**ra est inter predestina-

tionem et prescientiam: quia predestinatio est
 precognitio bonorum cum causalitate eorum de.
 sed prescientia dicit precognitorem in malo,
 rum sine causalitate que potius residet pe-
 nes liberum arbitrium. **C**um dicitur a san-
 ctis q. predestinatio orationibus adiuvatur,
 non est sic intelligendum q. temporale cau-
 et eternum, sed hoc quantum ad effectum pre-
 destinationis iuuat oratio, s. quantum ad gra-
 tiam et gloriam, quia secundum illa bene co-
 operatur liberum arbitrium predestinationi, vti
 sicut deus aliquem saluandum preuidet, sic
 et modum quo saluari debeat propter quod stul-
 tias est qui dicit. **D**olo facere quod placuerit,
 quia si saluari debeo saluabor, vel si dana-
 ri danabor. **S**icut stultus esset infirmus q.
 diceret. **D**olo comedere et bibere quod pla-
 cuerit, quia si curari debeo curabor, vel si
 mori debeo moriar, sic enim inuites essent
 et medici et medicus. **S**ane si deus permittit
 liberum arbitrium q. se habeat ad vtrum-
 que in malum cadere hoc no. permittit, nisi
 iuste. **R**arsus si per gratiam preueniat nul-
 li facit iniurias. **C**um ergo deus malos da-
 nat et reprobat operatur secundum iusticia
 q. deo predestinat agi secundum gratiam et iusti-
 tiam que no. excludit iusticia. **D**oluitate aut
 prima vult deus omne hominem saluum fieri in
 quantum homo est. **D**oluitate autem secunda
 non vult iustum hominem reprobum, in qua
 tu ipse est talis. **D**oluitas igitur antecede-
 respicit ordinem nature in fine prout a deo
 condita est, voluntas vero consequens, res-
 picit ordinem persone, prout est libero ar-
 bitrio suo vel alieno in fine disposita. **D**ec-
 de realitate dicta sunt, sed logicie loquendo
 enim saluatio hominis fit contingens de ne-
 cessitate determinari non potest quod enim
 potest esse et non esse contingens non ne-
 cessarium, sicut philosophus dicit in libro
 secundo peritimen. **S**i vero queritur qua-
 re deus hunc predestinauit siue elegit, et
 non illum, hec inexplicabile est in hac vi-
 ta mortali. **P**er hoc enim etiam. **A**po-
 stolus Romanos. v. decimo cap. **D**atum
 do dina sa. r. f. dei. q. i. co. sut vi. r. i. u. ei⁹

Si enim dicimus q. reprobis repellunt gra-
 tiam hoc verum est, sed si essent predestinati
 no. repelleret finaliter vti **A**ugu. li. de pre-
 sti. san. **D**ra ingit que occulte humanis cor-
 dibus attribuitur a nullo duro corde respu-
 it. id q. reprobis tribuitur duritia cordis auferat
De predestinatio et reprobatione. **C**ap. 31.

Eprobatio est ut ait **A**ugu. predestinatio
 in quibus quorundam et preparatio da-
 natum est eorum. **V**ti nota q. in re-
 probatione tria sunt, vnum est premissio iniquita-
 tis ab eterno alterum obduratio. i. subtractio
 gratie in presentia. tertium est preparatio peccati
 ne in futuro. **S**i ergo queritur vix reproba-
 tio beatam et pte bonis q. sum ad primum
 meritum bonis no. est ea quo ad. secundum est
 causa meritoria et effectiua, quoad q. causa
 est meritoria sed no. effectiua. e contra in pre-
 destinatione sunt tria p. traria, scilicet hoc est
 differentia, q. predestinato p. parat gloriam
 s. m. beneplacitum, s. reprobatio p. parat pe-
 nam s. m. erigentiam meritoria. **D**e obdu-
 ratione sciendum est q. trahitur de s. m. simi-
 litudine obduratiois in corporibus. **D**uri-
 tiam autem corporum sequitur triplex p. p. tias p. i-
 munitas est indubitata ad suscipiendam impio-
 ne, secundum est stabilitas ad permanendum
 i. scilicet est fortitudo ad resistendum. **D**is-
 modis de cor. obdurari tripliciter. vno modo per
 infirmitatem ad suscipiendam gratiam, secundo modo
 per firmam adhesionem ad peccatum, tertio modo
 per rebellionem diuinarum inspirationum et ma-
 dato: dei, vti querendum est vtrum predesti-
 a deo possint demereri, et e contrario ad quid
 deo q. scia dei comparatur ad res creatas, si-
 cur ars ad artificia, vti sicut ars no. sola est
 cognoscitiua, sed etiam factiua eorum que h. ar-
 te s. unt, coram q. ab artis regulis deui-
 at, est cognoscitiua tamen ita vti sciencia dei est
 cognoscitiua et factiua omnium bonorum, ma-
 lorum autem no. siue peccatorum que sunt de-
 uiationes quedam ab eterna lege ipsius. **S**ci-
 entia dei est cognoscitiua tamen ita vti sciencia
 et sic p. q. boni qui per gratiam iustificantur,
 non solum sunt ab eterno cogniti a deo, s. q.
 etiam ad gratiam habendam. **P**eccatores au-

tem neque iustificantur per gratiam nec sibi
 electi vel preordinati a deo ad culpam sed
 solum predestinati q. non sunt gratiam habituri
 sed sue nature et reliquendi, et quia no. omne
 agens potest in id quod est supra se natura
 sibi relicta non potest in actum merito: quum
 qui est supra, facultatem naturam potest ad
 in actum peccati qui est demeritorius sicut et
 in aliquid infra naturam humanam existit
 homo nisi peccando descendit a dignitate sue
 nature, et sic patet q. predestinati possent demere-
 ri facilius q. merere.

De voluntate dei.

Capitulum 32.

Voluntas dei duplex est, s. volun-
 tas signi et beneplaciti, voluntas bene-
 neplaciti est duplex, s. antecedens, de hac
 vide supra capitulo proximo, que sepe ex-
 pletur, et per consequens hec nunquam re-
 maet inexplata. **A**lia est voluntas signi et hec
 q. q. remanet inexplata, huiusmodi ratio est
 q. voluntas dei potest sumi dupli-
 vel p. p. tias sic accipitur voluntas beneplaciti vel me-
 ras p. tias: et sic accipitur voluntas signi.
Idem modo de deo aliquid velle, et hoc velle
 ipse deus est, 2° modo metaphoricè est ad
 modum volentis se habere, et hoc velle no. est de
 us, hec igitur diuisio no. rei: sed vocis est:
 sicut ire potest dici, vel p. p. tias in motus ire vel
 metaphoricè signa ire voluntas beneplaciti
 dei p. s. recta et efficax et irreprensibilis,
 vnde quia est recta nullus est rectus nisi p.
 formetur ei. **I**tem q. est efficax nihil sine il-
 la potest effici, nihil contra illam potest fi-
 eri per nullum potest impediri, item q. irre-
 prehensibilis nihil precipit aut permittit nisi
 si iuste nihil agitur aut consulit nisi bene. **S**i
 gna beneplaciti sunt quinque, scilicet p. p. tias,
 ceptio, prohibitio, consilium, permissio, e-
 operatio, quorum numerus sic accipitur,
 voluntas diuina proprie loquendo, aut p.
 sentium aut futurorum est. **S**i respectu pre-
 sentium aut id est bonum: et sic est impio-
 aut malum, et sic est permissio, **S**i respectu
 futuorum sic est triplex, quia aut est ma-
 lum, et sic est prohibitio, aut est bonum:

necessarium. et sic est preceptio. aut bonum
supererogationis. et sic est consilium. Con-
tra tria prima potest aliquid fieri. quod se habet
ut in fieri. sed contra duo ultima. scilicet promissio
fieri et operatione nihil potest fieri quia se-
bent ut in facto esse: et quod perfectum est non
potest non fieri. De his signis nota quod precep-
ta dicuntur obligatione ad faciendum bonum. pro-
hibitio dicitur obligatione ad vitandam malum
consilium dicitur doctrinam per quam scimus quod
id quod consuleret si fiat affert primam. si non
fiat affert supplicium permissio dicitur in in-
vitatione cohibitionis. et est signum diuine volun-
tatis. non respectu mali quod permittitur. sed
respectu boni quod ex malo permissio dicitur
Non enim permittit deus malum fieri nisi ex
scilicet aliquod bonum dicitur. ut patet in ten-
tationibus diaboli que perfunt multipliciter fan-
ctus. Preterea si non esset malum non esset in
bono pulchritudo nisi absoluta. Nunc vo-
luntatis ad malum dicitur clucescit. De pe-
ratio notat factionem et in per quam refertur
creatura ad creatorem. De conformitate vo-
luntatis nostre ad deum sciendum est quod duplex
est conformitas. scilicet proportio et proportio/
nality. Primo modo est conformitas
voluntatis in se secundum rationem essentie. et sic est
impossibile hoc modo finiti ad infinitum nulla est pro-
portio. 2o modo est conformitas. que est secundum
sibi se habere quod fieri potest. possibile est
n. id est volitum esse. aliter utroque. ut si homo velit
id quod deus secundum velle quo vult nos velle
deus. quod si humane attendimus in forma vo-
lendi. Si autem querimus utrum absolute teneamur
obsequium est quod conformitas est. quedam
in actu ad quam non tenemur nisi habita cha-
ritate. et nec tunc nisi pro tempore et loco ut quod quis
cogitat dei veritate. scilicet articulos fidei tenet
credere quando rogatur dei bonitate tenetur
diligere. Est alia conformitas in habitu. ad
quam non tenetur quis nisi quando actu dei
bonitate recogitat. quod tunc tenetur se ad cha-
ritatem dei preparare. De conformitate autem
in volito sciendum quod voluntate sensualita-
tis non tenemur conformari voluntati diuine
nec in volitum nec in forma volendi. Voluntatis

in sensualitatis tamen est animi. unde quod
tantum ad hoc nos hac voluntate non peccare
mus. si ratio dicit voluntati inacta non foret
cuius est alteritate reprimitur. sed voluntate
rationis deliberativa tenemur deo conformari
in volitum quod constat nobis deus ab-
solute velle ut salutem nostram vel congru-
it nobis velle. Si vero non congruit nobis
quod bonum sit in se non vult deus id nos
velle. unde hoc non tenemur velle nisi in
quod est volitum a deo. unde si si deo vel
le mortem patris mei tamen possum vitam vel-
le et laborare ad hoc. quod non vult deus vel-
le me patri meo contrarium. Item volun-
tate conditionata non tenemur deo conformari
mari. ut quando placuit vellemus quod non plu-
eret si deus veller. quod volendo conditionali-
ter non discordamus a voluntate dei quia
hoc non est velle simpliciter. Item id quod
deus non vult simpliciter absolute. ut in inam co-
mmunitionis quam aliquando mutat quan-
do merita mutantur non tenemur velle. Con-
formitas diuine voluntatis quadrupliciter
potest considerari secundum diuinitatem ne quatuor ca-
usarum. primo secundum causam materiale. ut
quando idem est volitum quod si habet ut
materia circa quam est actus voluntatis. et
ideo ista conformitas est secundum quid tantum:
et non simpliciter. quod esse simpliciter non est a ma-
teria vel forma. Secundo modo accipitur
conformitas secundum causam efficientem. sicut
quando aliquis vult hoc quod deus vult eum
velle. quia deus hanc voluntatem in eo fa-
cit. deus enim vnamquamque voluntatem in bo-
num ordinavit: et hoc vult nos velle tertiam
secundum causam finalem ut quando quis in glo-
riam dei sua facta ordinat propter quam et de-
us facit omnia. et in his duobus essentiali-
omnis conformitas consistit. 4o secundum causam
formalem: ut scilicet ex charitate vel quod quod
vult. sicut et deus ex charitate vult omnia.
et in isto consistit perfectio conformitatis ut
scilicet actus voluntatis nostre nato sit voluntati diuine con-
formior quanto est melior et perfectior. Ex predictis
collige quod perfecta seu completa conformitas
tas ad deum prebendit quatuor. Primo

ut velimus quod deus: secundo ut velimus
quod vult nos velle. tertio ut velimus pro-
pter quod vult. quarto ut velimus eo modo
quo vult. Sed conformitas non plena est tri-
pliciter. primo modo si conformatur quis deo
in volitum tamen. sicut et iudei conformes erant
deo in morte christi. secundo si conformatur quis
in volitum et in fine. sed non in modo. ut qua-
do quid non sit ex charitate. tertio quando quod
conformatur in volitum et in modo. sed non in fine.
ut cum ad alium bonum sine tamen reuertatur inten-
tio. De iusticia dei. cap. 33.

Iusticia dei tribus modis sumitur.
Primo modo quod redditur alicui quod
meruit. secundo modo quod permittitur si-
mitur. 3o modo quod impletur proficitur. primo modo
remuneratio bonorum et punitione reproborum
est opus iusticie. secundo modo incarnatio christi
opus est iusticie. quod permittitur sicut hoc per pro-
phetas. tertio modo dicitur opus iusticie. in qua
deus peccato: es iustificat cum se ad gratiam
habilitant. faciendo quod in se est. Nota quod in
omnibus operibus dei inuenitur iusticia et
miserordia. sed iusticia quod est occulta. et
miserordia manifesta. ut in iustificatione
impiorum. et in primo aduentu christi aliquando est
e contrario. scilicet iusticia. et occulta miseri-
cordia. ut in punitione parvulorum sine bap-
tismo dicentium. et in secundo aduentu christi.
Aliunde utrunque est occultum ut in tribu-
latione quorundam. scilicet iustorum innocen-
tium. sicut fuit in Job et in infirmitatibus
parvulorum. aliquando utrunque est aper-
tum. ut in remuneratione iustorum. et danna-
tione reproborum. quia illos remunerat su-
pra meritum. et istos punit supra condignum.
quod est misericordie. sed utriusque retribui-
it secundum merita. hoc est bonis bona. et
malis mala. quod est iusticie. Si vis scire
qua iusticia puniatur homo pro peccato mo-
mentaneo eternaliter. vite primo auctorita-
tes Isai. 66. Verbis eorum non morietur.
et ignis eorum non extinguetur. Isai. 48.
Ibunt in proceras patrum suorum et vi-
suri in eternum non videbunt lumen. Mal. 25.
Ite maledicti in igne eternum. Apoc. 8.

Attendendum sumus eorum in secula seculorum.
Item Grego. in quarto dialogorum. Si de-
us plus non attenderet cor quod facta iniuria
posset dici talis iusticia. sed quia deus intue-
tur cor. iustus est ut sine fine puniatur. ut qui
nunquam vellent vivere sine peccato. Ratio
nibus id est ostenditur. quia enim homo pecca-
uit in suo eterno. merito punietur in eterno
dei. Item materia ignis est eterna. scilicet
macula peccati. ergo et pena. Item peccatum
est contra illum qui est infinitus. ergo pena
debet esse infinita. sed hoc non potest esse
acerbitate. unde oportet quod sit diuturnitate.
Item cum homo peccat erat in infinitum quo-
dammodo rationalis. irascibilis. et concupi-
scibilis quando finitum preponit infinito illa
quidem iudicabo. ista adberendo. et ultima
appetendo. unde congrue debet esse pena
infinita. Item mala voluntas reproborum eter-
na est. ergo et pena. Item ostenditur ex-
emplis quia venditio momentanea dat ius possi-
dendi perpetuum vulnere momentanea
cicatrice infert perpetuum. Item calus in sole
am temporalis est deicatio perpetua. Item
effusio oculorum temporalis est. et cecitate ope-
ratur perpetuam. Item crimen lese maie-
statis temporale est seruus mortis operatur
perpetua. Dicit Augustinus. quod reddit deus ma-
la pro malis hoc est penas pro peccatis pro
iusticia. quia iustus est. vel reddit bonum pro
malis. hoc est gratia iniustus. quoniam bo-
nus est. vel reddit bona pro bonis hoc est gra-
tia pro gratia quia iustus est. bonus est nun-
quam reddit mala pro bonis. quoniam iniustus non
est. Aliquis puniatur in presentia propter seipsum. ut
peccatum preteritum in eo purgatur. Io. 9. Ec-
ce sanus factus es vade et a. no. pec. 27. Item
ut propter peccatum perpetuo crucietur. tamen hic quod in
futuro. Ex-emplum huius de Herode et de An-
thioco. Item ut culpa declinet ut in Paulo
qui peccatus fuit persecutor. ut pro illuminaret
medicis predicator. 1. ad cor. 11. Me magni-
tudo re. ex. me. 27. Item ut gloria futuro de-
tur. Actum. xiiij. Oportet nos per multas
tri. u. 27. In primis duabus causis exerceat

deus iusticiam. in duabus sequentibus misericordiam. quinto punitur quis propter deum. s. vt glorificetur. Jo. Neqz hic peccat. neqz parces eius etc. 6. punitur quis propter proximum. s. vt edificetur. sic fuit punitus Thobias. vt alijs daretur exemplum patientie. sic puniunt etiam innocentes pueri. ne videatur inuolueniens peccatoribus. si qm qz tribulant. Iusto dei iudicio puniuntur qui vel concessus abutunt. vt adam vel concessa rapere conantur. vt lucifer.

De misericordia dei.
Capitulum.

.34.

Misericordia secundum etimologiam am dicitur tribus modis. Primo dicitur misericordia quasi misericordis diuidens sicut dicitur in auctoritate. Et ei non indigent misericordia. quia i eis nulla est miseria: secundum hunc modum misericordia solum modo est in terra. secundo modo dicitur quasi mitans scorum cordis rigor. sicut accipitur ibi. Misericordia et veritas obuauerunt sibi. nam veritas pro rigore procedit. sed misericordia hunc rigorem temperat remunerans supra meritum. et puniens citra condignum sic est misericordia etiam in inferno. tertio modo dicitur misericordia quasi mira suauitas rigas corda. sic misericordia marime est in celo. h. deus fit iustus. sicut et misericors tamen dicit ei proprium esse misereri potius qz esse iustum. qz nihil requiritur ad complendum opus misericordie. nisi volum. as eius. sed ad completum opus iusticie requiritur etiam aliquid ex parte hoies exigentia. s. meritum. Misericordia dei p3 in effectibus diuinoz beneficiorum. dat enim reis veniam dimittendo tam peccati reatu qz peccati sequelas. de quibus duobus psal. cii. Qui propiciatur oib9 iniquitatibus tuis. quo ad primum. Qui sanari oes infirmitates tuas. quo ad. 2. Item largitur iustis gratiam dando. s. virtutis habitum et virtutis motum vt per primum faciat hoicm deo gratum ac vita eterna dignum. sed per. 2. augeatur ei merium. De his duo

bus psal. cii. Qui coronat te in misericordia. quo ad primum et misericordiam gratie. Item confert sanctis gloriam. et hoc dupliciter. qz nuc in spe. et tandem in re. De his psal. cii. Qui replet in bonis desiderium tuum. quo ad primum. renouabitur vt acquile inuictus tua. quo ad. 2. Item ex misericordia deus patenter expectat peccatores benigne renocat. vt cisci dissimulat. de multis periculis liberat: gratiam liberaliter donat. datam multiplicat multiplicatam conseruat. conseruata in celo premit. Item ex misericordia deus peccatorem ad se redeuntem hylariter suscipit. ad penitendum cor conuoluit. offensas cito remittit in iniurie post remissionem non meminit. Item ex misericordia dat deus aduersa vt peccatum purget. dat prospera. vt ad amorem prouocet. dat sacramenta. vt meritum cumulet. dat precepta vt premio ditet. Item ex misericordia errantes ad se reducit. cunctes ad se conuoluit cadentes erigit stantes tenere non desinit. peruenientes in gloriam introducit.

Explicit liber primus. Incipiunt.
Capitula secundi.

De ipsa rerum creatione. Cap.	.1.
De distinctione creaturarum in generali.	.2.
De distinctione orbium tam celestium qz clementorum.	.3.
De natura celorum et supernorum corporum.	.4.
De natura stellarum in communi.	.5.
De luce.	.6.
De planetis in specie.	.7.
De natura quattuor elementorum.	.8.
De impressionibus aeris.	.9.
De tempore.	.10.
De angelis.	.11.
De distinctione celestium hierarchiarum.	.12.
De proprietatibus angelorum in communi.	.13.

De proprietatibus et officijs angelorum in communi. et singulorum ordinum.	14.
De cognitione et motu angelorum.	15.
De prelatione angelorum.	16.
De confirmatione angelorum.	17.
De custodia angelorum.	18.
De locutione angelorum.	19.
De spaliibus nominibus angelorum	20.
De casu angeli.	21.
De speciali casu.	22.
De locali casu.	23.
De restauratione ruine angelorum.	24.
Quare peccatum diaboli sit irremissibile.	25.
De proprietatibus demonum.	26.
De milia diaboli contra nos.	27.
De lucifero spaliiter.	28.
Quid sit anima fm distinctionem.	29.
Quid sit anima fm rem.	30.
Quid sit anima fm nomen.	31.
De triplici anima.	32.
De potentia anime vegetatiue.	33.
De potentis anime apprehensiuis.	34.
De sensibus particularibus.	35.
De sensu communi.	36.
De vi imaginatiua.	37.
De vi estimatiua.	38.
De fantasia.	39.
De memoria.	40.
De vi sensibili motiua.	41.
De potentis anime rationalis.	42.
De diuisione potentiarum.	43.
De differentijs potentiarum ipsius anime.	44.
De modo cognoscendi.	45.
De intellectu agente et possibili.	46.
De intellectu speculatiuo et practico.	47.
De ratione et partibus eius.	48.
De voluntate.	49.
De anime motiuis.	50.
De synderesi.	51.
De conscientia.	52.
De operibus anime.	53.
De quantitate anime.	54.
De immortalitate anime.	55.
De libero arbitrio.	56.
De natura corporis humani.	57.

De philosophia:	58.
De regulis generalis philosophie.	59.
De toto homine.	60.
De proprietatibus hominis.	61.
De primis parentibus.	62.
De preceptis ad deo datis.	63.
De paradiso.	64.
De casu primi hominis.	65.
De ordine tentationis in nobis.	66.

De ipsa rerum creatione:

Capitulum primum.

Summe bonita

Summe bonita triplex effluxio est. s. per generationem. per speciem. et per creationem. due prior: emanationes sunt ab eino. 3^a est ex tpe de qua nuc est agendum. Inter create generate et facere dicitur qz res denibilo exiit in esse per creationem exit in esse de aliquo per factionem. qz facere est opari de aliena ma sed de substantia exit in esse per generationem. Deus est rerum triplex ca. s. efficiens. exemplaris. et finalis sed nullo modo materialis. Inter operari dei et creature differentia est. qz deus operatur in instanti. angelus autem repente. sed natura paulatim. Proterea rerum principia sunt a deo et immediate. effectus vero consequentes sunt ab ipso mediante natura. nihil autem est a deo immediate trm. Circa modum di creationem quattuor erant errores. Quidam dicebant mundum eternum. Alij dicebant mundum qdem factum. sed habuisse materiale principium. et no esse de nibilo. Alij dicebant deum superiores creaturas per se produxisse. sed inferiores per ministerium angelorum. Alij ponebant duo principia: sicut manichei. vnu. s. summe bonum. et aliud summe malum dicentes. incorruptibilia esse a bono principio. corruptibilia a malo. Nos omnes errores excludit Adopses. primum cu dicit. In principio secundus ibi

Creau t³ quando dicit deus. 4. cum seg
 tur. Celum et iram. Tendendum est etiam
 quod deus omnia simul creauit nec aliqua; no
 uam species postmodum addidit quando prius
 non fecerit. vel in se. uel in suo sicut hominum
 animas vel in ratione seminali sicut patet in his
 que naturaliter nitroducuntur in esse. et hoc
 est quod dicitur deum die septima quiescit
 se non quidem a labore. uel ab opere. sed
 a nouarum specierum conditione. De ope
 ribus uero sex dierum dicunt quidam nun
 quam in illis debere intelligi ordinem tem
 poris sed nature. quod dicunt omnia simul te
 poris fuisse facta: creata et disposita. ac in su
 is speciebus distincta. Alij dicunt omnia
 simul creata in materia. sed non in tali for
 ma sicut in diebus sequentibus receperunt.
 et hoc opinio magis sequitur ultimam lite
 ram. sed prima magis sequitur rationem
 Deus enim dupliciter operatur. aliqua nam
 quod facit mediante natura. et hoc fiunt succes
 siue. aliqua facit per se immediate. ut creare.
 peccata dimittere gratiam infundere et hu
 iusmodi. et talia sunt incontinenti. et perfe
 cte et complete: Et cum ergo deus primordia
 les res non produxerit mediante natura. sed
 immediate. et per se vel quod in instanti fecerit
 eas perfectas et completas tam in materia quam
 in forma. Eo uero sunt quattuor. hoc primum
 uel rerum creature. Et cum empiricum. an
 geli. materia mundi et tempus.

De distinctione creaturarum in generali. L. 2.

Creatura mundi triplex est. scilicet cor
 poralis. scilicet. ut elementa. Spirituales
 scilicet. ut angelus. et spiritus sanctus ex his.
 ut homo. corporalis quoque natura distin
 guitur in corpora lucida. ut sycera et opaca
 ut terra. metalla. et huiusmodi: atque perspi
 cua siue diaphana. ut aer et aqua. creature
 quedam sunt diaphana. ut aer et aqua. creature
 quedam sunt opaca. ut terra. metalla. quedam
 sunt diaphana. ut aer et aqua. quedam
 sunt opaca. ut terra. metalla. quedam
 sunt diaphana. ut aer et aqua. quedam
 sunt opaca. ut terra. metalla. quedam
 sunt diaphana. ut aer et aqua. quedam
 sunt opaca. ut terra. metalla.

exemplar mundi sensibilis. Item est mun
 dus quod dicitur macrocosmus. id est maior mun
 dus: ut iste mundus sensibilis. Item est
 mundus qui dicitur microcosmus. id est
 minor mundus. ut est homo. De his tri
 bus Job. In mundo erat ecce primum. et
 mundus per ipsum factus est ecce secundum
 Et mundus cum non cognouit. ecce tertium
 Differentia est inter elementum et elemen
 tum et quintam essentiam. Elementum est
 primum componibile: et non composi
 tum. unde nec terra nec aqua. nec aer: nec
 ignis purum elementum est. et simplex apud
 nos. quod inter se inuicem ista commiscantur. et
 maxime in ea parte ubi se contingunt. Ele
 mentatum est quodlibet corpus composi
 tum ex quattuor elementis. scilicet. essentia est cor
 pus per se differens ab omnibus elemen
 tis et elementatis. tam in materia quam in for
 ma tam in natura quam in uirtute non habes
 in se contrarietatem. unde nec causam cor
 ruptionis. Opera sex dierum prout Moysi
 ses distinguit moraliter sic habentur. Signi
 ficant. n. res create de nihilo impij iustifica
 tionem. Firmamentum operatio. boni pro
 prii confirmationem. Aquarum congregatio
 cordis ad unanimitatem. Syderum perfectio
 exemplum bone operationis. Piscium et
 auium formatio statum actionis et contem
 plationis. Hominis planatio. recitatio
 nem intentionis. Post hoc uero sequitur sep
 tima dies. eternitas. scilicet. requies. Est locus
 i. celum ubi sola leuitas. et est infimus
 i. infernus ubi sola tristitia. et est medius
 i. mundus in quo sunt summa spanda. et infi
 ma metueda. Diabolus igitur a summo cor
 ruit. et in infinitum detrusus est. quod repa
 dus non erat. Homo uero a summo non ceci
 dit. in medio collocatus est ut esset et locus
 quo ascenderet per iustitiam uel descende
 ret per culpam. Item Dgo de scro vic. di
 citur quod est aliqis locus in quo solus et summus
 bonum est. scilicet. celum aliquis in quo solus et
 summus malum est. scilicet. infernus aliquis in quo so
 lus malum est. scilicet. non sumus. scilicet. purgatoriu ali
 quod in quo bonum et malum est. sed neutrum sum

num. scilicet. mundus iste.

De distinctione orbium tam celestium quam elementorum. Lapi. 3.

Corporalis mundi machia tota com
 sistit in duobus. scilicet. in natura celesti
 et in natura elemental. Celestis au
 tem distinguitur in tres celos principales.
 scilicet in celum cristallinum: et empiricum
 et firmamentum. Intra firmamentum quod
 est celum stellatum continentur septem or
 bes planetarum qui sunt. Saturnus. Ju
 piter. Mars. Sol. Venus. Mercurius
 Luna. nomine autem celesti cristallini siue
 aquei intelligitur illa pars materie prime.
 que secundum philosophum formata est in duos orbes quo
 rum prior est primum immobile. Istorum or
 bium natura est quod omnes mouentur excep
 to empirico quod quietum est. Natura uero
 elemental in quattuor speras principales
 distinguitur. scilicet. Ignis Aeris. Terre et aque
 Spera ignis tria habet interstitia. scilicet. super
 num quod uocatur igneus et medium et in
 imum quod uocatur olympum. Similiter
 terra tria habet interstitia. scilicet. super
 num quod uocatur ethereus. et medium quod uo
 catur aereus. et in supremo est calor lux pro
 ter solis propinquitatem. Similiter est in
 fumo. scilicet. propter radiorum repercussionem
 a terra. In medio autem interstitio ad quod
 non pertingere potest repercussio radiorum
 est frigiditas et obscuritas in quo dicuntur
 habitare demones qui detrusi sunt in hunc ac
 rem caliginosum. Ibi etiam sunt tempe
 rates contraria grando. nives. et filia. Ex
 his collige septem orbes terra et aqua ambie
 tes qui omnes possunt uocari celi. Istos
 autem excellit celum trinitatis ipse deus: quod
 est in omnibus et super omnia. Distant a
 dictorum orbium et planetarum hoc est. A
 terra usque ad lunam sunt miliaria. 15625. h
 sunt stadia. 1260. A luna usque ad Mercuri
 um sunt miliaria. 791. et semisse. A mercurio
 usque ad uenerem tantundem. A uenerem
 usque ad solem sunt. 24435. A sole usque ad
 martem sunt miliaria. 15625. A Marte us
 que ad Iouem. 6812. A Ioue usque ad Sa

turnum tantundem. A Saturno usque ad
 firmamentum. 24427. Et his colligitur quod a
 terra usque ad celum stellatum sunt miliaria. 19575
 De natura celorum et superiorum corporum. La. 4.

Celum est corpus purum natura sim
 plicissimum essentia subtilissimum
 incorruptibilitate solidissimum: qua
 titate maximam. qualitate lucidam. diaphanitate
 perspicuam. materia purissimum. figura spheri
 ca. situ locali supremum. amplitudine crea
 turarum in se aliquarum potentiam. Iste pro
 pterea tam celo ueniunt empirico quam primo
 mobili. Sed primum hoc est celum eius prae
 a motu est extraneum utroque spatum hitaculuz
 spaluer sedes nuncupatur. Et elo autem crista
 lino uenit spaluer quod est motu uelocissi
 mum: ac in inferiora uirtutis influxuum.
 Eodem modo dicendum est de firmamento quod plu
 rime sibi conueniunt de proprietatibus su
 pra dictis. et insuper est aquarum diuisum ac stel
 lis decoratum. Corpora celestia diuisantur in lu
 centia. et non lucentia et diaphana. Nam cor
 pus lucens est sol qui solus inter sydera lu
 cet: sed non lucetia sunt ceterae stelle et pla
 nete que lumen suum a sole mutant. Cor
 pora uero diaphana sunt omnes sperae cele
 stes. Item sperae celestes cum mouentur non mu
 tant locum: sed mouentur in localibus. su
 piora influunt in inferiora uirtute motuaz
 uegetatiua: sensitua ac o um gnabilium p
 ductiua. Item in carcant qualitatibus ele
 mentaribus. non enim sunt calida uel frigida sic
 ca uel humida. non influunt super libe
 rum arbitrium. nec habent uirtute imutandi ho
 minis uoluntate: sed bene imutent atque dis
 ponant. et plerique horum aliqui que uoluntates
 non habent cogere. sed magis et minus in diuer
 sis hominibus inclinare. Operantur quoque
 corpora superiora distinctiua cognitione dicuntur
 secundum lumen solis: distinctiua mensura secundum lu
 men lune. ac distinctiua amplitudine secundum
 solis in aliquo circulo: atque distinctiua
 temporum secundum uariarum cursum planetarum.
 distantiam et cursum ascensum et de
 scensum. retrogradationem et ita uim. Et
 culus quidem est in se et a intersecans quod

Noctium qui interfecatur ab eodem in du-
as partes equales: et una medietas decli-
naret versus septentrionem: alia vel sus au-
strum. et dicitur ille circulus zodiacus a 30
quod est vita. nam secundum motum planetarum
sub illa omnia vita sub rebus inferioribus
est. vel dicitur a zodiacus quod est animal. quia
cum dividatur in duodecim partes equaliter
quolibet pars appellatur signum. et habet
nomen speciale a nomine animalis prop-
ter proprietatem aliquam convenienter: tam
ipsi quod animalis. vel propter dispositionem
stellarum sitarum in illis partibus ad in-
dum animalis. Hic vero circulus dicitur la-
tine signifer. quia fert signa: vel quia divi-
ditur in ea. Ab Aristotele vero in hoc de ge-
neratione dicitur circulus obliquus: ubi di-
citur quod sunt accessum et recessum solis in obli-
quo circulo sunt generationes et corruptio-
nes in rebus. Nomina vero signorum. et
ordinatio et numerus in his verbis nota-
tantur. Sunt arica. taurus. gemini. can-
cer. leo. virgo. Librae. Scorpius. archi-
tencus. caper. amphora. piscis.

De natura stellarum in communi Capitulum quintum.

Telle supremae in firmamento si-
gantur: et cum illo semper mouen-
tur. materia sunt purissime. figura
sperice. quantitate magne. apparentia par-
ue. qualitate lucide. radiorum diffusivae. re-
rum inferiorum generativae. a sole illumina-
tione receptivae. tenebrosarum expulsiuae. qua-
to not obscurior tanto plus sui manifestari-
ue. in praesentia solis sui luminis occultati-
ue. tempestatis et serenitatis concitativae. vi-
arum navigantium directivae. quanto soli
coniunctiones tanto in communi lucido-
res sed singule minus apparentes. ut patet
in galinaria claritate quantitate differunt ac
virtute. Galinaria est multitudo parvorum
stellarum quasi contiguarum illi loco orbis
ubi diffunditur lumen solis. si autem ec-
lypsis cum se soli luna subnectit: ut tene-

bras efficiat. Nota quod omnes stelle eclyp-
santur. et hoc vel a scipsis: vel a terra: vel a
planetis. Planetae enim dicuntur quando
quod retrogradi. quandoque progressivi. quan-
doque statici: nam. prout in eclypsibus suis
diversimode moventur. Planetae sunt syde-
ra inter celum et terram errantia. firmamen-
to contrarium cursum agentia. cursum quem
habent ab influxu primi mobilis mouen-
tur directe sed cursu proprio moventur ob-
lique non simulant. singuli suos colores et
circulos habent. et tamen. et circulos aliorum
ingrediuntur. et illorum participant quali-
tatem cum sole micantes occultantur. quan-
to terre propinquiores: tanto circulos ha-
bent maiores. quanto sunt altiores. tanto
cursus eorum et naturalis videtur esse tardi-
or. Corpora eorum non sunt lucida. vel per-
spicua. sed opaca. Alioquin non eclypsaren-
tur se invicem. Adnotus primi mobilis scilicet
ceteri nove sperae ab oriente in occidentem re-
diens iterum in orientem dicitur rationalis
ad similitudinem motus rationis in micro-
cosmo quando sit consideratio a creatore pro
creaturas rediens in creatoris. et ibi sistit.
Secundus motus firmamenti et plane-
tarum est huius contrarius ab occidentem in
orientem rediens: qui dicitur
irrationalis sive sensualis ad similitudinem
microcosmi qui est a corruptilibus ad cre-
atorem. et iterum rediens ad corruptilia.

De luce.

Capitulum sextum

De est autem philosophus secundo de anima
actus lucidi secundum quod lucidum. unde
de sciendum est quod lux est qualitas
activa corporis luminosi sicut calor ignis.
Lux quoque dicitur esse intentionale corporibus
vel coloribus sicut intellectus agens sensibus
manibus. dicitur esse intellectuale. Ipsa est me-
dium differens omniaque a celo in nos de-
scendunt. ipsa quoque innotat corpus non lu-
cene a lucido. Ipsa est secundum philosophum celi purpu-
ra maleficiorum iniuncta navigantium directio

oculus noctis facies omnium rerum. Lux
ut ait Augustinus. rectum habet incessum ut nul-
lo modo incedat per curvum. haec omnibus
rebus et decorum tribuit. et absque illa cuncta
sunt ignota. et abscondita. motus enim eius
est subitus. quia sine mora replet omnia.
Haec in superficie est corporis vincti non
se perfundit nisi in corpore dyaphano. unde
de secundum corporis grossitudinem vel
subtilitatem magis et minus participatur.
lux enim sine sui diminutione ubique se dif-
fundit. Plures proprietates lucis habet su-
pra de sole quae illi conveniunt in quantum
lucet. Sciendum est quod lux vocatur in cor-
pore lucido lux sed lumen prout est commu-
nicans alijs.

De planetis in specie.

Capitulum 7.

Atturnus est a nobis remotissimus
frigidus et siccus. hoc intelligas in
effectu sicut in alijs planetis. Ex vi-
cinitate eius calor solis remittitur. Et con-
iunctione eius cum Jove clarus est cur-
sum naturaliter sit palidus nocivus est. Ip-
so dominante tantam habet virtutem ut si
influat in inferiora. fetus natiuntur mortifica-
tus aut debilis. Plus nocet retrocedendo
quam procedendo. Adnotatur in quolibet signo
30. mensibus. ex quo sequitur quod cursum su-
um complet. s. 30. annis. Juppiter est cla-
rus. et quasi ad instar lactis candidus in quod-
libet signo est bene temperatus. quia calidus
et humidus In superiori parte assidue tem-
perat inaltitatem saturni cum ascenderit in cir-
culum saturni. contrahit palorem. s. sit cla-
rus. In quolibet signo moratur per annum.
et ita complet cursum suum in 12. annis.
Mars calidus est et siccus et idcirco nocivus
et proprietatibus suis homines incitat ad
bellandum et interpositione veneris. et Jo-
vis eius nocivitas reprimitur. Juncus ap-
paret et radiosus. In quolibet signo moratur
40. diebus. Sol dicitur octies maior terra
sed secundum Ptolemaeum est 160. vicibus maior ter-

ra calidus et luminosus. eclypsim patitur et
munis est obitus. nube cecatur solus per se
lucet. quod non in sideri magis competit. ubi
nomen accepit stellas illuminat. et in eas per
suam partem. sentiam ab apparentia sui luminis
privat. medius est planetarum. odiosus est
gris oculis. s. amabilis partibus. tempora di-
stinguit. locis immundis non inquinatur
terrestria consolidat. gelida resolvit. flores
aperit. fructus maturat corpora dyaphana
penetrat. non requiescit. visu retundit. va-
poros eleuat. hemisphaeria vicissim perstruat
appropinquans nobis estate facit recedens
vero hiemem efficit. oculus est mundi in quo
libet signo moratur. 30. diebus. et 10. horis
cursum per annum facit motu proprio. sed
diem perficit motu primi mobilis. Venus
est lucidus calidus et humidus malitiam Mar-
tis reperat. semper comitatur sole. sed capere
cedit de lucifer quod sequitur de vesper colore
habet candentem et resurgentem electro similem.
Inter sidera plus splendet. complet cursum
suum in 348. diebus. Mercurius semper cum
sole graditur. nunquam ab eo plus. 30. gradi-
bus distans. colore habet radiantem. raro
propter vicinitatem in solis cernitur eloquentia
sub ipso est aquis dicitur dominari. et praee-
eminibus cursum complet. 338. diebus. Luna
noctem illuminat. lumen mutat. augmen-
tum patitur. et detrimentum. Infima est inter
planetas eclypsim patitur. et efficit maculas
habet propter coniunctionem eius quam
cum inferioribus habet scilicet cum terra.
Item corniculata interdum apparere ex eo
quod pars eius non illuminata a nobis abscon-
ditur. Item regina celi appellatur quia sol
taquam medius planetarum participat proprie-
tates omnium. et eas ad lunam cum lumi-
ne suo transmittit. Ipsa enim luna quae cum
a sole sicut recipit ita influit. Unde quia per
eam tali modo virtutes planetarum recipi-
mus merito. Regina celi vocatur. His vir-
tutibus patet quod quando luna prima intenditur
optimum est femina iacere. quia tunc virtu-
tes planetarum quas in inferioribus influit col-
ligit frigida est et humida. sole recedens minuitur

sed sequens crecti. et ab eo elongat accessus
et recessus maris per eam causatur. Signa
autem zodiaci quolibet mense percurrunt.

De natura elementorum. Cap. 8.

Omnia consumuntur et interminantur in si-
militudinem suam sibi appropin-
quantia conuertuntur. motum facit de
centro ad circumferentiam. ardet et lucet in ma-
teria aliena sed non in sua sphaera. Inferiora
reducuntur ad superiora. quia resoluuntur terra in aqua
sa aquosa in aera. aera in se. Mollis carbu-
ra et indurat. mollia subtiliat. ut per resolu-
tione glaciis et condensat. lutum depurat
ut rubiginem in auro. et conumpit sicut ea
que consumuntur. frige faciat per accidens. ut per
in aceto. est et penetratius. coicantius. et di-
uisius. Item ignis in sphaera sua non lucet
quia compactus non est. Nullum enim cor-
pus dyapphanum lucet. sed potius est illu-
minabile. Sed tamen ignis in sphaera compac-
tus esse eclipsaret omnes stellas que supra
ipsum sunt. Ignis vero hic lucet apud nos
propter materiam coadunatam in qua est.
hocque per quod una candella alteri opposita vim
sua facit. Aer est subtilis. mobilis perspi-
cuis per inspirationem et respirationem. La-
loris cordis temperatius. decoratur vola-
tilibus. locus impetuum mansio spiri-
tuum damnatorum est et alterabilis. leuis
etque rarus. non lucet. sicut nec aliquod cor-
pus dyapphanum sed est illuminabilis. Aqua
super celos eleuatur. piscibus decoratur. et
pestibus subijcitur omnis fontes et flumi-
na ad mare continentur. ad locum unde
venerunt reuertuntur. Aer prebet aqua in
formationem volatiliu ornamentus et ve-
getalibus nutrimentum. et optime est ter-
minabilis termino alicuius. sed minime ter-
mino proprio. Aqua corpus est dyapphanum
omnibus est communis in christallum con-
gelatur iridem vel ionem in nubibus causat.
sordes purgat ortos irrigat. sicut scianus
sua frigiditate et humiditate delectat. naues
vehit. lumen recipit. ad suum principium
recurrunt loca vacua subijcunt. lapides cauat.
ignem extinguunt. et olim mundum purga-

uit. In mari rubro populo dei cessit de late-
re christi fluxit. hanc christus in unum mutauit. ac
de ipsa baptisimi materiam ordinauit. Ter-
ra inter alia est infinita. nigra magis de-
specta. ponderosa. rotunda. elementis alijs
circundata. mater fructuum radix planta-
rum. nutrit animalium edificiorum funda-
menta. mortuorum receptaculum. machine
mundialis centrum. concludit in se infernum
frigida. sicca opaca. corporis humani mate-
ria. Seruat metalla centro. motum centrus
et vaporibus suis concutitur. inclisus her-
bis et floribus albet. et decoratur. contra eam
motu circulari celum cum sideribus voluit
ab hominibus et inuentis calcatur. horum
terre quedam competit secundum esse suum
quedam secundum situm. quedam secundum
contemptum quedam secundum ornametum
quedam secundum vilitatem.

Dei impressionibus aeris.

Capitulum. 9.

Omnesque apparet quasi stella
non est nisi aliud quam vapor inflama-
tus a vi. intrare ignis. Sic comes
luminis fundit. et dicitur signare mutatio-
nem regum. aut bella. aut pestilentias. Co-
rons est albus circulus. qui quandoque ap-
paret circa solem vel lunam. aut stellas ali-
as. et causatur et fluitans nubium per plane-
tarum radios attractis et illuminatis. talis
etiam circulus figura est serenitatis. Ad sub-
duplex est ascendens. scilicet descendens. ascen-
dens sit ex vaporibus inflammatis in super-
mo aeris. et videtur ascendere sicut si euola-
rent finitelle de fornace. Ad sub vero descen-
dens est ignis retentus in nube. qui tamen
expellitur obtinente nube frigida. et cadit con-
tinue. propter quod ut quod stella cadens sit lo-
ga. quia reliquit eius vestigia post se. Nubes
sunt quando a virtute solis extrahuntur
humores. seu vaporibus de aquis ac palu-
dibus. et locis humidis. et feruntur. Ne-
bula est id quod ex nubibus aqua pluuibus relin-
quitur et ideo nebula secundum Aristoteli. signum est serenitatis.
Caligo est vapor tenebrosus. que
vulgo appellatur nebula. Ille vapor

non eleuatur: sed priusquam conuertatur in
nubes vel in pluuia in deprimatur. et remanet
iuxta terram. Ros est id quod descendit ex
vapore paruo. et in descensu suo tardatur
in paruis minutis. pluuia est aqua descen-
dens ex nubibus resolutis. velocitatem ha-
bens sicut descensio. et hoc guttatim: Prui-
na ex vapore roxido que congelatur antequam
ex ipso resoluatur aqua. Nix generatur in
nube calidissima. cuius congelat o simul sit
cum conuersione in aqua et ideo partes eius
non inspissantur. Brando generatur ex
nube calidissima virtute solis multum ele-
uata. que postquam in aquam resoluatur. tunc
cum in medio iteritio congelatur. Tonitru-
um est sonus vaporis sicut egredientes de
nube humida vel in nube frigida et humi-
da. et scindit quicquid inuenit. Iris est lu-
men solis receptum in nube concava et aquo-
sa ac soli ex aduerso opposita. Diacies est
aqua congelata. Ventus est vapor terreus
superiora transiens: et aerem fortiter per-
cutiendo impellens. Venti sunt quatuor
principales. scilicet Subsolanus ab oriente tem-
peratus habens a dextris vulturum de-
cantem. et a sinistris currum nubes gene-
rantem. Item meridic est auster calidus: quod
flumina gignit et pluuias largas habens a
dextris africanum calidum. et a sinistris no-
tum temperatum quidem. sed pestilentias
inducentem. Item a septentrione est aqui-
lo frigidus habens a dextris grecum niues
facientem et grandines a sinistris boream nu-
bes constringentem: ac pluuias prohiben-
tem. Item est zephyrus flores producens.
habens a dextris circium tempestates. ac
pluuias ac tonitrus generantem a sinistri
saouum in oriente nubila: sed in meridie
serena facientem. Turbo est ventus egre-
diens de nube in seipsum et egrediens: vel
duo venti lateraliter sibi orientes. seseque in
ita terram obiculariter inuoluunt. Ter-
remotus est vapor grossissimus extractus
de profundo terre: non potens exire prop-
ter superficiem terre et illius soliditate sicque

coartatus in interioribus concavitatibus
De tempore.

Capitulum. 10.

Tempus est mensura motus primi
mobilis: et hoc patet: quia hic est tem-
pus et non in celo finem suam substā-
tiam: quia hic mutantur omnia. et non ibi. hic
est. nunc biens: nunc estas: nunc pax. nunc
discordia: nunc tranquillitas: nunc tempe-
stas. Mutabilitas rerum ostenditur in hoc
quod ea que precipue mundus amplectitur. id
sapientia et potentia in oriente ceperunt. et
terram habitabilem percurrerunt usque ad
occidentem. in signum quod omnia tendunt ad
occasum. Nam studium sapientie cepit in
Egypto. postea fuit in grecia. post hoc Ro-
me. deinde in Francia et in Anglia. Simi-
liter regna primo fuerunt in oriente. post in
Beccia. post apud Romanos. nunc pote-
stas imperii residet in germania. Propete-
rea Iacobus comparat vitam nostram. et
hec mutabilia vaporis. Salomon sono. Isa-
ias baculo harundineo. et liber Regum aqua
dilabenti. Differentia est inter tempus et
eternum et cernitatem. Nam tempus ha-
bet principium et finem. eternum caret fine.
sed non principio. Eternitas caret viroque
termino. quia est mensura interminata. Il-
le sunt etates mundi. Prima est ab Adā
usque ad Noe. habens iuxta hebreos annos
1656. sed secundum. 71. interpretes habent
2242. Secunda est a Noe usque ad Abā
ham habens secundum hebreos annos. 297. sed
secundum 71. 1071. Tertia est ab Abā
dauid. habens annos secundum hebre-
os. 671. sed secundum. 71. 1130. Quarta est
a Dauid usque ad transmigrationem Ba-
bilonis: habens annos secundum hebreos. 475
sed secundum. 71. 485. Quinta est a transmigra-
tione Babylonis usque ad christum habens
annos secundum hebreos. 585. sed secundum. 71. 578.
Igitur ab exordio mundi usque ad christum
secundum hebreos habent annos. 3952. secundum hebreos.
c 3

est hec computatio. fm No. 72. quos greci sequunt. ur. 5508. Eusebius autem quem Porosius secutus est inter virosq; incedit numerat annos. 5198. quos pene omnes latini sequuntur. Sexta etas est a christo vsq; ad finem mundi. Septima est quiete scitum. 7. cōcurrit cum sexta. Quarta est re/surgentium. Porro fm hebreos in prima etate sunt generationes. x. In secunda. x. In tertia. i4. In quarta. i7. quos m. Ma/td. gratia miserij. i3. ponit. In. 6. i3. Etas hominis sunt iste. s. Prima est infan/tia a natiuitate vsq; ad. 7. annos. Secunda est puertia vsq; ad. i4. annos. Tertia est adulescentia a. i5. annos vsq; ad. 28.

Quarta est iuuentus a. 28. vsq; ad. 49.

Quinta est senectus. a. 50. vsq; ad. 78.

Sexta est decrepitas ab anno. 79. quo / vsq; vita finitur. Dignitas dominici d. ci notatur in hoc q; fuit prima dicitur. Item vt dicitur erit vltima dies. Item nor illam non precessit. Item nor illi non succedit. Item celum 7 terram in ea sunt creata. Itē angelus in ea conuersus est ad deum. Itē primo data sunt in eis filijs Ifrael man / data. vt dicit Dignitas. Item in ea chri / stus natus est. Item chrisus in ea surrexit. Item in ea spiritus sanctus datus est apo / stolis. Itē omnes in ea resurgemus atq; iudicabimur. Item in ea continuandus est perpetuo in laude dei.

De angelis in communi.

Capitulum .xi.

Angelus est fm Damascenum sub / stantia intellectualis semper mobi / lis arbitrio libera in corpore deo gratiam non naturas. Substantia ponitur in hac d. s. i. n. i. t. i. e. p. o. g. e. n. e. r. e. 7. p. o. n. i. t. u. r. h. o. c. ad differentiam accidentis. Intellegitur etiam substantia qualiter cumq; composita. ex eo quod est 7 quo est. Intellectualis di / citur potius q; rationalis. quia ratio ē vir / tus collativa cause 7 causatum. 7 ideo com / posita. vt omnis homo animal. s. o. r. c. t. a. s. a.

Syllogismus nihil aliud est q; discursus a causa in causarum. Intellectus est de ratio ne sui. nec compositionem habet 7 collectio nem. sed est sine inquisitione 7 compositione. 7 ideo competit nature magis simpli ci pro differentia vt est angelus. Ratio autem differentia est nature minus simplicis scilicet hominis semper mobilis: non dico de loco ad locum. sed mobilitas dicitur hic tri plicem mobilitatem in angelo. scilicet natu re intelligentie 7 voluntatis. Mobilitatez enim habet nature. q; omne creatum ver / tibile est in nihilum: nisi manu omnipoten tie diuine cōtineatur. Mobilitatem intelli gentie habet: q; i3 in angelo non firmissi / do intelligentie quo ad scita in verbo: cum deforme habeat intellectum fm Dionysiu potest tamen in eo esse vicissitudo intellē tie quoad cognitionem rerum in p. p. n. a. t. u. r. a: 7 quo ad discenda. 7 hoc est quod di / cit Augu. q; omne creatum habens intelle ctum intelligit vnum post aliud. Item vo luntate mobilis est angelus: quia nō simul vult hoc 7 illud. Item potest dici mobilis motu dilectionis. Arbitrio libero hoc non dicitur propter reflexionem ad bonum in / differenter: 7 ad malum. sed propter libe / ram electionem eorum que voluerit. vnde bonus angelus semper eligit libere bonū: 7 angelus malus libere 7 sine coactione eli git malum. In corporea substantia dicitur. quia angelus habet proprietatem corporis non naturam. scilicet in loco contineri. Cū enim corpus sit in loco circumspiciat 7 dif / finitue est angelus diffinitue i loco. Deo ministrans. Ministrum hic ponitur pro quocunq; obsequio. 7 fm hunc modum tā assistentes q; ministrantes q; etiam demo nes ministrant. Immutabilitatem suscipiēt fm gratiam non naturam. quia rediret in nihilum nisi per gratiam conseruationis de tineretur. Angelo attribuuntur quatuor. scilicet essentia. subtilitas. intellectus. p. s. p. i. c. a. t. i. s. libi ar. facultas. discretio p. s. e. n. a. l. i. s. In p. m. i. s. trib' puenit aia cū āgelo. In 4. nō. q; aia nō ē p. l. o. n. a. h. 3. ē. a. l. i. a. t. r. i. a. āgēl. u. s.

scilicet virtuositate in operando officiosa / tem in ministrando immutabilitatez post elec tionē. sive in bono. sive in malo. Differen tic quatuor assignantur inter angelū 7 ani mam. Prima 7 principalis ē penes eē na turale. quia anima est vnibilis composita. etiā actu separata. angelus non. secunda ē pe / nes eē logicum. i. diffinitionē. q; aia rōna / lis est. sed angelus intellectualis. Aia enim apprehendit inquirendo 7 cōferendo a: ge lis vero intuendo. tertia ē penes eē meta / phisicū. i. sepatum a materia 7 a motu quia angelus nō habet passibilitatem. nisi respe ctu superiorū. aia vero respectu inferiorū: quia innuat a sensibilibus. quarta est pe nes esse theologicum. q; anima verabilis est a bono i malum. 7 contrario. angelus vero nō quia manet in eo ad quod se cōuer tit. sive bonum sit sive malum. Angeli enī sunt oēs similes in eo q; immortales inuisi biles. indissolubiles. simplices. discreti p / sonis. incommutabiles. icōicabiles sut alteri nature. sed dissimiles sunt in donis gratie 7 nature. Preterea dicit Dio. q; in oī natu / ra spiritali creata aliud est essentia aliud ē virtus aliud est operatio.

De distinctione celestium hierarchiaz:

Capitulum .i2.

Hierarchia triplex ē. s. supcelestis. celestis. 7 subcelestis. Supcelestis est in tribus personis. vt quidā di / xerunt. 7 male. q; fm Dio. hierarchia di / citur ordinem. 7 ille absolute non ē in tribus personis. sed in modo ordo nature. Cele / stis est in ordinibus angelicis. Subcelestis in hoibus sanctis. Porro hierarchia cele / stis diuiditur in superiorem mediam. 7 infe riorum. Superior continet tres ordines. s. cherubin. seraphin 7 tronos. quorum p. r. i. m. i. c. o. n. s. i. d. e. r. a. n. t. d. e. i. b. o. n. i. t. a. t. e. m. . s. e. c. u. n. d. i. d. e. i. v. e. r. i. t. a. t. e. m. . t. e. r. t. i. j. d. e. i. e. q. u. i. t. a. t. e. m. . I. t. e. m. i. n. p. r. i. m. i. s. d. e. u. s. a. i. m. a. t. v. t. c. h. a. r. i. t. a. s. . I. n. s. e. c. u. n. d. i. s. n. o. s. c. i. t. v. t. v. e. r. i. t. a. s. . I. n. t. e. r. t. i. j. s. s. e. d. e. t. v. t. e. q. u. i. t. a. s. . M. e. d. i. a. c. o. n. t. i. n. e. t. d. o. m. i. n. a. t. i. o. n. e. s. p. r. i. n. c. i. p. a. t. u. m. 7 p. o. t. e. s. t. a. t. e. s. q. u. o. r. u. m. p. r. i. m. i. r. e. g. u. l. a. t. i. o. n. e. s. u. n. g. e. l. o. r. u. m. s. e. q. u. e. n. t. e. s. c. a. p. i. t. u. b. u. s. p. r. e. s. u. n. t. p. o.

pulozum. Vltimi potestatem coequent de / monum. Itē in primis deus dominatur. vt maestas in sequentibus regit. vt p. n. c. i. / parus. in vltimis tactur vt salus. Inferior hierarchia similiter cōtinet tres ordines. s. virtutes. archangelos. angelos. ad quorū priores pertinet miraculoz operatio. Ad secundos maiorum negotiozum denuncia tio. Ad tertios humane custodie sollicitu / do. In primis deus opatur vt virtus. In secundis deus reuelat. vt lux. In tertijs mit tit vt inspirans. Dec dicta sunt fm beatus Grego. 7 fm Ber. sed fm Dio. Virtu / tes sunt medius ordo secunde hierarchie 7 principatus primus ordo tertie hierarchie. Sic attendendum q; in qualibet trium hierarchiarum premissarum notatur trinitas diuinarum personarum. vt p; in celesti hierarchia tā superiori q; media q; et inferiori. De p. o. p. t. i. e. r. a. n. b. u. s. a. n. g. e. l. o. r. u. m.

Capitulum .i3.

Angeli fm Fidozum sunt spiritua / li suba facti ante omnem creaturaz creati nature mutabiles conditi. s; contemplatione imutabiles facti animo im passibiles. mente rationales felicitate secu / ri. futuroz prescij. iussi mandam regunt. missi corpora aerea sumunt in celestibus cō morantur Ber. de eodem. Inuestigemus inuestigabilia. 7 primo spūs esse potentes gloriozus beatos distinctos in personis dif / positos in dignitate ab initio stantes in or / dine suo perfectos in gñe suo. immortalita / tes perpetuos. mente puros. affectu beni / gnos religioe pios. vnanimitate in diuisos pacc securos. diuinis laudibus 7 obsequijs deditos. Item fm Ber. In angelis est di gnitas creationis gratia. confirmationis. amor creatoris visio diuinitatis. est et i an / gelo per oia. sicut supradictus ē essentia sub / tilitas. intelligentie perspicacitas. liberi ar / bitrij facultas. agilitatis velocitas prom / pte omnes obediunt. maiores sine elatio / ne presunt. minores sine vitio subsunt.

qui ad exteriora exeunt. ab interiori cōtem-
platione nō recedunt. omnem veritatem i-
feriorū superiores participant. non cōtra.
Qui excellunt in natura procedunt in grā et
gl. rīa. In eodē ordine alij esse alijs digni-
ores duplicem habent visionem. s. naturā
et vespertinam. Illuminationes quas a su-
perioribus recipiunt alijs tribuunt.

De pprietatibus et officijs singulorum
ordinum.

Capitulum. 14.

Ropium est scrappin iu amore ar-
dere. a iōs ad incendium diuini a-
mons prouocare. et deum ordina-
re formam diligendi tribuere. Isti immedi-
ate deo iunguntur. et ideo purius et sancti-
us in ipsos operationes theopbanic deserunt
ad aliud quoq; extra amatum non diuertit
Cherubin quoq; pamo et principaliter re-
lucet diuini luminis radio pro eo q; vicini-
tate diuine et prime veritati iunguntur. Hozuz
officium est promouere homines ad diuinā
cognitionem. ideo dñr pre ceteris luere. qz
plenitudinem luminis quam suscipiunt alijs
inferioribus communicando transferunt.
Throni dicuntur eo q; in eis dominus se-
deat. et iudicia sua per eos determinat. In
his ergo precipue rebus rectitudo diuini tu-
dicij. Ad quoq; veritatem dei quam supra
se accipiat ad inferiores transfundunt. Do-
minationes dñr eo q; ceteris angelis domi-
nantur et ab omni op. pessione sunt liberi et
nulli inferiori subij. ientur. Hozum offici-
um s. m. Drego. est i bello spirituali instru-
ere qualiter oporteat prelationis officij ex-
ercere. et qualiter debeant subditio de mima-
ri. Hozum officium est s. m. Dio. timore
scrupuli deposito in deum moueri. et necessā-
ter ei famulari. Principatur subditio an-
gelis pre sunt. et eos ad ministerium diuinū
expendunt. disponunt. Ad hos pertinet s. z
Dio. vniuersale regimē vniuersi regni et gē-
tis duccre ad ei similitudinem. Ad ministrum
vniuersi quoque eorum est s. m. Drego. docere
homines. exhibere reuerentiam vniuersis

secundum gradum suum. Hozum etiam
officium est promouere homines. vt nō p-
pter utilitatem propriam sed propter solius
dei amorem et honorem faciunt iustitiam.
Potestates s. m. Fido. virtutes aduer-
se subiecte sunt ne mundo tantum nocent
quantum cupiunt. Hozum officium s. m.
Drego. est illos qui in spirituali certant
ne des. dant confortare. et ne spirituale re-
gnum amittant defendere. Et s. m. Dio.
ad ipsos spectat angelos inferiores quan-
tum possibile est diuine potentie cont. ma-
re. virtutes sui infangabiles ad executionē
faciendorum et robusti ad perceptionē mu-
nerum. Hozum officium est s. m. Dioni.
docere prelatos vt facile et per seueriter ad
officium prelationis pertinent exequantur et
spiritualia onera sustineant patienter. Itēz
per istos sunt. et virtutes faciendi mirabi-
lia perfectis conceduntur. Archangel. sum-
mi nunciij nunciantur. et summa nunci-
ant. Hozum officium est s. m. Drego. de
his que pertinent ad promotionem fidei.
vt de natiuitate christi. et de factis eius bo-
mines expe. dicit. et demones ab hominib-
remouere s. m. Dio. prophetias reuelare.
Isti illuminationes quas a superioribus
suscipiunt inferioribus annunciant et per
eosdem nobis. Angeli sunt in celesti dispo-
sitione vltimi et hominibus magis propin-
qui. Angelus nomen est officij. non natu-
re. Isti minorā nunciant et homines ad
diuinam cognitionem ducunt. et vt iuste vi-
uant instruant. Ad se sursum extendunt p-
dilectionem dei. et in semetipsis firmiter
per custodiam sui. ac sub se progrediuntur
ad auxilium proximis. Nos autem assidue
ri debemus scrappin per charitatem. Che-
rubin per cognitionem thronis per equita-
tem dominationibus carnis spiritui sub-
iungendo. principibus reuerentiam ma-
ioribus exhibendo. potestatibus tentatio-
nibus diabolicis resistendo. Item de-
bemus assimilari virtutibus per compas-
sionem. archangelis per instructionem.
angelis per obsequij exhibitionem.

De cognitore et motu angelorum.

Capitulum. 15.

Angeli cognitionē habent maturi-
nā. hoc est. cognitionem rex i ver-
bo. Item vespertinam. i. cognitio-
nem rex in se. Itē meridiam. i. aptā dei
visionem. Est et alia cognitio angelica. pro-
ut maiores iudicant minoribus que per di-
uinas theophanias percipiunt. Theophe-
nia vero ē ostensio alicuius cognoscibilis d-
deo p illuminationem de deo venientem.
et hoc pot. esse. vel in symbolis. vel facie ad
faciem. Nota q; angelus in cognitione re-
rum in ppria natura cognoscit plura simul
haberi u. nō actu. Circa incarnationem et
passionem xp̄ sciuerunt angeli subām facti
sed non omnes circumstantias. vt quare et
quō. Idcirco quecuq; angeli cognoscit
remota sicut p. p. q. q. cognitio eorum nō
per sensum. sed per intellectum est. Status
angeli triplex est. s. innocentie gratie. et glo-
rie. Distinguitur motus angelorum tripli-
citer s. m. Dio. circularis rectus et obliquus.
Circularis est ab eodem in idem et contra
idem centrum immobilem. hunc motū ha-
bent angeli qui immediate recipiunt illumi-
nationes a deo. et per illas reuertuntur ad
deum. Istud autem conuenit superiorib-
rarchie tantum. Itē motu recto mouentur
quando procedunt ad prouidentiam subie-
ctorum recte omnia transeuntes. et ibi non
reuertuntur ab eodem in deum. sed d- vno
ad aliud. Item est in angelis motus obli-
quus quando cognitionem inferiorum qui
bus prouident respiciunt in deum. principi-
um et finem pulchri et boni. Nota dñm in-
ter assistere et ministrare. quia assistere ē fa-
ciem contemplari. sic assistunt omnes boni
angeli. Item assistere est immediate recipere
illuminationes a deo. sic assistunt nō tres
primi ordines. Item assistere est appropin-
quare deo et extraneum esse ab exterius ius-
sione sic assistunt quattuor primi ordines.
Ministrare vero est nunciare pro tempo-
ris opportunitate. vel operari secundum
officium. est enim ministrare. nunciij vt offi-

cij. Erratum est circa motum angelorum
bus in die. Dicebant enim quidam phi q
angeli nunq; mouentur. sed mouent spe-
ras. et per eas voluntate hominum. Itēz
dixerunt quidam alij q; angelus sit in plu-
ribus locis etiam vbicunq; si voluerit. Itē
dixerunt alij q; angelus sic venit de sine spa-
cij q; non transit in media. sed transiit. Istō
quoq; p. t. m. t. d. n. m. non est q; vniuersi-
q; ordo ab eo denominatur secundum q; re-
spectu inferiorum ordinum aliquid excellē-
tius accedit in munere.

De prelatione angelorum.

Capitulum. 16.

Resunt quidam angeli regionibus
vt dñr Daniel. 7. Principes grecorum
et principes persarū et. Quidāz
No presit ecclesijs. Apoc. 2. Angelo ephe-
si ecclesie scribe. Itē alij p. sunt per sonis.
Actū. 12. Angelus Petri credebatur ad bo-
stū stare. quidāz etiaz spiritus maligni dñr
vniuersi preesse. vñ vocatur aliquis spūs sup-
bie et luxurie. et huiusmodi. Quod autē pre-
lationes permancant. vt q; cessent post hāc
viam. Sciendum est q; hierarchie semper
stant quantum ad instantiam beatitudi-
nis. et quantum ad gradum dignitatis. et
nobilitatem doni gratuiti ac nature. Cessa-
bunt prelationes angelice ad hominis et ad
angelos. quo ad acium regiminis secundū
gubernationem mundi et electorum secundū
viam ad patriam. Prelatio autem in de-
monibus. quo ad officij insultadi et irrē-
di. et secundū q; vniuersi. puocat alterum i ma-
litiā et hoc non destruetur psal. 73. Supbia
eorū qui te oderunt ascēdit semp. nec destru-
etur quo ad malitiā et naturā. Cessabunt itē
eorū prelationes quo ad officium tentandi
eos qui sunt in vis. In hominibus etiā p-
lationes euacuabunt. quia erunt decantē-
tiones cyliarche et huiusmodi. In creatu-
ris similiter cessabunt prelationes. qz supe-
riora nō mouebunt tunc inferiora sicut mō
De confirmatione angeloz. Cap. 17.
Confirmationē hz angelus ex trib-
s. et nā. grā et gloria. Et natura. q;

natura spiritalis semel tantum vertibilis est vel in bonum vel in malum nisi ex vni-
one vnus cum altero. sicut ps i aia. que du
est in corpore pot mutari sepius de bono in
malum. et contra. soluta vero non. Diuus
autē rō est. quia natura spiritalis ppter su-
am simplicitatem se totam cōuertit ad id qd
elegit quod non facit natura vnita. qz habet
corpus retrahens. Ex grā similiter habet
confirmationem. qz si aliquid connectitur fla-
bit eterno vinculo ppetuo illa connectio se-
per manet. Sic angeli colligati sunt stabili
eterno. s. d. hoc vinculo indissolubili. s. cha-
ritatis. Ap. 13. Caritas nunqz excidit.
Ex gloria quoqz hnt ea. quia cum habeant
per gloriam qui est forma complectiua an-
gelici desiderij nō vagantur extra ipsum vt
qberant quicqz illo melius vel desiderabili-
us atqz io. undus. Nihil enim in creaturis
inueniunt quod possit eos a fonte diuine dul-
cedinis auertere. Tenendum est itaqz qz an-
geli boni ex libertate arbitrij ad deū. cōuer-
si statim fuerunt p gram et gloriam in volū-
tate cōfirmati fideles ac felices effecti. atqz i-
rone illustrati. vt non solum cognoscere
res in proprio genere. sed etiaz in arte hoc
est in verbo. filius enim dicit esse ars pris
p quam operatur. Acceperunt autē in se p-
fectionem in virtute operatiua siue exequā-
tur illam assumpto corpore. siue alias. atqz
perfectionem in virtute contemplatiua qua
quoqz mutantur intra decem currunt.

De custodia angelorum.

Capitulum 18.

Angeli nobis ad custodiam depu-
tati tenent nos itantes ne cadam.
et cadentes nos adiuuant vt surga-
mus. nec vnqz nos deserunt etiā peccātes
quin sint semper pati auxiliari si volumus.
Hoc tamen saluti in obstinatis a quoz cu-
stodia desistit angelus actualiter. paratus ē
tamē custodire si redire voluerint qz nūqz
deserunt hoc et toto ab angelo nota qz ipsi
non habuit depuati hnt angelus qz aia ei
superioris fuit omni angelo. sed anxia ha-

bebūt quem licet propter nimiam suam ob-
stinacionem suam nimiam non sit habitus
rus secundā promotionem habebit tamen
ad accusationem. Effectus autem angelice
custodie multiplex est. Primus est ipedi-
menta boni et occasiones mali et actōes pec-
candi remouere. Exodi. 23. Aditū angelū
pcursoz qui exijciat Iebuscū. Secundus
est tentationes mūigare Dan. tertio. An-
gelus dñi descendit in fornacē etc. Tertius
est contra hostes visibiles adiuare. 4. Re-
gū. Deliscus vidit castra angeloz. Quar-
tus ē orationes nostras et elemosinas deo
pcurare. et pio nobis orare. Thobie. 12.
Quādo orabas cū lachrymis etc. Quintus
est viā ostendere Thobie. 5. Ego sanū du-
cā et reducā etc. Sextus est in agendis do-
cere. zacharia secundo de angelo qui instra-
xit cū de fabricis. Septimus est se ipsum et alia
secreta reuelare. Thobie. 12. Ego sū rapha-
el angelus. Octauus est a peccatis excicare
Actū. 3. Surge velociter. Nonus est ad
feruorez excitare. tertio. Regū. 19. Surge
comedē grandis eni tibi restat via. Deci-
mus est consolari. Thobie. 5. Forti animo
esto in proximo est vt adeo curris. Vnde
cimus est de peccatis increpare. Judib.
Dixit angelus populo. Israhel. Cur contra
decem fecistis. Duodecimus est contrarias
potestates arcere. ne tantum nocere valeāt
quantum veluti. Thobie octauo. Quali-
ter angelus asinu decem ligauit angeli serui-
unt nobis propter tria. s. propter ruine sue
reparationem. quia homines saluandi tira-
bunt in locum caderentum angelorum. Itē
propter meriti accidentalē cumulationē qd
augetur in eis vsqz ad diem iudicij. Item
propter amoris erga nos demonstrationē
Dionys. attribuit angelo tres actus scilicet
purgare illuminare et perficere. Purgare
itaqz angeli remouendo santasmata que im-
pediunt illuminationem quaz angelus in-
tendit facere in nobis. Vnde tria remo-
uent ab aia scilicet ignorantia et nubila fan-
tasiarū ac falsas opinionēs pbiolopficarū
ationū reuelationē contrariarū. Illuminā

vero animam tripliciter ad sensum vt patet
quando aliquid manifestatur in assumpto
corpore. et hanc potestatem etiam habet dia-
bolus. Item ad intellectum. et talia illumi-
natio solum perfecta. est. Notandum autē
qz angelus non illuminat intellectu efficien-
do nouam cognitionem in anima quia nō
potest intellectus nouas species creare nec
habituū noui luminis creare vel excitare
sed nec eius intentionem quo vult conuer-
tere potest quia hoc est contra naturam li-
beri arbitrij. Nec enim tria requiruntur vt
intellectus nostri itelligat aliquid scilicet spe-
cies quia cognoscatur et lumē in quo cogno-
scatur et iterum qua conuertat se intellectus
super speciem. Illuminat autē angelus i-
tellectum nostrum excitando et disponendo
et lumen diuinum in nobis transiendo.
Facit enim vt dictum est in fantasia trans-
mutationem specierum componendo et di-
uidendo secundum exigentiā rei quaz vult
reuelare. Item irradiat lumen intellectus
sui super illas species vt moueant intellectū
nostrum. et sic plura et subtiliora videre pos-
sunt in lumine duplicato. Item excitat in-
tentionem anime aliquo motu vt ipsa conuer-
tat se super illa santasmata abstrahendo se
ab aliis. Proficiunt autē in. i. promouent
ad melius. Sed vtrum angelus accende-
re possit effectum humanum tripliciter po-
test itelligi. s. efficiendo vel mouendo. vel
excitando et adiuuando. Primo modo so-
lus deus potest inflammare affectus. s. per
effectum. Secundo modo ipsum desideria-
rum inflammat. s. excitando et iuuando.
Tertio modo potest angelus affectum no-
strum incendere per motum. De illis ha-
bemus exemplum in naturis qz pio ignis
accendit ligna. Secundo modo ligna ince-
dunt ignem Et tertio qui ligna igni appo-
nit incendit ignem. Differentia est inter
mittere cogitationem et incendere. et men-
tem illuminare. qz cogitationem immittere
est vt dicit Beda intus creare et facere co-
gnitionem: sed incendere est cogitationem
factam inflammare. Illuminare vō est da-

re reuelationē de aliquo seculto itelligibilē.
De locutione angelorum.

Capitulum 19.

Etbum triplex est. s. mentis. oris
et operis. verbo mentis loquitur de-
us angelo. et e contrario. Item de-
us anime et conuerso. Item deus diabo-
lo et conuerso. cuius in intentione deum late-
re non potest. verbo autem oris loquitur ho-
mo homini corpore vnio anime. Angelus
vō homini corpore assumptoz: verbo ope-
ris loquitur deus diabolo et angelus diabo-
lo. De locutione itaqz angelorum. No-
ta qz angelus loquitur deo cum ex visis in-
motum admirationis erurgit. vel cum esse
ctus suos ei presentat: quos tamen cum la-
tere minime debuit. Angelus vō loqui-
tur angelo verbo mentis sue. species ostē-
dendo mediante illuminatione quedaz spi-
rituali irradiante ab ipso. Item angelus fa-
cit coram angelo: quo factio itelligit quod
non itelligebat. Et sic loquuntur omnes
omnibus. s. maiores inferioribus et eon-
uerso. Item loquitur angelus angelo per
communicationē diuini luminis ipsum in-
struendo. sic non loquuntur omnes omni-
bus de his que per diuina theophonias p-
ceperunt. Loquitur autem angelus homi-
ni dupliciter. Primo modo verbo vocali
in assumpto corpore. sed tunc sicut non pro-
fert sonum in organis materialibus fin na-
turam. ita nec circulariter immutat mediū
quomadmodum in voce naturali vnde nō
addatur nisi ab illo ad quem ordinatur. et si-
mile est in apparitionibus angeloz quoz
dam vident et alij eque pping non vident.
vt apperit in Delisco et puero ei. Dicit in
alig qz angelus nunqz apperit vel apperit. aut
loquitur homini in subiecta creatura: s. inten-
tionē siue si iudicē iponi i oculo ei. vel
intentionē vocis ponit in aure ei. et ita recipit
scelus cois spēs illas: ac deinde pueniunt ad
imaginationē. p. hec ad intellectū. et hō ē qd
angelus dicit apperit vel loquitur homini. modo lo-
quitur angelus homini p impressionē re: sensibiliū

meto instrumento imaginis: et sic loquitur
vigilantibus et dormientibus. Item loqui-
tur angelus diabolo species sui in lectus
ei sine aliqua illuminatione offendendo.
Item loquitur diabolus homini dupliciter
Primo modo sensum immutando. et hoc
vel imaginationem sicut rei imprimendo.
Instrumento visus vel obtinendo visui si-
militudinem alicuius rei. Secundo modo
loquitur diabolus homini per impressionem
rerum sensibilibus instrumento imaginis.
et hoc facit quandoque vigilatibus: quando
que dormientibus. et sic uniat cogitationem
mali cogitationem malam non potest im-
mutare que tamen mala sunt per consensum. Est
et locutio animarum que anima loquitur. deo
per desiderium cuius affectiones nude sunt
et aperte oculis dei. Anima similiter ange-
lo loquitur. sed per voces corporis quas
bene percipit angelus: que et alia sensibi-
lia. Unde existens anima in corpore alia
speciali potestate loquendi ad angelos non
indiget. sed habebit cura a corpore. Item
anima loquitur diabolo: que similitudines affec-
tionum imprimat sensibus ubi diabolus legit eas
De spiritualibus nominibus angelorum.

Capitulum. 10.

De Michael et Gabriel et Raphael
et nominibus. Sciendum est que
hec sunt propria nomina archange-
lorum. et eorum interpretationes conueni-
ant excellentius Michael interpretatur quod
ut deus. Sic est ordine principatum et ar-
tribuantur ei quattuor. scilicet esse. preposi-
tum paradisi. id est ecclesie. sicut et olim fuit
princeps synagoge. Item deferre animas
in paradysum: sed hoc intellige que gloriose
deferat que alii. Item pugnare cum dra-
cone cum diabolo. sicut legitur in Apoca. 12.
factum prelium magnum. Michael et an-
geli eius preliabantur cum dracone. Item
veniri in adiutorium populo dei. Gabriel
interpretatur fortitudo dei. Sic est de or-
dine archangelorum et merito. quia magna
nunciavit. Raphael interpretatur medicus
dei. et de ordine angelorum est. quia unam

personam custodiunt.

De casu angeli.

Capitulum. 21.

Ad nos angelos fecit deus bonos
non tamen summos. sed medios inter
summum bonum et bonum com-
mutabile. quod est creatura. ita que si conue-
nerintur ad amandum deum qui supra se
erat ascenderit ad statum gratie ad glorie
Si vere auertentur ad bonum commu-
tabile quod fuit intra se. hoc ipso irruent
in malum culpe et pene. quia non est dede-
cus peccati sine decore iustitie:

De spirituali casu. Capitulum. 22.

Asus diaboli duplex fuit. scilicet spiritus
et alius et localis. Spiritus: quia ce-
cidit de nature puritate de flexibili-
tate liberi arbitrii ad commutabile bonum.
de luce in tenebras. de scientia ad ignorantiam.
de innocentia ad culpam. de felicitate
ad penam. de dilectione in odium. Post ca-
sum. n. factus est ipenitens: et obstinatus in
malo et exccatus a vero. et deordinatus in
bono. et infirmatus in virtute. et exclusus
a dei contemplatione. Preterea voluntas
cuius impia conuersa est ad hominis odium
et inuidiam. unde toto conamine nititur ad
ad eius subuersionem per tentationes multiplices
De locali casu. Capitulum. 23.

Asus etiam diaboli localis fuit quia
vel in infernum vel in caliginosum
aerem qui est in medio. id est intersti-
tio aeris corruit. Demones non enim sunt
in superioribus parte aeris: ne lumine gaudeant
nec sunt in parte inferiori ne nimis contra
nos seuiant. Non notandum est que i demones
est tria considerare. scilicet nomen officium et peccatum
Et nunc quidem puenit locus sumus. id est oculum in
quo tanquam in loco proprio sunt creati. et primo mo-
do in nam si stetit perficere. Officio vero
quod habet exercere diabolus puenit locus medius
id est aer caliginosus ubi et satis populi sunt
nobis tenuandus: et tamen non habent lumen ad gaudendum
Sed peccatum puenit locus infernus. id est infernus
Unde demones post finem mundi quoniam cessauit
eorum officium detruentur filii infernum. dicunt
quidem que angelus cecidit sexta die. et hoc color

est opinio que prima de subito post creationem
suam ceciderit. Dicitur communicare que dicitur
mus chorus angelorum ceciderit. sed hoc non
dicitur que decem ordines angelorum fuerunt
sed que tot de singulis ordinibus ceciderunt
que poterant facere chororum vnum. Ne uenit
ordines angelorum sunt. quilibet ordo habet
suas legiones. Legio autem angelorum habet
6666. unitates. Tot autem in singulis ordi-
nibus sunt legiones quot in legione sunt
unitates.

De restauratione ruine.

Capitulum. 24.

Angelorum ruina restaurabitur per sal-
uandos. Dicitur Aug. que tot saluabuntur
homines quot angeli ceciderunt
Breg. vero dicit que tot homines saluabun-
tur quot angeli perierunt. Dixerunt etiam
quidam que duo parietes erunt in celo. scilicet vnus
hominum et alius angelorum et que ruina ange-
lica restaurabitur per virgines. et dicitur pa-
riete totum saluandi quot in alio pariete sunt
virgines et angeli. Cur peccatum diaboli
fuerit missibile.

Capitulum. 25.

Ware peccatum diaboli sit irremissibile
assignant plurimae rationes. Prima
est que secundum Aug. nullo suggerere
peccauit. et ideo nullo reparare reddidit.
secunda est secundum Damasc. quia contra disforme
intellectum peccauit. Quanto autem nobi-
lior est cognitio tanto peior est error. Io. 13.
Seruus enim sciens voluntatem domini
et. Tertia secundum eundem Damasc. est que
angelus non est susceptibilis penitentie vni-
nec venie. Quarta est quia in diabolo exte-
ria est synderesis quantum ad boni promo-
tionem. Quinta est quia natura spiritualis
semel tantum veritabilis est eo que tota se con-
uertat. quod non facit homo quia caro sem-
per repugnat spiritui. Status autem angeli
nati triplex est ut patet potest ex predictis.
Primus. scilicet nocentie. Secundus culpe.
Tertius pene et miserie.

De proprietatibus demonum.

Capitulum. 26.

Demones autem sunt spiritus impuri
humani generis inimici. in e-
rionales. in nequitia subiles. cupi-
di nocendi. per superbiam tumidi. sepe in frau-
de noui immutat sensus. inquinant affectus.
vigilantes turbant. dormientes per somnia
inquietant morbos inferunt tempestates con-
turbant. in lucis angelos se transformant.
Semper infernum suum secum portant. in
idolis diuinum officium sibi usurpant. su-
per bonos dominari appetunt. magice ar-
tes per eos fiunt. bonis ad exercitium dan-
tur. semper fini hominis insidiantur. Tri-
pliciter acumine viget demones. Primo sub-
tilitate nature. et hoc per cognitionem vespi-
tinam. Secundo experientia temporum. Ter-
tio reuclatione superiorum spirituum. Pri-
mo modo intelligunt naturalia presentia. Se-
cundo modo futura naturalia. Tercio mo-
do cognoscunt voluntaria. Multipliciter
vero diabolus nominatur per quod et pro-
prietates sue cognoscuntur. vocatur enim
diabolus. quod interpretatur defluens quia
defluit. id est corruit spiritualiter et localiter si-
cut dicitur est grece interpretatur diabolus
clausus ergastulo et hoc sibi conuenit. quia
non permittitur tantum nocere quantum vel
lect. Diabolum secundum et bimologiam dia-
bolus dicitur a dia quod est duo et bolus quod
est mortuus. quia duo occidit. scilicet corpus et
animam. Item vocatur demon. id est sangui-
neus. et hoc propter peccatum. vel sciens.
quia viget triplici scientia sicut dicitur est.
Item Bellial quod interpretatur absque in-
go. vel absque domino que pro posse contra cum
pugnat cum deberet esse subiectus. Item
Belzebub quod interpretatur vir mulca-
rum. id est aiarum peccatrici. que relinquunt ve-
rum sponsum christum. Item Sathanas. id est ad-
uersarius vni Deo. ca. v. et. Item Vch-
moth. id est bestia que facit boies bestiales. Item
Acuiathan. id est additamentum corporis que pec-
cata peccatis cumulant.
De militia diaboli et nos. Capitulum. 27.
Diabolus nocet homini multipliciter.
ter. quia per violentiam. et hoc quod

exterius corpus ledendo sicut fecit Job quā
doq; intra membra ledendo sicut in obli-
sio. et propter hoc datur paruulus angelus
sensu de diabolo in his ledat eos et ecce
dat. Item nocet per impressionem imagi-
num mala suggerendo vel per commotio-
nem sanguinis ad peccatum accedendo. vlt
sensus exterioris per obiccionem falsarum
sonnarum decipiendo. De his et similibus
dicit Breg. Au opprimendo rapit. aut in
fidiando circunvolat. aut suadendo blandi-
tur. aut minando terret. aut desperado frā-
git. aut pernitendo decipit. Diabolus de-
cipit homines quatuor modis. Primo sua-
dendo bonum. et hoc propter malum vt cū
boni instabili suadet ingressum religio-
nis. et hoc vt postmodum apostaret. Secū-
do modo suadendo malum. et hoc sub spe-
cie boni. vt periuurare pro reb^o alterius ob-
seruandis. Tertio modo dissuadendo bo-
num tanquam nocuum vt cum dissuadet
bono viro religionis ingressum ne de hoc
peniteat et credens confundatur. Vel
quando dissuadet aliquid orationem vel ele-
mosynam. ne per hoc incurrat vanam glo-
riam. Quarto dissuadendo malum vt du-
cat ad peius. vt quando dissuadet temperā-
tiam in victu et somno. vt per hoc iducat ad
indiscretam abstinentiam quod peius est.
Impeditur diabolus in effectu sue malicie
multis modis scilicet quandoq; per termi-
num sue potestati a deo impostum. Item
quandoq; per resistentiam bonorum spiri-
tuum. Habet enim quilibet anima duos
angelos. vnum bonum ad custodiam. aliū
malum ad exercitium. Item per arbitrium
boni non consentientis. Item per pec-
cati abominationem. quia quandoq; demo-
nes nobilitatis nature peccata vilia detestā-
tur. Item propter cautelam omittit sacre
mala vt peius fiat. sicut nōdo non verat ex
communicatos vt nō inuis timent tales sen-
tentias. Vtrum diuisiō tentationis minū-
tur in diabolo quando vincitur diuerse sur-
opiniones. Dicunt enim quidam q; supe-
ratus in vno vno ipsi victorē nec nō possit

amplius tentare de eodem vitio. sed alius
diabolus potest. Alij dicunt q; superatus
de vno vitio nullum de illo vitio possit
amplius tentare de cetero. Data est potestas
demonibus exercendi magicas artes mul-
tiplici ratione. Primo ad fallendum fallā-
ces sicut egiptios et ipsos magos. Vnde
etiam que ipsi per talem modum acturi sūt
quasi communicando predicti vt ibi. Et
suis perdet alium transuctus maxima re-
gna. Secundo ad inonendum fideles. ne
scilicet tale quid pro magno desideret. cuz
videant etiam malos facere huiusmodi.
Tertio ad probandam et exercendam pati-
tiam et fidem iustorum.

De lucifero.

Capitulum. 18.

Lucifero sciendum est quod fuit
de supremo ordine superioris hier-
archie. ac in illo ordine supernum
gradum tenuit. cui tanquam principi de fin-
gulis ordinibus magna multitudo adbe-
sit quos omnes secum traxit. dicitur est lucifer
quia preteritis luxit. suozq; pulchritudinis
considerano cum excauit. Primo ho-
minem tentauit. et victus. Secundum tenta-
uit. et victus est. Potestatem tunc amisit
quam vltimis temporibus recuperabit nūc
reliq;atus est et in sine soluetur. Peccatum
luciferi fuit q; se et suum bonum priuatum
dilexit excauit de altitudine habita presū-
pit. ac propriam excellentiam abnuūit quasi
habitus fuerit ex se non ab alio et sine me-
ris habere voluit stare vel sperare cū pos-
set. quousq; gratia apponeretur dei simili-
tudinem concipuit. nō quidem causa imi-
tationis. sed potestatis idest subditos habet
voluit et nulli subiectus esse concipuit.
Quid sit anima secundum diffinitionem.

Capitulum. 19.

Si naturam corpoream incorpo-
reā dicendum est de natura vtriusq;
composita. Sed primo ex parte
mentis. secundo ex parte corporis. tertio ex
partibus vobis. De aia igitur vidēdū ē quid
sit sūm diffinitionē. Porro a quibusdā dis-
tinguitur vt spiritus. a quibusdā vt anima.
a quibusdā vobis spiritus et anima. In-
quantum igitur anima naturam habet spi-
ritus diffinitur ab alexandro in libro 8 mo-
tu cordis. Ab Aug. sic. Anima est sūa in-
corporea intellectualis illuminationis ca-
par vltima reuelatione perceptua. vltima
dico q; mediantibus angelis percipit. Et
hac diffinitione cognoscimus q; spiritu
manus qui est anima inter omnes creatu-
ras post angelos immediate illuminationis
diuine sit perceptua. Aia vobis inquantum
anima sic diffinitur a Remigio. Anima est
substantia incorporea regens corpus. Et
hac diffinitione habemus q; anima sit cor-
poris recto et motor. Item aia inquantum
anima diffinitur a phol lib. o. de aia sic ani-
ma est endelchia. i. actus corporis phisici
organici potentialiter vitā habentis. En-
delchia formam vel actus significat. et dicitur
hic actus primus sine perfectio. Et hac dif-
finitione habemus q; anima vniuersalis est cor-
poris non omni. sed solo organico et phis-
ico. i. naturali ad susceptionem anime ratio-
nalis dispositio. Item anima inquantum est
spiritus et anima diffinitur ab Augu. ani-
ma est omnium similitudo. Hec diffinō
data est per comparationem anime ad crea-
tura. anima enim ex sui natura ad suscipi-
endas diuinitatem rerum tam corporalium q;
spiritualium similitudines apta est. Scī-
endū est q; quedam intelligi habent p op-
posita: vt tenebre per presentiam lucis. in-
corporalia per corporalia. et sic dicitur susci-
pere anima spiritualiter rerum similitudi-
nes. Item anime descriptio talis est. Ani-
ma est dei forme spiraculum vite. Hec de-
scriptio datur sūm q; anima comparatur ad
deum prout non ex traduce vel feminali ra-
tione propaga. ut. sed a deo corpori crean-

do infunditur: et infundendo creatur. Sic
sic diffinitur animam. Anima est spiritus in-
tellectualis ad beatitudinem in se et in cor-
pore ordinatus. hec diffinitio est in reuelati-
one anime ad finem. sūm q; non solum sepa-
rata beatificatur in se sicut angelus: imo in
corpore gloriificato ipsi beatitudo ampliat.

Quid sit anima sūm rem.
Capitulum. 30.

Quid sit anima sūm rem. diuersas vi-
dentur sententias philosophi pro-
talisse. Plato. n. dicit aiam numerā
suis ipsam mouerem. Aristoteles endelchia
am. Pythagoras armoniam. Hippocra-
tes spiritum tenuem. Rabbandum corp^o hu-
minem spiritum ex atomis compo-
situm. Aconomus hypercus igneum vi-
gorum. Parmenides dicit eam de terra et
igne esse. Epicurus autem ex acre et igne
Inter has diuersitates nos sequimur dic-
ta sanctorum et catholicorum magistro-
rum dicentium q; anima est substantia spirita-
lis et rationalis ad viuificandum corp^o hu-
manū de nihilo creata. Et creata est inq; ani-
ma perfectibilis et imperfecta q; tum ad sci-
entiam et virtutes. perfectissima tamen est
q; tum ad potencias naturales. Et quia in-
est sensui non est subiecta neq; sūm dūmen-
tionem est extensua. Quantitatem enim
habet anima: vt dicit Augustinus nō dimē-
siuam. sed potestatiuam et virtualem: Et q;
simplex est anima: ideo nec augmenti: nec
detrimenti est susceptua. quia nec in corpo-
re maiori maior. nec in minori minor repe-
riur. vt dicit Augu. Multitudo potentia-
rum in anima non ponit maiorem i ani-
me natura: sed multiplicem effectum. ani-
ma etiam est vita perpetua. scilicet per me-
moriam intelligentiam et voluntate ad ima-
ginem dei facta: capax virtutis et vitij susce-
ptibilis pene vel premij arbitrio libera: po-
tentis et habitibus et effectonibus decora-
ta. caret pondere et figura: et calor passibi-
lis et mutabilis est: eo magno ē. q; capax est

exeritatis eo recta quo naturaliter appetens est bonitatis. eo bona quo particeps est diuinitatis.

Quid sit anima fm nomen.

Capitulum .31.

Anima dicitur in quantum corpus animat et uiuificat. Mens in quantum recolet. Spiritus dum uult.

Rō dum recte iudicat. Spiritus dum spirat uel qd spiritualem naturam habet. Sensus dum sentit. Memoria dum recordatur. Voluntas dū consentit. Hec nomina diuersa sicut anime non pp essentie pluralitatem. sed pp effectus multipliciter et operationes. Dicitur anima ab a quod est sine. et nemes quod est sanguis. eo qd sit sine sanguine uel dicit ab an qd est tribuere: eo qd anima vitam tribuit.

De triplici anima. Capitulum .32.

Tres anime triplex est. scilicet vegeta re sentire: et ratiocinari. et secundum hoc distinguitur alic potētia triplex scilicet vegetabilis sensibilibus. et rationalis. De quibus dicit Ambrosius. qd anima vegetabilis appetit esse sensibilibus bene esse. rationalis autem optime esse. et ideo nunquam quiescit donec optime coniungatur. et propter hoc uiuamozis mouetur in deum. ut ipso summe delectentur. Hec tres potentie diuersis substantijs tres anime dici possunt.

Nam vegetabilis est anima in plantis. sensibilibus in brutis. rationalis uero in hominibus. In homine autem predictae tres anime una sunt essentia. sed differunt in potentijs. nec obstat qd in homine succedat. iac diuersis temporibus manifestatur. hoc enim est a virtute formatua. que rationaliter prius disponit ad uitam qd ad sensum: et prius ad sensum qd ad rationem. p̄ter hunc cū nā nō subito sed paulatim et successiue operatur. Cū autē aia rationalis fundit et p̄ insulc nō hnt actōes suas deiceps a virtute formatua: sed ab ipsa aia. Aia quoque duas prias potētiās. scilicet vegetabile et sensibile exercet tū in corpore. aia vegetabilis et sensibilibus nō debet dici aie i homine sed potētie. nec aia vegetabilis in animalibus.

dicenda est aia: sed potētia. Aia strvegetabilis in planta dicenda est aia non potētia.

De potētia aie vegetatiue.

Capitulum .33.

Anima vegetabilis tres habet potētiās. scilicet gnatiuā. nutritiuā et augmētatiuā. Prima est ad spēi seruatiōnem. Secūda est ad conseruationē indiuidui. Tertia est ad p̄fectionē subiecti. Diuersi autē nutritiue quatuor descriuntur. scilicet virtus attractiua que assumit necessaria in nutrimento. Item digestiua que separat conuenientia ab inconuenienti in alimento. Item retentiua que cibum tādiū retinet in uno loco: donec debitū recipiat alterationē. Item expulsiua qd expellit qd supflūū est in nutrimento. sed ante omnes has est appetitiua.

De potētijs aie apprehēsiuis.

Capitulum .34.

Anima sensibilibus duplicē habet potētiā. scilicet apprehēsiuā et motiua. apprehēsiua diuiditur in apprehēsiuā de foris. et apprehēsiuā de intus. Dire apprehēsiue de foris sunt quinqz sensus particularē. scilicet uisus. auditus et cetera. uel potētie exteriorē. Dire apprehēsiue de intus sunt quinqz potētie interiorē. scilicet sensibiles. que sunt cōis sensus. imaginatio est imaginatio. fantasia et memoria. Tradit per p̄cepta thetici omnes uires istas organicas esse. et qd per instrumenta corporalia suas operationes perficiunt. eo qd sint circa particula r̄ia tantum. Omnis enim forma particularis in materia aliena est: quoniam forma sine omni materia accepta uiuere solis est. circa quam operatur intellectus. Ista facile est uidere in sensibus particularibus. quoniam illi non apprehendunt nisi per rei sensibilibus p̄sentiam. De uirtutibus autem interioribus que sunt imaginatio. estimatio. fantasia idem est: quoniam in illis omnibus est apprehensio forma singularis fm finis partium et lineamenta et quantitates. Omnes iste potētie passiue sunt. et patiuntur a formis et indiuidis que sint p̄cipia cognitionis sensibilibus: sensibilibus dico qd duplex est cognitio.

nis sensibilibus. sensibilibus dico qd duplex est cognitio intellectualis que oritur ex eo quod proprie per intellectum habet cognosci. ut forme conuenientes et huiusmodi. Sensibilibus que prouenit ex indiuidis et obiectis secundum particularitatem que sunt p̄cipia cognitionis sensibilibus. Sciendū p̄terea qd nulla potētia apprehēsiua sensibilibus retinet id quod apprehendit. immo quod una apprehendit alia retinet: Notandum ergo qd alia uirtus est que bene tenet: alia que bene recipit. et ista que bene tenet perficitur sicco et frigido. sed illa que bene respicit perficitur humido.

De sensibus particularibus.

Capitulum .35.

Sensus particularis in quinque diuiditur. scilicet in uisum. auditum. gustum. odoratum. et tactum qui in multis conueniunt et in multis differunt. Conueniunt. n. quinque sensus in hoc qd sunt uires passiuę: Sentimus enim intra suscipientes non extra mittentes: Sensibile enim positum supra sensum non sentitur. secundum de anima. Omnes sensus sunt p̄cepti. biles singularium non uisum: ad quęlibet sensum extenditur nerui duo. unus ad sentiendū qui agit contra exteriora. et alius ad motum uoluntarium qui agit et ius anime interior: et ad organum dirigit intentionem. In omni sensu oportet esse proportionem sensibilibus et sensum. qd in medijs delectantur. et in extremis corrumpuntur. Ad sentiendū aliquid oportet esse obiectū p̄sensum et medium descrens: et organum sanū atqz conueniēs et anime intentio actualis. Omnes sensus unam habent originem: sunt sensum cōmunem a quo uelut a centro quasi lineę quedam exeunt. Differunt enim sensus particularē in multis. nam qui libet habet speciale instrumentum: Differunt etiam in obiectis: differunt in medio differentie. qd tactus et gustus habent medium intrinsecus: et alij extrinsecus. Differunt in uelocitate apprehēdi. qd uisus est citissimē apprehēnsionis. et remota apprehēdi.

Differunt sim. qd uisus est sup: cernis. De h̄ auditus. deinde alij per ordinem. Differunt uilitate. qd gustus et tactus maxime sunt necessarii ad conseruationem indiuidui et speciei. Gustus. n. discernit cibum per quem seruatur animal a nocuo. et tactus discernit qualitates sensorum. sicut calide et frigide et huiusmodi. ut animal declinet extrema talium qualitatium ne corruptionem incurrat. Differunt generalitate. qd tactus est generalior. cum non habeat organum determinatum. sed in omnibus membris sit. Differunt etiam in impressionum retentione. Sensus enim grossiores fortius retinet suas impressiones. sicut patet in tactu. Nota qd uisum uisum uisum effectiue siue formaliter. sed oculo uidemus instrumentaliiter. Eodem modo dicendum est de ceteris sensibus. Anima alienatur a sensibus tripliciter.

Primo in sono. Secundo in extasi magis. Tercio in morte maxime.

De sensu cōmuni.

Capitulum .36.

Sensus cōmunis est potētia que omnium sensuum particularium obiecta apprehendit. ut dicit pb̄as secundo de anima. Omnes enim sensus exteriores a sensu cōmuni exteriori uelut a centro particulariter exeunt. et sensorū suorum similitudines ad sensum cōmunem reducant quo mediante de singulorum proprietatibus iudicant et discernunt. Unde sciendum qd sensus cōmunis est sors ex quo omnes sensus oriuntur ad quę omnis uisus sensibilibus refertur sicut ad ultimum. Hec potētia quedam habet in quantum est sensus. et quedam in quantum cōmunis est in quantum. n. sensus est habet recipere rerum species sine materia et tamen p̄sentē materia. in quantum cōmunis est habet duo quorum unum est iudicium sensibilibus per quod nos apprehendimus nos uidere quādo uidemus. et audire quando audimus. et sic de alijs. Si enim hoc iudicium nō esset in animalibus. non satis esset uidere et au

dicuntur. et secundum alios sensus apprehendere
 Secundum est comparare plura sensata di-
 cendo unum esse dulce et aliud dulcius esse
 et hoc id sensus cōis bz. qz ad ipm referunt
 omnium proprioꝝ sensuum sensata.
 Hec virtus in anteriori parte cerebri ponit
 tur in loco vbi concurrunt nervi sensuini
 qnqz sensuū q locus medulosus et humidus
 De vi imaginativa. Cap. 37.

Iritus imaginativa est potentia ap-
 prehensiva. in qua imagines rerū
 sensibilibus referuntur. Hec vir-
 tus plus abstracta qz sensus. qz sensus non
 accipit formas nisi presentē re. illa autē
 referuat formam etiam re absente. In hoc
 etiam imaginatio differt a sensu cōi. qz sen-
 sus cōmunitis p̄tia rei exterioris indiget: si-
 cut sensus particularis. Ista autē virtus. s
 imaginatio thesaurus formarum vocatur.
 qz in ea sicut dictum est forme a particulari-
 bus sensibus recepte retinentur. hec poten-
 tia in anteriori parte cerebri seu interiori. si-
 cut et sensus cōis ponitur. et hic maior est du-
 rities et frigiditate cerebri proveniens. vbi
 et imaginativa retinet impressiones a sensu
 communi receptas.

De vi estimativa. Cap. 38.

Estimativa virtus que a forma aeq-
 uia intentiones elicit: que a sensu
 non percipiuntur secundum quam ovis
 fugit lupum: et lupus miseretur filio suo.
 hoc autem non posset fieri nisi lupus habe-
 ret cognitionem eius individui. et hoc in-
 dividuum sit natus eius. sicut et ovis app-
 hendit lupum sibi nocivum: Ista vero non
 possunt fieri nisi per sensum. Estimativa
 differt ab imaginatione: in imaginatio so-
 la retinet formas apprehensas per sensum
 communem et ad imaginationem sola non
 sequitur affectus miserie vel tristitie vel u-
 ga vel insecurity. Ad estimationem autem sta-
 tim sequitur quodlibet istorum. unde sicut
 intellectus practicus se habet ad speculatio-
 nem. ita se habet estimativa ad imaginatio-
 nem. et propter hoc estimativa non penitus
 apprehensiva est. sed etiam motiva: p hoc

qz terminat ad quid moveri debeat animal
 et a quo fugere. cum enim animal movetur
 ad cibum oportet imaginem cibi in anima
 li esse. Sed estimativa non solum movet: imo
 etiam apprehendit. Oportet igitur animal
 habere estimationem quam moueatur. Offi-
 cium estimative est apprehendere intentio-
 nes non quidem rationis sed nature. Vnde
 de non apprehendit quid sit simile aut no-
 men aut verbum vel amicitiam: vel iniuri-
 am comode vel incomode. sicut dictum
 est. Hec virtus ponitur in prima parte me-
 die cellule cerebri que calida est et motu mul-
 ti ipsi ad ipsam. De fantasia. Cap. 39.

Fantasia est potentia componens ima-
 gines eorum imaginibus. et imagines
 eorum intentionibus. Componit inqz
 fantasia imagines cum imaginibus: ut est
 apprehendere aliquid esse album vel nigrum
 vel diuersas formas componere vel finge-
 re chimeras. Componit etiam imagines cum in-
 tionibus: ut cum apprehendit ovem formā la-
 pinam esse fugiendam. Componit etiam intentio-
 nes cum intentionibus ut patet in ovis que
 apprehendit nato suo prebenda esse vbera
 et alienum esse repellendum. Per fantasia ma-
 ior habetur cognitio que potest haberi in ani-
 ma sensibili que est in brutis. per hanc. non
 sola scit p̄tia: sed etiam prouidet sibi in futu-
 ra. Per hanc. non quidam animalia faciunt sibi ca-
 sas. et de cibo prouident in longinquum: per hanc
 de illo scit quod sit. id est et de alio que sit aliud. et
 sic de eo ovis de quo inia p̄fert p̄ modum affir-
 mationis et negationis. Per hanc quoque vide-
 mus aliquid eligere animalia: et aliquid refutare.
 Ad electionem et refutationem preterit scia et
 discretio. et ideo multi dixerunt que fantasia est ali-
 quid discretio. sicut dicitur non esse vera electionem
 sic sensibilibus. sicut aliquid sit. Hec a vulgo in
 me vocat cogitativa: cum tamen cogitare proprie sit
 rationis. Fantasia operatur in sono sicut vigilia
 Vnde in sono res videntur p̄ntes hoc est
 que sit reuersio ad sensus cōm. Ista potentia
 que p̄iuncta est rationi sicut est in homine tunc accipit
 agendi et operandi regimen a ratione. qz ratio di-
 uersificat secundum diuersitatem eorum de quibus

rationatio fit. ideo per operationes tanta
 sic multiplicatur in homine valde. Vbi aut
 fantasia non est cum ratione. ut est in brutis
 tunc regitur solum secundum instinctum natu-
 re. Et quia natura uno modo est in habentibus
 speciem unam. ideo conceptio tanta
 sic operatur in talibus uno modo. Et inde
 est que ovis birundo facit uno modo nidum su-
 um. Dixerunt quidam philosophi que iste
 virtutes in brutis potius aguntur que agantur.
 sed in homine potius aguntur que agantur. qz
 bruta mouentur secundum imperium et im-
 pulsum appetitus naturalis. Adotus autē
 humani regulantur secundum regimen ra-
 tionis. Notandum que melancholici et insir-
 mi et amantissimi mulas habent fantasias. sed
 hoc non est ex illustratione que fit per ima-
 gines rerum sensibilibus. sed ex passionibus
 nature et confusione spirituum ascendentium
 ad cerebrum et caput turbantium. Tales
 enim spiritus diuersarum imaginum inuo-
 lutiones faciunt et generant horribiles visi-
 ones et conceptiones. Dixerunt sciendum
 que bruta citius recipiunt influxus primi mo-
 tus que homines. sicut per in formica que quā
 cibum colligit infra tres dies non pluit. Et
 gallus cantum suum per tempus variat. qz
 immutationem aure et in fluxione primi mo-
 tus presentium. Adus dicitur hec est ratio
 quam homines multum occupantur circa co-
 ceptiones suas conferendo et componendo
 et diuidendo quare in fluxione primi mo-
 tus non percipiunt ita cito sicut bruta que
 non sic occupantur in suis conceptionibus
 nec secundum illas operantur. sed tantum
 secundum intellectum nature. Ista vis. s.
 fantasia plurimum impedit intellectum eo
 que minus occupat animam compositione et
 diuisione imaginum: non solum acceptarum
 a sensibus. sed etiam fictarum. maxime autē
 impedit intellectum quando aliquid de cele-
 stibus et diuinis imprimatur ei. et hoc ideo.
 quia conceptiones tales intellectus non po-
 test ferre nec sunt similes imaginationibus
 et fictionibus fantasie. Fantasia vero ponit
 in medio medie cellule cerebri tanquam ce-

trum inter memoratiuam et imaginatiuam.
 quia fantasia conuertit se tam per formas quas
 accipit imaginatiua per sensum que super in-
 tendes quas referuat memoria. et tunc istas
 formas ac intentiones diuidit ac componit:

De memoria. Capitulū. 40.

Memoria autem est repositioꝝ pre-
 teritorum. Referuat enim memo-
 ria intentiones per estimationem a
 figuris rerum elicitas. Anima per memo-
 riam medianibus rebus sensibilibus in
 ipsas reddit res sensibiles que sunt extra ip-
 sam. et propter hoc oportet actum memorie
 duas procedere operationes. quarum vna
 est hoc esse receptum. et hec est operatio sen-
 sus cōis. et in hoc memoria incipit. secunda
 est hoc esse conseruatum apud nos quod sit
 per imaginationem. Oportet etiam que ante
 memoriam quedam virtus operetur que ex
 figuris rerum diuidat rerum intentiones
 singulares. Diferunt imaginatio et memo-
 ria. quia ista conseruat species rerum hec conser-
 uat intentiones species. Scidum quoque que me-
 moria differt a reminiscētia. quia memoria
 discrete et distincte reuertitur ad res compo-
 nendo intentiones distinctas cum imaginibus.
 Reminiscētia siue recordatio est mo-
 tus quasi interceptus et abscessus per obliu-
 ionem. et est cum collatione temporis et loci et
 huiusmodi. Reminiscētie enim modus non
 est vniformis sed causatur in pluribus p̄-
 cipis circumstantibus id cuius proprie est remi-
 scibilitas. cum sit principium multorum prius me-
 moratorum. Et enim per memoriam fiat rerum
 apprehensio quod cedem res prius fuerint in-
 se vel in sensibus alijs cognite: patet que si que
 rem totaliter oblitus est non potest per me-
 moriam recordari se esse oblitum. Sed si
 oblitus est in parte: tunc per id quod remā-
 si potest reminisci. sed quandoque sciuisse vel
 per collectionem reminiscētie potest etiam ad id
 quod oblitus est redire cum illius adiutorio quod
 remāsi memorie. Alia est dicitur memoria
 et reminiscētia. quia memoria multa partici-
 pant animalia. sed reminiscētia est solius
 d 2

no dray in...
 L. 1000
 mag

rationis. quia reminiscencia est quedam in-
uestigatio. que sine ordine rationis non est.
ac sine deliberatione. per que antecedens or-
dinatur ad pns. Sane cum quis reminisci
voluerit ea que non eo modo. quo per sen-
sum. sed per intellectum appropinquat. hoc no-
fit p memoriam. quia memoria talia non re-
feruat. sed intellectus conuertit se sup ea que
habet apud se. et ea reducit ad actus que ha-
bet in habitu. Iste autem habitus manet
actualiter apud intellectum potentialem. qui
est locus specierum vniuersalium. vnde et
vniuersalia speculata remanent apud ipsos
tanqz in loco sue gnationis etiam actu. qua-
do illa non considerat. Intellectus autem
potentialis ad has spes. quas sic h3 apud se
conuertitur. vel ab eis auertitur. quando vo-
luerit. Vltimo notandum q memoria po-
nitur in posteriori parte celebris. qui locus e-
st ficus propter nervos motuos. qui oriuntur
ex ipso.

De vi sensibili et motiva. Cap. 41.

Sequitur de vi sensibili motiva. hec
mouet quandoqz spiritualiter. qua-
doqz corporaliter. Primo modo dicitur
appetitus que mouet dupliciter. r. aut di-
ligendo. aut odiendo. et diuiditur in concu-
piscibilem et irascibilem per quas appetit aia
bonum. vel insurgit contra malum. Ab his
vero duobus. s. irascibili et concupiscibili ori-
untur quatuor affectiones. s. gaudium spes.
dolor. et timor. Nam si pns est qd concupi-
scimus gaudemus si absens est speramus.
Similiter si pns est de quo irascitur dole-
mus si absens est timemus. Sensualitas
autem est vis anime sensibilis motiue. et ad
idem mouet ad quod concupiscibilis et ira-
scibilis. Sensualitas enim appetit. que
delectabilia sunt corpori. ac nocua refugit.
Differt autem sensualitas a concupiscibili et
irascibili. quia sensualitas magis coniungit
tur corpori. et sicut in brutis ita in homine nul-
la lege stringitur. quin semper in appetitus
rerum ad corpus pertinentium moueatur.
Sed concupiscibilis et irascibilis iungitur
rationi. et prout sunt in homine frenantur

rationi. ac reguntur virtutibus que funda-
tur in ipsis. Est enim temperantia in co-
cupiscibili. et fortitudo in irascibili. et sic de
alijs secundum q vis motiua sensibilis mo-
uet corporaliter. sic diuiditur in virtutes na-
turalem. vitalem. et animale. quarum pri-
ma suam suam habet in epate. vt in priori
mo principio. cum primum principium est
cor. Secunda in corde. tertia in capite. vt i
proximo principio. tamen primum princi-
pium est cor. Virtus naturalis est motiua
humorum. vitalis motiua pulsuum. anima-
lis est motiua membrorum. Dicimus q vir-
tus naturalis est motiua humorum media
tibus arterijs et venis que radicanur in
epate fm Galienum. sed fm Aristotelem
radicanur in corde. et hoc per spiritum na-
turalem. Est autem virtus naturalis sub-
stantia subtilis et aerea vi caloris i corde ge-
nerata hec sanguinem ad singula membra
impulsat. ex quo corpus vegetatur. Vir-
tutis vitalis est motiua pulsuum medijs ar-
terijs que radicanur i corde. Spiritus au-
t vitalis est idem qui et naturalis. Idem di-
co in substantia. sed differens in virtute. s.
per arterias a d membra corporis se dis-
fundens viuificat ipsum corpus tanqz in-
strumentum. Virtus animalis est motiua
membrorum medijs nervis qui ra-
dicantur in capite. et hoc per spiritum ani-
male. Est autem spiritus animalis idem
qui et naturalis. et vitalis. sed animalis dicitur
cum ad cerebrum deuenit. hic ceteris
subtilior per nervos ad organa sentiendi di-
rigitur vt sensus et motus secundum locum
erinde generetur in corpore animalis. Cur
ca vires istas deniqz sciendum est q cu vi-
tutes animales intendunt. tunc naturales
remittunt. ppter hoc in hoie dedito studio
vel meditationibus minus opatur virtus
nutritiua et generatiua. et augmentatiua. ex
quo p3 q concupiscencia carnis domatur in
vno studio. Vnde ait Hieronymus
Ama sciam scripturarum. et carnis vita no
amabis. Propterea quando virtutes aiales
remittuntur. naturales intendunt. sicut patet

In homno quid dicitur esse quies virtu-
um animalium cum intentione naturalium
De potentis anime rationalis.

Capitulum. 42.

Ria sunt in aia ut ait ph⁹. 3°. de aia
scilicet potentie. bitus. et passiones.
Potentie quidem sunt inate. bitus
autem sunt acquisiti vt ifusi. passiones vero sunt il-
late vel innate. Bitus enim sunt acquisiti. vt
p3 in scientia et virtute politica. Nam ex sic
quenti studio ho acquirunt scientiam et ex sic
quenti bñ agere fit homo bonis bonitate
tatis pollice. Sunt et bitus quandoqz no
p acquisitionem. s. p infusionem. sicut sapi-
entia infusa Salo moni. et virtutes theologice
conferunt quotidie puilis in baptismo et
etiam penitentibus in iustificatione et ex ac-
tibus non generant tales habitus. sed po-
tius ex talibus habitibus eliciuntur boni actus
et potentis. vnde in bitibus acquisitis se-
quitur. quales sunt actus tales sunt habitus
s. in habitibus infusis est contrarium. s. qua-
les sunt habitus tales sunt actus. Est tamen
verum q sicut bitus acquisiti generantur p
actus. ita et generantur p actiones. sed non
meritorias in quantum tales. Passiones
autem sunt illate ab extrinseco. vocat autem
passiones ph⁹ receptiones obiectorum. Sumi-
tur et aliter passiones vt dicantur affectio-
nes sicut dolor timor spes et gaudium.

De diuisione potentiarum aie. Capitulum. 43

Vnc ad diuisionem potentiarum aie
accedamus. Ph⁹. 3°. de aia igitur di-
uidit principaliter aie potentias in co-
gitatiua. et motiua. quas theologus appellat i-
tellectum et affectum. ipm aut affectum intelligit
voluntatem. Potentiarum autem aie quedam sunt se-
pate a corpore. vt velle. et intelligere. secundam
quas aia non vitatur corpore. sed vitatur
corpore. s. fantasia que sic h3 se ad intellectum
sicut color ad visum ut ait philosophus 2° de aia
Quedam vero sunt vires inseparabiles a cor-
pore. vt vegetabiles. et sensibiles quantum
ad operationem. et quantitas ad essentiam. vt i-
brutis. Sed in hoie separantur vires iste a cor-
pore quantum ad essentiam licet aia operationes

corum exercere non possit extra corpus. In
brutis vero simpliciter percipit quantum ad
utrumqz. Item aia potentias quasdam h3 co-
uenientes cum brutis. vt est sensualitas. sen-
sus particulars. sensus communis imaginatio.
estimatio. memoria. Quasdam h3 non coes cum
illis. vt est ratio. et intellectus. et h⁹ motus. Item
aia habet vires quasdam quo ad se. vt est ratio.
voluntas. liberum arbitrium. quasdam h3
corpori participat. vt est vis naturalis. vita-
lis. et animalis de quibus dicitur est supra cap.
41. Et iam dicitur patet q potentie quedam
sunt organice. quedam non Item ex predictis
collige q aia rationalis oes potentias h3 aie
vegetabilior sensibiles. sed non in quantum
rationalis est. Verus quantum rationalis e addit i
tellectum liberum arbitrium et h⁹ modi. Et
hoc quod dicit Gregorius. Quis iquit creatu-
re aliqd coe h3 ho. Hec namqz ho coe esse
cum lapidibus. viuere cum arboribus: sen-
tire cum animalibus intelligere cum angelis. Quis
quid. n. virtutis aut nobilitatis habere pnt
nature inferioris bruti et superioris. sed per
secciori modo et nobilitate propter hoc manife-
statur e q oes vires quibus coicamus cum brutis
differunt specie. prout sumi i nobis et i brutis.
De differentiis potentiarum ipsius anime.

Capitulum. xxxiiii.

Datur assignatur discretie vir-
tutis intellectiue. Prima dicitur scdm
differentiam nature sic intellectus diui-
ditur i agentem et possibilem. scdm. datur scdm dis-
cretiam obiecti. et sic diuiditur intellectus
in speculatiuum et practicum. tertia assigna-
tur scdm differentiam dignitatis. et sic diui-
ditur ratio in ptem superiorem et inferiori
quarta datur scdm comparisonem ad actum
et sic diuiditur intellectus in habitum et in ac-
tum. in habitu quidem cum potest intelligere quod
uult. In actum vero cum actualiter ad intel-
ligibile se conuertit. Differentia vero in-
tellectus in effectu et eius qui dicitur adceptus
sumitur scdm maiorem et minorem pfectio-
nem ipsius intellectus possibilis. Nam cum
intellectus possibilis recipit species cum lu-
mine intellectus agentis tunc dicitur intellectus

in affectu, et etiam in habitu. Intellectus vero cum recipit perfectiorem secundum formam ad coniunctionem, tunc vocatur intellectus adeptus. Diligentius autem notandum est quod omnes differentie intellectus iam predicte sumuntur vel secundum actum, vel secundum habitum vel secundum modum intelligendi, et nulla sumitur secundum diuisionem potentie cognitive, nisi prima tantum, secundum quam diuiditur in agentem et possibilem.

De modo cognoscendi. Cap. 45.

Es cognoscit aliter deus, aliter angelus, aliter homo. Ipse quoque homo aliter cognoscit deum per intellectum, aliter per creaturam. Intellectus enim diuinus cognoscit res ex se ipso. Intellectus autem angeli cognoscit res per species sibi concretas que sunt similitudines rerum. Sed intellectus humanus cognoscit res per species abstractas, a rebus particularibus per sensum prius cognitis. Unde sciendum quod sicut sensus cognoscit res presente obiecto, et sicut imaginatio cognoscit absente obiecto, et tamen cum appenditijs materie, intellectus cognoscit sine appenditijs materie sub intentione vniuersali. Ad illa igitur per intellectum aliquantulum cognoscit omnia et attingit. Cognoscit enim deum supra se, et seipsum in se, et angelos iuxta se, et quicquid celi ambum continetur infra se. Quid sit autem modus cognoscendi deum, nota quod intellectus humanus non cognoscit deum per abstractionem sicut alias res, et hoc ideo est, quod similitudo abstracta simplicior est illi a quo fit abstractio, deo autem nihil simplicius est. Alia ratio est, quia in abstractione oportet esse particulare et vniuersale, particulare quidem a quo fit abstractio, vniuersale autem, scilicet ipsum abstractum, sed nihil horum cadit in deum. Sciendum praeterea quod per sensum cognoscimus particularia, sed per intellectum vniuersalia, et quando se intellectus conuertit ad particulare ut ipsum apprehendat, tunc similitudo abstracta a particulari erit vniuersalis et non particularis. Itaque nihil venit in intellectum nisi per sensum, et hoc fit duobus modis, scilicet vel simpliciter, vel per accidens, simpliciter quidem ut quando intelligimus sensibilia prius per sensum apprehensa. Per accidens autem, ut quando intelligimus insensibilia per effectum. Notandum est etiam quod aliud est rem per cognitionem in intellectu veni-rem, et aliud est in re iam intellecta versari, quia tunc cognitio rerum per sensum venit in intellectum, sicut dictum est, sed cum intellectus iam apprehendit, tunc delectatur et negociatur in illa, etiam sine sensus adminiculo.

Ad cognoscendum ista plenus nota vitruus. Hec est, scilicet quod particularia cognoscuntur per vniuersalia et e contra, vniuersalia cognoscuntur per particularia, istud fit per quod duplex est vniuersale, vnum, scilicet prout est abstractum, et aliud confusum videlicet secundum quod est in particulari. Dicitur ergo quod cognitionem vniuersalis abstracti venimus per particularia, sicut patet in pueris in quibus prius operatur sensus quam intellectus, quia prius cognoscunt particularia per sensum, et postea vniuersalia per intellectum. Sic et philosophi inueniunt modum argumentandi per inductionem, quia ex multis propositionibus particularibus vnam conclusionem faciunt vniuersalem. Modus Socrates est animal, Plato est animal, Cicero est animal, ergo omnis homo est animal. E contrario est in vniuersali confuso, quoniam per tales vniuersales venimus in cognitionem particularium, sicut patet quando videmus homines a remotis, tunc non cognoscimus, nisi eius subum corpoream, sed postea per motum certius est animal, dum vero magis appropinquat cernitur esse homo, tandem cognoscitur esse per trus. Nota quod secundum philosophum in libro de sensu et sensato plura scire possumus, sed vnum solum intelligere, quoniam scire dicitur habitum per quem plura sciuntur, intelligere autem dicitur actum qui non potest in intellectu esse duplicatus, intellectus enim ad vnum solum se potest actualiter conuertere, et hoc patet quod quando quis agit duos actus rationis simul vno tempore, vnus est intellectus et alius memorie sive consuetudinis, verbi gratia. Aliquis dicit homines, et querit in libro concordantias, vel

numerat denarios, vnum illorum, scilicet querere concordantias est actus intellectus, sed aliud, scilicet dicere bonas est actus memorie, sicut etiam animal brutum sine regimine in intellectus vadit ad domum ad quam sepe viuit. Itaque nota quod ad intelligentiam rei non requiritur prima rei intelligibilis, sed prima similitudo eius, quod res non cognoscunt essentia, sed per similitudinem, et inde est quod intellectus apprehendit rem nota sicut propinqua.

De intellectu agente et possibili. Ca. 46.

De intellectu agente et possibili. Intellectus igitur agens est qui abstracta species ab imagine siue fantasia, et sua irradiatione facit vniuersales, ac ponit res in intellectu possibili, nam sicut ad visum corpalem extrahitur lux abstrahens intentionem coloris, si similitudines a colorato, et ponit eas in aere, non quidem similitudines, sed similitudinem intentionem, siue similitudinem. Sic intellectus agens qui lux aie ponit species abstractas a fantasia in intellectu possibili, non quidem actualiter, sed similitudinem, siue similitudinem. Quare autem inter imaginationem et intellectum possibilem non sunt potentie eiusdem speciei, hec est ratio, quoniam altera est potentia sic sensibilis, altera rationalis, intellectus autem possibilis dicitur, quod potest recipere tales species, sed non dum suscipit eas cum suis crepulis est tabula nuda nulla habens picturam, potest est autem habere quancumque. Sane cum intellectus possibilis tales species recipit tunc sicut homo supra, ca. 44, vocatur intellectus in effectu vel in habitu. Et hoc vobis illustratur multitudine spirituum sensibilibus tunc est intellectus adeptus. Qualiter autem iste species remaneant in intellectu possibili, vel qualiter ad eas fiat per reminiscenciam, querit et reuerio habes supra in ca. 40, de memoria. Nota intellectus agens et possibilis differunt, sicut lux et illuminatus sicut efficiens et productibile, quod ut dicit philosophus, intellectus agens est omnia facere, sed intellectus possibilis est fieri. Et ut plenus innotescat notandum quod si est ad hoc per speculum aliquid videatur, tria sunt necessaria, scilicet speculum quod aptum

nam recipere impressionem corporum obtinetur, color autem in corporibus obiectis et lux qua moueatur color corporum obiectorum que sine luminis influxu quantum curaque obijciantur non sunt receptibiles a speculo, sic similiter ad hoc ut aliquid in intellectu videamus oportet quod sit intellectus possibilis qui aptus natus est recipere species que admodum dictum est de speculo oportet esse omnia quod sint species speculare apud intellectum possibilem qui habet ipsas habitum cum sit locus specierum vniuersalium. Sed sicut color in corpore non mouetur, nec species nisi mediante lumine imprimuntur in speculo, sic nec fantasia crunt actu intelligibilia, nisi intellectus agens irradiet et diffundat super eum lumen suum sicut lux super colorem, ut sic fit actu intelligibilia efficiantur.

De intellectu speculatio et practico. Ca. 47.

Equitur de intellectu speculatio et practico qui ambo in cognitione consistunt, sed in hoc differunt, quod intellectus speculatio cognoscit verum in ratione veri, practicus autem cognoscit verum in ratione boni. Item intellectus speculatio vocatur cognitio speculatio, sed practicus dicitur cognitio affectiva. Item speculatio est verum, finis autem practici est opus. Item per speculatio intelligimus recte, sed per practicum recte viuimus. Intellectus practicus vocatur operatio, quia dicitur a parari quod est operatio. Item intellectus practicus diuiditur in rationem et syndereum. Ratio autem diuiditur in partem superiorem et inferiorem de quibus per ordinem dicendum est.

De ratione et partibus eius. Ca. 48.

Ratio autem est vis anime non solum cognitiua, sed etiam motiua. Ideo autem cum iudicat aliquid esse bonum vel malum et ibi sistit tunc dicitur cognitio. Si autem procedit amplius et iudicat bonum ut fiat sic dicitur motiua, si vero ad hoc vltimum, procedit ut non solum iudicat esse bonum ut fiat, sed etiam id appetit, sic dicitur liberum arbitrium, quoniam liberum

arbitria apprehendit rationem et voluntatem
Ratio prout se habet ad bonum particula-
re diuiditur in partem superiorem et inferio-
rem. Superior pars diuinitatis et eternitatis in-
tendit. Inferior autem de transitorijs iudi-
cat et ea disponit. Itē superior pars accipit ra-
tiones per leges diuinas: ut hoc efficien-
dum quod deus precepit. Pars autem inferior ac-
cipit rationes per leges humanas, ut hoc est faci-
endum quod honestum est, vel quod expediat recipi.
Item superior pars rationis dicitur vis, quia huiusmodi
ad contemplationem eternorum se extendat:
differt in ab intellectu, quia intelligentia ne-
gociatur in eternis per modum rationis vel
intentionis. Ratio autem non sic: sed con-
suetudo et ratiocinando. Differt autem ratio
alio modo ab intellectu: quia intellectus ap-
prehendit esse rei absolute, ratio autem cum
collone vnus ad alterum, inferior. Pro parte
rationis dicitur multipliciter, que circa res
corporales versatur conuincit est sensuali-
tati, et sepe allicitur ab ea: videt enim semper
porrigi pomum sibi, illecebram vicinam.
Ratio tamen inferior et superior differunt
in essentia sed differunt in officio. Exem-
plum de occulo sursum et deorsum aspiciente.

De anime motu. Cap. 49.

Trium motuarum anime ratio-
nalis est diuisio. Diuiditur enim vis mo-
tua in imperantiam et consiliatricem
et effectiuam et consiliatricem simul et effecti-
uam. Vis imperantia est liberum arbitri-
um et synderesis. Consiliatrix est ipsa vero
que diuiditur in partem superiorem et infe-
riorem. Vis effectiua est voluntas que di-
uiditur in thelesyn et bulisyn. Vis que si-
mul consiliatrix est et effectiua est ipse intel-
lectus practicus. De voluntate. Cap. 50.

Inter dictas potentias primo dice-
dum est de voluntate que inter ce-
teras motiuas est precipua cum sit
generalis motor omnium virium. Cum enim
intellectus apprehendit aliquid ut bonum
voluntas imperat viribus affectibus ipsius or-
ganis, sicut visui ad videndum, auditui ad
audiendum: et sic de alijs sensibus. Simili-

ter in motu locali voluntas imperat virtuti
animali que est in nervis et in musculis. et
ita mouet ad ambulandum vel currendum
et ad huiusmodi familia: sicut salit istud in po-
tentijs anime vegetabilis: in quibus volun-
tas suam imperium non exercet. Nutriti-
ua generatua et augmentatua non sunt in
strum arbitrium: sicut naturaliter operantur.
Voluntas autem in duas diuiditur partes
scilicet in thelesyn et bulisyn, id est voluntate natura-
lem et deliberatiuam: quarum prima scilicet vo-
luntas naturalis dirigitur per synderesim.
Secunda vero scilicet deliberatiua per ratio-
nem. Nota quod voluntas proprie et stricte est
tantummodo rationalium, sed large dicitur
etiam brutorum esse, improprie vero
quasi metaphorice, dicitur etiam esse vegeta-
bilium, vnde voluntas primo modo sum-
pta scilicet prout est rationalium proprie
voluntas dicitur. Secundo modo prout est
brutorum vocatur proprie desiderium.
Tercio modo prout est vegetabilium voca-
tur appetitus inter potentias nulla est libe-
riorque voluntas, quia nec obligatur organo
nec sicut imaginatio et estimatio et huiusmo-
di: nec cogitur a bono: sicut intellectus cogi-
tur a vero. Vires autem affixe organo
mutantur necessario in organo, qui
bus omnibus voluntas caret, vnde ait Au-
gustinus. Nihil adeo in nostra potestate est
sicut voluntas. Si autem scire volueris qua
re voluntas non cogitur a bono sicut intel-
lectus a vero: hec est ratio, quia cum pri-
mum nihil ita bonum quod non aliquid im-
perfectionis habeat, sed aliquid ita verum
est quod nihil falsitatis habet: ut in hac pro-
positione quod libertati maius est in sua par-
te, vnde tali vero cogitur intellectus affen-
tite, sed voluntas nullo bono creato cogi-
tur adherere, item voluntas videtur inter-
dum cogi per inordinatum appetitum pro
voluntas quandoque trahit homines et al-
licit ut bonum ignat et incommutabile, et res
bus mutabilibus adherat, sed huiusmodi
coactione libertas quedam est, vnde Augu-
stinus peccatum adeo est voluntarium: a

quod si non est voluntarium non est peccatum:
De synderesi. Capitulum. 51.

Synderesis via est motus que sem-
per nata est in superioribus na-
turaliter mouens et stimulans ad bo-
num, et abhorrens malum, et in istis nunquam est erras-
neque secundum synderesim est peccare. Scien-
dum quod ois synderesis nunquam contingitur to-
taliter etiam in diabolo et in damnatis re-
manet in illis aliquis actus. Synderesis in-
quantum ad instinctum boni, et quantum ad
displicentiam maleculpe absolute confide-
rate extincta est in diabolo et in damnatis, se-
cundum vero quod culpa comparatur ad penam
sic non est extincta in illis synderesis enim in-
bunc motum remanet in pena. Isa. ca. 66.
Dermis eorum non morietur. Huiusmodi dis-
plicentiam mali in comparatione et colloc ad
penam.

De conscientia. Capitulum. 52.

De nomine conscientia componitur
ab hac propositione, cum, et hoc noie
scientia vnde conscientia dicitur duo
scientia, et secundum hoc conscientia est ha-
bitus naturalis, non solum cognitiuus, sed et
motiuus, inclinans, nam etiam ad prosecutionem
boni: et fugam mali, alio modo dicitur consci-
entia exceptionem ex parte rationis, quod na-
tatur in hac propositione cum. Primo igitur
modo prout conscientia includit scientiam in se-
habet sicut superius, et coniungitur syndere-
si, et semper est recta, 2° modo coniungitur ma-
gis rationi, et sic se habet sicut inferior, hoc modo
recipit errorem et conturbationem, in consci-
entia, nam ex parte inferiori bene potest acci-
dere error. Nam ratio cum conscientia parti-
inferiori iungitur: et habet versari circa parti-
cularia in quibus sepe contingit errare, si-
cut per in sigillo conscientie in quo findere-
sis proponit maioris sic, nullum malum esse
faciendum, ratio assumit minoris, scilicet hoc est ma-
lum conscientiam concludit: ergo non est fa-
ciendum. Circa primam non est error, circa
secundam quibus est error, et ex hoc falsitas
in conclusionem quandoque oritur. Cauenda est
conscientia nimis larga et nimium stricta.

28
Nas prima generat presumptionem, secunda
desperationem, item prima dicit sepe malum
bonum, secunda contra bonum malum, item prima
sepe saluat danandum, secunda contra danat sal-
uandum, nota quod aliud est conscientia aliud est
timor conscientie, tunc, nam est conscientia que generaliter
inducit aliquid esse faciendum vel
vitandum: et contra tale conscientiam facere,
etiam si sit erronea peccatum est. Sed con-
tra timorem conscientie facere non semper est pec-
catum, quia talis timor non est semper ex diffini-
tione sua rationis per quam inducit se teneri
ad aliquid: sed ex eo quod vacillat inter dubia
sciens quid sit melius, vel ad quod teneat po-
tius, cum tamen non omnimodum quicquid sciret
esse placitum diuine voluntati. De conscientia
quibus faciendum quod quandoque respicit pre-
teritum quandoque presens: quandoque sumum
nam conscientia accusat de preterito: remunerat de
presenti et precatur futuro. Preterita namque
respicit ut quando conscientia mentem repre-
hendit de malo commisso, vel de bono omis-
so prima autem respicit contrahendo et cunctis
per conscientiam bene oppositum, futura quo-
que respicit: ut qui instruit et stimulat mentem
ad ea faciendum, vel vitanda ad que conscientia ip-
sa indicat nos teneri, quod autem conscientia se-
dat ut dicitur est tamen ad facta que ad fienda potest
colligi ex diffinitionibus conscientie que tales
sunt. Ioannes Damascenus. Conscientia est lex intel-
lectus nostri. Basiliius. Conscientia est ratio-
nale iudicium. Diffinitiones magistralis
sunt iste. Conscientia est cognitio sui ipsius, ite-
que conscientia est habitus animi agendum.
Item conscientia est habitus boni et mali
discretiuus. Item conscientia est credulitas
intentionem ad aliquid faciendum vel non
faciendum animi deliberatione firmata.
Error conscientie octo modis causatur.
Primo ex ignorantia, quando scilicet ne-
scit quicquid sit eligendum vel declinan-
dum. De tali errore dicitur secundum
ralipomenon. 20. Cum ignorantibus quid
agere debeamus hoc solum residuum bene
ut oculi nostri ad te diligantur, secundo ex
negligentia ut cum quis negligit conscientiam di-

erecti corporis. et huiusmodi ratio duplex est. scilicet naturalis et moralis. Naturalis ratio est: quia in alijs animalibus habundat in capite. materia terrea deprimitur: et deficit calor: erigens quod non est in bove. Est et ratio moralis ut scilicet rectitudo stature corporis autem rectitudo dinem mentis sursum ad celestia tendentis. Accidentia autem transmutat corpus: quia forma delectabilis imaginata mouet corpus sic autem tristabilis. et ideo Auicenna ait. per multum tristis ac lepra tunc erit aliqui leprosus. sicut econuerso quod corporis passiones redundat in aie turbatione. sicut patet in sono. Item partes corporis humani habent similitudinem totius mundi. quia tanta est distantia inter extremitatis duorum longorum digitorum utriusque manus quanta est a vertice capitis usque ad plantam pedis. sicut tanta est distantia a centro capitis ad oppositum tropicum in celo: quanta est ab oriente in occidentem. Longitudo humani corporis quatuor elementis composita est. sed appet terra in ossibus et in carne. Aqua vero in humoribus. scilicet sanguine flegmatico. colera. melancomia. Aer continetur in pulmone. et hoc patet: quia semper in motu est. nam pulmo ventilabrum cordis est. ne nimio calore dissoluatur. Sed ignis continetur in corde et ideo inferius est latum. et superius acutum quam formam ab igne retinet. Membra corporis triplicia sunt. Sunt enim quedam redicaria ut cerebra. cetera. cor. genitalia. inter que tria prima sunt esse individua in quibus ut supradictum est sedem habet spiritus naturalis vitalis. et animalis. sed membra genitalia sunt ad conseruationem speciei. alia sunt membra deservientia: ut venae arterie et nerui. per que vehitur ille triplex spiritus. vnde habetur supra. alia sunt membra officinalia ut manus et pedes. et huiusmodi. Sunt etiam membra tam artificialiter ordinata. ut multo deservunt. nam superiora inferioribus ad ministrant subuentionem. ut patet in oculis. Item inferiora prebent superioribus supпорта. ut patet in pedibus et cruribus que totum pondus aliorum membra sustentant. Item media impediuntur utriusque defensionem et nec

cessario in acquisitionem. ut patet in manibus et brachijs. Item sic sunt ordinata ut mutuo sibi adoleant. Nam si vna membrum doleret condolerent ei omnia membra: et hoc patet per connectionem et colligationem. Item sic ordinata sunt ut quia membrum deficit alia membra eius defectu supplet. vnde videmus aliquos carentes manibus comedere cum pedibus. et alios carentes pedibus cum manibus ambulare. Item sic ordinata sunt ut vnum membrum periculi se exponat pro alio: ut patet in capite pro cuius defensionem alia membra periculis se exponunt. Item magnus dolor in vno membro facit minores in alio non sentire. Item membra quorum motus subest libero arbitrio tam puncta obedientia seruant: ut inter impium voluntatis et executionem operis qua si nulla mora videat et hanc obedientiam videmus seruire oculum in videndo. linguam in loquendo. os in comedendo. manus in operando et huiusmodi.

De phisonomia hominis. Capitulum. 58.

In se membra dispositiones secundum artem phisonomic diuersos affectus ac mores indicant in homine. non quod ista signa necessitate ipsonant moribus hominum. sed ostendant inclinationem nature que tamen retineri potest freno rationis. Sequamur igitur in hoc tractatu huiusmodi artis magistros auctores. scilicet Aristotilem. Auicennam. Constantium et Philonem. Lorium. Malcorium. incipientes a complexionibus. Malconicos tristes et graues esse dicimus. sanguineos vero opposita habere videmus. Colerici faciles sunt iras: et flegmatici pigri sunt et somolenti. Phisonomic textus dicit quod masculinus vehemens est ad impetus studiosus et animosus. Fennine autem misericordes sunt et timide. Capilli moles et rari habes ingenia proloquantur. Item capilli crispi prouocant turmidam. et lucri cupidam. Item depressi nimiam et fronti inuinctes sex declarant aium. et bis

concordat capitis vrsini capillatura. Item capilli flauis et grossi et albi indicant idociles. Capilli vero subnigri si sint moderate tenues mores indicant bonos. et bonam hominis indicant complexionem. Caput nimis magnum stolidum indicat. Caput autem globosum et breue est sine sapia et memoria. Item caput humile superius et quasi planum insolentia et dissolutionis dat indicium. Item caput oblongum aliquantulum et malco simili hominem circumspectum ac prouidum indicat. Frontis angusta nimis idociles et voracem declarat. lata vero paruitatem signat discretionis. Sed rotunda designat iracundiam. Item humilis et demissa signat verecundiam. et non admittentem turpia. Item quadrata et moderate magnitudinis magne sapientie et magnanimitatis est indicium. Supercilia arcuata que coniunguntur usque ad cornu nasi signant subtilem et studiosum in omnibus operibus suis. Si autem ibidem cocunt tristitiam hominem et parum sapientem demonstrant. Si autem arcuosa declinat ad tempora. et ad gibosinatem genarum signant negligenciam. Item supercilia si sint longiora et multorum pilorum signant serum et magna mediantem. Oculi qui tanquam guttule nioris reuertunt mores compositos indicant quando varie mouentur ut modo currant. modo quiescant. signant mala reuolui iam in animo. sed nondum esse perpetrata signant. Oculi glauci splendor tamen micantes signant audacem et peruigilem ad maliciam. Oculi nigri tremes. et obscuro designant potatorem vni. et intemperantiam venenis: Oculi pure nigri signant imbecilem. et sine virtute animum et lucri avidum. quando autem guttule rubentes aliquantulum ibi sunt et tamen nigre apparent animum iustum probum et ingeniosum ostendunt. Vbi autem in nigris oculis guttule vehementer rubent et alique tendunt ad quadraturam. et quedam sunt palide quedam glauci: et circuli qui foris secus ambiunt pupillas sunt sanguinolenti. et sunt magni oculi et nior pupilli mo

uarur ut mouetur palpebra tales inquam oculi signant animum qui omnium cedat more strarum. quicquid enim nectan domum cogitari potest talibus oculis perperabile est. nec etiam a domestic cessabunt sanguine. Oculi nimium prominentes rubicundi. et parui linguam declarant esse natam et corpus instabile. Oculi acutententes si sunt humidi indicant hominem veridicum ac in agendis velocem prouidum. Oculi qui frequenter clauduntur. et frequenter referantur timidum ac imbecilem declarant. Oculi multo aperti. nis signant stultum et inuerecundum. Si autem multe clausure sunt signant mobilem et inconstantem in omnibus factis suis. Aures prominentes et valde magne signant stoliditatem et garulitatem. et imprudentiam. sed valde parue malignitatis sunt indicia. Aures nimium rotunde idocilem signant. Aures oblonge et anguste inuidie signant. Aures iacentes et supra caput applicate pigritiam designant. Venne grasse signant ignauitatem et somolentiam. nimium autem tenues malignitatem. Venne rotunde inuidie arguuntur. Nares patule alacritatis et fortitudinis dant indicium. longe vero tenues mobilitatis signum habent. Narium autem pars que iuxta frontem est. si nec alta nec humili. sed equali linea descendat virile signum est. et constantiam demonstrat siue prudentiam. Nares minores debito furibus asignantur. Omnis vultus cum plenus est et crassus ignauum et volupratis deditum signat. vultus dependens cogitorem subdolum indicat. Labia tenua in ore maiori si superius labium aliquantulum exuperet super inferius magna nimium indicat et fortem. Lenua vero et parui oris imbecilem animum et versutum indicant. Labia vero soluta aliquantulum ab ore dependentia inertem demonstrant. Nam in asinis et equis antiquis hoc signum inuenitur. Quod paruum conuenit tam vultibus mulierum quam hominibus est feminatis. Quod quod ultra modum di-

latatur voracē indicat. et immitē. et impius.
 Talis enim oris ritus marinis monstris co-
 uenit. Adentium prolixum aliquantulus de-
 monstrat minus iracundum et minus per-
 turbatum. Qui paruum et breue mentis ha-
 bent imites sunt et inuidi. Hoc enī plato
 ad serpentes p̄nere referebat. Utilius ē
 mentium cōmensuratum: secundūz aliquid
 ad quadraturā accedens. Adentum si ipso
 lūrum distendatur dolis affuctum ostēdit.
 Vox exis similis voci ouium aut caprarū
 stultitē habet indicū. Quod autē in modū
 aurium de facili sunt leues. Vox tenuis q̄si
 lagubris tristē indicat et suspiciosum. quoz
 vox in nares incurrit. ita ut nares cōsonēt
 mendaces sunt et maliuoli. ac malis alienis
 gaudentes. Tercia longa et tenuis cum si-
 gnat qui maligna mediatur. Cernit rotū-
 da probat virtutem animi et corporis humi-
 litatem. Cernit breuis iudicium est eius q̄
 cum temeritate audax est. Cernit nimis
 erecta insolentem et contumacem dicit. De-
 cius quidem multis carnibus congestus in-
 docilis et ignarus indicat. Decus quod
 longius est quod uenter prudētem indi-
 cat. Decus si nimicitate pilorum cum vē-
 tre tegatur signat hominem instabilem et a-
 nimū sine religione et pietate. Lum autē
 solum pectus capillos profert animosus de-
 signat. Dumeri tenuis et qui in acumine
 acumine erecti sunt insidiosum indicant ho-
 minem. Brachia quando in tanta prolixita-
 te extenduntur ut erecto corpore extremitas
 medij digiti appropinquat ad genu. licet for-
 te in mensura quattuor digitorum deficiat hu-
 miles dicit homines et fortes. cum autem p-
 ltrinas. hec ad femur definit. vel parum ut
 tra declarat homines malitiosos et malis alie-
 nis gaudentes. Manus nimium breues
 et crigue: fortes designat et sagaces. Crasse
 manus si digitos breues et ultra modū ha-
 bent declarant tergiverforem insidiosum et
 furem. Manus indomite. id est inorte et te-
 nues loquaces signat et voraces. Ungues
 ubi et plani et molles ac tenues ac obrubica
 et bene perucidū optimum ingenium indi-

cant. Ungues inflexi et curui impruden-
 tes indicant et rapaces. Ungues breues ni-
 mium declarant malignum. Digni collec-
 ti et globati auarum dicunt et malignum.
 Digni parui et tenuis stultum demōstrat.
 Digni vero parui et grossi inuidum indi-
 cant et audacem. Latere tenua et angusta et
 depressa timiditatem indicant. Latere refe-
 cta carnibus et dura ostendunt homines in-
 docilem. hec enim ad ranas s̄m platonem
 referuntur. Pars cruris que sub genu est
 que vocatur sura quando plena est et quasi
 grauida intemperatum hominem signat et
 imprudentem. molles sure effeminatis assi-
 gnantur. Pedes grossi et breues valde in-
 firmum hominem indicant. Pedes nimi-
 um prolixi pertinent ad hominem dolosū.
 Pedes pertenuis et breues produnt ho-
 minem malignum. Qui longis passibus in-
 cedunt magnanimitate esse solent et efficates.
 qui celeriter incedendo se comprimunt et vul-
 tu deducit atq; totum corpus implicat signat
 nimium paruum et versutum. Qui breues
 passus habet quodq; accelerat malignus
 esse dicitur et imbecilis. Color cutis niger
 versutum indicat. Color albus rubescens for-
 tes animosusq; ostendit. Color vehemen-
 ter albus cum palore defectū virtutis signat
 et nimia victoria fleumatis. Color igneus
 lucentibus oculis ad insaniam vergit. Co-
 lor medius inter nigrū et albū qui declinat
 in brunū si clarus est ostendit virū bonū in
 genij et bonoz morū.

De regulis generalis phisonomie.

Capitulum. 59.

Generaliter igitur tenendum est q̄
 membra que in proportione natu-
 rali sunt: quo ad figuram. colorem
 quantitatem. situm. et motū indicant men-
 tis bonam habitudinem naturalem. Adē-
 bria vero que non habent proportionem
 debitam in figura. quantitate. situ. et motu
 qualitatem peruersā: mentis indicant.

Propterea plato dicebat q̄ quecūque simi-
 litudo animalium aliquorū in hominibus
 est talis homines etiā talium imitantur mo-
 res. Nota insuper q̄ licet per signa men-
 briorum naturalium mores hominū cogno-
 scantur. non tamen imponunt necessitatez
 sed tantum ostendunt inclinationem natu-
 re. nec semper denūciant affectus hominū.
 sed frequentant probabiliter. Item pro-
 pter signa proferenda exteriora. de quibus
 dictum est non statim proferendam est iudi-
 cium. quia forte signum est per accidens et
 non per naturam. et forte dictum est per cō-
 trariam consuetudinem et freno rationis te-
 netur. unde narrat Ari. q̄ discipuli hippo-
 cratis detulerūt philonem excellenti phy-
 sonomo figuraz hippocratis. qui pronunti-
 auit s̄ ipso q̄ esset vir luxuriosus: Illis au-
 tem indignantibus et culpātibz philo-
 menem. et q̄ de optimo viro taliter iudical-
 set retulerunt hoc hippocrati qui confessus
 est philonem hoc recte iudicasse. ex amo-
 re philosophie et honestatis sui cordis con-
 cupiscētiā dixit se vicisse et accepisse per stu-
 dium quod nature fuerat denegatum. De-
 niq; sciendum est q̄ signa exter ora non re-
 feruntur nisi ad eas passiones que naturali-
 ter insunt homini. sicut est ira. concupiscia
 et huiusmodi. non autē eas que sunt aic soli
 sicut est musica. geometria et filia. Scien-
 dum quoq; q̄ in oculis principaliter confi-
 sit omnis perfectio phisonomie. et si oculo-
 rum iudicium confirmat ceterorum mem-
 briorum iudicium. tunc ratum dixit Arist.
 esse iudicium ut in leprosis. Si autem con-
 trarianur tunc preualent iudicia oculorum
 ppter qd omnes phisonomi affirmauerūt
 eculum esse verum cordis nuncium.

De toto homine.

Capitulum .60.

Quisq; erpedum est de omie ex
 parte mentis et ex parte corporis.
 nunc dōm est de ipso prout est com-
 positus ex vtroq; ubi specialiter ostēditur dei
 potentia: q̄ naturas tam distātes coniungit
 in vna psona. s. naturam corporeā et icoz

poream que maxime distant in predicamē-
 to substantie. Propterea cum esset vna sola
 creatura que habebat intus cognitionem
 per intellectum ut angelus et alia que habe-
 bar cognitionez foris per sensum. ut quod
 liber animal bntuz fieri debuit creatura ad
 completionem et decorem vniuersi propter
 perfectionem vniuersitatis que hac duplici
 cognitione esset p̄dita: ut posset legere in
 libro scripto intus et foris. hoc est in creato-
 re et in opere suo. Vnita est anima cor-
 poris multiplici rōne: separata dignio: vi-
 deretur. Prima ratio est ut per coniuncti-
 onem tam dispartum naturarum erigere-
 tunc ad sperandam illam vniōnem: quo-
 erit inter animam et spiritum creatuz. Alia
 ratio est ut anima seruendo deo in corpo-
 re habeat maius meritum. quia vbi maior
 pugna. ibi maior victoria. et per se quis ma-
 ior corona. Difficultas. n. operis multum
 valet ad efficaciam merendi. Tercia ratio est
 propter complementum vniuersi. Lum. n.
 sicut dictum est quedam esse creatura pure
 spiritualis quedam pure corporalis. conse-
 nens sicut fieri creaturam mixtam scilz par-
 tem spiritalem et partem corpalem. Quarta
 est. q̄ sicut corpus vnum valet ad fructum
 penitentie sic post mortem resuscitatus vale-
 bit ad confirmationem. stote duplicate quis
 non solum aia. sed etiam corpus premiabi-
 tur dote. Quinta ratio est q̄ homo ex defe-
 ctu corporis multam habet materiaz humi-
 liationis. surta id. Humiliatio tua in me-
 dio tui. Sicut aia ex coniunctione ad corp-
 plura consequitur bona: sic et multa contra-
 bit incomoda. Primo peccati originalis in-
 quinationē. Job. 15. Quis potest facer mu-
 dum de imundo scie conceptuz. Secundo
 peccati prouitatem. Psal. 8. Proxi sunt
 sensus hominis ad malum ab adolescentia
 sua. Tertio operandi bene difficultatem.
 Prover. 24. Per agrum hominis pigri
 transiui. et ecce totum suffocauerunt spine.
 Quarto intellectus hebetudine. Sapientie.
 9. Corpus qd corrumpitur aggrauat aiaz.
 5o p̄nuā ipugnationē. gal. 5. caro occupat

Et aduersus spiritum etc. Setto curarum sollicitudine. **2da**. 6. Di. vo. ne solliciti sitis aie vestre etc. 7°. passionum multiplicata etc. **Job. 3.** Homo natus de muliere breui uiuens tempore repletus multis miseris 8° glorie retardationem. gloriam enim percipere non possumus quod diu in corpore detinemur. propter hoc **A** cupiebat dissolui et esse cum christo.

De proprietatibus hominis.
Capitulum .61.

Proprietates hominis sunt d. scire inter honestum et turpe. vñ et solius hominis honestas in prosequendo omnia bona nisi vitia et delectabilia persequatur. Item passiones ordinare ad iucem ratione. **Supra** mundum per intellectum cleuari et ideo quoniam aliis per adhesionem in terrenis se mundo inferiori facit tam quasi bono re humanitatis erutus proprietatem accipit bestie ita ut dicatur fieri per concupiscentiam potus. per iram canis. per rapinam leo. et sic de alijs. quod **Plato** vocauit secundam animarum incorruptionem quod quidam male intelligentes crediderunt platonem dixisse quod anime excentes de corpore intrabant bestias quod falsum est. Amicitiam habere secundum omnem genus amicitie et in hoc differt a brutis que non habent amicitie specie nisi que delectationis est vel cum nutritiua et huiusmodi. Intellectus theoreticus eminentibus seculari et delectari in salibus. verecundari in turpi perpetrato propter quod inemedabiles dicuntur inuerecundi quod in aliquo mutati sunt a rationis honore pecorina natura assumendo. Imperfecte esse pingale animal eo quod legibus ordinatis faciant honestates nuptias. Et utile animal esse. quod distributiones et cobabitaciones et federa pugna perfectas habent vrbani tibus ordinatis. Discipline esse preceptibile propter rationis usum. Esse animal malefictum. Nam propter ciuitatem habere esse animal risibile. Esse animal gloriosum propter perfectas gaudendi rationes que soli pertingunt homini. Esse microcosmus. i. microcosmum mundi eo quod de omnibus creaturis aliqd

babeat habet. vñ esse cum lapidibus. vegetari cum arboribus. sentire cum animalibus intelligere cum angelis et duplici natura compositum esse. scilicet corporali et spirituali creaturam esse dignissimam. Esse animal rationale et mortale. Humana fragilitas in hoc consistit. quod in hoc est assiduitas deficit di. impossibilitas standi. facultas cadendi. difficultas resurgendi. vitia nascendi. incertitudo moriendi. Defectus humanus est. quod quicquid habemus aliunde habemus imperfecte habemus insuper amittere possumus. In homine quoque est moriendi necessitas. sicut fuit in **Adam**. vel innata sicut est in nobis vel assumpta sicut fuit in christo.

De primis parentibus.
Capitulum .62.

Humana bonitas volens concitare bonum suum cum alijs fecit creaturas rationales que sunt bona intelligere et intelligendo amare et amando possidere et possidendo beati esse. **F**ecit autem deus hominem formando corpus eius. per ministerium angelorum de limbo terre in agro damasceno: et inspirauit in facie eius spiritum vitæ. i. animam creauit quam corpori facti vnuit. factus est autem homo ad imaginem et similitudinem dei potius quam angelas conuenientiam habet homo cum deo itus et extra quod non habet angelus. Intus. non habet conuenientiam secundum memoriam intelligentiam et voluntatem sicut angelus. Nam sicut a patre est filius. sic ab homine homo eiusdem nature. **D**icitur etiam sicut deus prelatas est omni creaturæ simpliciter. sic homo in suo vniverso. **ps.** Omnia subieci sti sub pe. etc. Item sicut deus vbiq; est. sic anima vbiq; est in suo habitaculo est in corpore. non quidem per essentiam sed per potentiam. Dignitas humana est in hoc quod deus fecit hominem ratione sapientem. vita innocentem. domino potentem. primam notatur in hoc quod homo factus est ad imaginem dei secundum quod ad dei similitudinem. 3° quod propositus est homo

cunctis animantibus. et alijs creaturis que omnia sibi seruiunt. **E**t nota quod voluntati bonorum hominum non solum subditur creatura sed etiam ipse deus. **ps.** cxxxiii. Voluntas timentium se faciet. etc. Item angeli qui deputantur ad custodiam. Item demones qui dantur ad exercitum bonorum. Item homines boni qui sunt socii tribulationem. Item homines mali qui bonos magis promouent persequendo quam possent facere seruendo. **L**ocus talis dedit deus primo homini quod anime subiectum esset ut esset obtemperans sine rebellionem esse propagabile sine libidine esset vegetabile sine mortalitate: esset proportionabile quo ad complexionem equalem. esset quoque anime conformis ut sicut anima erat innocens. et tamen poterat peccare sic corpus esset impassibile. ut tamen posset in mortalitatem incurrere. et ideo poterat mori et non mori. poterat habere sufficientiam et indigentiam. poterat obtemperare et rebelare: et hoc fuit ratione nature defectiue ex nihilo create nec per gloriam confirmate. **F**uit tamen corpus ita conditum ut in eo esset nulla pugna rebellionis nulla pronitas libidinis. nulla diminutio vigoris. nulla corruptio mortis. **H**ec autem immortalitas corporis a deo principaliter fuit ab anima. sicut ab influente a corpore pro equali compositione sicut a disponente a ligno vitæ. sicut a vegetante. a regimane octo diuincipotentie. sicut ab interiori seruante. et exteriori protegente. **F**actus est itaque homo ab omni culpa et miseria. nec ad culpam habuit somnium incitamentum. **I**nsuper datum est ei quadruplex adiutorium. **P**rimum ad recte volendum. quod est conscientia secundum fuit ad murmurandum contra malum et ad stimulandum ad bonum quod est syncretis. tertium fuit sententia illuminans intellectum ad cognoscendum deum suum sic seipsum et mundum istum qui factus fuerat propter ipsum quartum fuit charitas accendens affectum ad diligendum deum super omnia et proximum suum sicut seipsum. **P**rima duo pertinent ad perfectionem naturalium. alia duo ad p

fectionem gratuitorum: quorum vnus fuit gratie gratis dare. scilicet scientia. reliquum gratie gratis facientes. scilicet charitas. **A**cepit homo triplicem oculum. scilicet carnis qui videt mundum rationis quo videret animam. et contemplationis quo videret deum. **E**t sic oculo carnis videt homo que extra se sunt: oculo rationis que sunt intra se oculo contemplationis que sunt supra se. **N**otitia dei huiusmodi presentiam quadam interiori aspiratione contemplantur non ita excellenter ut in patria nec ita in enigmate ut in via. **R**es etiam factas non ut quibus omnibus nomina imposuit. **N**otitiam quoque sui habuit. quod qualis factus erat sciuit. et quid agere quid cauere deberet intellexit. **F**uit quoque sine penalitatis. quod nec curauit nec situit. **I**tem frigus vel est labor vel infirmitas cum non leuit nec mortem expectauit. quod viuus erat ad gloriam trans ferendus. **D**esibus non eguisset: et nudus verecundia non leuisset. natura in eo quo ad deformitatem membrorum non errasset. **C**onceptus fuit sine pudore: et partus sine dolore fuit. **M**ortuus membrorum etiam subiecti voluntati fuisset.

De preceptis ad deo datis.
Capitulum .63.

Idem factum deus transiit in paradysum. et ibi de costa domnicentis **E**uas sibi sociam formauit. **H**anc non secunde capite ne viro nominaretur nec de pedibus ne conteneretur: sed de latere ut amoris vinculum probaretur. **D**uplex bonum illis deus preparauit. vnum temporale aliud eternum. primum dedit. secundum promissit. **I**deo duplex preceptum primis homo habuit. vnum nature ad custodiam et dum bonum datum. Aliud discipline ad promerendum bonum promissum. et hoc non poterat mereri melius quam per meram obedientiam que tunc mera est quando preceptum et se solo obligat: et non ex alia causa. et tale dicitur preceptum discipline. quia per ipsum discitur quanta sit virtus obedientie. **V**nde et discipline preceptum dicitur: quia viuare lignum scientia non suadebat nam

tura sed disciplina. **Preceptum** vero nature duplex fuit. vnum de conseruatione indiuidui. vbi **Dei. 3.** De omni ligno paradisi comede. Inter que ligna fuit specialit no minatum vite. et sic dicitur est ab effectu. qz corpora primorum parentum debebat continue vegetare. Aliud fuit preceptum nature per conseruationem speciei. vt illud. cre scite et multiplicamini. Circa primum id est preceptum discipline. nota qd aliquid probi betur. quia malum. **Exo. 20.** Non furtum facies. Aliquid quia occasio mali. **Mathei 5.** Non iurare omnino. sic perclatus multa prohibere potest que tamen non sunt exprefsa in sua regula. Aliquid ad probationem obedientie et tale fuit preceptum de ligno vite **De paradiso.**

Capitulum. 64:

Qmo predictis fultus auxilijs ac cepti locum paradisi terrestri iba binationem tranquillam. fuit aut e locus ille vt ait **Dama kenus** exaltationis vniuersi promptuarium qui terra excelsoz est positus. et temperato ac purissimo aere circūfulget. plantis semper et floribus ornatus est. bono odore plenus. nullumqz irrationabile animalium ibi habitat. preci / pue habetur in **Dei. xi.** qd a domino paradifus plantatur fonte qui diuiditur in quatuor capita irrigatur ligno vite ac keticu boni et mali decoratur. **Der cherubin** et flam meum gladium custoditur. **Notandum** in super qd ibi nulle sunt tempestates. **Due** quoqz hyemes sunt ibi et due estates. et his fructificant ibi arbores. In vitroqz solstitio habent hyemem temperatissimam et in vitro / qz equinoctio estatem. huiusmodi ratio est. qz paradifus sub arcu equinoctiali situs est et semper habet equinoctium.

De casu prim hominis.

Capitulum. 65.

Videns ergo diabolus felicitati hominis in specie serpentis ipsam muliere tanqz fragillitorem aggredi tur tentandam quam cum in responsioe du

bilitatem cerneret fortius insiuit. et vincens lam tandem virum illa mediante deiecit.

Processus ergo sic. **Primo.** querendo cur preceptum vobis deus etc. **Secundo** asserendo falsum. nequaqz mouemini. **Tertio** promittendo. **Quarto** eritis sicut dii scientes bonu et malu. **Processus** iste fuit magne viri furie. qz processit experiendo. ipellendo. et alliciedo **Exientiam** enim accepit interrogatione. i / pulu in mendacij assertionem. allexit in falsa promissione. **Allexit** vero diabolus mulierem per triplex appetibile. s. per scientiaz que est appetibilis rationalis. per excellentiam ad modum dei que est appetibilis irascibilis. per suauitatem que est appetibilis concupi scibilis. **Igitur** vir peccauit. qz lignum vitum gustauit. vnde ad penam accepit vt in se sudore vultus sui pane suo veckeretur. **Adulter** autem in duobus peccauit. Nam superbiuit et ventum comedit. vnde et dupli cem maledictionem habuit. scilicet sub viri potestate eris. et hoc propter primum. **Ite** in dolore paries. et hoc propter secundum. **Diabolus** vero in serpente inuidia meruitus est deceptus. vnde propter primum dicitur est **Dei. 4.** Super peccatis tuis gradieris propter secundum terraz comedes. propter tertium ipsa comeret caput tuum. **Si** scire volueris quis eorum plus peccauit. s. vir vel mulier ddm est qd plus peccauit mulier qz ad aliq et qz ad ipse vir. **Ma** mulier pl peccauit quo ad peioris finis intentione. vola it em fieri sicut dñs sed vir intendebat non contristare delicias suas: ite mulier peccauit in ples. qz in se. in deū et in primā. ue mulier dānohus peccauit qz plures maledictiones recepit. **Vir** aut peccauit plus qz tum ad originē. qz ex certa scia. **Ite** vir peccauit maior in gratitudine. **Querunt** multi cur deus hominē fecerit qui posset peccare. et ad hoc assignantur plures rones. **Prima** est vt ostē datur dina potētia qui solus imutabilis est. ois at creatura mutabilis est. **Secunda** vt declarētur dei sapia que de malo fit elicere bonū. quod non potuit fieri nisi deus creaturam fecisset vtribilem in malum. **Tertia** vt man

estetur dei clementia qua xps per mortem suam hominem perditum liberauit. quar / ta vt ostendatur dei iusticia que non solum reddidit bonis premia. sed etiam malis sup / plicia: quinta vt homo non sit peioris con / ditionis qz alie creature quas omnes deus sic amministravit. vt eas proprijs moribus agere sinat. vnde et hominem in proprio ar burio relinquere debuit. **Sexta** est laus huana. **Zaus** est enim viri iusti q potuit transgre / di. et nō transgressus. **Septima** est deū vni / uersi. qz opposita iuxta se posita magis elu gectunt. ita mali bonos comendat ad inui / cem cōpati. **Octaua** ratio est quia boni exer / citantur et pbatur per malos. **Adaz** et **Eua** post peccatum de paradiso expulsi sunt sic lucifer de celo. et in hac valle miserie habitā tes facti sunt mortales. **Nam** sicut in celo ē nō posse mori. sic in inferno est semper mo ri. **In** mundo medio posse viuere et posse mori. **Ex** his pz qd primum status bois fuit innocentie. **Secūdu** gre tertius culpe quar tus penitentie quintus glorie. **Dū** enim in ordinatē ererit se supra se occidit miserabili ter infra se. s. a statu innocentie et gratie in statum culpe et miserie. **Ite** qz factus est i obediens suo superiori iusto dei iudicio fac tum est vt sibi fieret inobediens suum infe rius. s. caro et maxime circa membra virtu ti gnatue deseruientia.

De ordine tentationis in nobis. Cap. 66.

Qdo tentationis q fuit i primis pa tribus et in nobis cōplet. **Ma** si / cut serpes vbi suggestu. mulier de lectata ē vir comedit. sic i nobis fm **Dre.** diabolus gregit serpentis officium. sensua litas vero que in carne ē officium mulieris et rō tenet locum viri per consensum. **Vl** di cas fm **Aug.** suggestio serpentis est primus motus ex somite. comestio vero mulieris ē delectatio cogitationis. s. per inferiorē grez rōnis. sed comestio viri est consensus rō / nis. s. superioris pris. **Per** hec eni tria. s. suggestione delectatione. et consensum hō in tentatione dicitur q tentatio p suggestio / nē inchoat. sed per delectationē progredit

per consensum autē consumatur sunt autē alia tria per que quis in tentationem detine tur. s. opus paruum cōsuetudo. et despera / tio. **Sciēda** est q tentatio ē triplex. s. a pri ma est a diabolo. vel per modum suggesti / onis. vel per modū afflictionis. **Secūda** ē a mundo qui voluptate ac vanitate allicit. vel psecutione frangit. **Tertia** est carnis que per sensualitatem ac fomite ad peccatū im / pulū quibus rō consentiens perficitur im / tum. **Due** sunt spēs tentationis. **Prima.** s. diaboli. **Secūda** mundi. et sunt extra nos. et non hnt peccatū. **Vl** **Aug.** Tentatio cui no consentitur non est peccatū sed materia ex crecēde virtutis. **3°** mundus tentandi est i tra nos. et est peccatum veniale quin primus motus est tm. sed mortale est si cōsensu ad uentrit. **Contra** predictos tentatores dedit nobis dñs tria remedia. qz contra diabolum habemus spēs angelicos qui ad bonū nos stimulant. et contra insulsum diaboli defen / dunt. **Ite** contra munduz habemus exē pla sanctor. quos nō alliciebant mādi blā dimenia. nec terrebant supplicia. **Ite** cō tra carnez habemus bona naturalia. s. sym derefim et vim irascibilem que naturaliter nos docent nō acquiescere carni. **Ite** spēs. **Habemus** etiam gratuita. s. charitatē. tē / perantiam. et huiusmodi quibus carnis vi tia mortificamus. **Est** autem differētia in ter tentationes que sunt a diabolo. et que fit a carne. **Tentationes** enim que a diabolo sunt sepe oriuntur ppter rationem. vt cum nup faciatu famē patitur. et post longā do remitionē somno grauior tentatione vero que sunt a carne frequenter surgunt ppter necessitatem. sed interdum excrecunt in su perfluitatem. vt si cibus post satietatem im / moderate appetitur vel in comedendo mē sura et modus nō tenet. **Tentatio** multiplex ē qdā ē pbatōis. hec ē ad co hōz q dñs tēta / uit **Abrahā.** qdā exaiatōis. hec ē ab hōie. q dā pcpitōis. hec ē a diabolo q pmos pena tes tētant quēdā delectatōis. hec ē a carne quēdā cōsensu. hec ē rōis. **Tentationum** quatuor sunt spēs. **Prima** ē a ppra. hec fit

Remedia. 3° m
2° m
3° m

3° m

de laboribus in consuetis in principio con-
 uersionis. Secunda est vana et oritur d' spi-
 ritualibus prosperitatibus. ut cū qd de vir-
 tutum successibus gloriatur. Tercia est du-
 bia. ut qñ quis ambigit quid certum de ali-
 qua re tenere debeat. vñ accidit q' senior qf
 qd ad bonum redditur qñ id quod agit bo-
 num esse dubitatur. et prior: si ad malum
 qñ malum esse nesciatur. Quarta est frando
 lentia. ut qñ diabolus in angelum lucis se
 transfiguratur sub specie virtutum inducens
 vitium. hec fit quando suadendo honesta/
 tem inducit superbiam. vel dissuadendo dis-
 cretum obsequium inducit nimium carnis
 commodum. vel suadendo iustum iudiciū
 inducit crudelitatem. vel suadendo miseri-
 cordiam inducit remissionem et negligētia.
 vel suadendo largitatem inducit prodigali-
 tatem. et sic de alijs. In talibus autem peri-
 culosissimum est. periculum non videre.
 Primum ps. appellatur timorem nocturnū.
 per noctem enim aduersitas designatur.
 Secundam appellat sagittam voluntatem i
 die. quia per diem prosperitas designatur.
 Tertiam appellat negocium perambulans
 in tenebris. et hec propter dubium perplexi-
 tatis. Quartam vocat demonium meridia-
 num. vnde dicit. Nō timebis a ti. no. a. sa.
 vo. in di. a nego. perā. in re. ab incur. et de
 mo. mere. De his quatuor generibus ten-
 tationum idem ait. Super aspiciem quo ad
 primum. et basilicum. quo ad secundum. et
 conculcabis leonem. quo ad tertium. et dra-
 conem quo ad quartum. Propter predic-
 tas tentationes vel deceptiones diaboli nō
 sunt cuius licita faciēda et hec in quinqz ca-
 pitulis. Primum ē si suadet homini aliquod
 bonum non faciendum ne videamur suis
 consilijs consentire. vñd xps ipso suadente
 voluit facere panem de lapidibus. quod tñ
 opus bonum fuisse. Secundus si propo-
 nat aliquod bonum contra legē dei. Vñ
 de Achabei volebant comedere carnes
 quas tempore necessitatis comedere licuit/
 set. Tertius quando bonum fit cum scan-
 dalo aliorum prima Corinth. 8. Peccan-

tes i fratres et c. legunt de idolarijs. Quar-
 tus est quando bonum fit per ostentationē
 Job. ca. 36. Si oculatus sum manum me-
 am que est iniquitas maxima. super qd di-
 cit Grego. Manum suam osculatur qui
 laudat quod facit. et hec est iniquitas maxi-
 ma. Quintus cum impedit obedientiam
 superioris. quia licet propter mādatum pre-
 lati nunqz malum debeat fieri. potest tamē
 bonum aliquando propter obiam renūti.
 Remedia contra tentationes. memoria do-
 minice passionis. mortificatio carnis. vtile
 exercitium. declinatio occasionum. concu-
 ratio principij tentationum.

Explicit liber secundus.

Incipiunt capitula libri tertij.

De malo in genere	Cap:	
De peccati diffinitione.		2.
Quid sit peccatum secundū rem.		3.
Quid sit peccatum secundum nomen.		4.
De origine peccati.		5.
De visione peccati.		6.
De effectu peccati.		7.
De peccato originali secundū rem.		8.
De peccato originali secundū nomen.		9.
De primis motibus.		10.
De morosa delectatione. et consensu pec- cari.		11.
De peccato veniali.		12.
De effectu peccati venialis.		13.
De septem vitijs capitalibus in spē.		14.
De superbia.		15.
De inuidia.		16.
De ira.		17.
De accidia.		18.
De avaritia.		19.
De gula.		20.
De luxuria.		21.
Quomodo septem vitia sunt venialia vel mortalia. et primo de superbia. siue vana gloria.		22.
De inuidia quō sit mortale vel veniale.		23.
De ira quō sit mortale vel veniale.		24.
De accidia quomodo sit mortale vel ve-		

*Sup. a pudes
et basilicum
ambulabis. et
conculcabis leonem
et draconem.*

niale.	25
De avaritia quō sit mortale vel veniale.	26
De gula quō sit mortale vel veniale	27
De Luxuria quomodo sit mortale vel ve- niale.	28
De peccato in spiritum sanctum.	29
De peccato cordis.	30
De peccato oris.	31
De peccato operis.	32
De peccato omissionis:	33

Explicit capitula. Incipit liber tertius.

De malo in genere.

Capitulum primum:

Malum triplex ē.

m .culpe pene et dāni. quod op-
 ponitur triplici bono. scilicet ho-
 nesto. delectabili. et vtili. Nam
 culpe opponitur honestū. pene opponit de-
 lectabile. dāno opponitur vtile. Malum
 est vtile multis modis. Primo ppter suaz
 ordinationē. qz per vilificationē ponitur in
 loco inferiori in vniuersitate rerum: vnde
 et bene ordinantur. et sicut et ordinate poni-
 tur diabolus in inferno et fur in patibulo.
 Secundo modo vtile est ppter suam coactionē:
 Amaritudo. n. conscie cogit boiem a peccō
 recedere. Iere 2. Arguet te malitia tua. et
 auersio tua increpabit te. Item in eodem.
 Vide qz malum et amarū est te dereliquisse
 dñm deum tuum Tertio est vtile per ipsius
 mali considerationē. et eo. n. qz homo ma-
 lum videt naturaliter proficit. qz sicut homo
 naturaliter bonum appetit. ita naturaliter
 bonet. malum et fugit.

De peccati diffinitione. Cap. 1.

Malum in genere sequitur de
 malo culpe in specie. Diffinitur aut
 peccatum in multis modis. Primo
 sic ab Aug. Peccatū est voluntas retinen-
 di vel consequendi qd iustina verat. Item ab
 eodem. Peccatum est dictū vel factū vel cō-

cupitū cōtra legē dei. Item Amb. Peccatū
 est peccatio legis diuine et celestij inobe-
 dientia preceptorū. Item Aug. peccatū ē syre-
 to incōmutabili bono rebus mutabilibus
 adherere. Prima diffinitio datur fm cām
 efficientē. 2. fm cām mālem. 3. fm cām for-
 male. 4. fm cām cām finalē. In q̄ta diffi-
 nitione nota q' in peccō duo sunt. scilicet auersio a
 creatore. et conuersio ad creaturā. quoz pri-
 mū est quasi formale. scdm quasi materiale
 Et in actione nō est peccatū ratione cōuersi-
 onis si non sistatur in creatura. sed ratione
 auersiois in qua est deformitas et p̄ceptus
 Et aut rōne p̄uersionis non fit peccatū p̄
 capitaliter p̄. qz potest fieri venialiter quan-
 doqz. vñ quādo quis delectatur in creatura
 plus debito. sed in circa deū. qñqz etiā quis
 potest delectari in creatura sine oī peccō. vt
 cum delectatio naturalis est tñ. fm q' visus
 delectatur in viridi: et gustus in dulci: et sic
 de alijs. Interdū pot etiā qd delectari meri-
 torie. scilicet qñ ad deum refertur. vñ ps. 91. De-
 lectasti in me dñe in factura tua et c. Sed tñ su-
 mitur delectatio pro mutū nō pro passione.
 Quid sit peccatū fm rem.

Capitulum 3.

Enendum ē de peccato q' nō ē sba
 vel res aliqua: sed defectus et corru-
 ptela. Et dicitur peccatū nihil prop-
 ter tria. Primo ppter defectū qz peccatum
 nō est aliqua res naturalis: s; corruptio bo-
 ni. Secundo ppter effectū. qz peccatū anni-
 bilat boiem. et deficere facit a vero esse. Ter-
 tio ppter despectū: qz vilem facit boiem et in-
 dignū premio. Circa predicta tñ sciendū est
 q' aliud est peccati actus et aliud hūis et al-
 iud macula peccati actus aliquid est. sed non
 h; amplius esse adueniente gratia: sed pec-
 cati habitus qui relinquitur ex malis actib;
 aliquid est et remanet interdū etiam cessantē
 bus actibus et post infusam gratiā et peccati
 remissionē. peccatū hō macula nihil est fm
 rem. et tñ deformat aiām p modum passio-
 nis: sed p̄uersionis: sicut truncatio meim
 hō deformat corpus et maculat. Dicit autē
 Augustinus q' abstinentia nulla substantia

est: et tñ ex ea corpis languet. Ita peccatum non est res aliqua vel sba aliqua ex eo tñ natura contumipitur. sed delectur per gratiam. Notandum preterea qd peccatum quadoqz trāsfit actu et remanet reatu. sicut patet in peccato originali post baptismū. quāqz trāsfit actu simul et reatu. sicut peccatus actuale post pñiam pfectam. quandoqz remanet actu et reatu sicut peccatū originale ante baptismū

Quid sit peccatus fm nomen. Cap. 4
 Peccatū. n. habet multa noia. vocatur macula. et hoc qz imaginē anie deformat. Itē reatus: qm ad penā eternā obligat. Itē pollutio: et hoc qz ad contagionē contractā ex terrena delectatiōe. Item vocatur pena inq̄sum respicit peccatum pñimū hominis. in quo natura nostra fuit corrupta. Idē delictū fm qd est recessus a dignitate gratie habite. Item vocatur culpa p̄xat respicit ad penā. Item offensā. et hoc qz contra diuinā legem et bonitatē. Itē p̄uaricatio. et hoc in quantum mandatum dei respicitur. Item vitiū. id est defectus bonorum naturalium. Item peccatus prout est conuersio ad bonum cōmutabile. Item vocatur scelus propter iniuriam dei magnā. Itē neptas prout est illicitum peccatū perpetrātū. Item vocatur crimen. put est dignum accusatione et pena.

De origi. e peccati. Cap. 5
 Dūis peccatum sit contrarium ip si bono: non tñ habet esse nisi in bono. quod qdem bonum est liberum arbitrium ac voluntas a qua peccatum sicut a prima origine et in qua est sicut in pprio subiecto. Voluntas igitur est causa peccati cā duo nō efficiens. sed deficiens. Voluntas enīqz fm qd habet respectū ad suum principium a quo est. s. ad deū non est nata elucere ex se nisi bonum: sed fm respectum ad principium ex quo est quod est nihil inclinā ad malum cū ipsa voluntas sit ex nihilo tendit ad defectum. Si ergo volumus scire vnde sit malum culpe materialiter. dicemus qd ex absentia debiti boni. s. sp̄i. modi et ordi-

Sed si volumus scire vnde sit originaliter. dicemus qd a voluntate siue libero arbitrio De progressu peccati nota qd peccatū inuitat primo in cogitatione. p̄cedit et crescit in delectatione. perficitur in consensu. Circa progressum peccati sciendum qd quedam antecedunt ipsum peccatum. quedam sequuntur. quedam circumstant peccatum antecedunt aliqua ex parte conuersionis. aliqua ex parte conuersionis. Ex parte auersionis antecedunt ipsum peccatum ista. s. Contemptus. Omisio. Ingratitudo. Inobedientia. P̄uaricatio. Illa vero que peccatum antecedunt ex parte conuersionis sunt hec. s. Cogitatio. Libido Concupiscentia. Delectatio. P̄uaricatio. Intentio. et consensus. Alia sunt que sequuntur peccatum. sicut est macula. s. deformatio imaginis dei. et reatus. i. obligatio. ad penam eternam. Sunt et alia que peccatū commitantur. v. sunt peccatorum circumstantie que peccatum aggravant et diminuant que notantur in hoc verso. Quis. quid. vbi. p. quos. quotiens. cur homo: quando. Actio enim deprauiatur etiam per peccatum. etiam illa que de genere bonorum est. quandoqz in principio. quandoqz in medio. quandoqz in fine. et hoc per malam intentionem vel per negligentiam vel per vanam gloriam. Unum peccatum dicitur maius altero multis modis. s. casualitate. vt peccatum luciferi. vel generalitate vt peccatum Ade vel de somnitate vt peccatum Jude. vel difficultate vt peccatum in spiritum sanctum. vel periculositate sicut peccatum ignorantie. vel insparabilitate vt peccatum cupiditatis. vt pronate vt peccatum carnis: vel offensio ne vt peccatum idolatrie. vel expugnandi difficultate. vt peccatum superbie. vel mentis cecitate vt peccatum ire. Circa peccati gravitatem nota qd nihil est peccatum viro perfectio qd non sit peccatum in imperfecto. nisi in his que nouit. Nam perfectio non mutat genus peccati sed quantitatem auget

De diuisione peccati.

Capitulum: 6.

Diuisio peccatorum multiplex est. Alii est enim. secundum causam efficientem secundum se vt hec. peccatorum aliud est ex impotentia aliud est ex ignorantia. aliud ex malitia. Alia sumitur secundum causam efficientem ratione auctoris secundum quam sumitur hec diuisio. peccatorum aliud est ex amore male accedente. aliud ex amore male humiliante. hoc est qd homo potius vult peccatum committere qz amato carere. aut malum pene quod timet incurrere. Sumuntur peccatorum etiam diuisiones secundum causam materiale circa quam. et secundum causam formalem circa qz primo sumitur. hec diuisio peccatorum. aliud est cordis. aliud oris. aliud operis. Item hec. Peccatorum aliud locutionis aliud cogitationis aliud operationis: Secundo modo sumitur sic. Peccatorum aliud est in deum. aliud in scripturas aliud in proximum. In deum diuiditur sic aliud in patrem. aliud in filium. aliud in spiritum sanctum. Alijs tribus modis peccatur scilicet male per infidelitatem de deo sciendo. Item blasphemando. Item sacramenta dei indigne tractando. Alio modo peccat quis in deum scilicet ipsum temerando. et hoc fit tripliciter. Nam quandoqz tenet quis dei potentiam. vt cum signa petis quandoqz dei iusticiam vt cum per candēs ferrum vel per duellum vel familia quis iudicium querit quandoqz dei misericordias. vt cum quis dei bonitatem examinandis committit se stultis periculis. In seipsum peccat quis tribus modis similiter scilicet necessaria sibi subtrahendo. Item superflua sumendo. Item ultra vires quicquam agrediendo in proximum peccat enī quis tripliciter proximo sua auferendo. Item sibi in necessitate non coicando sua. Item malo exemplo illū ad peccatum trahendo. Sumuntur preterea diuisiones peccatorum scōz causā formalem. et hoc tribus modis. quāqz naturaliter

secundū qualitatem vel secundū quantitatem vel secundū relationem. Secundū qualitatem sumitur hec diuisio peccatorum aliud est commissio. aliud est delicti. quoz primū ē p̄uaricatio preceptorum negatiuoz secundū ē p̄uaricatio preceptorum affirmatiuoz. Itē predictum peccatū est duplex contra duas p̄ca iusticie que sunt declinare a malo. et facere bonū. Itē alia diuisio sumitur secundum qualitatem sic peccatorum quedā sunt carnalia quedā spiritalia. sed carnalia sunt maioris infamie spiritalia vero maioris culpe. Secundum quantitatem sumitur hec diuisio peccatorum aliud est mortale aliud est veniale. quoz primū dicitur p̄uaricatio. secundū vero inordinatio. quoniam peccatum mortale est auersio totalis a bono. cōm. tabili et conuersio totalis ad bonū incommutabile.

Sed peccatum veniale est amor volupstatum in creatura extra deum. tamen secundum relationem sumitur hec diuisio peccatorum. aliud est originale. aliud actuale. Distincta diuisio est secundū causas finales. et hoc dupliciter. quia vel secundū ipsū appēibile. vel secundū actum hominis appetentis:

Secundum ipsū appēibile sumitur hec diuisio. Omne quod in natura est aut est concupiscentia carnis aut concupiscentia oculorum. aut superbia vite quoz primū est appetitus deliciarū. secundū appetitus diuinarū. tertium est appetitus bonorum. Secundū actū hominis appetentis diuiditur peccatū in septē vitia capitalia. Superbiā. Inuidiā. Irā. Acediā. Auidiā. Luxuriā. et Lururiā. Nota qd quinqz sunt genera operum. Nam quedam sunt mala in se. v. illa que secundum suam naturam mala sunt possunt tamen per aliquam circumstantiam fieri bona vt homicidium.

Quedam sunt mala secundum se vt illa que per nullam circumstantiam possunt fieri bona sicut est odire deum fornicari. et huiusmodi. Quedam sunt bona in se vt que sunt bona ex genere tamen possunt fieri mala ex circumstantia sicut ē dare

elendū synam. Quaedam sunt bona scdm se. ut que p nulla circumstantiam possunt fieri mala. sicut est diligere deum ex charitate. Quaedam sunt in dra. ut que nec bona nec mala sum pnt fieri vel bona vel mala. sic est mouere pedem sine liberatione. vel quā doqz comedere.

De effectu peccati. Cap: 7.

Uta mala faciū hōi peccatum. et ante mortem et in morte et post mortē ante mortem peccatum hoc mala operatur. Naturalia vulnerat. ut significat in illo qui incidit in latrones. Item intellectus obscuratur in cognitione veri. et affectus tepetū in operatione boni. Dratūis spoliatur. Trc. quarto. dispersi sunt lapides sanuarij etc. Sed ne aliquod bonum parcat illa bona opera que quis peccando mortificat alijs saluandis dabuntur. sicut quando corporali morte quis moritur fratres et propinqui in bonis eius succedunt. aiām inuinculat. Trc. quarto. Demigrata ē super carbones facies eoz ad penam eternā obligat. Beñ. secundo. Quacūqz die comederis. sic conscientia amaricat. Jer. ca. 20. Vide qz malum et amarū est te derelisse deū tuū. Cor indurat propter. ca. 18. Peccator cum in profundum peccatorū venerit cōtēnnit. Insensibilem reddit. Beñ. ca. 19. Difus ē et quasi ludens loqui. Simile habes in cane submergendo qui non sentit. lapides in collo. donec in aquam extra nauē piciatur animā occidit. quia vera vita. i. deo pūat. p. Reg. 31. Saul irruit in gladium suū. Sed nota qz peccatum veniale disponit ad mortem. Mortale vero dat inferi mortem. Sed obstinatio detinet in morte. ad alia peccata trahit. Drego. Peccatum quod p penitentiam non diuiditur mor suo pondere ad aliud trahit. Exemplum habemus in Ebaym. qui egressus in agrum occidit fratrem suum. abel. Exemplūz bē in figura. Lonus egressus de archa inter ceptus est aquis. Et diuina egressa ut videret etc. virginitatem amisit. Et iudas egressus xpm tradidit. Et post adulterium Danū securū

est homicidium. et sic p qz peccatum ē pena peccati. Peccatū enim secundū qz in se ē culpa precedentis peccati dī pena et ita dicitur aliquid simul culpa et pena. sed rōne actionis culpa dī vero pena rōne passionis: quia culpa est quod facimus. pena vero qd patimur. Licet igitur oīs culpa sit a nobis. non tamen oīs pena ē a nobis. immo que daz ē a nobis acta. quedā a deo inflictā que dam a primis parentibus contracta. Et qz cum quis facit quod non dī iustum est peccatum dī. Ideo oīs pena est iusta et a diuina prudentia ordinata. Quod aut vnum peccatum nakatur ex alio sic apparet. Supbia que vult oēs excellere dicit si aliquis ei cōtur. et sic ex ea nascitur inuidia. Inuidia vero qz de facili irascitur ei cui inuidet ideo ea nascitur ira. sed ira cam non potē vin dicare tristat. et tō ex ea nascitur accidia. accidia vero consolationē querens in ceterioribus facit auarū. auarū autem quia in re poralibus abundat potē magis exercere glām. Bula vero. ppter venteris repletionē de facili spūat in libidinem et ita generat luxuriā. itē bona que sunt in fructuosa reddūt. et quantū ad meritū et qzūm ad penitentiā. sicut ramus pccisus ab arborē nō pferit fructum. sed arborē et habitatur ad incendū. De talibus dī deuterio. cap. 28. Maledictus cris ingrediens et egrediens. s. ecclesiā materialem ad orandum. quia talium. oīo non est meritoria. immo dicit Aug. qz si tales cruce se signant potius includit in se diabolum qz excludam. quis iam in eis per effectum habuit. Et homine in infernum facit quia i peccatore ē ignis: auaritie. setoz luxurie. tenebre ignorantie. vermis conscientie concupiscentie. demones per effectuz. et huiusmodi. Item tandem hominem relinquit vacuum. Beñ. ca. 1. Tertia erat in nauis et vacua et merito. quia mundo adberētes suggunt vbera arida eo qz reliquerunt fontem vite et venam aquarū viuētium et pallidibus turbidis se fatiant. Item saliendo decipit sic lignum putridum de nocte lucens. et sic cetera in hammo icians pi-

scem decepit. Stultum hominē demonstrat. qz peccando quis sibi onus ad se deprimit. dum iponit. et ligna super dorsum suū creanda colligit. et illi seruit qui eum p seruitio torquet. Aug. Stultum est in tali statu viuere i quo quis non audeat mori. Sciēdum qz peccatum grauat hōiem in morte. quia i morte priuatur hō solatio vitibilium que dilexit. s. cibo. potu. amicis. rebus. lumine. requie. et pprio corpore. qd nunqz i tali forma suscipiet imo velle habere sic qz p dimidia parte corosum est a vermibus. quia stupebit a peccatoris qz corpus refumendū videbit. Turbabit peccator in morte qz videbit cōcursum demonum ad aiām parturam ad res. Trc. ca. 1. Omnes inimici eius apprehenderunt eā inter angustiās. Postremo videndū est qualiter peccatum prenat hōiem post mortē. Confusionē habebit ex maloz operū denudatione. pro pbcta. Mat. ca. 5. Reuelabo pudenda tua in facie tua. Exprobationē xpi audiet i iudicio. Mat. ca. 25. Esuriui enim et nō deditis mihi manducare etc. Requie et luce pūabitur. Mat. ca. 22. Ligatis manibus et pedibus mittite cum tenebras exteriorē. Unde nō valebit ei ille cāms. Requie eternam etc. Suffragijs ecclesie non gaudebit. Isa. 66. Dermis eoz nō morietur et ignis eorum nō extinguetur in infernū precipitabitur. Exemplum de lapide molari que angelus in apoc. proiecit in mare dicens hoc in petu mittetur babilon in inferno. Adeo et electis et oibus bonis supabitur. Mat. ca. 25. ite maledicti in ignem eternū. A statu penitenti cadet Jer. ca. 8. Transiit cetera finita ē messis. Omnis spes misericordie preciderit. Isa. c. 30. Non remanebit restia ut portetur igniculus. s. charitatis de incendio aut hauriatur pax aque de fouea. s. diuine misericordie. Sicut itaqz peccatum nocet i peccato existenti hac in peccato mortuū sic quoqz multipliciter nocet peccatum ipsum deferenti et de illo penitenti. quia gloriam prime innocentie nunqz recuperabit si cut enim corrupta de cetero virgo non erit.

ita semel peccatū nunqz se non peccasse gaudebit. Istud multis ostenditur exemplis. Nā post sensationē vulneris semp manet cicatrix. Item qui semel furatur semp dī fur. Item domus etiam domus discalciant dicit potest. Item symon quem dīs a leptra mun. ianū p mundationē semp vocatur symon leprosus. Item templum quod reedificatum fuit post destructionē primi. nullo modo fuit simile in pulchritudine tēplo priori. Id tēporalem penam obligat. Unde non erit inde donec reddat nouissimum quadrantē. Item regnum celoz non irabit donec lignum senū stipulā. i. pena peccatorū tam mortalium qz venialium que i pū soluta nō est super ipsum cremetur. a gloria retardat quod figuratum est in absalā qui postqz patri reconciliat fuit un mās sit duobus annis qz faciem eius non vidit. quia tā diu differtur quis a gloria quousqz fiat sine omni macula sicut erat in baptismo. Tempus amissum et meritum quod sibi cōquirere potuit cum penitenti nunqz recuperabit. Jer. ca. 26. Qui vendit ad id quod vendidit non reuertetur. Obscurat oculum cognitionis et hoc propter trabem que intulerat propter scroza hirundinum que ipsum excecauerant. ut signatur in Tobia. am ca. 2. Unde Aug. Cultus egris odiōsa est lux sicut noctis et vespertilionibus. Et nota qz ad hoc de quodam ceco quem lē dominus illuminauit non tamen statim perfecte vidit. sed vidit homines quasi arbores ambulantes affectum reddit trepidū sicut in pede vulneratus. etiam sanatus claudicat. et arbor d loco sua ammotā. aliquid virtutis amittit. Unde dictum est homini post peccatum. Beñ. iii. Spinas et tribulos germinabit tibi dictum est serpeni. Beñ. tērio. Supra peccatus tuum gradieris. P astidium homini generat. Numeri. 21. Anima nostra nauicat super cibo isto leuissimo. Aug. Plaro non sano pena est pams. qui sano est suauis. Idez de se dixit postquam conuersus fuit. plus valebit malum inmolium qz bonum in molium. Ad bñ

operandum impedit. **Bea. 19.** **Uxor** **Loth** respiciens retro versa est in statum salis quod steriliti fecit terram. Item in dolore paries filios scilicet bonorum operum et salutem. Ad resistendum tentationibus debilitat. **Judic. 16.** **Sanson** post crinium ab scissione amisit vires et arbor lesa per se curum cito a vento deicitur. **Ferocem** inuit charitatis. sicut **egyptus** solis diu postmodum nocet terre. eo quod modico tempore sibi virtus radiorum solis subtrahitur. **3° rñ. i.** **Rex David** scruerat et cum opere/ tar vestibus non calefuit. Et aqua calorem ignis inuit vel extinguit. **Dolorem** et timorem semper infligit. **dolorem** quidem quia certus de perpetrata culpa timorem at quia incertus est de venia **Aug.** **Penitens** semper doleat. et de dolore gaudeat. et non se per doluisse doleat. **Per peccatum** corruptur puritas liberi arbitrii dupliciter scilicet in agendo et suscipiendo. In agendo quidem quia non potest semper facere quod debet vel vitare quod nocet. In suscipiendo autem quia gratia stabilem non potest suscipere in hac vita. Item corripitur ratio in hac vita dupliciter. scilicet quantum ad discretionem iudicij inter bonum et malum. et quantum ad deliberationem consilij inter expediens et inperediens. **Itē** corripitur affectus dupliciter. scilicet in ordine et in modo. quod nec semper est ordinatus nec semper moderatus. **Peccatum** multis nocet. scilicet ipsi facienti **ps. 50.** **Peccatum** meum contra me est semper. **His** qui sunt in purgatorio quos non potest peccatores tamen efficaciter inuare. sicut si essent in gratia. **Ipsi** diuinitas et hoc per modum coniunctionis quantum enim plures sunt in inferno tanto maior horum et maior pena. **Salutem** enim in inferno regula illa. **Solutum** est miseris socios habere penas. **Salutis** et hoc per modum abstractionis. **Ad** ex consorcio et societate glorificationis auctur domi accidentale. **Denique** per visum nocet. **Ad** pro eo quod acies eorum contra demones minuitur in illo qui peccatum perpetratum pro eo quod alios malo et peccato corripit et scandalizat. **Ad** mala mala si

militer eueniunt hōi ex eo quod in peccatum a quo per penitentiam surrexerat reciderat. **Denique** est. quia homo fit impotentior ad resurgendum. **De** **vi.** **Impossibile** est eos qui semel illuminati sunt et gustauerunt et. et prolapsi sunt iterum renouari. **Secundum** est quod vitium fornicatur ad impugnandum **Augus. de se loquitur.** **Plus** inquit valebat malum innotum quam bonum innotum. **Tertium** est quod culpa sit difficilius ad remittendum. **Jerem.** **Quamuis** facta es nimis iterans vias tuas. ita etiam nosse quod vulnus iteratum tardius sanat. **Quartum** est quod deus sit difficilius ad placandum. **3° rñ.** **de** **scmei** qui ad primam penitenciam inuenit misericordiam eo tamen pacto quod staret in hierusalē. sed quando secundo peccauit sine vlla misericordia occisus ē. **Quintum** est quod diabolus difficilius est ad expellendum. **Luce. cap. xi.** **Tunc** assumpsit septem spiritus nequiores se. et ingressus habitas ibi. et si. no. ho. il. pe. po. **Sequitur** de corruptione speciei et modi et ordinis. **Unde** nota quod bonitas naturalium comparata ad animam quam speciosam facit dicitur species. sed comparata ad opus quod mundi sicut dicitur modus comparata vero ad finem. scilicet deū ad quem ordinatur dicitur ordo. **Alio** modo corruptio species est dissimilitudo ad deū. **Ad** species autem est similitudo dei. **Corruptio** vero modi est diminutio extensionis virtualis siue infirmitas potentie quod hoc est quod anime non sustentatur cibo spiritali gustando quam suavis est dominus. **Corruptio** autem ordinis est in anima cuius aspectus et affectus deorsum est ad creaturas extra naturalem situm. **Luz** enim hoc duo que sunt quasi caput anime sursum sunt ad deū in naturali situ et ordine sunt. alioquin homo erit quasi euerfus. **Ad** privatio species est deformitas siue carentia debite rectitudinis voluntatis. **Rectitudo** autem voluntatis est ut non declinet a suis extremis. scilicet a deo principio. et a deo fine. scilicet omnia que habet a deo principio referat ad deum. **Luz** enim quis quod beati sibi attribuit aut penit

atum finem quod deus homo iste curans est. **Item** privatio modi est excessus proprio humatis. scilicet cum vult aliquid diuine voluntati contrarium. **Item** privatio ordinis est auersio voluntatis a deo et conuersio ad creaturam. **Item** aliter creatura rationalis a summo bono est secundum triplicem habitudinem scilicet efficientis. formalis. ac finalis. et ideo natura est agere opera sua a deo et secundum deum propter deū. et hoc secundum modum speciem et ordinem sibi inhitum. **Sed** quoniam eadem rationalis creatura de nihilo facta fuit quantum ad causam materialem potuit delinere in suis actionibus. scilicet operationes sue non essent a deo ac propter hoc secundum deum nec propter deū. hoc autem est peccatum ipsius speciei. modi et ordinis corruptiuum **De peccato originali secundum rem.**
Capitulum 8.

Expedito de peccato in genere. **Deum** est de peccato in specie. et primo de originali et post de actuali. **hec** igitur anima non sit et traduce. in originis illa culpa ab aia adde transit ad animam posteriorum mediante carne per concupisciam generata **Ita** quod sic ab aia peccate infecta fuit caro adde. et prona effecta ad libidinem. ita seminata caro secum trahit infectionem et vitia talam **Ex** quo patet quod peccatum originale est in carne et est in anima. **In** carne est materialiter et originaliter. et in anima formaliter tanquam in subiecto. **Sola** enim aia est susceptible virtutis et vitij. et tamen sic dicitur est ex concupiscione ad corpus corruptiuum trahit ad vitium. sic quando cadit quis in lutum seditur et maculatur. **Talis** autem infectio anime non est pena. sed etiam culpa. **Ipsa** vero culpa que macula est deletur in baptismo. **Pena** autem que somes appellatur siue peccandi pronitas remanet post baptismum. **Ad** enim curatur in baptismo culpa quantum ad reatum damnationis eterne. in remanet ipsa pena quantum ad actum et motum concupiscencie. cum qua nos oportet quantum ad viuimus pugnare. nisi extinguatur concupis

gram. quod in raro contingit in aliquo homine. quod dico propter beatam mariam virgine in qua fuit extinta in conceptione filij per gratiam singularem. **Ex** predictis patet per persona corruptiuam naturam. **contra** natura corrupta corrumpit personam. **Nam** per peccatum primi hominis corrupta est humana natura. sed natura sic corrupta corrumpit alias personas. **Notandum** autem quod corruptio persone est reatus mentis. corruptio vero nature est infectio carnis. prout est principium ad carnem alteram. **Denique** nullo modo debet imputari deo infectio anime. sed eam creando infundat et uniat cum carne infecta quam ordinatissima fuit ut humana natura condiretur. ita quod condita propagaretur. et pro peccato puniretur. **Unde** sic in condicione seruatus est ordo nature sicuti punitione debuit seruari ordo iustitie. **Et** ita patet quod non est contra diuina cogitatem si ad posterum culpa transferretur. **Dicendum** igitur quod originalis culpa per transfusio vel transmissio nec est a deo. nec a natura condita. sed a vitio primi hominis perpetrato. **Et** hoc est quod ait **Augus.** quod peccatus originalis non transmittitur ad posterum propagatur. sed libido. **Sic** enim condita est homo ut spiritus precesset corpus et corpus subesset spiritui. **Et** quantum ad deum ille obediret suo conditori. **Et** contra si spiritus non obediret deo iusto dei iudicio corpus inciperet rebellare spiritui. **Sicut** ergo si **Adam** non esset corpus suum obediens ei fuisset et tale ad posterum non transmississet. **sic** **Adam** ex quo peccauit et caro eius facta est rebellis oportet quod talem ad posterum transmittat. et quod deus secundum institutionem primariam animam infundat corpori. **Ex** hoc patet quod peccatum est causa originalis peccati in filio. **Ad** causam hic intellige in genere cause efficientis. **Omnes** per concupiscenciam nati nascuntur filij ire propter quod incurrimus multiplice defectum tam corporis quam anime ad quoslibet sequimur penam mortis et penam carentie visionis diuine amissionis glorie celestis non solum in adultis verum etiam in pueris non baptizatis

pena mitissima inter ceteros puniuntur qz
 solam penam danti habet sine pena sensus
 Originale peccatum sic curatur per bap-
 tismum in penit qz nichilominus ab eo qui cu-
 ratur e transmittitur in prole sic videmus
 qz circumcisus generat filium cu preputo qz gra-
 nu nudu semiatu gnat granum cum palea.
 Et hoc e ratio qz homo generat filium no se-
 cundum quod creatus e in mete. s3 secundu
 qd corruptus est in carne no secundu quod
 spiritualis. sed secundum quod carnalis.

**De peccato originali secundu nomen
 Capitulum. vi.**

Originale peccatum h3 multa noia.
 et hoc multiplici de ca. Secdm. n. q
 originale peccatu comparatur ad aiaz
 vocat infirmitas. qz reddit aiam impotentem
 ad resistendu moribus. Itē seduas : qz per
 ipm aia maculatur. Itē pronitas ppter co-
 tinua inclinationem appetitum ad malu. Itē
 corruptio: qz ducit ad nihilu. i. ad peccatum
 Itē vitia: qz diminutio est bonoz naturaliu
 Itē languo: nature: qz durat in natura cor-
 rupta. s3 fm qz comparatur ad corpus voca-
 tur lex carnis: eo qz lege diuina carni sit illi-
 citu. Itē lex membror: qz mouet organa ad
 opa cupie. Itē tyrānus ppter dānationem
 qua habet quasi violentia in ipsa carne con-
 cupiscibili. Itē fomes. qz sicut cinis fouet
 ignem: ita per ipm fouet peccatu in carne fm
 actu nutritiue qz gnatue. Itē stimulus car-
 nis: qz stimulat carne ad primos motus. et
 aium ad consensu. Sed put comparatur ad
 actus delectabiles vocatur concupia que so-
 narvitiu in actu. pnt est in adultis. Itē co-
 cupiscibilitas que sonat vitia in potētia. pat
 est in pnullis. Secdm do qz pparatur ad pma
 boiem a quo trahatur vocat peccatu origia-
 le. qd est car etia debet nutritioe bois.

De primis motibus Cap. io.

Omni peccatoz aliud sit actus aliud
 c. tractu ipm pccm actuale frequenter
 a primis motibus h3 ortu. Vn scie
 du qz i statu innocentie no mouebat sensuali-
 tas nisi fm motu rōnis. Itē stante pmo ho-
 mie in codē statu no poterat in eo esse pecc-

tam etiam veniale. Primi motus et si pri-
 culariter et sigillatim possunt declinari: tam
 nullo modo omnes possunt caueri. qz tot si-
 peccata quot sūt etiā pene peccati. et io meri-
 to dicunt venialia. qz boc ipso sūt digna ve-
 nia. Primus motus sic describitur: qz est mo-
 tus sensualitatis fm impulsu formis impe-
 tuose tendēis ad fructuē creaturę delecta-
 bilis. Dupl'r primus motus distinguitur
 qz tum spec at ad pntem materiā. s. pmo p-
 mus qui est motus naturalis. et kōo primus
 qui est sensualitas. Cum ergo loquimur de
 primis motibus qz sunt peccata intelligen-
 dum est de secundo primis que sunt sensus
 litatis. qz primo primis non sunt peccata: cuz
 sint naturales et extra genus motus: qd p-
 per hoc qz tales non sequuntur imaginatio-
 nem: sed solummodo naturalium qualia-
 tum actionem. Ad motus autē secundo primis
 sunt peccata. qz sunt actus ordinati in gene-
 re motus: qd p- per hoc qz tales motus sunt
 sensualitatis: qz subiacent aliquo modo do-
 minio voluntatis. Voluntas autē est principiu
 moralia. vt habetur. 7. et bicoz. Sic est qz
 genere motus in principio incipit: vbi inue-
 nitur dominium voluntatis: hoc autē est in
 sensualitate. Quis autem per rationem pre-
 dictam sit in sensualitate peccatum non tamē
 erit mortale sed tñ modo veniale. qz volun-
 tas non habet plenu dominium super pri-
 mos motus qui sunt sensualitatis. sicut est
 in illis actibus qui ex imperio voluntatis p-
 cedunt. sed habet in eis dominium incom-
 pletum sicut in illis actibus qui non per im-
 perium rationis procedunt. et tamen volun-
 tas tales motus sensualitatis impedire po-
 terat. et ideo sunt peccata venialia. Prout
 hoc dicit Augu. qz peccatum adeo est volun-
 tarium. qz nisi sit voluntarium non est pec-
 catum. Primi quoqz motus ideo sensualita-
 ti akribuntur. qz talia motuū principium et
 subiectu. Dicendum ergo qz primus motus
 fm predicta sunt peccata venialia triplici ra-
 tione. Prmo quia mouent ad illicitu. Secdo
 qz sunt quodamō voluntarij non fm se: s3
 qz sicut sicutum est non impediuntur a volun-

tas ppter precedentē apprehensione.
 Tertio ppter delectationē annexā. Et eni
 ata per delectationē coniungitur creature ob-
 tenebratur et peiorat. sicut quando conium-
 guntur deo illuminat. et melioratur. Nota
 qz homo prior est ad malum qz ad bonum.
 et hoc multis de causis. Prmo qz sicut dr.
 Sap. ii. 0. Corpus qd conipatur aggrauat
 animā trahens illam ad malu. et non sic cri-
 gens ad bonum. Secundo quia sicut dicit
 Aug. plus valet malu inuolūtū qz bonum i
 solutum. Tertio quia naturaliter facilius ē de-
 scendere qz ascendere. et vnus magis tra-
 hit deorsum deē sursum. Quarto quia in
 citius ad malum delectatio pns est semp.
 sed finis virtutum incitans ad bonum ab-
 scens est. Delectabile autē apprehensum p
 sensum vel imaginationem quasi de necesse
 sitate mouet concupiam. Quinto qz plures
 circumstantie requiruntur ad bonum qz ad
 malum. Sexto quia tendimus ad nostrum
 principium. s. ad nihilum. Septimo quia
 fomes qui mouet ad malu semper intra nos
 est gloriā vero qua querimus extra nos
 est. Octauo quia vires anime sit actiue ad
 diligendum temporalia. sed passive et mate-
 riales ad ea que sunt gratis et glorie. vnde
 versus. Quicquid habet meritū pueniens
 grana donat. Nil des in nobis ppter sua
 dona coronat. quia no possunt haberi vir-
 tutes per modum receptionis. Vnde ma-
 lum possumus facere per nos. sed non pos-
 sumus facere bonum sine gra adiutrice.

**De morosa delectatione.
 Capitulum. 2.**

Delectatio carnalis morosa peccata
 est mortale. sed nulla dicitur. moro-
 sa nisi quando ex consensu ratio-
 nis est. Vn non intelligitur hic mora tēpo-
 ris s3 cōsensus. Sciedū est ergo quia delec-
 tatio si sicut extra consensum veniale pecca-
 tum est. si vero pcedit vltierius ita qz homo
 vult vltierius delectationē voluptati. nec tamē
 vult i opus procedere. talis cōsensus est in
 tra mortalia computandus. quid in a iure d-
 bet intelligi in carnalibus peccatis verū ta-

men iste consensus in illecebra duplex est
 quia consensus in illecebra aliquis est lu-
 bitus non per prehabitam deliberationem
 sed ex sola corruptione carnis quam pce-
 dit appetus sensualitatis i pio motu. Ta-
 lis autē cōsensus dicitur subreptus. et e peccatu veni-
 ale. alius consensus est i delectatione motuū
 carnis qui ē cum deliberatione rōis. et iste
 est peccatum mortale vt dictū est. Si autem
 rō consentit. cū deliberatione que sit p rō-
 nes diuinas hoc modo quia oē lege dei pbi-
 tum est vitandum. tunc dicitur peccatu esse
 in superiori pte rōnis. sed si deliberatio sit
 per ratios humanas vel naturales hoc mo-
 do omne in quo transgreditur medius vir-
 tutis est vitandum. tunc dicitur peccatum
 esse in inferiori parte rōnis. Et si ad hoc p-
 cedit consensus vltierius. quando. s. ppo-
 nit opus consummare. tunc voluntas p facto
 reputatur etiā si facultas desit pficiendi ip-
 sum opus. si vero consequitur consensus et
 opus in his que diuina lege sunt prohibita
 peccatum est mortale consummatum. Ex pre-
 dictis collige distinctionem quia delectatio
 duplex est. s. naturalis et voluntaria. In de-
 lectione pure naturali. nec est meritu nec
 demeritum. Voluntaria duplex est qz alia
 est in creatore. alia in creatura. Delectatio
 que in creatore est bona est. de qua ps. 75.
 Admonei sui dei et delectatus sum et c. Que
 autem in creatura est duplex est quedā eniz
 est ppter deum. et hec bona est. sed hic sumi-
 tur delectatio p operatione rationis. non p
 passione. de qua ps. 91. Delectasti me do-
 mine in factura tua quedam est contra deū.
 et hec similiter duplex est quia quedam non
 est contra deum. sed ppter deum. et hec pec-
 catum veniale. quedam vero est contra deū
 simpliciter que frangitur dei preceptum. et
 hec est peccatum mortale.

**De peccato veniali.
 Capitulum. 3.**

Peccata veniale minoris ē d' p. Mā
 in pnullis post bapūmum primo
 surgit venialia. postea mortalia. vt

miale aut em peccatus est ut ait Aug. quod
domine vsqz ad reatu perpetue mortis no
grauat. sed penam meretur. & sic facile in
dulgetur. Peccatum veniale sepe est a vo
luntate. ad hoc mouente vel permi tence vt
non pbibente. Peccatum aliquod est ve
niale tribus modis. Primo modo ex gne
sic verbum ociosum est veniale. Secundo
ex euentu. secundum qd ppsiam de morta
li sit veniale. Tertio ex ca vt quando sunt
quedam ex infirmitate vel ignorantia que
lz qdqs sint mortalia. tamē dnr venialia si
ue remissibilia ex copatione ad peccatus qd
fit ex certa malitia. qd est irremissibile. & b
vez est nisi aliquod sit mortale ex suo gne.
sicut est fornicari. qd tale etiam si fiat ex in
firmitate mortale est. Sciendum qd pecca
tum veniale. nunquaz potest fieri mortale.
Ita. s. si intelligatur idem. Secunduz sub
stantiam. qd prius veniale mortale. fieri nō
qz potest. & hoc nec quantum ad actum. nec
quantum ad maculam. Et rōbusmodi ē
qz nulla res potest mutare suā spēm. Pecc
atum autem veniale & mortale sunt diuer
se spēs peccati. Veritā actus qui ex se ē
de gne venialis potest fieri mortalis quat
tuor modis. Primo ex conscientia quia
quicquid sit contra conscientiam edificat ad
gubernam. etiam si sit contra conscientiam
erroneam. & hoc est ratio quā cum in pec
cato duo sunt. s. auersio & conuersio. penes
primum indicatur peccatum. qm auersio a
deo est quasi formale. & conuersio ad crea
tum quasi materiale. Quauis ergo lenare
festucam vel calamum de terra leue & indis
ferens. tamen quando sit contra conscien
tiam peccatum est. quia spernitur bonum i
commutabile. & ita sit auersio a creatore.
Secundo ex complacentia. Vnde Augu.
Nullum peccatum adeo est veniale qd nō
fiat mortale dum multum placet. Tertio ex
dispositione. qz frequenter per lapsum i ve
nialia disponit homo ad mortalia. & hoc fz
illis Brego. Vitasti fara grandia vide ne
obuaris arena. & hoc ideo dicit. quia sepe
de minimis peccatis veniunt ad magna. si

cut de modica similia quandoqz surgit ma
gnus ignis. Eccl. 19. Qui modica spernit
paulatim decidit. Quarto ex progressu. qz
quando surgit veniale si non prohiberetur
posset progredi vsqz ad mortale. non quia
ipsum veniale in subā posset fieri mortale.
sed quia ex ipso occasionaliter potest fieri. p
grediendo vsqz ad mortale. Et istud pz in
primis moribus qui inter venialia compu
tantur. sed quando delectatio conualefcit in
tantum qd consensus accedat iam peccatum
mortale est. Differentia est inter peccatum
mortale & veniale quia peccatum veniale ē
libido siue voluptas in creatura circa deū.
Mortale autem est libido siue voluptas in
creatura supra deum vel eque deo. Rectus
ordo est vt bonum incommutabile prefera
tur bono commutabili. & honestum vili &
voluntas dei voluntati nostre & ratio sen
sualitati quando iste ordo peruertitur. tunc
peccatum committitur. Vtrū aliquis pos
sit esse vel vivere sine peccato veniali deus
est in hac vita pñti. Dicendum est quod si
loquimur de tota vita hominis qui perue
nit iam ad etatem adultam de excellenti et
speciali grā est quod talis sine veniali pec
to sit sicut beatus Aug. dicit de beata vir
gine. Si autem loquimur de aliqua parti
cula vite presentis sic potest esse aliquis si
ne peccato veniali. Istud pz per exempluz
quia natus potest singula foramina natis
ad boram obstruere ne aqua intret. sed nō
potest simul omnia obstruere vt aqua nuf
qz intret. vnde charitas etiam perfecta nō
facit qd peccatum veniale non adueniat. sed
facit qd non duret. Quemadmodum cami
nus ignis non facit vt gutta aque sibi non
apponatur. sed facit vt apposita citius extin
guantur. Perfecta enim charitas statim i
flamat homines vt de peccato veniali do
leat & peniteat quod non facit charitas im
perfecta. vnde in imperfectis aggregantur
multa venialia. per que fit ad prostrationez
maior dispositio.

De effectu peccati venialis.

3

Effectus peccati venialis multiplex
est. primus qz ad penā obligat. nō
autē determinate neqz precise obli
gat ad penā eternā vel purgatoriā vel pñs
satisfactionis. sed ad aliquā illarū penarum
quā fm foruz ecclesie pñis satisfaciatur homo
leuiter fm forum purgatorij punietur gra
uiter. fm vo forum inferni punietur homo
grauissime pro veniali. qz eternaliter si cum
veniali & mortali decesserit. Exemplum ha
bemus de hoc. quia mensura vini q in vno
loco valet sex dinarios. si ducatur vterius
valet sedecim. & si ducatur ad huc vterius
valet duos solidos pena tamen illata pro ve
niali in inferno incomparabiliter minor est
qz illata pro mortali. Vnde solet dici qd pe
na illata in inferno pro mortali est sicut soli
ditas. illata vo pro veniali est sicut superfici
es. Illata pro veniali in purgatorio ē sicut
linea. illata pro veniali i presenti est sicut pū
tus. Vnde sic ista quattuor sunt impropor
tionabilia. ita inter predictas penas magna
est differentia. Secundus effectus est qd pec
catum veniale animam maculat: & ponitur
tale exemplum aliquando enim denigratur
aliqua imago d epicta in tanrum vt videri
non posset. aliquando vo sic obscuratur vt
videri quidem possit. sed non plene discer
ni. & ideo propter talem differentiam dicit
Bregorius qd veniale obscurat. mortale ob
tenebrat. De macula vo ista dicitur qd i sal
mandis omne peccatū veniale delctur a gra
tia finali. & hoc qstum ad culpam non qz nū
ad penam immo illa soluetur i purgatorio.
Delet autem peccatum veniale gratia fina
lis in ipsa dissolutione corporis & ale ex vir
tute completionis & sui status qz nō sit
motus contritionis ad illud directus. scdm
hoc intelligitur verbum Augu. qui dicit qd
in purgatorio potest esse absolutio a pena.
non a culpa. hoc ab antiquis dicitur est. sed
nunc cōter tenetur qd peccatum veniale hic
deferatur a multis & qd quantum ad culpaz
in purgatorio etiam purgatur. quia domi
nus dicit de quibusdam peccatis qd non re
mittuntur neqz in hoc seculo neqz in futur

39

Exponit Bregorius qd venialia dimittuntur
in futuro. qd si intelligatur qstum ad pe
nam tñ tunc et positio Bregoni. nulla est
qz etiam mortalia quoad penam purgatur.
que hic soluta non est. Tertius est. quia mi
nuit seruoem charitatis sicut aqua in igne
proiecta. lz ignem non extinguit: seruoem
tamen illius temperat. Quartus est qz po
tentias anime non boni operibus lassat. sicut
quando ponitur pondus super equum min
erit promptus ad ambulandum. Quintus
est. qz retardat a gloria. qd homo qui debe
ret & posse statim euolare ad celus post mor
tem cogitur propter venialia ad tempus in
purgatorio expectare. Nunqz enim ab ali
quo facies dei videbitur. donec soluat mini
mum quadrante venialium peccatorum
s. per penam. Potest enim quemlibet ita
mundum esse ante introitum paradisi sicut
fuerat in innocentia baptismali. Sextus est
qz bona glorie celestis diminuit: non qdem
illa que iam debentur & que iam habemus
ibi per meritum reposita. sed que debentur
si venialia non fierent. qz medio tempo
re possent ali qua bona fieri quando fuerit
propterea post perpetr ationem venialium
oportet nos opera quodaz conuertere ad so
lutionem huiusmodi debitoruz. per que no
bis deberet crescere uenulus eterni premij
Septimus effectus est qd venialia sepe sunt
ocasio mortaliū peccatorum & hoc quattu
or modis. sicut habes supra. cap. primum.
vbi dicitur actus que & venialis est pot fieri
mortal quattuor modis. Hoc est estingula
rius aduertendum qd sic ad remissionē pec
cati mortalis erigitur desertio acus peccan
di cum voluntate in posterum abstinenti.
sic quoqz peccatum veniale in presenti non
dimittitur. nisi actuum pposito deferatur.

De septem vitijs capitalibus in specie

Capitulum. 14.

Eccatez in actualiuz vnum est ini
tium duplex radix. triplex fomentū
scripto: me caput. Vnum initium
dicitur superbia. iuxta illud Ecclesi. capiti
lo odecimo. Inuituz omnis peccati superbia

Duplex radix est. timor male humilans: et
amo: male accendens. in oia timor oitum
habe: ab amore. nullus enim timet aliquid
pedere nisi q amat illud habere. Triplex fo
mendū. sunt tria que sunt in mūdo. s. concu
piscētia carnis. ꝑcupiscētia oculorum. et su
ppbia vitę. Septiforme caput sunt. Supbia
Inuidia. Ira. Accidia. Auaritia. Bula.
et Luraria. Inter que sunt quinqz spūalia.
duo vō carnalia. Sufficiētia boꝝ vitioꝝ
sic potest colligi. Voluntas nostra deoꝝ di
natur: aut qz appetit non appetendū: aut qz
refugit non refugendū. Si primo mō aut ē
interius: sic est vana gloria. aut exterius:
et sic est auaritia: aut inferius: et sic est dele
ctabile. Sꝫ illud delectabile aut est ad con
fuationē individui: et sic est alimentū quod
appetitur inordinate a gula. aut est ad con
fuationē spū. et sic est cotius. qz appetitur a
luraria. Si autē voluntas nostra deoꝝ diat
qz refugit quod non est refugendū. hoc pō
esse triplr. aut. n. refugit qd nō est refugendū
dū fm puer sum instinctū ronalis: et sic est in
uidia. aut fm instinctū puer sum irakibilis
et sic est ira. aut fm instinctū puer sum cōcupi
scibilis: et sic est accidia. Et his pz qz quat
tao: sunt appēdibilia et tres sunt vires fm q
rum instinctum est fuga. et ideo tm sunt. 7.
peccata capitalia. Peccata que dicitur sūt qn
qz se publice oñdunt. vt quādo directe sūt
qñqz vō sub quadā specie palliata decipiūt
Dñ supbia qñqz dicit ad bō volo pcesse vt
possim pdesse. Ira dicit non debent illata
mala tollerari ne consuecant inferri. Inui
dia dicit alijs: bona non cupio: ne in succes
sibus eluectur. Accidia dicit ad hoc in labori
bus mihi parco ne temeritate indiscretiois
arguar. Auaritia dicit ad hoc. Ad hoc sunt
multa greganda ne ppter inopiā pmitat
furtū vel rapina. Bula dicit ad hoc est coz
pus cibus et potibus delicato:ibus nutrien
dū. vt sit solitius ad deo fuidū. Luraria
dicit ad tpo debet quikqz ad libitū vitare: vt
possit postea fornicer penitere. Septē vitia
cōparant: septē bestije. Supbia cōpa
ratur leoni. Inuidia cani. Ira lupo. Acci

dia asino. Auaricia ericio. Bula viso Lu
ruria porco. Alio pparat. 7. infirmianibus
Supbia pparatur inflatōi. Inuidia lepore.
Ira frenchi. Accidia litargie. Auaritia tri
dropisi. Bula cipilientia. Luraria febri.
Septem vitia christi passione curantur.
Lapitis inclinatio in cruce curat superbiā.
Oratio pro inimicis irā. A pterio lateris in
uidiā. Portatio crucis accidia. Traditio
spūitus patri corporis cruci. maris disci
pulo vestitū crucifixio:ibus: hoc curant aua
ritiā. Flagellatio lurariā. potatio sellis gula
De superbia.

Capitulum. 15.

Hinc dicendū est de septē vitijs capi
talibus in specie. et primo de super
bia que est regina omnium vitioꝝ
et mater. Est autē supbia vt ait Aug. puer
cellitudinis appetitus. vñ sicut idem Aug.
ait. Supbia oibus inuidit. s. maioribus.
qz cis non equatur. Inferioribꝫ qz ei equa
ri timet. paribus qz ei equantur. Supbia
dicitur initū omnis peccati triplici ratione.
Primo ppter cām que inuenit in oi pctō.
qz in omni peccato inuenitur pceptus dei: q
est quedā cā peccati. Idē autē pceptus ē auersio
a creator: que in oi peccato vbi pponitur bo
nū in cōmutabile bono in cōmutabili. qz sic ē
sine charitate alie virtutis. nihil sunt ita sine
superbia alia vitia nihil. abstrahit superbiā
et habebis grām. qz supbis deo resistit. hu
milibus autē dat grātiā. Connetū. n. in qz
tum huius non est receptus. sed concanū
Secundo qz priuū peccati fuit. hoc. n. ge
nere peccati ut diabolus in celo. Ita. cap. 9.
Donam sedem meam in aquilone et ero si
milis al. Et primo hō in paradiso. Gen.
ca. 3. Eratis sicut dii scientes bonum et ma
lum. Tertio qz ex ea nascuntur alia vitia se
cundum prius et posterius. hoc est mediate
vel immediate. sic habetur supra capitulo 6
effectu vitioꝝ. Est autem inter superbiā
et vanam gloriā differentia. quia lz vtro
bique sit appetitus. ppter excellentiā. Ita
men superbus sibi apparet magnus. inua

sed vanagloriosus appetit apparere in ore
aliorum per laudem exteriorum. Diuer
sa peccata dicuntur radices et initia siue cause
aliorum peccatorum sꝫ diuersis respectibus
Superbia dicitur initū ois peccati p tres cās su
perius enarratas. libido etiā dicitur cō ois pec
cati sic ait Aug. et hoc ppter delectationē cre
ature que inordinate trahit animā et auer
tit a sumo bono. Est. n. libido improba vo
luptas qua mouetur aia rationalis ad hoc
qd delectetur in creatura. Cupiditas etiam
dicitur ra dicitur oium malorum sic apłs. i. ad th.
vi. et hoc ppter eadē rationē sicut libido
Est. n. cupiditas ex amore inordinato ad
creaturas. Luraria etiā scdm Cassianū dicitur
radix ois peccati. qz carnales delectationes
nobis sunt naturales ad naturalia at prom
pti sumus et difficulter resistimus. Inanis
glie septē sunt filie scdm Bregio. Prima
est iobedictia. quia vanagloriosus in nullo
vult videri inferior qd sceret si faceret mā
datum. scda est contentio. qz vult vincere cū
dāmore. et hoc ppter appetere. Tertia est ia
stantia qua quis enarrat bona sua. vt lau
dabilis apparet. Quarta est hypocrisis que
querit in exterioribus hominibus apparere.
Quinta est pertinacia que factum suum vel
dictum malū defendit. ne errasse videatur.
Sexta est discordia que cōtra oē dicitum su
stinet vel assumitur contrariū ppter vanam
gloriā. septia ē nouitatis presumpcio qua qs
noua vel dicit vel inuenit vt laudet. Quat
tor sunt spēs supbie quas assignat Bre
gon. 32. moral. Prima est cū hō a seipso
estimat habere bonū quod hꝫ. scda si desup
dantū credit pro suis tm meritis accepisse se
putat. Tertia cū iactat se habere bonum qd
nō hꝫ. Quarta quādo ceteris despectis sin
gularit vult videri. Per primā et scdam spe
cie in iuriā homo deo in se: qz p primā pōit
se cām principalē. In tertia vō specie in iu
riatur hō deo in pximo. In qrtā autē iniuria
homo deo in eo qd nō hꝫ. Gradus supbie
sunt. 12. qui sūt Emōstias. Mentis leuitas.
Incepta cētia. Iactantia singulariū. Ar

rogantia. Presumpcio. peccatoꝝ defensio
Simulata confessio. Rebellio. Libertas
peccandi. Consecratio. Numerus istoz
sic accipit hō p supbiā iniuriā deo et ho
mini. deo cui dicit esse inferior. hōi cui dicit esse
par. sed pximi gradus accipiuntur fm iniu
riam que fit homini cui debet esse par.
Quarto alij fm iniuriā que fit homini su
pxioꝝ vt prelato. Duo vltimi terminantur p
pxie qz tum ad iniuriā que deo immediate fit.
hoc iō dicimus qz et superiores gradus in deo
redundat sed mediate. primo. Gradus autē
vocat. qz fit a minoribꝫ pgressus ad ius.
Primo. n. malus est. Scda peior. et sic scda
dendo inuenitur qz vltimus est pessimus.
Vnde iniuria que est respectu partis est mi
nor. Ita vō que est respectu superioris est
maior. sed illa que est respectu dei est maxima
ppter qz et isti gradus saliter ordinantur. Su
perbia facit multa mala. Primo id qd dei est
vsurpat. s. gloriā. Ita. 42. gloriā meā alie
ri nō dabo. In bonis. n. opibus que faci
mus duo sūt. s. honor et utilitas. sed primuz
dñs sibi refuat. aliud nobis tribuit. Vnde
debemus deo suam pxim relicturē si nra
parte nolimus spoliari. Scdo pfectos vi
ros ipugnat. Supbia est. n. quasi turris ba
bylonis que vsqz ad celos. i. vsqz ad viros
celestes debebat ptingere. Supbia etiā bo
nis opibus insidiatur vt peant. Vñ sup
bia incipugnabilis est sicut castrum in alto
monte situm. Tertio gratia dei hoic denū
dat. Ita. 4. Supbis deo resistit. et. 2. Reg
i. Montes gelhoc nec res nec pluuia veni
at sup vos. Vñ fm naturā cōnetū nō est re
ceptiū. sꝫ deauū. qro at hōiem deo priuar.
Vgo de sancto Dict. Supbia auertit mibi
decum. Inuidia pximum. Ira meipsum.
Supbia et deo odibilis. Eccl. 10. et puerbi.
Tria sunt que odit deus. paupem supbiū et
Deum ipugnat. qz vtrūqz inimici sui. i. dia
boli ponit in castro suo et deponit vtrūqz
xpī. s. crucem quam debet semp homo por
tare. iuxta illud cap. 14. Qui vult veni e
p me diabolo hominem assimilat. Ipse est. n.
rex super omnes filios superbie. Vnde

sicut dominus ait de charitate. **Luc. 13.** In hoc cognoscet omnes qd. ipsi mei eritis si dilectionem habuerit in adinvicem, ita potest diabolus dicere de superbia. In hoc cognoscet etc. Dominum stultum demon strat. q. ancillam ornata. et dominam nudam relinquit. Item q. magna pro modico vendit. id est pro laude humana. Item q. credit se posse cum superbia illuc attingere ubi diabolus existens non potuit cum superbia remanere. Dominum dicitur: quia scandentes in altum de facili cadunt. et qui se eleuantes sub hostio humili de facili caput ledunt.

De Inuidia.

Capitulum .16.

Inuidia est vitium Augustini. odium factitia. aliena. vel secundum Joannem Damascum. Inuidia est tristitia de alienis bonis. Dicitur autem inuidia a non videndo. quia non potest videre bona aliorum. Unde displicentia boni que est inuidia potest notari per visionem interiozem et exteriorem: sicut vult Seneca dicens. Quicquid mente fugimus ingestum oculis vix videmus. Inuidia habet quinque filias secundum Gregorium. Prima est odium quod est velle malum alicui et nolle bonum. Secunda est cruciatio in aduersis proximi. Tertia est afflictio in prosperis proximi. Quarta est infuratio que est detractio latens. Quinta est detractio. hec autem fit in operato. quod intendit melior apparere illo cui detrabit. Inuidia multa mala facit. De lumine facit tenebras de vidente eorum. quod proximi bona videri non potest. Unde inuidus comparatur nocte et vesperationi. Augustinus. Egris oculis odia facta est lux que parisi est amabilis. De vita moritur. **B.** Danis vitam fornicum roborat et paruulorum necat. Unde inuidus comparatur fabricandi cui etiam boni sibi sunt contrarij. Deo contrariatur. quia tam bonus est deus ut ait Augustinus. ut etiam de malis bonum eliciat. sed contra tam mali sunt isti ut de bonis malum eliciant. Item diuina bonitas omnia sua coicit. isti vero non Item deo placet bonum bonitatis ac malus

displicet. isti autem contra bonum gratie et nature pervertunt. Unde sicut omnia mundi sunt sic istis omnia sunt immunda. Et sicut bonis mala cooperantur in bonis ita inuidis bona cooperantur in malum.

Unde tales etiam aurum conuertunt in cuprum gemmas in lutum. granum in paleam vinum in aquam. mel in fetidum. diem in noctem gaudium in innoxiam. rosas in palirum. balsamum in sterquilinum. electuarium in venenum. Dominum maledicit.

Isa. 5. Vobis qui dicitis bonum malum. et ceterum stultum efficit. Minus errat qui idcirco sibi vult vnum oculum caecum. ut alij etiam vnus cruciatur. sicut facit inuidus et diabolus qui per hoc quod alijs inuidet sibi magis nocet. Auarorem suam torquedo ledit. Seneca. Vnum inuidi in omnibus ciuitatibus oculos et aures haberent. Proximus fraudulenter decipit. Unde inuidus comparatur cani qui blanditur in facie et roror det a tergo. Item qui oculum obstitum tra didit. Item homini perfide qui ledit bonum nem qui eum nunquam molestant.

De Ira.

Capitulum .17.

Ra est vitium Augustini. viciscendi libi do. et **Lat. Ira** est motus ad coelationem ad penam. hec est definitio iure per vitium non per se de qua est hic agendum. Ira igitur duplex esse debet. scilicet nature et inordinata prout ergo deordinat ab optimo habet esse mortale quod vitium est. quod ira non est peccatum ratione per passionis: imo pena. sed cum hoc dicitur quod dam actione per quam deordinat hominem. et quod tum ad deum et quod tum ad proximum. Vult. nam se exspectare vel a iudice a deo constituto et sub deo. Vtrum teneatur quis remittere iniuriam inimico petenti. Nota distinctio eorum quod ex iniuria solent oriri tria. Primum est rancor in affectu. Secundum est rancoris signum in effectu. Tertium est actio contra iniuriantem. Primum tenetur quis statim remittere et si non rogatur. Secundum tenetur remittere veniam veraciter petenti. et patet

dare secundum facultatem suam. Tertium non tenetur remittere. Si vero volueris furc vix ille cui facta est iniuria debeat amicitiam querere sciendum quod duplex est debitor. primum est necessitatus tunc quo non est salus. Secundum est perfectionis. Quantum ad primum debitor non tenetur quis reconciliationem querere siue amicitiam. Sed de secundo dicitur **Eccl. 10.** quod debet querere reconciliationem ut duplicem coronam consequatur. vnam quia iniuriam passus est. Aliam quod prior rogauit. Dominus autem ponit tres gradus circa reatum rem cum dicit **Matth. 5.** Minus qui irascitur fratri suo reus erit iudicio. Qui autem dixerit rathareus erit concilio. Qui autem dixerit fratri reus erit gebenne ignis. De his dicendum est quod vbi creuit gradus culpe creuit et ordo peccati. Unde recte ira sine voce punianda est iudicio ira cum voce concilio ira cum sermone contumelie gebenne igni mancipatur. Secundum Augustinus. In primo est ira iustum. In secundo ira et nox. In tertio ira est et sermo et certa expressio irrisionis. Dicit autem Gregorius quod iudicium est cause discussio. concilium sententie distinctio gebenne ignis sententie executio. Notandum quod reddere malum pro malo est fragilitatis sicut fecit Iob quando interfecit. Abner. scilicet interfectorem fratris sui asael. Sed reddere malum pro bono est peruersitas sicut fecit iuda tradendo christum. Reddere bonum pro bono est equitatis sicut fecit assuerus quando **Marthodcum** honorauit. Reddere bonum pro malo est perfectionis sicut fecit beatus Stephanus quando pro inimicis suis orauit. **Ps. 118.** in **Grego.** sunt sex. prima est ira. hec est audax voluntas vindicandi iniuriam factam per se. Secunda est timor mentis. hec est voluntas vindicandi causa fugiens aduersantem ne cum eo colloquium habeatur propter certitatem inimicitias. Tertia est contumelia que est voluntas se vindicans per

exprobationem malorum. Quarta est timor que est voluntas se vindicans in calando vocem per vituperium exprobrans et ad aliorum perueniens aures. Quinta est indignatio que est voluntas se vindicans per signum molestie exterius declaratur. sexta est blasphemia que est voluntas se vindicans per opprobrium deo vel sanctis illatum. Et ira veniunt multa mala. **Ps. 107.** spiritum spiritus sancti turbat. **Ps. 107.** spiritum spiritus sancti turbat. Nam sicut in pace factus est locus dei. sic in discordia locus diaboli. Tales sunt etiam incendiarij domus dei **psal. 73.** Incenderunt igni sanctuarium tuum domine et cetera. Unde isti sunt similes draconi qui emittit ex ore ignem. Quod dei est sibi usurpat. vindictam proverbi. **12.** Mibi vindictam et ego retribuam. Talis se fecit iudicem. et deus vult esse torrens sicut dicit Augustinus. Dicit enim maius in orationibus suis. Dominus occide malum inimicum meum. Respondet ei deus minus. quem vestrum. Ambo estis mali immo talis vult esse actor et iudex in eadem causa. Stultum se demonstrat. quia per cor suum immittit gladium vel ledat tunicam inimici. immo si sapienter faceret prius se de se ipso vindicare deberet. iram scilicet per celum aduersus iram suam per vitium assumendo. Vnam purgationis conuertit in rubiginem deprauationis. aduersitates enim que ipsam deberent a peccato purgare per impatientiam magis inquinant et formant probationis mutat ei aurum in cuprum. et flagellum ex grano facit pascam. Duram sententiam talis in iudicio expectabit. Cum enim dominus improperabit quibusdam. Pludus sui et non cooperuistis me. **Matth. 25.** Quid dicitur sunt illi qui non solum nudos non vestiunt. sed etiam vestitos spoliunt. Bellum mundi carnis et diaboli se instaurat. scilicet sapientes sedant maiores guerras propter maiores que iminent

Malam faciunt comuratione: quia auferre do palmu bone fame dat tunicam inno. e. sic. Remediu tre sui. puer. 26. Solentij ob seruatio. puer. Lu defecerit ligna exingue tur ignis. quia sicut ex collisione duoz coz pox elicitur ignis. ita ex amaris verbis ali quozum si a. on. itatur. puer. 15. Responso mollis si angit. i. a. et sermo durus excitat fu rorem. Ibidem. Quasi qui canem aurib⁹ et. Dominice passionis consideratio. V. Si passio dñi ad memoria reuocatur nihil a deo durum est qd non equanimiter tolle retur. Hoc figuratum est numeri. 21. Vbi respicientes serpenem encum sanabatur. Item premi tollerantia auerfio. Vñ consideratio premi. minuit vim flagelli.

De accidia. Cap. 18.

Accidia est de virtutu laudabili exer cicio vtriusqz hois laudanda dilectio. Item accidia e diffidentia d. pprijs viribus et de madio dei implendo ardua tristitia. Duo noia sunt huius vitij. Tris titia et Accidia. Hois autem noimiu hec e ro qz in isto peccato e euerfio a spuali bo no qd estimat greue. sicut e ieiunare et hu iusmodi et rone huius di tristitia. Est etiaz ibi couersio ad creatura. s. ad gete que est maus leuis et roe hui⁹ di accidia. Pz ergo ex his qz hoc vitium. put vocat tristitia op ponitur letitie spiritali que est in exercicio spuali. Sed put vocatur accidia opponitur fortitudini que consistit in aggrediendis ar duis. et sustinendis aduersis. Accidia de nominatur ab accedine. quia per ca anima sedim habet de oi spuali difficili. Accidia fm. B. habet sex filias. Prima vocatur malicia que fm Augu. est voluntas machi nandi malum alicui. Cum enim quis inu riarur alij tunc irascitur et postea tristatur. Secunda desperatio qz diffidentia meritoz mater est diffidentie premioz ex qua iteruz oritur tristitia. tertia pusillanimitas que na scitur ex d. ffidentia proueniente ex confide ratione. pprie infirmitas. vel operis ardui tatis. quarta est rancor qui est inueteratum odium. Sic enim ex caritate sus opera bo

na ex quibus est confirmatio caritatis. ita ex ira e accidia et ex accidia vetultas ire qui ta coipo: circa pcepta. i. quodam infentioi litas propter quam homo no potest induci ad executionem mandaro: dei. Sexta e cua gano mentis circa illicita. hec aut euagatio qnqz est particularis et certā hēt materiā: et ite conuenit omnibus vitijs. qnqz est ge neraus et incerta. et hec est pprie euagatio ac cidie. Qui eni est abfotus tristitia. nō hñs in se vnde delectetur euagatur ad oia que rens delectationem. Ex accidia cuentunt multa mala. Preceptū domini negligitur. Ven. 3. In sudore vultus tui v. scrips pa ne tuo et. Maledictio dei tibi mteritur. Ex e plum de sicu cui dñs maledixit. qz solia nñ habuit. Mathei. 21. Discepit a ceteris cre aturis. Exēplum in corporibus inanimatis sicut in sole et luna qui quotidie surgunt et perficiunt cursum suum. Item p3 in a. ipo ribus animatis. sicut in tarbo:is et herbe que lz in hpe nuda sine. tñ virtutem ser uant. et in tempore suo redeunt ad ce nsum. Idem ostenditur in sensibilibus. puer. 6. Vade ad formicā o piger et considera vi as eius. Preciosum tempus pdis. qz eo ni bil preciosius est quo breui hora pisset obi nei e veniam gratiam et gloriā. Et in vi ait Ber. Nihil vilius reputatur. quia dicunt demica ociosi eccl. vi. Venite et fruamur. Spuale lucrus negligitur. quia qui nō mer carur in nudinis polica non hēbit. puer. 21. Propter frigus piger arere noluit mēdi cabit ergo estare et non dabitur ei. Inca/ menta vitiozum colligit. puer. 24. Per a/ grum hois pigritas inui et ecce totus reple uerant vitice et cooperuerat sup. faciem eius spine. Nō qz aqua corumpitur quiete. et serz corrabitur rubiginē. et totus mactandus punitur iniquitate pinguecere. Locum dia/ bolo pparat. quia homo ociosus e quasi pul uinar diaboli. et in ollam tepidam libenter muke insidiantur que seruetē fugunt. Et t. tionibus ps. Vñ legit i colationib⁹ pa/ trū qz monachū opanē demō vnus pulsat. ociosum i numeri. demones tentat. Et it. n.

hō accidiosus quasi vrbe' absqz murozum ābitum et quasi signū positū ad sagittā. mo res peruertit. quia vult metere et non semu nare. sicut gattus qui libēter pisces comedit sed non eos libenter capit. Seneca. Incer tum est in quo loco quomō mors te excipi/ at. et ideo tu illaz in oi loco et tempore expec ta. Furem fodiente parietem nō repellit. quia mors fur e. et quotidie tollit vnus asse rem. i. vnum diem. Mathei. 24. Si sciret vnus pater familias qua bo. f. ve. vi. vnz et. Receptaculum sordiu se facit. Berna. Quid tentationū sentina est ocium. Ipm .n. est o. casio luxurie. ii. Rñ. xi. Factū est cor. et ipse quo solē reges ad balnea procede re. Item occasio nugarum. Actus 6. Abbe nientes ad nihil aliud vocabant et. Item occasio curiositatis primo thim. i. Dikunt circite domos. stultitiaz ostendit. quia to/ nurua audiens non surgit. Conuic autem chistius in predicatione tonabit etiaz iu die iudicij. Item stultus est qui immunditias de oculo non eicit. Mathei. 7. Hypocri ta cipe primum trabem de oculo tuo. Ad ce lestia venire negligit quia vir ad locum qd venit qui vnus pedem hodie inouet et post ānum alium sic et illi quozum motus e pes intellectus. et non pes affectus. cum tamen sit affectus ambulandum.

De Avaritia.

Capitulum. 19.

Avaritia vt ait Tullus est immode ratur amor habendi. Item fm Bernar. Avaritia est quaru nlibz rerum insatiabilis et inbonesta cupido. fm Apostolum Ephe. v. Avaritia est. idolo/ rum seruius. quia homo avarus erhibet creature quod debet creatori. i. fidem. spez. et charitatem. hec enim auari exhibent pecu nie. In hoc ergo specialiter reprehendun/ tur isti qui reuulsiuie amorem suum exhi bent. scilicet pecunia que de terra tollitur. quam natura inf. mā ordinauit. Eccl. 1. x. Dicitur in eccl. 10. qz avaro nihil est sclesti us. et hoc propter quattuor causas. Prima que fere oia scelera ppetratur pro avaritia.

vt furta. piuria. homicidia. et huiusmodi.

Secunda qz est est contra legem nature. Luce. 6. Quicumqz vultis vt faciant vob do. hec eadem facite illis. et. Tertia qz est contra legem scriptam. Luce. 6. Estote mi sericordes. sicut et pater vester et. Quarta qz est contra legem vtilem que est in omni bus rebns que compelluntur sedare. Aua rus enim quasi captus detinet re sine se com municare possint. vtrum autem liceat cuiqz thesauros condere. notandum qz est thesau rizare vno ex affectu auaritie absqz intentio ne necessitatis. pprie vel alicne. et hoc modo thesaurizare omnibus est prohibitū. Alio modo est thesaurizare ex prouidentia: et hoc vel consideratio necessitatis: et sic concedi/ tur parentibus secularibus ob necessitates filiozum educandozum vel fl. iurum coniu/ gio tardandarum non autem dicendarum sed seruato modo vel statu persone. Alio modo est thesaurizare ex consideratione pu blice utilitatis. scilicet regni defendendi vel cultus dei ampliandi. et sic concessum est re gibus thesaurizare. per sonis autez ecclesia sticis proprie nunqz thesaurizare licet. nec pecunia etiam tenere intentione seruandi. Ambrosius. Aurum habet ecclesia non vt seruet: sed vt erogat. Ex predictis patet qz duplex potest esse amor pecunie vel tempo raliū huc respectu necessarij siue respectu superflui. contra primum prohibet domin⁹ pfectantem sollicitudinem. Contra secun dum prohibet thesaurizationem. Ex auari tia sequuntur multa mala. Primo qz a deo maledicitur. Aug. Maledictus dispensa/ tor avarus cuius largus est dominus. Sē per eget. Hieronymus. Auare tam deest quod habet qz quod non habet. Stultus increator est qui regnum celozum: immo ip sum christum vendit pro paucis denarijs. et in hoc sepe peior est avarus qz ipse. Judas qui vendidit christum triginta denarijs.

Iste autem interdum pro vno denario corpus cūscerat: quia diuitie acquiruntur cum labore: poss. dentur cum timore. amittuntur cum dolore. Vnde ipsi laborant: et

alij in labores eorum sepe intrant: scilicet su-
res vel latrones, vel certe filij mali. Isti li-
mules sunt arance que faciendos telas pro ca-
piendo muscas seipsum cusscrat. Adentes
suffocant: Aug. Mausfragium fugis et plum-
bum amplecteris. Unde Soc. massam ar-
genti proiciens in mare dicit. Adergant e-
ne mergas me. Inquinat Ero. 24. Filij is-
rael serviebant in luto et latere. Et cat. Et
emplum in Thob. qui cecatus fuit sterco-
re hirundinum. Lo: dilacerat. unde divi-
ne comparantur spiritus. Adarbel. 13. Insa-
nabilem facit. unde comparantur sacco per-
tuso et inferno. qui nunquid dicit sufficit. Et
mari cui omnia flumina influunt. et tamen
non redundat. Et hydropico qui quanto
plus bibit: tanto plus fit. Filie aas /
ritie sunt sex fm Brege. Prima est obdu-
raro cordis que fit omninendo elemosynā
istam filiam vocat. Fidorus in humanitate
Secunda est violentia. hec fit nocendo ali-
cui palā affecta mala quā. Ibi. vocat rapaci-
tatem. Tertia est inquietudo. hec est appe-
titus lucri. Quarta est peritium quod se-
pe incidit in emptionem et venditionem.
Quinta est fallacia. que fit per verba deci-
pientis in occulto. Sexta est fraus. hec est de-
ceptio perfecta: et hoc in presentia illius qui
deceptio. que fit in absentia decepti.
De gula.

Capitulum. 20.

8 **G**ula vitia Augu. est immoderata
cibi aviditas. Item gula est vorax
edacitas nature simbus non cōten-
ta. Quinqz modis peccatur circa gulam.
vt dicit Bregeus. Primo cum quis ho-
ram comedendi prouenit. et hoc fit per un-
patientiam expectandi tempus debitum.
Secundo cum quis querit cibaria preciofa
et delicata. de quibus Quidius. Est virtus
placens abstinentie cibis. sed contra hoc se-
cit diues ille qui epulabatur quotidie splen-
dide. Tertio quando quis mensuram exce-
dit: scilicet in unis comedendo. Sciendum

tamen quia quod vni nocuum est alteri est
remedium. sic et quod vni est mensura de-
bita alteri est excessus. Vnde non consistit
mensura in cibi quantitate: sed in comedend-
dis qualitate. vt runtamen quidam iciumū
suum recompensant postmodum nimietate
superflua. sed hoc quid aliud qz dare duos
obolos pro vno denario. Quarto quando
nimis ardentur ac festine quis comedit.
Non enim vsus ciborum sed concupiscentia
taqz in vitio. Quinto quia id quod cibaria
ua nimis stultose preparat. Vnde Ber.
Non sapes sed fumes excitet appetitum.
In omnibus his sumenda sunt nō que vo-
luptas: sed que requirit necessitas. Contin-
guā etiam peccatum esse circa diminutionez
cibi. sicut circa superfluitatem. Filie B. le
sunt quinqz fm Brege. Prima est scurili-
tas. qz gula mouet ad verba scurula. Secū-
da multiloquium. scilicet detractio. vitupe-
ria et alia verba inania. Tertia inopia leti-
cia. i. lasciuia carnis siue gestus corporis in-
ordinatus lasciuia mentis demonstrans.
Quarta immunditia que solet prouenire
ex gula. vt est vomitus et eructatione scide
et luxuria. Quinta est ebrietas mentis id est
subuersio rationis. Gula duo complectitur
s. comestationem et ebrietatem: et proprie lo-
quendo per simonia opponitur comestatio-
ni. et ebrietati sobrietatis. Gula nocet multi-
pliciter. De paradiso eiecit hominem. cre-
plum in Adam. Spiritualia bona perdit
exemplum in Esau. qui pro cibo vendidit
primogenituram. diabolo domum prepa-
rat. Math. 8. Si cecis nos hinc mitte nos
in porcos. Seruum suum contra se animat
prover. 29. Qui delicate nutrit seruum suū
postea sentiet illum contumacem. Luxuria
induct exemplum de Loth. Homicidam
perficit. exemplum de Joanne baptista qui
conuiuio perit. Inducit mortem nature.
Ecclesiastes 17. Propter crapulam mul-
ti perierunt. Venefis. secundo. Quacum-
qz die comederis ex eo morte morieris.
Inducit mortem calpe. prima Thimothe
4. Vidua in delinjs viuens mortua est.

Inducit mortē gehenne. Luce. 16. Diues
epulo sepultus est i inferno. Remedia gu-
le sunt quattuor: primum est spiritualium ci-
borū frequens sumptio. Math. 4. non i so-
lo pa. vi. et c. secundus futura carnis nostre
confidera. Hiero. Facile contemnit oia
qui se semper cogitat morturum. tertium est
eternē cene p̄sderatio Lu. 14. Homo qdā
fecit cē nā. quartum est famis xpi et suorum
pensatio. Tre. Recordare paupertatis mee
abscindij et fellis.

De luxuria.

Capitulum.

21.

Ururia est ex immundis desideri-
is veniens lubrica mentis et carnis
prestitutio. Itē luxuria est libidiose
voluptatis appetitus. et intelligas hic appe-
titum qui est ex cōsensu rōnis. qz talis ē pec-
catū mortale. et dī peccatum mortale qn ra-
tio nō p̄hibet huiusmodi appetitū cū possit.
Differentie luxurie sūt. 8. prima ē fornicatio
que ē soluti cū soluta. secūda meretriciū. qd
fit dupliciter. s. p. vagam libidinem cū diuer-
sis sectando vel cū publice veniali cōcuben-
do. tertia ē adulteriū quo cōiugalis thorus
vitiat. quarta ē stuprū quo virginalis integritas
corumpitur. quinta sacrilegiū quo cōtinē-
tia deo dicata ledit vt in clericis et religio-
sis sacris ordinibus sublimatis et in his qui
emiserunt votū cōiuentie. sexta est incestus
quo vinculum consanguinitatis vel aff. ni-
tatis vel compaternitatis corumpitur. se-
ptima ē peccatū cōtra naturā siue sodomia
quo naturalis vsus puerit. notandū autē qd
aliquid ē contra naturā speciei. et aliquid ē
contra naturam gñis. primo mō oē pecca-
tum mortale ē cōtra naturā. qz i rōnali crea-
tura remurmurat synderesis. omne pec-
catum s; secūdo mō peccatū sodoic ē. nā in
gñis qz nō solō i hōie s; et i brutis diuersi se-
rus in cōitu cōcuiunt. vñ si aliquo mō fit
cōtra naturā gñis ē. Octaua ē libidinosus
cōitus cōiugalis qz multiplex est. cōitus enim
cōiugalis alius licit' al' fragilis al' p̄petuo
suis licitus tripliciter fit. vt qn cō. plis. vt ad

ampliandū cultū dei vt ad reddēdi debitum
vel cā viuande fornicationis nō in se s; nō cō-
iuge primum ē pietatis. Secundus iusticie.
Tertius caritatis. In his nullū dicit pecca-
tum cō. s; fragilis ē qn fit cā delectationis.
et tunc distinguit. qz si amor illius delectatō-
nis preponit deo mortale peccatū est. si vō
postponitur veniale. Impetuosus ē qz ex so-
la libidine pueniēs metas honestatis et rō-
nis transcendit. qz fit quinqz modis. primo
cā sariandi libidinis per meretricias blādi-
tias. s. cūdo cū sit cōtra naturā modū. ter-
tio cū sit p̄. p̄hibitionis. quarto qn fit i loco
p̄b̄bitio. quinto qn accidit ad mulierē pre-
gnantē vicinā p̄ui vel que ē in fluxu men-
struo. Filie luxurie sunt. 8. fm Brege. pri-
ma ē cecitas mētis. qz s; Aug. in ope luxu-
rie tota rō absorbet. secūda ē inconsidera-
tio mortis. s. inferni. tertia inconstātia. s. ad
cogitandū desiderandūqz nunc istud nunc
illud. quarta amor sui. s. quo aliquis deside-
rat longam vitam ad hoc vt explicat volup-
tatem suam. quinta precipitatio qua quis cur-
ru precipitantē ad peccandū et p̄ponēs se p̄-
culo mortis ppter luxuriā faciendā. sexta ē
odiū dei qz fit qz deus abstrahit et p̄nit eos
q sequunt carnis delicias ad quas inclinat lu-
xuria. septima affectus p̄nitie seculi. s. appe-
titus bonoz diuitiaz sanitatis huiusmodi qz
que luxuriosus sine suū cōsequit. octaua est
desperatio futuri seculi que est diffidentia glo-
rie vel venie cōsequende. et hec ē filia luxu-
rie consumate. Luxuria nocet multiplici-
ter. deo est contumeliosa quia ten. plum ei
inquinat. Demonibus placita. Job. 16. hec
hemat dormit in locis humentibus. subie-
to proprio nocua. prima Loxinth. vi. Qui
fornicatur in corpore suum peccat. Priori-
mum scandal. 3at. Q. secūto. Facti estis
laqueus speculationi. et reibe expanfus sup
montē thabor. Animam propriam damna-
tur. s. cando rñ. 12. non recedet gladius de
domo tua hoc dicitur: tum fuit ad dī. ppter pec-
catum berfabre villis. nō domino se subij-
cit. s. carni et sensualitati. Venefis. 3. Quia
obedisti voci vxoris tue. maledicta terra in
f 4

In opere tuo. Mentem infatigat. Osee. 4.
Dinum et mulieres auferunt cor. Reme-
dia in curia sunt. Ocasione fugere. Job.
13. Depigri sedus cum oculis meis ut neco-
guarem de virgine puer. 15. Qui tengerit
picem coinquinabit ab ea. Ad omnia extre-
ma cogitare. puer. 7. Ademorare nouissi-
ma tua et in eter num non peccabis. De se non
presumere. quia cecidit David sanctissimus.
Salomon sapientissimus. Sanson fortissi-
mus. frequenter se occupare. Sic. Sem-
per aliquid boni facio. ut te diabolus inue-
niat occupatum. Tentationi in principio resi-
stere. Ben. 3. Ipsa coeteret caput tuum. Car-
nes domare. Marci. 9. Hoc genus demo-
nij non eiicitur nisi in oratione et ieiunio.
Quod superbia sit mortale vel veniale.

Capitulum. 22.

Omnia peccata quae sunt sunt pec-
cata. non tamen semper sunt mortalia. Vnde
videndum est quoniam unumquodque morta-
le sit. quando veniale. Vana gloria igitur
ex suo genere est veniale. quia genus operis
sumitur ex obiecto. Vana autem secundum se
non est obiectum peccati mortalis. sed venia-
lis. Vnde cum vana laus sit bonus peccati obie-
ctum. patet quod non semper est peccatum morta-
le. Et tamen vana gloria mortalis dupli-
citer. scilicet ratione finis propter quod laus appe-
titur. Quod plus namque tale est quale est id propter
quod appetitur. Item ratione operis in quo
laus queritur. Circa primum dicendum est
quod quadrupliciter sine laus queritur. Primo
ad vitandum malum infame sicut. Semel
se laudauit. i. m. Secundo propter aliquam vir-
tutem spirituales. ut est gloria dei vel edifi-
catio proximi. sicut paulus se commendauit
2. Cor. ii. Tertio propter lucrum auaritie si-
cut pharisei qui deuorant domos viduarum
et negas orationes simulantes Mathei. 23.
Quarto propter aliquem actum venialis pec-
cati. sicut quando quis laudari vult eo quod ve-
nialiter in laude delectatur. Primum est pri-
uacum. Secundum est charitatis. Tertium
est mortale. et idem intelligendum est quan-
doque laus ponitur finis alicuius operis.

quantum est veniale. Sequitur secunda causa
quare vana gloria sit peccatum mortale. scilicet
ratione operis per quod laus queritur. hec
autem potest triplex. quia laus qua
doque per opera illicita. quandoque per ope-
ra ex se indifferentia. quandoque opera vir-
tutum. Si primo modo. sic tale est peccatum
quale est id illicitum. scilicet mortale vel veniale.
Si secundo modo sic est peccatum veniale. ut
habere diuitias vel vestes preciosas cum ab
usu talium in laude. Verum tamen si talia sunt
de se inordinata ut sint occasio peccati mor-
talis. secundum quod mulier cum ornatu mere-
tricio ad animas capiendas preparatur. vel
si factum illud est illicitum ex prohibitione
superioris. ut torneamentum et huiusmodi
cum excideret preceptum ecclesie sic sunt pec-
cata mortalia. si tertio modo. id est si laus qua-
ritur per opera virtutum. hoc est dupliciter.
vel quia appetus laudis adiungitur ope-
ri virtutis in quantum incidens. sic contingit in ca-
tu vel in predicatione quibus. et tunc est venia-
le. vel laus est finis principaliter prestatur
operi virtutis et operanti. ut quod ibi constitua-
it finem ultimum. et sic est mortale. quia tunc
inheret ei ut fini vitro. Nota quod maius est
peccatum gloriari de bonis spiritualibus quam de
temporalibus. quia minus habent motum
eo quod minus appareat extra quam temporalia.

Quomodo invidia sit mortale vel veniale.

Capitulum. 23.

Invidia ex suo genere est peccatum
mortale. quia cum invidia secundum Remigi-
um sit dolor de alieno bono contra-
riatur directe charitati que non emulatur. sed
congaudet veritati prima Cor. 13. Charita-
ti vero. nihil est contrarium nisi peccatum mor-
tale. Tamen illud quod ex genere est mor-
tale potest esse veniale vel prout in suo pri-
mo motu consistit vel extra suam rationem
trahitur. Dolor ergo de alieno bono est qua-
drupliciter. vel quia est primo motus mo-
tus extraneus. sic quidam naturaliter in-
vidiunt. et hoc nullum peccatum est cum nul-
lo sit in potestate nostra. vel est. secundo pri-
mus motus quando appetitus sine completa

deliberatione tali passione afficitur. et sic est
veniale peccatum vel est actus voluntarius
deliberatiue. et sic est mortale vel trahitur per
inventionem extra suam rationem ut qui do-
lor de alieno bono non surgit cuiusque ex causa bo-
na. sic quod dicit aliquis de bono temporalis
alterius. quia videt illud redeundare in de-
trimentum anime illius. vel etiam in detri-
mentum civitatis et talis dolor bonus est. quia
maius bonum semper est appetendum.
Notandum ergo quod per dolorem boni con-
prebenditur gaudium de malo quod ex ipso
causatur.

Quomodo ira sit mortale vel veniale.

Capitulum. 24.

R. ex suo genere est peccatum mor-
tale. quia secundum Iudicium. Ira
est animi commotio ad penam pro-
prie inferendam. Talis autem motus contra-
riatur charitati que non irriatur nec cogi-
tat malum. i. corinth. 13. Ira igitur vel dicit
iram dei que est detestatio vitii. et hoc non est
peccatum. sed est perfectio. Dicit etiam
quis sibi per hunc modum irasci. sicut dicit
glossa super illud psalmi. Irascimini et nolite pec-
care. Quid est inquit homo penitens nisi
irascens sibi. vel dicit remissionem affectus
circa primum per quam homo non dicit de
malo proxi. nec gaudet de bono eius sed non
dolcat de bono. nec gaudeat de malo eius.
sed est indifferens ei. et sic non est mortale.
sed imperfectio charitatis vel dicit actualiter
in patientiam absque appetitu vindicte. talis
motus etiam deliberatus est peccatum ve-
niale. quia habet incompletam rationem ire.
sicut ex supradicta parte distinctione. vel dicitur
patientiam cum appetitu vindicte. et hoc est
tripliciter quibus hoc est a natura. sicut est in ne-
lanconicis in quibus. secundum philosophum. quarto ethi-
c continue mordetur natura propter quod semper
sunt turbulenti. et sic nullum est peccatum cum
sit motus naturalis. quibus est ab appetitu in-
deliberato. et sic est veniale. sicut alij primi
motus. quibus est a voluntate deliberatiua. et
tunc est peccatum mortale.

Quomodo accidia sit mortale vel veniale.

Capitulum. 25.

Accidia ex suo genere est peccatum ve-
niale. quia secundum Augustinum. accidia est te-
dium interni boni. hic autem non op-
ponit charitati. sed dicit diminutionem seruo-
ris charitatis in quo consistit obiectum veniale.
Istud ergo tedium. vel est motus natura-
lis. et sic nullum est peccatum. vel est motus
appetitus contristati de opere spirituali laborio-
so. et sic est veniale. quibus etiam illa appeti-
tus naturalis sit deliberatus. quia consensus
in veniale non est nisi veniale. accidia vero
ex genere et per se veniale est. vel hoc tedium
redundat in omissione eorum que sunt necesse-
saria salutis. ut frangere precepta dei vel ec-
clesie sine causa rationabili. et tunc est mortale
si autem tedium illud ex omissione boni et dif-
ficultate aggrediendi bonum ducit in dispe-
rationem. tunc iam accedit ad peccatum in spiritu
sanctum. Et si tedium illud crescit quod etiam
ducit in tedium vite in tantum quod iniiciat si-
bi manus. tunc iam simialis est Iude qui la-
queo se suspendit.

Quomodo auaritia sit mortale vel veniale.

Capitulum. 26.

Auaritia secundum Iulium est immodera-
tus amor habendi. hec igitur autem com-
plicitate appetendo. vel in acquirendo.
vel in retinendo. si primo modo hoc est quin-
que modis. primo quia appetit aliena appetitu
completo qui procederet in opus si ad effectum facul-
tas. et sic est peccatum mortale. secundo quia ap-
petit illicita voluntate completa ut si aliquis in-
dignus conatur beneficii ecclesiastici ad-
iplici. sic iterum est mortale. 3° si appetit talia.
sive sint illicita. sive aliena cum voluntate con-
ditionata. scilicet si posset habere sine offensa dei
ac iniuria proximi. et tunc vel nullum. vel ve-
niale est tunc talis conditione actualiter ad-
dat tunc habitualiter eam intendunt. quarto si
simpliciter appetit habere superflua et hoc ap-
petit suffocante mentem. scilicet a cura sui et cele-
stis. 5° si appetit diuina. et hoc est peccatum mortale. 6°
quinto si superfluo amore inheret temporibus. in-
fra dei amore hoc est veniale. si autem auaritia
comitit in acquirendo hoc est tripliciter quia vel ac-

quiri in iuste quocumque modo et tunc est mortale vel acquirit per tale opus aut arte aut officium. quod per se est peccatum mortale. si etiam esset sine lucro vel procurare aliquid fornicari et tunc est mortale. vel acquirit talia per opera illicita que contra bonam conscientiam in bonestate. et hoc est veniale. nisi propter delectationem dissolutionis totaliter se det talibus tunc enim mortale est. Dico autem propter delectationem. quod si aliquis propter necessitatem per talia sibi sustentationem coqueret cum alia arte lucrosam neciret non reputaret cum in statu damnatorum. Si autem austeritate consistit in retinendo hoc potest esse quod modis. Primo quod retinet scienter ea que restituere tenet. et tunc retinendi est peccatum mortale. Secundo quod retinet ea que ad necessitatem suam et suorum pertinent vel ad conservationem status sui. et suorum secundum decentiam suam. et hoc non est peccatum. Tertio quod retinet in extremo necessitate alicuius sic est peccatum mortale. quarto quia retinet superflua etiam contra extremam necessitatem ex infaciabili cupiditate. sic est peccatum mortale. Precipuum autem signum talis affectus est quod quis res potius sinit putrescere penes se quam utiliter alijs dispenset. quinto quod retinet superflua quedam ex inordinato amore temporalium per quem modicum deficit a medio largitatis saluo tamen statum virtutis. et sic est veniale. Nota quod avaritia ex suo genere est mortale. quam apostolicus in idolatriam comparat. non quia sit de specie illius peccati cum non habeat actum eius. sed quod facit aliquid simile idolatrie servitudo creature potius quam creatori.

Quomodo gula sit mortale vel veniale.
Capitulum. 27.

Nota ex genere suo est peccatum veniale. quod appetitus comedendi ex sua ratione non subiacet deo voluntatis. Unde est immoderatus appetitus comedendi. quod potest esse quinque modis. Primo si est ibi forte appetitus cibi. et hoc nunquam est peccatum.

nec etiam delectatio cibi consequens est peccatum inquam ordinat contra defectum cibi contrarium hoc enim sunt pure naturalia in quibus nec est merum nec demeritum. secundo si appetitus necessarius adinungitur appetitus delectationis et voluptatis in cibo. et hoc est peccatum veniale. tertio si est ibi transgressio precepti ut cum aliquis sine necessitate solvit ieiunium ecclesie. vel quando religiosus comedit carnes. cum hoc in suo ordine sit prohibitum. sed sub precepto sic est mortale. quarto si appetitus edendi est cum libidine. ut quando nimio et finali affectu inheret delectationi cibi. et hoc est peccatum mortale. quinto si ducitur in consuetudinem tales que faciunt totam vitam hominis delectationibus huiusmodi deputari hoc tamen sunt vicina peccato mortali eo quod ebrietas ab apostolo inter peccata mortalia computatur. Ebrietas tamen quinque est peccatum veniale. ut quando ultra necessitatem quis accipit secundum mensuram tamen perceptibilem. Quando vero quis egreditur a mensura perceptibili secundum rationem bene ordinatam ad discernendum et hoc in tali mensura in qua cunctatur status mentis est contra libidinem quando hoc deo preponit tunc peccat mortaliter si aliquis ante inebriatur alius ita. scilicet inuitus cum ad potum intendat statum mentis eius evertit. et hoc facit eius nocum contra peccatum mortali quod aufert ei plus quam si aufert et aliquid bonum temporale. quia usum rationis auferit ei.

Quomodo luxuria sit mortale vel veniale.
Capitulum. 28.

Ururia est ex suo genere peccatum mortale. quod est contra illud. Non me habebitis. Et concupiscentia luxurie distinguitur in sex modis. primum est cum concupiscentia consistit in primo motu tantum. et sic est peccatum veniale. secundum est cum sequitur consensus usque delectationem. licet non in opus et sic est mortale tertium est cum consentitur etiam in opus. et sic est iterum mortale. quartum est cum concupiscentia non solum tenetur corde sed etiam patitur visu. et sic iterum est mortale. Quinto. qui videtur mulierem ad concupiscit.

eam iam mechatus est eam in corde suo id est si animo et sine attendit mulierem: ut concupiscat eam. quia secundum Augustinum hoc non est iam titillari. sed plene consentire libidini. bene autem dicitur ad concupiscendam eam quia si aliquis videret mulierem ut rem pulchram et videret non procederet tunc nullum peccatum esset vel solum peccatum curiositatis. Quinque modus est in istis. primo. ut cum quis mulierem precatur: vel propter libidinem habet secum familiaria colloquia. et est mortale. Secundus modus vocatur ab apostolo o turpitudine. Nota ut in oculis et amplexibus hoc est peccatum mortale. et tanto gravius peccatum: quanto magis libido in heret delectationem propter nimiam approximationem ad ignem. Notandum vero quod tangere mulierem propter intentionem non est peccatum similiter. cum intentione tangere: sed ex necessitate non est peccatum: sed tangere ex libidine vel osculari ad non pertinentem peccatum mortale est. Septimus modus est concupiscentia a procedit in opus. et hoc constat esse mortale. Nota quod differentia est inter primos motus generative et nutritive: quia primus motus in generativa semper est peccatum nisi per sacramentum matrimonii circumscribitur. sed non semper in nutritiva. quoniam potentia concupiscentis non tamen corrupta est in nutritiva si cut in generativa. De hac materia require supra titulo proximo. ubi agitur de speciebus luxurie.

De peccato in spiritum sanctum.

Capitulum. 29.

Quis omnino peccatum generaliter sit contra deum trinum et unum appropriate: tamen dicitur aliquod peccatum in premissis. aliquid in filia: aliquid in spiritu sanctum. In patrem. non peccatur ex impotentia. In filium et ignorantia. In spiritum sanctum ex malitia certa. hoc est quando voluntas potest et scit resistere alicui malo. et tamen ex sola malitia illud eligit. peccatum in spiritum sanctum inere procedit ex libera voluntate et improba: et directe impugnat gratiam spiritus

sancti: et ideo non habet colorem excusationis. quia quantum est de se directe est impugnativum iudicii et remedii: per quod fieri habet remissio peccati. peccatum in spiritum sanctum dicitur irremissibile in hoc seculo et in futuro. non quia dimitti non possit: sed quia vir dimittitur aut in hoc seculo quantum ad culpam. aut in futuro quantum ad penam.

Item quia non legitur dimissam propter quod dicitur irremissibile. sicut in delectatione deus dicitur sine patre quia non legitur de eius patre. Item quia aduersatur fontem remissionis. scilicet spiritui sancto. Item propter impotentiam hominis: quia vir se potest parare ad gratiam. quem tanta mole peccati premunt. Sciendum est quod accipitur hoc nomen irremissibile tripliciter scilicet negative ut quia nullo modo potest remitti. hoc modo peccatum in angelis et damnatorum est irremissibile. Item privative: ut quia non habet congruentiam de se ut remitti debeat: et congrua voluntate dei possit omne peccatum dimitti. hoc modo omne peccatum mortale est irremissibile. Item contrarie secundum quod habet aliqua culpa contrariam dispositionem ad remittendum hoc modo peccatum in spiritu sanctum est irremissibile. quod contraria tur gratie remittendi peccatum. et hoc per dispositionem vel presumptionem vel alias. scilicet huius peccati. scilicet sunt species peccati in spiritu sanctum. videlicet desperatio. presumptio. impugnatio veritatis agnitione. Invidia charitatis fraternitatis. obstinatio finalis penitentia. hominum numerus sic accipitur. In remissione tria sunt. scilicet ipse remittens et ille cui remittitur ac dispositio remittendi in eo cui remittitur. In ipso remittente duo sunt. scilicet misericordia. et iusticia. Extra primum est despectus. Extra secundum est presumptio. In eo cui remittitur duo sunt. scilicet dolor de peccato. et propositum de non remittendo. Contra primum est obstinatio. secundum est finalis penitentia. Preterea dispositio remittendi in eo cui remittitur duplex est. scilicet cognitio veri. et amor boni. Extra primum est impugnatio veritatis agnitione. Invidia charitatis: scilicet de finali penitentia non quod si dicitur privationis peccati usque si dicitur

fic in omni peccato in quibus decedat est sine /
his penitentia prout autem est una spes pecca-
ti in spiritum sanctum sicut hic sumitur sic
propositum non penitendi.

De peccatis cordis.

Capitulum. 30.

P Ecce cordis sunt hec. Cogitatio
delectatio. consensus. desiderium
mali voluntas peruersa. infidelitas
indeuotio. presumptio. despectio. timor ma-
le humilians. amor male accendens. suspi-
tio. ira. inuidia. odium. timere seruili-
ter exultatio in aduersis proximis. contemp-
tum peritum vel peccatorum. personarum accep-
tio. perfidia. affectus pariterum carnalium
inepta letitia. seculi tristitia. impatientia. aua-
ritia. superbia. perplexitas. obstinatio mali-
tatum. homicidium. accidia. inconstantia. pena pe-
nitentie. dolor. quod non facit amplius malum
hypocritis. amor placendi. timor displicen-
di. verecundia de bono opere. amor priua-
tus. sensus singularis. ambitio dignitatum
vanagloria de bonis natum et vel graue. vel
fortune. verecundia de pauperibus amicis
contemptus ammonitionum misericordia

Et peccatis oris.

Cap. 31.

P Ecce oris sunt hec. Rebria. iura-
tio. Derisum. Blasphemia. no-
men domini irreuerenter assume-
re. Veritatem in pugna. De mendacio
et vanis alios instruere. Contra deum mur-
murare. Irreuerenter bonas dicere. Contra
eum. Adulatio. mendacium. Vituperium.
Maledictio. infamatio. Coniuratio. Im-
pugna iocunditatis agnere. Impugnatio ca-
ritatis fraternae. Seminatio discordie. Pro-
ditio. Falsum testimonium. Mala consilia
Dicitio. Contradictio obedientie. Inuer-
tere facta bona. In ecclesiis placitare. Ad
iram hominum prouocare. Reprehendere p-
rimo in aliquo quod ipse facit. Vanilo-
quium. Stultiloquium. Proferre verba ocio-
sa. vel superflua. vel curiosa. Factitia. ver-
borum pollutio. Peccatorum defensio. cla-
mor. Risus. Lachrimas. Turpiloquium.
Aenocinium. Cantare canitenas seculari

In cantu diuino magis studere vocem fr-
gere quam deuote psallere. Murmurare.
Verba scurrilla proferre. In iniusta causa
aduocare. Malum commendare.

De peccatis operis.

Cap. 32.

P Ecce operis sunt hec. Vicia Lu-
raria. Ebrietas. Symonia. Scru-
tiligium. Violatio dierum solenni-
um. Sacrilegium. Indigne communicare
Potorum fractio. Apostasia. Dissolutio
in diuino officio. Scandalizare sub malo
exemplo proximum et corrumpere. Cedere
hominem in rebus vel in persona. vel in sa-
ma. Furum. Rapina. Vrsura. Deceptio.
Ludus. Videndo iustitie. Eractio indebi-
ta. Tebionca iniusta. Aukultatio mala.
Ioculatoribus dare. Necessaria subtrahere.
Superflua sumere ultra vires proprias
quidam aggredi. Consuetudo peccandi.
Recidivatio. Simulatio. Tenere officium
ad quod non sufficit. vel quod sine peccato
non agitur. Conterere. Nouitatem inue-
nire. Maioribus rebelare. Minoribus op-
primere. Delinquere visu. auditu. odoratu
gustu. et tactu. Lucta. Scelus. Muneri-
bus. Interibus. Pluribus. Mandatis:
Scripturis. Circumstantias aggravantes
omittere. que sunt. Tempus. modus. nu-
merus. persona. mora. scientia etas. Ten-
tationem prouocare: scriptum ad peccatum
cogere.

De peccatis omissionis.

Capitulum. 33.

P Ecce omissionis sunt hec. De
deo non cogitur ipsum non timere:
vel amare. Gratias de beneficiis
non agere. Opera que quis facit ad ipsum
referre. De peccatis sicut debet non dolere
Ad gratiam percipiendam se non prepara-
re. Gratia accepta non vni: nec eam serua-
re ad inspirationem diuinam. se non con-
tere voluntatem suam voluntati diuine non
conformare. Ad orationes dicendas non
attendere. Orationes debitas omittere.
Eaque tenetur ex voto vel precepto vel
officio negligere. Ecclesias et predicationes

fugere. Tentationi non resistere. Penite-
tias iustitias negligere. et negligenter face-
re. et que statim facienda sunt differre. Vo-
nis proximis non gauere. Malis non con-
dolere. Iniurias non remittere. Fide pro-
ximo non seruare. et beneficiis eius non re-
spondere. Delinquentes non corrumpere. Li-
tes non sedare. Ignorantes non instruere.
Afflictos non consolari. Ammonitionibus
non acquiescere.

Explicit liber tertius.

Incipit capitulum quarti libri.

De incarnatione christi.
De saluatione angelica.
De responsione virginis.
De sanctificatione matris:
De conceptione diuina.
De omnibus incarnationis christi.
De modo incarnationis.
De vnione et natura assumpta.
De vilitate incarnationis.
De mirabilibus circa incarna-
tionem.
De natiuitate christi.
De circuncisione domini.
De baptismo domini.
De plenitudine gratie christi.
De plenitudine sapientie christi:
De merito christi.
De voluntate christi.
De descensu quos christus assumpsit.
De passione christi.
De cruce christi.
De descensu christi ad inferos.
De resurrectione christi.
De ascensione christi.
De ascensu christi ad dextram.

Explicit in capitulum. Incipit liber quartus
De incarnatione christi.

Cap. 1.

Sicut deus est re-
principium effectuum in crea-
tione: sic et redemptio in redē-
ptione. et perfectio in retri-

butione. quoniam sicut pater omnia creauit per ver-
bum in creatum: sic omnia recreauit et reuo-
auit per verbum incarnatum. Pro circa
incarnationem christi talis fuit ordo. Saluta-
tio angelica. responsio virginis. sanctifica-
tio materna. conceptio diuina. de quibus nunc
per ordinem est agendum.

De saluatione angelica.

Capitulum.

2.
Iesus est angelus gabriel qui fuit et
ordine archangelorum ad beatam vir-
ginem. cui apparuit visione corpora

1. li. quibus loqueret locutione spuali. Ad illud
2. notabilitate factum nunciis debuit esse an-
3. gelus. propter tria. Primo. propter cognitionem
4. virginis ad angelicam naturam. secundo. pro-
5. pter ordinem personarum humane. quia sicut
6. ibi venit diabolus in serpente ad mulierem
7. ita hic deus venit per angelum ad virginem
8. ut sic ex opposito medicina ruderet morbo.
9. et reparatio laquei sui. et remedium nocentium
10. tertio quia sicut illa grana sunt reparatio natu-
11. re humane sic fuit et ruina angelice. vnde cum
12. beneficio vtriusque nature conuenit. debuit inueni-
13. strare angelica. et humana. Diuiditur au-
14. tem saluatio beate virginis tres partibus. pri-
15. mam partem incepit angelus dicens. Ave
16. gratia plena. d. t. b. t. in. m. Secunda sub-
17. iunxit belisabeth. cum. et. Et benedictus. f.
18. v. tui. Tertiam apposuit ecclesia ut in reue-
19. rentia nomen Marie haberetur. nam Maria
20. non est de textu. Ista saluatio comen-
21. bilis est in quatuor. primo propter aucto-
22. rem. quia missus est angelus a deo. secun-
23. do propter nuncium. non enim homo fuit di-
24. gnus nunciare. sed angelus. nec quilibet an-
25. gelus. sed gabriel tertio ab eo qui saluatur
quia virgo. nec quilibet virgo sed Maria
quarto ab ipso modo salutandi que indicat
innocentiam virginis. cum dicitur gratia
plena. Item excellentiam conceptionis. cum
dicitur dominus tecum. Item priuilegium
propter singularitatem. cum dicitur bene-
dicta tu in mulieribus. Saluationes que
dam inueniuntur operatur salutis. secundum
Regum. 16. Saue rex. quedam gratie.

Ap^o. in pluribus locis gratia vobis et par
 quedam gaudij et hodie. 5. Gaudium tibi se
 per sit quedam benedictionis. Ruth. scdo
 Benedicam tibi dñs. Nec autem saluatio
 angeli et oibus predictis conflata vr. Con
 hinc enim salute cum dicit Ave. Item gra
 tiam cu dicit gra plena. Itē gaudium cu di
 cit dñs tccū. Itē benedictionē cum dicit. be
 nedicta tu in. **W**. **P**roterea in hac saluta
 tione notatur triplex prerogativa beate vir
 ginis. s. nature cu dr Ave gratie. cum dicit
 gra plena. glorie cum dr benedicta tu i. m.
 Nota deniq; per i angelica legatione. **P**ri
 mo q; reuerentē beatam virginem salutavit
 cum dicit. Ave. g. p. scdo q; excellenter cō
 mendavit ibi. Benedicta tu et. 3°. q; dulci
 ter confortavit ibi. Ne timeas. m. 4° q; ele
 gantur modū expositū ibi. Spūs sanctus sū
 peruenit in te et. 5° q; digne suam le
 gationē cōplevit ibi. Ecce concipies et pa
 rtes vr. q; convenienter ptem naturā de
 scripsit ibi. Idcoq; quod naktur ex te san
 ctum vocabitur filius dei.

De responsione virginis.

Capitulum. 3.

Dos legimus i scriptura dialogos
 vni iter Eua et diaboli quo mors
 cōcludebatur. Alterā inter Mariā
 et angelū quo vita oriebat. Vide at tria que
 fecit beata virgo in salutatione angeli. s. co
 gitationē seu deliberationē: q; cogitabat
 qualis esset ista saluatio. Interrogationē
 q; querit quōd fiet istud. Consensum. q; res
 pondit. Ecce ancilla dñi et. Nec in delibe
 ratione fuit subita sicut Eua. nec in in erro
 gando dubia sicut zacharias. nec in consue
 tudo tarda sicut Serra. In responsione cō
 sensus beate virginis quatuor verba inue
 nies. que quatuor virtutibus maxime re
 dolent. Aut enim. Ecce quod est obedientie
 prompte. Ancilla dñi quod est humilitatis
 perfecte. Fiat mihi quod est charitatis ista
 mte. Secundum verbum tuū. qd est fidei
 deuote. Septem verba hec loquuta est bea

ta virgo in euangelio. Primum fuit. **V**i
 num non habet scdm sibi quid fecisti nobis
 fic tertium. Quodcuq; dixerit vobis facite
 quartum quādo salutavit Deshabeth. qui
 tum. Quomodo fiet istud et. sextum. Ec
 ce ancilla domini. septimum. Magnificat
 anima mea dominā. Verbum primum fuit
 pietatis. secundū charitatis. tertium instr
 ctionis. quartum cōsolationis. quintum da
 krenonis. sextum humilitatis. s. primū or
 tionis et gratiarum actionis. Et nota q; ver
 ba predicta fuerunt bicuina pter vltimū.
De sanctificatione matric.

Capitulum.

4.
 Sanctificatio triplex est. quedam cō
 munis que fit per sacramenta. que
 dam spūalis que fit per gratiam spī
 ritus sancti. quedam specialissima que fit p
 gratiam singularem. Prima remouet cul
 pam et confert gratiam remanet tamen fo
 mes. i. pntas ad peccandū. et talis est ba
 ptismans. secunda remouet culpam et pnt
 atem peccandi mortaliter et talis fuit sancti
 ficatio. Joannis baptiste et Iere. In vtro
 teria remouet culpam originalem et pnti
 tatem ad peccandum tā venialiter quā mor
 taliter. et talis fuit in beata virgine. Et scie
 dum q; licet gra sanctificationis in vtero sit
 maior quantum ad essentiam quam gratia
 sacramentalis tamen quantum ad aliquos
 affectus maior est gratia sacramentalis. q;
 baptisimus impunitū caracrem. et aperit in
 nuam celi. et habilitat hominem ad alia sa
 cramenta quorum nihil facit sanctificatio in
 vtero et sc. Veritatem gratia sanctificati
 nis in vtero preclit in hoc gratiam baptis
 malem. quia taliter sanctificatio non potest
 mortaliter peccare. et ad venialia minus in
 clinat eum fomes. Proterea minor et pau
 ciora venialia committit. et talis gratia fuit
 in Joanne baptista. et ideo ne in vanum
 gratiam dei reciperet fugit hominum socie
 tatem et arduissimam in se penitentiam tenuit
 ne leuis saltem maculare vta fame posset.
 patet igitur q; in sanctificatione in vtero

confertur gratia media inter grām sacrā
 et grām plene confirmatiōis in pria que h;
 conuictū sibi inuicem vltimus. Ad confirmati
 onē. n. pfectam tria pertinent. Primum
 est inseparabilis adhesionē rōnis ad deum. se
 cundum est indescribilis subiectio i firma
 rum potentiarum anime in impio ratiōis
 Tertū est indifcontinualis conuersio actu
 alis totius boīs in deum quando homo di
 tuna dulcedine affectus ex toto corde et ex to
 ta anuna. et ex hoibus viribus semper actu
 tendit in deū et in quodcuq; aliud in quo
 reluctat deas. Primum boz habet gratia sā
 ctificationis simpliciter. vr. s. nullus q par
 neps eius fuerit non possit peccare morta
 liter. scdm habuit beata virgo. et iō nec veni
 aliter vnq; peccauit. sicut dicit Aug. Tertū
 autē non pot conuenire gratie vie: eo q
 illud ex fr uitione dei causct que tm est in pa
 tria. Tres fuerunt sanctificationes matris
 dei. prima fuit sanctificatio in vtero. et h tres
 habuit effectus. s. originalis culpe expiatio
 nē. et gratie infusionem. et somitis tantaz re
 strictionē vt non posset in mortale peccatus
 ducti s; fomes maneret fm essentiaz. Scda
 sanctificatio fuit in spiritus sancti obunib; na
 tione. et filij dei conceptione. qua; ribus p re
 missis duo semp addidit. s. omnimodam fo
 mitis extinc tionem et confirmationē in bo
 no. ita q; que prius poterat tm non peccare
 iam non posset peccare. Dos duos effect
 erpessit angelus. Luce. i. Spiritus factus
 supuenit in te quo ad primum. Er virtus a
 tissimi obūbrabit tibi quo ad scdm. Ista cō
 firmatio non fuit liberi arbitriū ablanc. sed
 eius per gratiam cōpletio. pterea spiritus
 sanctus supuenit i cam non solum ad sancti
 ficandum sed etiam ad secundandū. cuius
 virtute virgo concepit. virgo peperit. et vir
 go post partum permansit. Tertia sanctifi
 catio fuit in filij dei inhabitatione. qui nouē
 mensibus in vtero eius mansit. Et his om
 nibus predictis duos effectus addidit.
 Vnus fuit q; omnes dispositiones somitis
 sublat fuerunt sicut quando morbus cura

tus adhuc interdum remanent relique curā
 de. Secundus fuit dedicatio ad diuina. ita
 q; etiam licitū vsibus mundanis. s. natura
 libus aptare cam esse: nō possibile. q; tunc
 non solum mens. sed etiam corpus luce di
 uinitatis resplenduit. vr figuratum est Eze
 ebi. 43. Et predictis collige q; fomes et per
 sonam inficit et naturam. psonam quidem
 q; ad malum pronā facit. et stimulat ad pec
 catum. Naturā vo q; carnem inficit prout
 est principium ad alteram carnem. Sed be
 ata virgo in prima sanctificatiōe que fuit in
 vtero mundata fuit ab originali peccato in
 q; tum fomes respicit ad personam suam.
 q; nihil in persona sua ad purgandum re
 mansit. In secunda vo sanctificatione que
 fuit quando spū itus superuenit in cam pur
 gata fuit a fomite. prout ipse fomes respicit
 naturam in comparatione ad prolem pro
 pagandam non ope nature. sed ope spūs sa
 cti. Remotus. n. fuit essentialiter ppter qd
 pars ab ea separanda in corpus christi de fo
 mite nihil habuit i. cui nec matr. Nota fi
 militer ex predictis et ex sequentibus q; bea
 ta virgo ex prima sanctificatione excellbat.
 puritate omnes baptizatos et sanctificati
 ne. Secunda excellbat puritatem ad de.
 quam habuit ante peccatum per confirma
 tionem excellbat angelos. quoniam nec il
 li crescere possunt in premio substantiali siue
 essentiali. sicut nec decretere. sed beata vir
 go proficere potuit in merito et nō deficere
 puritas matris dei fuit quadruplex: in qua
 nulla creatura sibi poterit comparari. pri
 ma puritas sanctificationis in vtero: Q in
 nis enim rationalis creature puritas vel est
 nature vr angelus. vel est gratie gratis da
 vr fuit inocentis. et ista est maior aliis dua
 bus. Vnde cū in illa specie gratie sanctifica
 tio matris dei fuerit supplicia p; q; vincit
 puritatem omnis pure creature. Secunda
 est puritas inocentia in vita in qua sif oēs
 excellit. q; beata virgo vixit sine cū peccato
 et hoc oportuit ee marie grē q; nō solū iphus

1. Adag
 2. noz
 3. Abrah
 4. babilo
 5. iohes
 6. ambr
 7. semiz

curam perficeret. sed eam supra leges na-
 ture corrupte extolleret. **R**ecita est puritas
 virginis castitatis in qua excellit et angelos
 et dominos. Angelus quidem. quibus dicitur
 in vniuersa beata reinitur per virtutem castitatis quod
 fuit in angelis necessitatis nature. Sic et
 cellit homines in hoc: quod primum exemplar
 fuit huius integritatis. ps. 44. Adducitur
 regi virgines post eam. **D**icitur et ostenditur
 illud alia ratione. quod fama est beata puritas que
 potius potest suam contrarium secum pati quod
 possit solari. et talis fuit virginitas dicitur
 sine. que gaudium mania habet cum virgini-
 tatis bonorum. id nec prima silem vasa est: nec
 habere sequentem. **Q**uia est puritas sancti-
 rationis et superuentione spiritus sancti et
 presentie dei in qua excellit eam creaturam
Lum. n. esse matrem dei sit dignitas super-
 rior que pure creature concitari possit necesse
 est gratiam ad hoc disponentes esse maiorem
 omni gratia pure creature. **D**icitur ergo
 p[ro]p[ri]um sanctificationis huius in hac parte
 eam sanctificationem excedere aliorum.
De conceptione diuina.

Capitulum 5.

De virgine: n[on] ma assensu angelo
 loquebatur dicens. **L**uc. i. fiat mi-
 hi secundum verbum tuum. **S**piritus sanctus
 super eam venit. ac filium dei concepit. **D**ec
 autem tria simul fuerunt tunc non natura. tunc
 impleta sunt precambula figurarum et docum[en]-
 ta scripturarum et desideria prophetarum. **P**ro quod
 etiam aduentus christi dicitur plenitudo ipsius.
Quare autem christus nec prius nec posterius ve-
 nerit nonnulli sunt rationes. **P**rima est ut ordi-
 ne viuere si deus non turbaret. Singula nam
 quod sunt suis temporibus quanto magis in maxio
 dei opere. s. filii incarnatione. **S**ed ne fides et
 spes de promissa incarnatione et nimis tarda
 ta perirent. Si. n. tardasset venire quod
 die decreuissent boies in fide et tepuissent.
Sed prius venire non fuit necesse. quod non pro-
 dest medicina spiritualis sine affectu recipie-
 na. **T**ertia est ut superne infirmitatis cul-
 pe mediate succederet melioratio sicut sum-

mum dolorem acute febribus sanatio. **Q**uare
 ut homo lege naturali et scripta conuince-
 retur. sicut ait Aug. quod si statim venisset. di-
 ceret homo. quod per legem naturalem salua-
 ri poterat. et superfluum crederet aduentum christi.
Similiter dicitur poterat de lege scripta. sed
 compio quod nec sine lege saluari poterat tunc
 venit ipse. quod tunc erat tempus miserendi. **I**n-
 tificatur primum homo conditus fuit sexta
 die ad totum mundi complementum: sic secundus
 homo fieret in sexta etate ad totius creature
 perfectionem. sexta. n. etas apta est ad exerci-
 tium sapientie. ad remissionem culpae ad me-
 ritum vite eterne. et ad transitum de statu mi-
 serie ad statum glorie. et ista notantur in sexta
 etate ratione perfectionis senarii. **S**exta. quod christus non
 debuit venire in principio ipsius. quod aduentus
 eius nimis fuisset sceleratus. nec in fine vlti-
 mo. quod tunc nimis fuisset tardus. sed decebat sal-
 uatorem inter tempus morbi et tempus iu-
 dicii introducere tempus remedii. **S**exta
 quod decebat ducem perfectum tunc se ostendere
 cum esset oportunitas currendi ad bramuz.
 hoc est in fine temporum et ante terminum
 ut per timorem iudicii stimularetur per spem pre-
 mii attracti. et per exempli perfectionem aia-
 tis sequi possent efficaciter ducem nostrum.
Sexta quod decebat mediatorem quosdam me-
 diorum suorum ipsum precedere. quosdam
 ipsum sequi. **I**ncarnatione christi multe fi-
 gure precesserunt et prophete de quibus ali-
 quas assignemus. **A**bram descendit in
 Egyptum ut peregrinaretur ibi. **L**apis pre-
 cisus est de monte sine manibus. **F**luminus
 egrediebatur de loco voluptatis ad irrigan-
 dum paradysum. **S**apientia edificauit sibi
 domum. exiit colinas septem. **T**hronus
 fecit sibi Salomon de eboris grandem. **N**o-
 uum faciet dominus super terram: semina
 circumdabit virum. **J**onas in mare proiectus
 et mare sedatur. **S**yllabunt montes dul-
 cedinem. **D**ekendi in ortum meum et vi-
 derem poma conualium. **D**ellus gedecis
 rosi ficatur. **M**anna seruatur in vna au-
 rea. **V**irga Aaron floret. **F**los de radi-
 ce eius ascendit. **E**mittitur columba de ar-

l

noe. **D**icitur lignum in aquas marath.
Paradysus plantat. **M**oyses ponitur in
 pyramide egypti. **I**saac induit. **J**oseph
 tunica posuit. **I**n sole posuit taberna-
 culum suum. **D**uo vii ierunt in vite botz
 terra promissionis. **D**icitur **J**oseph ier-
 sternam. **H**erbs fortitudinis nostrre spon sal-
 uator ponitur in ca mar. **E**mitte agnum
 dicitur. **R**ozate celi desuper. et nub. plu. u.
Alternat dicitur super nubem leu. **D**iscri-
 cordia et veri. ob si. **V**ena carbunculi i or-
 namento auri. **S**imul in vnum dicitur et pa-
 ter. **E**go primum et nouissimus. **I**n chari-
 tate perceptus dilecti te. mittitur **D**aniel in
 lacum leonum. **A**pparet in camino. quar-
 tus similis filio hois. **D**umbra desedit in ho-
 rologium. i. e. gradibus. **I**gnis apparet in
 rubo non coiburens. **E**ze. 32. **S**olem nube
 tegam. **Q**uid lucidus sole. et hic deficit
 psalmus. is. **A** summo celo egressio eius.
De rationibus incarnationis.

Capitulum 6.

Et verbus igitur incarnationis facta est
 humani generis regno. non quod aliter
 saluari non poterat. sed quod nullus ali-
 us modus fuit ita congruus ipsi reparatori
 et reparabili ac reparationi. **C**ongruerit in quod
 itit modus reparatori que decebat sua pote-
 ntiam sapientiam et bonitatem ostendere. **Q**uid autem
 potentius quod contingere extrema summe
 distantia. hoc est creatoris et creatura. **M**a-
 gna. n. potentia fuit in coniunctione dispari-
 um elementorum. **M**aria in coniunctione illo-
 rum oium ad spiritum increatum. **V**bi et maria
 disparitas est. **Q**uid vero sapientius quod
 quod ad perfectionem totius vniuersi fieret co-
 iunctio primi et vltimi. hoc est verbi dei. quod
 oium principium et humane creature que in
 operibus sex dierum fuit vltima oium crea-
 turarum. **Q**uid etiam beniuolentius quod
 quod creator rerum communicare se voluit re-
 bus creatis. et hoc benignitas magna fuit i-
 toicanone sui omnibus rebus per presen-
 tiam maioris concitavit se bonis per gratiam
 maxima quod concitavit se homini per vniuersum

et per consequens generibus singulorum i vin-
 tate persone. **F**uit etiam ille modus congru-
 entissimus ipsi reparabili. quod homo per pec-
 catum corruit in infirmitate et ignoran. et
 malitia per que ineptus factus est ad diuiaz
 virtute imitanda: et ad veritate cognoscen-
 da et ad bonitatem diligendam. **I**o deus sa-
 ctus est homo per quod se reddidit homini
 imitabilem. cognoscibilem. et amabilem.
Fuit etiam ille modus congruentissimus nre
 reparationi. quod dicitur in forma serui procura-
 uit salutem serui. **S**unt et alie rationes:
 quare fuit conueniens deum incarnari. **P**ri-
 ma est quod procurator abstulit nobis deum. vni-
 conueniens fuit reparator reddere nobis deum.
Secunda quod humilitas decuit deum. sed non po-
 tuit humiliari vsque ad penas in natura di-
 uina. oportuit ergo quod in alia terra vi. ppbe-
 nias impleret. **I**sa. 52. **E**go qui loquebar ce-
 ce adsum. **A**bachub. 2. **A**pparebit in fine
 et non mentiet: si moram fecerit expecta euz
 quod veniens veniet et. s. fecerit potius vin-
 cere per iustitiam quod per potentiam. **Q**uarta
 pp vniuersum inconueniens. quod si deus incar-
 nari non ponit: vel nesciuit vel noluit vide-
 tur esse in eo impotens nra vel ignorantia vel
 inuidia quod absit. **Q**uinta ut esset humilitas
 in redemptore quanta fuit superbia in pre-
 uaricatore. quod superbia tanta fuit: ut homo
 vellet esse ut deus. vnde humilitas tara de-
 buit esse vnde fieret homo. **S**exta ut nrm amo-
 re crearetur: et nostram spem erigeret. **S**eptia
 ut exemplum uniti ad virtutis nobis da-
 ret in forma visibili et humana. **Q**uia ope-
 ra trinitatis sint indiuisa: ita quod quicquid ope-
 ratur vna persona operetur et alia tamen so-
 lus filius accepit carnem et non pater: vel spi-
 ritus sanctus. **E**t habemus exemplum in tri-
 bus domicellis induentibus tertiam ipse sa-
 de quibus potest dici qui. quid facit vna fa-
 cit alia. vna tamen sola induitur. **E**odem
 modo dicendum quod incarnationis opus qua-
 doque attribuitur patri ut ibi. **A**t ubi venit
 plenitudo temporis mi. deus filium suum.
 quandoque attribuitur filio ut ibi. **E**t iui a pa-
 tre meo et veni in mundum. quandoque spi-

ritus sancto. ut in symbolo. Qui conceptus
est de spiritu sancto. Sed hoc ideo dicitur. quia
opus incarnationis fuit maxime potentie.
sapientie et bonitatis. que tribus personis
attribuitur. Summa autem multitudine rationes qua
re filius incarnatus sit et non pater vel spiri
tus sanctus. Prima ut per eandem sapien
tiam qua mundum considerat fieret repara
tio. Secunda ut qui filius est in deo: et
filius in humanitate. Tertia ne idem esset et
pater et filius si pater de homine nakeretur.
Quarta quia congruentius mireretur qui est
ab alio quam qui est a nullo. Quinta propter con
firmationem hereditatis promissae. ne scilicet posse
mus dicere patri. Domine tu habes filium
cui competit hereditas quas homini promi
sisti. Sexta ut patris ergo nos ostenderet
charitas. Jo. 3. Sic deus dilectus. mater. ut filium
suum vniuersitatem daret. Septima ut ostendatur
quod deus pater nihil habet quod non sit nobis para
tus dare cum filium suum vniuersitatem de
derit. Octava ut sicut dei filius factus est ho
mo. sic homo fieret filius dei. Apud Gal
cap. 4. Misit deus filium suum ut adopti
onem filiorum reciperemus. Nona ut esset
ocasio salutis qui dicitur occasio ruine. De
cima: quia imago debuit per imaginem re
parari. Undecima: quia sicut verbum mentis
mediante grossiori natura emittitur per vo
cem sic verbum eternum per assumptionem
nostre nature. Duodecima quia medius iter
personas debuit esse mediator dei. scilicet ho
minum. Decimatertia quia sapientia patris re
parare debuit appetitorem sapientie. Gen. 2.
Eritis sicut dii scientes bonum et malum.
Decimaquarta quia decernissime coniungitur
humilitas et sapientia. puer. 16. ubi humili
tas ibi et sapientia. unde filium dei precipue
decur incarnatione. Decimaquinta quia ideo
non sunt nisi sapientia dei que filio appro
priatur. unde cum singule idee singulorum
sint cause. tunc de omni oia perfecta sunt et co
pleta cum per vniuersitatem ad suum principium
redierit. Decima sexta quia si pater fuisset in
carnatus tunc nulla persona sine principio
fuisset. Decima septima: quia oportuit incarna

tam personam tanquam sacerdotem supplicare pro
natura assumpta: sed magis decuit filium sup
plicare patri contra. id est quia spiritus sanctus
cuius fuisse incarnatus: tunc duo effectus filij
19. quia nullum decet magis reducere ad diui
nam cognitionem per verbum que pater se
declarat. quod est vniuersale carni. sicut et verbis
voci. 20. quia nullus decet magis reducere ho
minem ad filiationem adoptiuam quam filium naturalem
De modo incarnationis.

Capitulum. 7.

In dei repetitione omnium decens
erat ut fieret concursus trium de tri
plici hierarchia. scilicet diuina angelica: et
humana. unde in ministerio incarnationis
fuit concursus angelus nunciantis et virginis
concupientis ac verbi dei carnem assumptis
Cum filius dei mittitur in mundum non fit
loci mutatio sed nature humane assump
tio. quia ipsius mitti: et esse ubi prius fuit: sed
aliter ibi esse quam prius fuit: et hoc alteritas non
est ex parte eius qui est cum sit immutabilis
sed ex parte eius in quo est. quia vniuersum no
stre carni: ut non sit immutatio ex parte sui
sed ex parte nostri. Dicere itaque in mutatione
loci erigitur non esse ubi quis prius erat: sed
nec hoc est in filij missione. quia post incar
nationem fuit in patre. sicut semper constant
assumpsit naturam nostram quinque modis
scilicet misericorditer. Apud Titum. 3. Scdm
suam misericordiam saluos nos fecit. vtiliter
scilicet pro salute nostra. ps. Operatus est salu
tem in medio terre. Sapienter. quia assump
sit bonum nature reprobandum malum culpam.
Ista. 7. Vniuersum et mel co. ut sci. re. ma. et
eli. bo. Fortiter. quia sic suscepit naturam hu
manam. quia nunquam deposuit eam. quia post mor
tem vniuersa fuit diuinitas carni in sepulchro:
et ante in inferno. Admirabiliter. quia coniu
cta sunt in carne summum et immum hoc est
deus et limus. Verbum caro factum est.
quinque modis scilicet firmitatem carnis
Ista. 53. Vere langores nostros ipse tulit.
Præter carnes. quia præter carnis operationes
Matth. i. Ad id ea nati est de spiritu sancto. super
carnem. quia meritis si exigentibus apud A

tum 3. Non ex opibus in. que. sem. pp. car
ne. quia ad saluandam carnem. et hoc quantum ad si
delet efficaciter. Is quantum ad oculos sufficienter
Matth. i. Vocabis nomen. In spiritu sancto
num facit populum suum. Contra carnem. quia ad
maiores donationem infidelium. Jo. 15. Si non
venisset. et locutus es non fuisset peccatum non
haberent. Opus assumptionis humane nature
non aiatio: sed incarnatio notat. cum tamen a di
gniori res consequerit notari. hoc autem est propter
quattuor rationes. scilicet. ut fiat expressior notatio et
ut profundior explicetur dignatio misericordie.
et quia nobis magis nota est per carnis et ut
maior humiliatio exprimitur eo quod magis a
deo distat caro quam anima et quia caro est a patre
tibus. pro pagana anima a deo creata.

De vniuersitate et natura assumpta.

Capitulum. 8.

In diuinitate vna est essentia. et
tres persone ita in Christo est contra vna per
sona. et tres essentie. scilicet deitas anima. et
caro hoc est eterna nouum et antiquum. quia deitas
est eterna. anima est noua quia assumptione carnis
creata caro non antiqua. quia ab Adama pro pagana
ta. et Christus secundum naturam deitatis est genius secu
dum animam non creatus. sed secundum carnem natus
potius factus. Vnio fuit triplex in Christo. scilicet dei
tatis ad animam et contra. et deitas ad carnem.
et contra. et anima ad carnem et contra. Due pri
me vniuersitates semper manserunt. tertia separata
fuit in morte. Vnio ergo deitatis ad huma
nam naturam non est in vniuersitate nature. sed pro
ne non dico persone humane: sed diuine hoc est
non est simple. sed assumptis nec persone cuius
bet. sed solus ubi. quoniam impossibile est quod na
tura diuina concurret cum alia. sicut per ad con
stitutionem tertij. vel quod ipsa transcat in aliam
vel alia ipsa propter simplicitatem et vniuersitatem
ipsius perfectissimam propter diuinitatem et huma
nitas non vniuersitate in vniuersitate nature sed per
sonam. Et sic intelligit illud in simbolo. Adama
sij. Nam sicut anima rationalis et caro vnus est ho
mo deus. et homo vnus est Christus. Ibi namque ponit
tur similitudo quantum ad vniuersitatem persone

non nature. quia caro et anima dicuntur in homine
quantum ad essentiam et constitutionem. in
vnam personam. eadem inter diuinitatem et
humanitatem Christi est differentia. et tamen est
ibi vniuersitas in persona. Et quia diuina natura
in nullo supposito potest subsistere præter quam
in propria hypostasi. ideo vnio illa non potest
esse in propria persona hominis sed dei. et propterea
deus in vna persona suam fecit se ipsam suppo
sitam humane nature. vniuersitas ibi vna per
sonalis. et vniuersitas personalis. scilicet per assumptionem
tis. Ad eam namque persone triplex igitur difficultas
scilicet singularitatis. et naturalis incorabi
litas ac excellens dignitatis. propter primam
nullum vniuersale est persona. propter secundam anima non
est persona. Sed propter tertiam Christus secundum quod est
homo non est persona. Et his per se sunt vera vel
falsa iter has quattuor propositiones. prima pro
na assumptis persone. secunda natura assumptis
personam. tertia natura assumptis naturam. quar
ta persona assumptis naturam prime due simplici
ter sunt falsæ. tertia vno modo est falsa. alio modo
est vera. Si enim sumas naturam. put est contra
tribus personis sic est falsa. Si vero sumatur
natura prout est in persona filij sic est vera.
quarta autem prepositio simpliciter est vera.
Ad intelligentiam horum nota quod tres fue
runt opiniones de incarnatione Christi prima
opinio dicebat quod filius dei assumpsit homi
nem. Secunda dicebat quod assumpsit huma
nam naturam. Tertia dicebat quod assumpsit
hominem ut vestem. prima opinio non tene
tur. quia ponit quod in Christo sunt due persone quod
est falsum. Secunda contra est ut vera. quia po
nit quod Christus est vnus solum. sed sit aliquid secun
dum quod homo. Item ponit quod assumens non est
assumptus. Item quod ille homo diuina est esse
tia. et contra. Item quod omnis proprietates filij
dei inest ei. et contra. Tertia opinio tanquam be
retica reprobanda quia ponit non esse in vna per
sona Christi duas naturas et quod due substantie
humane nature. scilicet et diuine non pertinent
ad pluralitatem filij dei. Vicinus ergo quod tan
ta est ibi vnio. ut quicquid dicitur de filio dei
dicatur de filio hominis et contra. Vniuersitas
men exceptis in quibus exprimitur vnio ve

clauditur negatio. f. ut fiat vocabulum in q
aliqua repugnancia includitur. sicut est vni
ri. incarnari. assumi. assumere in quibus i/
cluditur respectus vniõis vni⁹ nature ad
alteram. et tunc non tenet predicta regula. Si
militer non tenet si i vocabulo includit nega
tio alicui⁹ cuius oppositum alteri non cõpenit.
sicut incipere eẽ creari. Nota q. p. p. lo/
quendo cõpositio eẽ corporum cõiunctio eẽ cor/
poris et alic. vniõ eẽ diuine nature ad huma
nã. in p. omi⁹ vna q. p. reliquo. Quinq. su
erunt status p. ini. hois et de quolibet statu
recepit rps aliqd. p. vniõ innocentie de quo
rps accepit peccati immunuatẽ. secãd⁹ grẽ
de quo accepit plenitudinẽ grẽ. tertius cul/
pe de quo accepit recompensationem pene.
quartus penitentie de quo accepit passionẽ
doloris et tristitiẽ. quintus glorie de quo ac
cepit plenam fruitionem. Corpus xpi fm
Damasc. formatum fuit sanguine bea/
te virginis. non ex carne. Nam vere ma
tris est fm pbilosophos materiam tantum
modo ministrare. sed dare virtutem forma
tiã que actiue naturas seu materiam for
mat est patris et non matris. Cum igitur
beata virgo p. p. tatem vere matris ha/
beat oportet q. materiam contulerit que se/
cundum naturam sit materia conueniens
humano corpori. et tamen integritatem vir
ginale non polluat. Talis aut materia non
est caro. quia dicit pbilosophus primo d. ge.
et cor. q. id quod est pars actu non est mate
ria generationis cum non sit in potentia to
tum. Caro aut est pars actu vnde non est
materis generationis. Talis quoq. mate
ria non fuit semen semineum. quia hoc pu
ritati virginis non conueniebat. nec etiam
fm pbilosophum est necessarium ad gene
rationem quia aliquæ mulieres concipiunt
sine feminationem. Talis ergo materia fa
st sanguis. quia ipse fm pbilosophum est i
nobis materia generationis. Quod autẽ
dicit Ap. ad ro. primo. Qui factus est ei et
semine David intelligendum est originali
ter non materialiter. Virtus autẽ forma
tiã in beata virgine non fuit ex patre car

nali. sed ex virtute altissimi.
De vtilitate incarnationis.
Capitulum.
Distimus per peccatum propriam
excellentiã. mentis innocentiaz.
ac dei amicitiam. Hec autem recupe
rare oportuit per beneficium saluationis.
Excellentiã enim recuperare non possum⁹
nisi per excellentissimum recuperatozem.
quia si per aliquam meram creaturam re/
parati essemus. tunc oportet nos esse sub
ictos illi creature. Innocentiã enim repa
rari non poterat. nisi per satisfactorem suf
ficienissimum qui esset deus et homo. deus
quidem qui pro homine satisfacere posset.
homo vero de genere ade qui peccauerat.
Ille namq. cõgrue satisfacit qui potest et de
bet. sed non potest nisi deus. nec debet nisi
homo. amicitia similiter non poterat refo
rari nisi per mediatorem conuenientissi
mum. qui. f. vtiq. parti conformis esset. et
vtriq. parti amicus hoc vero rpo conuenit
qui est deo patri filius per diuinitatem. et ho
mini lapsus per humanitatem. et ho
deus in incarnatione tanq. dominus ad ser
uos ut eos corigeret. tanq. magister ad di
scipulos. ut eos instrueret tanq. medicus
ad egrotos ut eos sanaret. p. primũ ostẽdit
deus potentiam. p. secundũ sapienã p. tertiu
bonitatẽ. Quatuor fructus incarnationis
ponit Ber. dicens. Mãna de celo descen
dit ut gaudeant esurientes. Vinca celi ho
trus eripit ut gaudeat frigentes. Oleu effu
su eẽ ut gaudeat egrotantes. lapis sine manib⁹
de mote preciosus eẽ ut timeat negligentes.
xpo ho plures act⁹ conuenit nobis multaz
salutiferi pp qd diuersis reb⁹ naturalibus et
artificialib⁹ cõpat. Ipse naq. xps dicitur caput
nostrũ pp sensũ et motũ spũale quẽ suis mẽ
bris influit. Mediator q. p. cipat p. p. nã
tes diuine et humane nature. et iõ inter deũ
et nos efficaciter pot. mediare. f. v. damentũ
pppter fidẽ q. in nobis illuminat intellectũ.
Hostiũ pppter charitatẽ. q. p. ficit affectuũ.
Pastor inquit iõ coporat nos ecclesie p. sa
cramentoz p. cipatoz. Hostia q. iõ solui obli

gationem contractam per peccatum origi
nale. et actuale. Sacerdos. q. ipse se rogat
ipse se exaudit. ipse seruus se rogat dominũ
et ipse deus exaudit se dominem. via exem
plo via in premio. Item Ber. enumerat
quatuor vtilitates aduentus dñi dicens.
Veni medicus egrotos Redemptor ad
venditos via ad errantes via ad mortuos
ostenduntur adhuc multe vtilitates incar
nationis christi. quia deus factus est homo
ut fieret homo deus dñs factus est seruus
ut fieret seruus dñs deus de celo ad terras
descendit ut homo de terris ad celos ascen
deret de factus est filius hois. ut ho fieret
filius dei. Imortalis factus est mortalis
ut mortales fierent immortales. diues inno
cens factus est pauper. ut pauperes fierent
diuites. Obscurata est lux. ut nos illumina
ret. Esuriuit panis. ut nos reficeret. Suf
fus fons. ut nos inebriaret. Lristata est le
tia. ut nos iustificaret. pauebat fiducia. ut
nos confortaret. Relaxata est via ut iter no
strum ad celestia dirigeret.

De mirabilibus circa incarnationẽ dñi
Capitulum. iõ

Excellebat incarnatio christi nostr⁹
ceptione in pluribus p. que ap
parat q. ibi natura sua perdidit iura
Inueniunt. n. multa tam ex parte mris qz
ex parte prolis. et quam ex parte modi. que
non sunt fm viani nature. sed fm potenti
am virtutis infinite. que solius dei est. Mi
ra igitur fuerunt in matre que fm Ber.
sine pudore secunda. sine grauiamine graui
da. sine dolore puerpera. Ibi posauit stel
la solem. palmes vite. riuus fontem filia pa
trem. creatura creatorem. f. uir inq. mater
patri ac filia matri. fuit quoq. prole posteri
or. contentio minor mater et virgo fuit et cũ
deo solum communem habuit maledictio
nem legis eiusi vbi maledicte fuerunt vir
gines et coniugate. Virgines quidem. qz
non genuerunt. coniugate vbi quia in dolo
re pepererunt. sed vtrunq. beata virgo eua
fit. quia virgo genuit et dolorem non sensit
Augustin⁹. Speculum nõ rumpit radius

solis. et ita integritatem virginis ingressus
aut egressus dei uisare non potuit. Mira
bilis quoq. fuerunt in prole. quia in instan
ti fuit ibi sanguinis separatio. consolidatio
significatio. animatio. deificatio. et q. msa non
fuerunt successina pater et scriptura Gere.
zi. f. cõmuna circundanũ virum. pater etiam
ex virtute agens spiritus sancti cuius est sa
bito operari quis autem membra christi
fuerunt in conceptione completa atq. perfe
cta vbi ad anime suceptionem ipsorum ta
men membrorum distinctio fm Aug. tam
parua et tenuis fuit q. humanovisui vix pos
set subijci: quia in tanto fuit minus corpus
illud. qz aliud conceptum cum formatum qz
tum augeri posset in utero infra. 46. dies.
Vnde miraculosam fuit q. i tam paruo cor
poris recepta fuit anima. sed hoc ideo factus
fuit in conceptione christi qz tam ad tempus
manendi in utero non esset nostre cõceptio
nis dissimilis. Præterea ab instanti concep
tionis sciuit omnia etiam fm q. homo. Ite
in fruitione fuit perfecta anima eius. vnde
qz tam ad hoc non solum fuit viator: sed eti
am comprehensor. Item mundus fuit
ab omni peccato: et plenus omni grata et
virtute. Habuit quoq. patrem in celis. et
matrem in terris. sed patrem sine matre. et
matrem sine patre. Item per incarnationẽ
ipse dominus factus est seruus. Eternus fa
ctus est temporalis. imensus factus est par
uulus su summus imus incomprehensibi
lis. sit localis simplex suũ compositus. Vi
dit Aug. Videtur inuisibilis. palpatur im
palpabilis. immo: talis occiditur. Ite Aug.
Quis vnq. extimare posset ut ponere/
tor manibus feminis: posset: oibus pa
tris angelorum manducaretur. seu alarctur
virtus celorum infirmaretur. vita omniũ
moreretur. Sic quoq. notandum est q. fi
cut in diuinis est trinitas personarum i vni
tate essentie ita in christo est trinitas essent
arum seu naturarum in vnitata persone qz fi
cut in diuinis per diuersas psonas nõ disti
guitur esse: sic in christo per diuersas natu
ras. non distinguit psona. Deniq. xpi i. car
g 3

passione saluauit.

De baptismo domini.

Capitulum. 13.

In baptismo dñi notatur ipseus hu-
milis. et nra uultus. Ipseus hu-
milis notat in quatuor. Primo
qz uenit Iesus. s. dator salutis. et nõ idigēs
salutē. 2.º qz ad iordanē ubi creator elemen-
torum subiecit se humili elemento aque. 3.º
qz ad hominē. i. Joannē. s. dñs ad seruum
rex ad cōterā. sol ad luciferum. 4.º ut bap-
tizaret ab eo. s. fons a riuo. plenitudo a sti-
la. auctō baptisimū a baptisimi ministro. Ori-
litas nostra notat in quatuor que circa xp̄s
baptizati eueniunt. Primo qz cum xp̄s
baptizatus fuit cōfessum ascendit de aqua p
quod notat in nobis gr̄e infusio. hō enim p
baptisimū liberatus a culpa ad uirtutē statū
ascendit. 2.º aperta est celū p quod notatur
p baptisimū ascendentis euolatio. 3.º deken-
ba in ip̄sū. per quod notat qz baptisimus fa-
cit hominem replum sp̄s sancti. 4.º uox pa-
tris facta est. Hic ē filius meus dilectus in
quo notat qz per baptisimū de filio ire fit fili-
us gr̄e. In baptismo xp̄i notant substantia
lia baptisimi nostri. s. baptizans et baptizan-
dus. materia. forma. et intentio. Baptizans
fuit Joannes in quo ministri sanctitas desi-
gnatur. Baptizandus fuit xp̄s. nostrū bap-
tisimū consecrans. qz tactu sue mundissime
carnis uim regeneratiuam contulit aqua.
Materia fuit aqua magis cōueniens et cō-
munis ceteris liquorib⁹ ad baptisimū et̄is
forma uero notatur per testimoniu trinita-
tis. fuit enim ibi pater in uoce. filius in car-
ne. sp̄s sanctus in columbe specie. Inten-
tio cōsequitur formam. Doces enim ut au-
phus: primo piarmenies signa sunt earū
que sunt in aia passionum. Per uocem pa-
tris que audita ē in baptismo xp̄i notantur
quinqz dignitates et excellentie xp̄i. Ueni-
dñi hic est cōmēdatur xp̄s a uera essentia qz
s. lus deus habet uerum esse. Omne enim
esse a forma est. deus aut forma est sine ma-
teria uerū dicitur Boetius. Cum dicitur filius

commendatur xp̄s a similitudinis patris
conuenientia ex eo nāqz dicitur filius. quia
fit ut ille propter quod filius dñi imago pa-
tris potius etiam qz spiritus sanctus ppter
rationem quam habens h.º primo. Cum di-
citur meus commendatur a substantia in-
differentia. dicitur enim meus. i. mihi sub-
stantialis. Cum dicitur dilectus cōmēdat
ab amoris benignolentia. Ideo pater diligit
filium. et omnia que habet dedit in manu ei⁹
Cum dicitur in quo mihi cōplacuit cōmēda-
tur a sp̄ali complacencia. Sed nota qz placitum
est quietā uoluntas. uñ complacuit. i. cū
sp̄i sancto in filio secundum naturam assū-
ptam quiescit.

De plenitudine gr̄e xp̄i.

Capitulum. 14.

De hoc considerandū ē uerbū in-
carnatum qz ad plenitudinē cha-
rismati sp̄alium que sunt plenitudo
gr̄e in effectum. plenitudo sapientie i
intellectu. ac plenitudo meriti in opere et ef-
fectu. Circa p̄num notandum est qz in xp̄o
a sui conceptione fluxit plenitudo gr̄e quā-
tum ad gratiam p̄sonē singularis. et quantū
ad gratiam capitis. et quantum ad gratiam
unionis. et hec triplex gratia. est eadem in
essentia sed differunt in effectu. Gratia enī
p̄sonē singularis ē gratia habitualis quā
habuit cōpletissime et plenissime xp̄s. ex ep-
ip̄a fide et spe quas uirtutes nõ habuit. sed
id quod eis succedūt in patria. qz fidei succe-
dit cognitio sp̄i. uero succedūt comprehen-
sio rei. sciendū aut qz predicta gr̄a p̄sonē sin-
gularis erubet in xp̄o ita qz influit in mem-
bra corpis sui mistici sensum et motū spiri-
talem secundum fontalem plenitudinē ois
gr̄e in ip̄o habitantis dñi gratia capitis. uñ
nota qz xp̄s secundū uirāqz naturam dñi ca-
pit ecclesie. qz non solus inquantū de⁹. s. et
inquantū hō influit sensum et motū sp̄s et gr̄e
in oēs qz adherent ei. uel per fidem rectā uel
per fidei sacramentum. Sed inquantū hō
mo influit eā per motum meriti. et illud me-
ritū qd non solum ex congruo. sed etiā con-

digno meriti influit mēbris gr̄am. et h̄ba-
bit ex unione ad uerbū. Ex predictis colli-
git qz xp̄o inquantū hō dñi caput ecclesie tri-
plici rōne. Primo ppter influentiā gratie
sicut dicitur ē. 2.º ppter cōformitatē natu-
re quā habet caput ad mēbra qz licet xp̄o ex-
cellet mēbra sua quantū ad naturam diuini-
tatis. tñ cōformis ē illis in natura humani-
tatis 3.º dicit caput metaphorice. quia sicut
corpus xp̄i uex constat ex purissimis mem-
bris. ita corpus eius misticum ex puris fide-
libus. Nam de plenitudine eius oēs accipi-
unt beneficium gr̄e et sp̄s qui ad eum acce-
dunt. uel per fidem rectam. uel per fidei sa-
cramentum. Alia rōne secundū qz homo
dicitur caput. ppter nature cōfirmatēz
quāz caput habet ad totum corpus ut supra
dictum est. p̄terea secundū qz eadez gra-
tia singularis p̄sonē habilitauit humanā
naturam xp̄i ad unionē uerbi. uerū digna
est uiri tante celsitudini. uocatur gratia
unionis per quam xp̄s non tantum felicitas
et glorie: uerū etiā adoratione iactie dign⁹
fuit. Autem inquantum est constructio
transfusa. cū dicitur gratia unionis ē unio
humane nature ad diuinam natrā que gra-
tis et sine meritis data est humanitati xp̄i.
Sicut enī differt gratia humanitatis a gra-
tia p̄sonali et a gratia capitis sic unio differt
a gr̄a habituali. propter quod dicitur in Jo-
anne. 20. qz sp̄s sanctus datus ē ei non ad
mensurā qd dupliciter exponitur. primo sic
non ad mensuram. i. totaliter et non p̄cula-
riter. ut quicquid potuit deus ei de sp̄i sancto
dare dedit ei. Secundo sic non ad mensu-
ram. i. super oēm portionem respectu alio-
rum hominū. De hoc qz dicit Joannes. i.
plenum gratie et ueritatis. nota qz multipli-
citer distinguitur plenitudo. prima ē suffici-
ente que in quolibet iusto reperitur. secunda
est copia que fuit in ap̄stis et i. Stephano. Ac-
tuum. 7.º. Stephanus aut ple. gr̄a et for. ter-
tia est uinuerfitatis que ē in ecclesia cui nul-
lum donū deest. quanta ē excellentia que fu-
it in hā uirgine que oēs sanctos excedebat
in gr̄a. Eccl. 24. In me ois gr̄a. Luce. i.

Due gr̄a ple. quia supfluentie que fuit in xp̄o
Jo. i. plenu gr̄e et ueri. circa innocētiā xp̄i B-
sciendū ē qz habuit inuinitatē ois cōpe. et quā-
tum ad actū. et quantū ad posse. qz non pecca-
uit nec peccare potuit. nec peccatū originale
a p̄re traxit. qz patrem nõ habuit carnalem.
nec a matre habuit peccatū quā sp̄s sanct⁹
totaliter a fonte liberauit.

De plenitudine sapientie xp̄i.
Capitulum. 15.

Sicut in xp̄o fuit ois plenitudo gr̄e
ita et ois plenitudo sapie. nõ solum
quantū ad cognitionē uex etiā quā-
tū ad modos et differentias cognoscendi q
sunt quinque. prim⁹ ē cognitio sempiternalis
ex p̄te diuinitatis. et hoc modo cognoscit oia si-
multis. s. finita et infinita. qz apud deū ois in-
finitas ē finita. Deus. n. uidet multa in uno
i. in seipso. uñ nõ differt qd uidet et p̄ qd ui-
det. qz uidet se p se. et se uidet oia: nõ solus
que fecit. s. que facere pot que sunt infinita.
secundus modus ē cognitio sensuualitatis ex
p̄te carnis. iste modus ē cognitio p̄ticipien-
tia qz xp̄s nõ sensit oia simul qz sensus nõ ē
p̄iceps rex nisi ad p̄ticipiā obiecti. 3.º modus
ē sp̄ialis ex p̄te mentis. et iste triplex fuit. s. p
naturā. p gr̄am. et p gloriā. p naturā ē igit
tertius modus cognoscēdi quo xp̄s cognouit
oia que spectat ad uinuerſi cōstitutionē.
sed lōge excellētius quā adā et existēs in na-
tura instituta. quartus modus ē p gr̄am B
modo xp̄s cognouit oia que spectant ad hūa-
ni generis redēptionē. longe tñ excellētius
qz aliquis p̄phaz. uel etiā angeloꝝ. Nō so-
lū enī habuit xp̄s sciam p habitūz. ut adā et
angeli. sed et p habitū infusū uelut sc̄i p gra-
tiā illuminati. cognitionē nõ habuit p habi-
tum acquisitū qz ppter imperfectionē in xp̄o
nõ fuit. 5.º modus ē p gloriā hoc modo cogno-
uit oia xp̄s. finita quidē cognitio actuali i
finita nõ nisi cognitione habituali uel exccē-
sua. anima enim xp̄i per gloriā cōm̄p̄e-
bentionis capiebat quecumque capere po-
test natura finita unita infinito. sciendum
ergo qz res dupliciter p̄ticipat cognosci i arte. l.

vel ab ipso arduere vel ab alio arte cōtēplan-
te. utroq; modo cognouit xps ref. Primo
modo p naturā diuinitatis. secundo modo
p naturā cōprehensionis. Patet igitur
et pmissis quibus dicitur cognitionis que e-
rant in xpo. Per primū enī modū habuit
cognitionē. ut deus. p secundū ut hō. p ter-
tium ut viator. p quartū ut illuminator. per
quintū ut cōprehensor. xps secundū utrā
q; naturā or lux. q; secundum diuinitatem
illuminat intus aīam et secundum humani-
tate informat exterius viā. et hoc tripliciter
s. miraculis p dicationib; et exēplis. Pri-
mū est potētie secundū sapiētie tertiū ho-
mītas. Nota pterea q; sciētia xpi boīs li-
pidissima est inter scias creatas. q; nihil bz
limitatum de suo cōtrario. xps secūdu vel potē-
tia pteritū cū non possit aliquid ignorare
ppter sui vniōnē ad verbū. n̄ quia aīa xpi
creatura est nō est scia eius ita limpida sicut
dei scius sicut scia sicut deus. Quod dicitur
p ficebat sapia et etate corā deo et hoīb;. nō
est intelligēdū q; i se p ficerit. q; ab instanti
cōceptionis sapia plenus fuit. Sed potius
in alijs q; doctrina sua et exēplis p ficerunt
et hoc corā deo. i. ad gloriā dei et hoīb;. i.
ad vilitatē hominum. p ficebat in xps et
in se cognitione experientiali et sensuali q;
in Apostolā ad hebrēos. Didicit ex his q;
passus est obedientiam.

De merito xpi.

Capitulum. 16.

Inuit fuit xps viator et cōprehensor
ab instanti cōceptionis sue. Et tūc
enī cepit mereri et frui. Meruit autē
inquantū viator: non inquantū cōprehensor. p
secūdo et plenitudo meriti xpi notat in istis.
primo quantum ad eū qui merebat. quis non
tūc hō. sed et deus. secundo quantum ad tem-
pus quo merebat. q; ab instanti cōceptionis
sue vsq; ad horā mortis. tertio quātū ad id
p quō merebat. q; p habitū p fectissime chari-
tatis. et p exercitiū p fectissime virtutis. quar-
to quantum ad eū cui merebatur q; nō tūc sibi
sed etiā nobis. Omnibus enī operibus
que pcedebant ex libero arbitrio meruit si-

bi vitam eternam tam habitam et nobis ha-
bendam. quinto quantum ad id quod mere-
batur nobis. quia veritatem gratiā et gloriā
stolam quoq; carnis et apertionem sanne ce-
lestis. Ante incarnationem enim xpi dabo-
lus habuit manum atrabentē et manū im-
pellentē. atrabentē dico potenter in culpa.
Impellentem autē sine obstaculo ad limbū
in penā. Sed xps primā manū suo merito
debilitauit. secundā vero penitus amputa-
uit. Igitur in merito xpi radicata sunt merita
nostra siue satisfactoria pene siue meritoria
vite eterne. q; nec ob offensa creatōis digni
sumus absolui. nec immēditate premi; que
deus est digni sumus affeque nisi per meri-
tum boīs dei. 6. quantum ad id quod mere-
batur sibi. quia hō non meretur gloriā
rationem mentis quam iā habebat meruit ta-
men sibi per humilitatem passionis accele-
rationem resurrectionis glorificationē sui
nominis et dignitatē iudicari potestatis si-
cut ait Ap^o ad philip. secundo. Lūctus sa-
ctus est pro nobis obe. n. ad mor. et sequitur
propter quod et deus erat. n. quo ad primū
et dedit illi nomen. x. quo ad secundū ut
i nomine Iesu oē. g. s. x. quo ad tertiū. 7.
quantum ad modū quo merebatur. Dicit
enī mereri quis tripliciter. s. de debito
faciendo debitū vel de debito magis debitū
vel de debito vno modo faciendo debitum
alio modo pmissis duobus modis merui-
t nobis et non sibi. q; non potest facere si-
bi de debito debitū vel de debito magis
debitum cum a principio fuerit sanctissim^o.
nec in sanctitate potest p fectere. tertio mō
meruit sibi. q; bonū glorie quod sibi fuit de-
bitum per gram vniōnis fecit sibi debitum
alio modo. s. p virtutem bone operationis
meruit enī sibi vitam eternam iā habitāz si-
cut nobis habendam.

De voluntate xpi.

Capitulum. 17.

Voluntas in xpo duplex fuit. s. crea-
ta et in creata de qua supra dictū est
sed et creata voluntas eius duplex fuit

s. rationis et sensualitatis ad huc voluntas ra-
tionis duplex est. s. rōnis ut ratio est. et rōis
ut natura est. voluntate rōnis ut rō est con-
formauit se in oibus voluntati increate. sed
voluntate rōnis ut natura est et voluntate sen-
sualitatis voluit aliqd ppriū qd noluit volū-
tate rōnis ut rō. est. s. non mori. et i hoc ille
voluntates non fuerunt sibi contrarie hō vo-
luta contraria fuerunt. qm hō voluntatem
diuinam quod iustum erat voluit: sed volū-
tate rationis iuste consensit. hō voluntate
tem carnis penam recusauit. et sic vnaqueq;
voluntas quod suum erat tenuit. s. volun-
tas diuina iustitiam. voluntas rationis obe-
dientiam. voluntas carnis naturā. i. pene re-
cusationē. Unde p q; aliqd velle est illi-
tum sensualitati. sic fuit in xpo velle nō mo-
ri: quous voluntas nō mouendi fuerit causa
licet a sensualitate. fuit tū occasionaliter a ra-
tione. q; xps sicut voluit fecit illud horribile
venire in imaginē et estimationē hōi facti
naturaliter mortem refugit hoc ā voluit pp-
riam instructionē. et sic rō pro sensualitate
aduocauit dicēs. pater si fieri potest. a me
calit iste. et hoc petiitō fuit tam sensualitatis
q; rōnis. sed sensualitatis fuit tanq; affectū
tis: rōnis autē tanq; pponētis. et hoc xps fie-
ri voluit ad triplicē instructionē nostrā. pri-
ma est ut scimus nō esse peccatū aliqd velle
et sensualitate. quod est contrarium volun-
tati diuine. s. dā est vt martyr xpi nō se des-
peret si morē horreant. cū illā etiā fuit dei
horruit. Tertia est vt discam^o discrete pater
s. supponēdo voluntatē nostrā voluntati di-
uine. et hoc notatur in cōditione appositā: si
fieri pot. et ibi. vextm nō sicut ego volo.

De defectibus quos xps assumpsit.

Capitulum. 18.

Non solum xps assumpsit hūmānā
naturā: sed etiā defectus circa natu-
rā quos ipm decuit assumere. vñ d
pene sint excusatue virtutis perfecte et testifi-
cative humane nature nō simulata assūpsit
penalitates tam corpales q; spūales que re-
cipiunt nostrā naturā in cōi sicut famē sitis
et abūta alimēti tristitiā et dolorē i pūna nō

93.
tumentū et hūmilitatē vt est calor. frigus lassitudo et cetera. Nec oēs defectus corpales assūpsit
sicut sunt defectus egritudinū maliformiū
nec oēs spūales sicut sunt peccatū. Ignorātia
rebellio carnis ad spūm. pterea q; nullus
innocens dz inuinus penā sustinere. cū hoc ef-
set contra naturam diuine iustitiae. xps sic pe-
nalitates suscepit vt tū pati nō posset inuitē
q; passio sua nec fuit contra ordinem diuine
voluntatis. nec contra ordinem rationis. hō
contra voluntatem sensualitatis et carnis.
Dicimus etiā q; xps vere timuit. et vere do-
luit et vere tristis fuit prout ista notant pro-
passionem. Differt autem propassio a pas-
sione. q; tunc affectio dicitur passio quando
aīa afficitur. q; in oculum mentis nequaquā
turbat. sed passio dicitur quando affectio est
ita fortis q; mentem turbat: et facit a rectitu-
dine vel a contemplatione dei deuiare et tūc
ratio leditur et patitur. vñ dicitur ista duo
sicut dispositio et habitus.

De passione christi.

Capitulum. 19.

Tria passionem dñi cōmendemus
e in ope patiam inseparabilem. in mo-
do humilitatem admirabilem. in cau-
sa charitatem inestimabilem. Circa corpus
notū q; xps sustinuit d auorum asperitatem in tu-
ctu. In auditu opprobriū confutationē. In
gustū aceti et fellis amaritudinē. In oculis
lachrymarum effusionem. in corde timorē
De modo patiendi tenendum est q; christi
passione generali. q; hō omnia mēbra cor-
poris Isa. 53. Didimus cum non hūmā-
speciem neq; decorem. Item passione acer-
ba. Trea. i. Vos omnes qui trāstis per
viam. s. vñ christi passio maxima tum ratio-
ne intentionis propter optimā dispositionē
ipius patientis tum propter innocentiam
eius: tum propter bonitatis eius excellentiā
Honozabilis enim si confunditur plus le-
ditur precipue inter suos. Item grauis fa-
u eius passio propter ipsius virtuositatem.
quia homo viliis de morte sua dolere nō de-
bet: cum turpitudine sua tunc finem capiam;

Item propter ignominiosam passionem que attenditur in patibulo crucis que fuit supplicium pessimum: et in consorcio iniquorum sicut latronum cum quibus erat damnatus. Erat autem christi passione generalis infectio: omne universale passione acerba libidine, passione ignominiosa superbie presumptione. In causa passionis attenditur charitas maxima qua nos liberavit ab inferno: veritas danda qua mundum renouavit: gratiam largiendo qua celum aperuit gloriam conferendo. **Beatrix** notatur in titulo crucis. Nam propter primum dicitur. **Iesus**: propter secundum dicitur **Nazarenus** quod interpretatur candidus, propter tertium rex iudeorum ipse sanguinem tuum sudavit quousque videris vultus et semel mortuus sicut in circumfusione, in oratione, in coronatione, in flagellatione et in crucifixione, in lanceatione. **Per** primum docemur peccata abluere, per secundum mentis angustiam pro salute nostra tenere, per tertium animam nostram virtutibus ornare, per quartum carnem nostram domare, per quintum membra mandatis dei ligare, per sextum vulneratum cor amore dei habere. **Pro** stremito, quia iste passiones non attingebat divinam naturam: sed humanam, id est in morte christi facta est divisio anime a carne, ut in salua esset unitio ipsa divinitas quousque ante ad carnem. **Hoc** etiam sciendum est quod ipse si passus fuit sicut in senio de se fecisset quasi precebat ad divinam naturam humane nature in se considerate sine unione, sed in potestate nature unitate fuit vel sic deficere, vel non deficere.

De effectu passionis christi.
Capitulum. 20.

Factus passionis christi multiplex est sicut patet in his quinque versibus. **Passio** debilitat spoliatur informat, honorat. **Excitat** inflammat, reparat, pacem dat et armat. **Sanat** vivificat ducit de lecorat obumbrat. **Ad** culpa revocat referat illuminat ornat, passio debilitat virtute demonum. **Iob. 40.** **Qua** in hamo capiet, **Excitatum** spoliatur infernum. **Isa. 8.** **Voca** nomine eius spoliatur detrahe, **Informat** per exemplum pre-

Petri. 4. **Christus** passus est pro nobis, non, re, exemplum, unde christus est quasi liber positus in pulpito crucis ut dicitur **Obedientiam**, **patientiam**, **humilitatem**, et **charitatem**. **Disce** autem quod se habuit spualiter in causa, quod sibi tenebatur, unde **Beatus** **Iesus** coram patre inclinato capite vultu placido, non raro, voce submissa, defixis in terram aspectibus, paratus ad opprobria, et ad verbera promptus. **Honorat** imitatores suos **Beatus** **Iesus**. **Sic** honorabitur quem rex voluerit honorare. **Excitat** ad pugnam spiritalem. **1. Machab. 6.** **Ascenderunt** elephantibus sanguine. **Inflamat** ad diligendum. **Beatus** **Super** omnia te mihi reddidit amabilem bone **Iesu** calix quem bibisti contra nos redemptionis nostre. **Reparat** naturam angelicam. **Ipse** enim ipse est lapis angularis qui fecit utraque unitatem **Patrem** dat inter deum et hominem, et inter angelum et hominem, et inter deum et hominem. **Eccl. 44.** **In** tpe iracundie factus est reconciliatio. **Armat** contra mundum carnem et diabolum, unde signatur per **clipeum** quem lenavit contra **Iosue** contra **haim**. **Sanat** mentis vulnera. **1. Mucroni. 2.** **Aspicientes** in serpentem cneum sanabuntur. **Divinitas** cat spiritum aliter. **Apud** **Ro.** **Cum** essemus mortui peccatis conui. **et. Aug.** **Mortuus** est unicus ne maneret unicus. **Ducit** per mare huiusmodi. **Ero. 4.** **De** virga **Moy** si. **Dulcorat**. **Ero.** **De** ligno misso in aq. **Marath.** **Sub** brat. **Laus. 2.** **Sub** vmbra illius quem defici. **Ad** culpa ruocat. **Isa. 53.** **Atrius** est propter scelera nostra. **Referat** celum. **Isa.** **Dabis** clauem **dauid. 1.** **crucem** super humerum eius illuminat, unde **crux** est quasi **candelabrum** **tabernaculi**. **Ite** **Thob. 12.** **Illuminatus** est per seipsum. **Ornat** unde dixit **beata** **Agnes**. et sanguis eius ornavit genas meas. **Christus** passio ne sua vicit diabolum quem ligavit infernum quem spoliavit mortem, quam superavit mundum, quem contempnit supplicium quod per tulit, celum quod aperuit. **Passio** christi tollit septem vitia capitalia. **Tollit** enim **Superbiam** capitis inclinatio: per quam

X

videbat fugere simul crucis, in quo scriptum erat rex iudeorum. **Invidia** **brachio** exte fio quasi ad amplexum invidiam avaritiam multorum **errogatio** que in passione tradidit **Beatus**. **Disce** homo in quantum debes diligere deum quod nobis carne in cibis, sanguine in potibus, etiam in precium, veste crucifixionibus, corpus discipulis, matrem **Iohani**, accidia festinatio ad passionem **Iram** mollis responsio. **Vultu** **fellis** et accu potatio. **Lurum** lateris vulneratio. **In** redemptione nostra fuit gratia mirabilis. **Primo** ex parte mortui, quia charitas dei vidit quod nec per amicos, nec per precium poteramus nos redimere, proterea fratres nostrum se fecit nostram naturam assumendo **vi ps. 24.** **Redime** me domine et miserere mei, quia unicus, id est non habens amicos, et pauper, id est non habens precium sicut ego, secundo ex parte redemptoris qui cum liberare posset ex potentia fecit hoc potius ex misericordia ut ad amorem nos constringeret suum, et iusticie ipsius satisfactio, tertio ex parte redempti qui opprimebatur criminosi servitute, et detinebatur in carcere. **Sed** contra primum: magnus erat quod filius servus ferret lib. contra, secundo: magnus fuit quod dominus ad carcerem limbi descendere, ut servus celo ascenderet. **4o** ex parte iusticie quia nulla iusticia dicebat in innocens puniret, per **reo. 5o** ex parte excellentie divine, quia meruerat quod ipreciabile ponebat sub precio vilis creature, sexto ex parte precij dati. **Si** enim redimisset nos sole adhuc ad gratias teneremus, nunc autem redemimus nos anima corpore et vita, ut nihil horum sibi subtraheremus, circa passionem domini nota septem suavitates, sicut. **Inclinatione** capitis ad osculum in signum nostre reconciliationis. **Brachio** extensionem ad amplexum in signum receptionis in gratias de peccato. **Lateris** apertionem, propter effusionem precij nostre redemptionis et abusionis. **Extitit** enim sanguis et aqua. **Lanorum** in manibus et pedibus inflexione, propter memoriam nostre recordationis **Isa. 49.** **Aliquid** ob huius pot mulier infantem suum. **Corporis** denudatione in exemplum nostre confessionis que debet esse nuda. **Crucis** portationem

in exemplum nostre imitationes. **Corone** spinee impositionem in figuram nostre glorificationis. **De** effectu passionis domini **Aug.** **Per** redemptoris nostri mortem de tenebris ad lucem de morte ad vitam, de corruptio ne ad incorruptionem de exilio ad patriam de luctu ad gaudium, de terris ad celeste regnum vocati sumus. **Ite** dicit quod ipse fuit sacerdos pro quem reconciliati sumus, fuit templum in quo reconciliati, fuit deus cui reconciliati sumus, ipse fuit mediator populi iudei et gentilis, et secundum hoc dicitur lapis angularis. **Item** hominum angelorum, et secundum hoc dicitur pacificus. **Item** dei et hominum et secundum hoc dicitur redemptor. **Beatus**. **Quid** ultra debuit facere et non fecit. **Ab** soluit vinculum. **Illuminavit** eum. **Reduxit** erroneum. **Reconciliavit** eum. **Item** **Aug.** **Ecce** pro impio pictus flagellatur, pro stulto sapiens illudatur, pro mendace veritas negatur, pro iniquo datur iusticia, pro crudeli misericordia affligitur, pro misero sinceritas repletur aceto. **Dulcedo** felle imbuitur, pro mortuo vita movetur. **Christus** pro nostra infirmitate medicinis accepit in se, curavit enim nos per dictam quando icitnavit quadraginta diebus et cetera, per sudorem quando factus est sudor eius sicut gutte sanguinis, per minutionem quando fuit clavus et lancea vulneratus, per potionem quod do gustavi acetum cum felle mixtum, per emplastrum quando eius facies fuit supposita illi, per elevarium quando corpus et sanguinem dedit in cena discipulis.

De cruce domini.
Capitulum. 21.

In cruce christi notantur hec supplicia: **1.** **Nullum** manes dico ex eo quod passus est ipse iustus, pro iniustus et iniustus canis, sub iniustus iudicibus et iniustus penis. **2.** **Pro**probrium quo nullus villius. **Sapientie.** **3.** **Tertio** **Morte** turpissima cōdemnemus eum. **4.** **Quo** nullum convenietus, quia

sicut p ligna venit culpa. sic et per ligna re-
 demptio. **A**dversari quo nullu pfundius.
Eph. 3. **V**t possitis comprehendere cu oib
 finibus et. qd exposuit Aug. de cruce. Et e-
 plium quo nullu pfectius. i. **P**etri. iiii. xps
 passus est pro nobis et. **L**ur multis reb
 comparatur. Ipsa est enis clavis celi. **D**ectis
 arch. **M**avis maris. **A**rbor daniel. **P**al-
 ma fructu. **S**alomonis. **B**aculus **J**acob
 quo transiit iordanem. **S**pecula inuatio-
 nis. **S**cala ascensiois. **D**amus quo **L**euia
 tba capis. **T**ocular quo xpi sanguis expu-
 mitur. **L**ybara qua demon sanlis compe-
 scitur. **P**alus quo serpens **E**ncus suspen-
 ditur. **T**hau quo fronte fidelium signant
Landelabrum quo tabernaculum illumi-
 natur. **L**ignum aquas marath dukorans.
Virga **M**oyfi per mare rubrum populuz
 dei ducens. **G**ladius impium **B**olia de-
 capitans. **D**extrum ad pugnam spiritalē
 colligans. **C**athedra discipulos xpi erudi-
 ens. **E**quus dei amicos honorans **L**ippe
 us **J**osue bain impugnans. **L**iber myste-
 ria profunda continens. **A**ltare acceptissi-
 mam oblationem recipiens. **S**eptem **V**ba
 xps in cruce prulit. primum pater ignosce il-
 lis secundum. **H**odie mecum eris in para-
 diso tertium. **M**ulier ecce filius tuus quar-
 tum. **S**no quintum. **M**ely. **M**ely lamaza
 batani sextum. **M**i i manus tuas comēdo
 spm meū septimum. **C**onsumatū est. **P**er
 primum docemur iniurias dimittere per se-
 cundum petentes erandire. **P**er tertiu pē-
 tes honorare. **P**er quartum salutem no-
 stram desiderare. **P**er quintum ad deum
 in necessitatibus clamare. **P**er sextū auxilium
 nostrum in deo ponere. **P**er septimum vitam
 nostram sine debito cōsumare. **Q**uattuor
 brachia crucis signant quattuor virtutes q
 bus extendi debet hō noster interior. **S**i-
 gnat enim p supior charitate. **I**nferior hu-
 militatem. **A** dextris obediētia. **A** sinistris
 patientia. **I**te i quattuor brachijs crucis no-
 tantur beneficia crucis. **S**ignat enim p su-
 perior: ianue celestis apertioe. **I**nferior in-
 ferni distructioe. **A** dextris gratie collatio

nem. **A** sinistris peccatorum remissiones.
Quattuor ligna fuerunt in cruce sicut diez
 magister in historia. pēs nāqz crucis de ce-
 dro. **S**tipes de cypro. **T**ransuersale de
 palma. **T**abula de oliua. **S**ignat enim ce-
 drus altitudinē contēplationis. **C**ypressus
 famam bone opinionis. palma fructum in-
 sticie. **O**liua lenitatem misericordie.

De descensu xpi ad inferos.
Capitulum.

222

Mima xpi post mortē descendit ad
 infernum. siue ad limbum ad libe-
 rationem eorum qui xpi mēbra cri-
 stentes de hoc seculo tranherūt. **D**iabolus
 enim dū manas in eum extendit in quo ni-
 bil iuris habebat merito amittit in alijs po-
 testatem. **A**lia causa quare xps ad inferos
 descendit est vt tantus esset descensus quan-
 tus esset liberandorum casus. **P**rimus enim
 homo sic in factura liberi arbitrii p sū erat
 vt posset ad vitam eternam ascendere vel
 ad mortem descendere prout vellet. **S**ed
 peccato peccato sic alteruz brachium statere
 per onus culpe deprimus est. vt esset in im-
 mo inferni. alterum vero in summum celi.
Non autem ascendere depresso nisi de-
 scenderet brachium aliud. **D**escendit ergo
 dominus vsqz ad infernum vt hominē ca-
 ptiuū eliceret vsqz ad celum. **T**ertia ratio
 est quare xps descendit ad infernum scilicet
 vt sicut viuus fuerat lumen mundi per pre-
 sentiam corporalem. ita mortuus esset infer-
 ni lumen per diuinitatis maiestatem. **Q**uarta
 ratio est vt idem xps hoc crequeretur p effi-
 ciam quod passione sua meruerat secun-
 dum sufficientiam. **D**uo quippe n: eruit p
 suam passionem scilicet satisfactionem. et ia-
 nue apertioe. et ideo hec duo efficiunt in de-
 scensu suo ad inferos. quia per satisfactioe
 soluta sunt iam vincula captiuitatis per ap-
 tionei autem ianue facta est illustratio ip-
 sius carceris etiam secundū lucem exteri-
 rem. **L**iberavit autem xps omnes illos
 qui meriti sui capaces esse poterant. sicut fu-
 erant sancti patres qui non propter rea-

tam persone. s; pp reatum nature nō deti-
 nebantur. **D**ū autē huius meriti capa-
 ces non sunt neqz puuli i limbo detenti qz
 de corpore xpi non sunt nec per fidem nec
 per fidei sacramentus. **D**icendum est ergo
 q anima xpi p triduum mortis sue cus san-
 ctis patribus in limbo fuit. **I**bidem fuit et
 larro cui dñs dixit. **H**odie mecum eris i pa-
 radiso. qz nomine paradisi intelligitur dei
 fruiriū. qz peracta dei passione. tamē ipse la-
 tro qz alij qui erat in limbo viderunt deum
 per essentiam. **A**d quē at infernum descen-
 derit si scire volueris. nota q infernus su-
 mitur dupliciter scilicet pro pēa. et pro loco
 pene sūm primum dicitur q demones infer-
 num secum por antemper. **I**tem prout su-
 mitur pro loco pene infernus quadruplici-
 ter distinguitur. **O**mnis est infernus dam-
 natorum in quo est pena sensus et damni ac
 tenebre interiores et exteriores. **I**tem absen-
 tia gratie. **I**te semper habet luctum. **S**u-
 per hunc locum est purgatorius in quo est
 pena sensus et damni: et ad tempus. et sunt
 ibi tenebre exteriores et non interiores. qz
 habent gratiam lucem interiorē. quia vi-
 dent se esse saluandos. **S**upremus locus in-
 ter hec est limbus sanctorum patrum vbi fu-
 it pena damni et non sensus. et fuerūt ibi te-
 nebre exteriores et non tenebre priuationis
 gratie. ad hunc locum christus descēdit. ac
 suos inde liberauit. et sic infernum momo-
 dit. qz partem abstulit et partes reliquit mo-
 tem vero quo ad electos penitus destruxit.
 sic dicitur **D**ice. is. **M**ors ero mors tua.
 ero mors tua. o inferne in hic quoqz lo-
 cus sinus **A**brabe dicebatur. quia **A**bradā
 sibi fuit. **S**ed nunc celum cypressū est sinus
Abrabae. quia tā est ibi **A**brabaz. **A** nullo
 p redictorum locorum est transitus ad aliuz
 tum. hōc est a purgatorio ad limbum san-
 ctorum patrum. **E**t ea predictis patet qua-
 re cantamus libera animas omnium fide-
 lium defunctorum de penis inferni et de p-
 fundo lacu. qz infernus ibi sumitur pro pur-
 gatorio sicut et ibi sumitur pro limbo quan-

do dicitur ad inferos descendisse. **E**t p: dñ-
 cis collige q christus mortuus corpore de-
 scendit ad inferos in aiatz sarretu in viro
 qz. **D**icendum est q xps illo triduo totus fuit
 in sepulchro sed non totus et totus fuit in in-
 ferno. sed nō totum. qz totum. qz totus dicit
 personam. totum vō dicit naturam. **S**imil-
 iter dicendum q cum vno aie corpore facti
 at hominum xpi in illo triduo nō fuit dō. s; vna
 et caro vuita essent cum verbo.

De resurrectione xpi. **C**ap. 3.

Cristus resurrexit tertia die a mor-
 tuis resurgendo corpus non tale q
 le prius habuū: s; impassibile et im-
 mortale. **L**aro. n. xpi que in maritate flor-
 it in passione aruit. per gloriam resurrectionis
 resloruit. et renouata est vt aquila iuuen-
 tus. tunc leo catulum suum suscitauit. et vt
 fenix. reuixit. tunc sicut dicitur **I**ere. is. **F**i-
 gulus ex eodem luto fracti vasis fecit vas ali-
 ud. sicut placuit in oculis eius. **T**ūc **J**onas
 de ventre ceti illesus exiit tūc vestitus est can-
 delabz auro. tūc suscitatus est tabernaculuz dō
 qd cecidit. tunc resulsit sol q prius erat in nu-
 bilo. tunc viuificatum est granum frumenti
 qd cadens in terra mortuum fuerat. tūc cer-
 uis resurndit cornua. tūc **S**anson tulit por-
 tas cum possibus. tunc **J**oseph educus de
 carcere tūdetur. et constituitur dñs **E**gyp-
 ti. tūc concussus saccu circundatur lenitia.
Dominus probauit resurrectionem suam
 esse veram per angelos que nō mentiuntur
Math. 28. **R**idens aut angelus dixit mu-
 lieribus. **I**te p inimicos quoqz validissimū
 est testimonium. **M**ath. 17. ecce quidam d
 custodibus venerunt in ciuitatem et nun-
 ciauerunt principibus sacerdotum et. **I**te
 pbauit eā non arte magica factā: et hoc per
 comestione. **I**tem non esse fantastici corpo-
 ris. et hoc per tactum. **I**tem probauit in co-
 dem tempore quo passus est factam. et hoc
 per ostensionem cicatricum. **I**tem proba-
 uit eam fuisse in corpore glorificato vniuo del-
 tati. et hoc p ingeressuz in domū ianuis clau-
 sis. **I**te pbauit caz multis apparitionibus

Apparuit. n. ipse die resurrectionis quinquies. Primo Marie magdalene. Jo. 21. Mulier quid piores. Secundo mulieribus redentibus a monumento. Math. ultimo Tertio Petro. sed non inuenitur modus Quarto duobus discipulis euntibus in cmas. Luc. ultimo. Quinto discipulis Gregoris propter nuntium Judaeorum. quando Thomas non fuit cum eis. Jo. 20. Sic apparuit inter resurrectionem et ascensionem quinquies. Primo Tho. cum alijs. Jo. 20. Secundo discipulis piscantibus ad mare tiberiadis. Jo. 22. Tertio discipulis in monte thabor. Math. ultimo. Quarto in Hierusalem. Quinto quando comedit cum discipulis. Math. et Luc. ultimo. et Act. 1. Multis de causis surrexit dominus. s. ut scripturas impleret. quando. n. dominus dixit. Ecce ascendumus hierosolymam. et cetera. Luc. 18. Subiungitur in die tertia resurget: ut nos ad surgendum spiritaliter provocet. quia turpe est ut seculi seruis quando coram eo surgit dominus. ut sursum resurrectione in se probaret. ut potentiam sue divinitatis ostenderet. quia mortuos suscitare non est opus nature. sed divine potentie. Non est. n. regressus a privatione ad habitum: ut nos ad continentiam terrae pro adipiscenda gloria animaret. Surrexit Christus velociter: quia tertia die. Nam sicut ianuis clausis ad discipulos intrauit. et sicut salua virginitate de vitro matris exiit. sic cum mortuum nec petra in aqua iacuit: nec milium custodia potuit retinere. Integraliter. quia in corpore et anima socialiter: quia multa corpora sanctorum quod dormierant surrexerunt. Et carnaliter. Ap. ad Ro. 6. Christus resurgens a mortuis iam non moritur. et cetera. Similiter surgendum est nobis spiritualiter. sicut eis modis resurgemus in die iudicii corporaliter. Resurrectio Christi est causa et figura nostre resurrectionis spiritualis eadem dico motiva: et hoc dicitur quia causa motiva est in compactione nostri. Dum consideramus gloriam resurrectionis Christi mouemur ad surgendum in nouitate vite. Sic causa motiva est in consideratione dei patris

quoniam pater deus resurrectionem filio mouetur ad dandam eadem gloriam fratribus suis sicut et quando facit filium suum militem mouetur amore filij ut cum eo faciat milites. Figura vero fuit: quia sicut Christus surrexit in nouitate vite. ita et nos in nouitate vite ambulamus. Item sicut diem resurrectionis obijt precisiu dies mortis in pasce et dies quies in sabato sequenti. ita et nostra stram glorie suam resurrectione precedit in nobis mortificatio vitiorum. et quies conuersionis eternorum. nota quod sicut duplex est mors. scilicet anime per culpam et corporis per extinctionem. ita duplex est resurrectio. scilicet et nunc per gratiam et corporis per gloriam. Et sicut anime mors causa fuit mortem corporis sicut habetur Dei. 3. Ita contra resurrectionem anime causam resurrectionem corporis gloriosam. Sciendum quod quidam resuscitantur sicut Samuel. qui 3 vere Saul apparuerit: ut dicitur primo Reg. 17. non in vere resuscitatus fuit quidam imper secrete sicut Lazarus iterum mortuus. quidam perfecte sicut Christus semper vivit ut Dominus resuscitatio significat conuersiones sine penitentiam hypochortarum Secunda recidiantium. Tertia pferantiam.

Capitulum. 24:

Differentia est inter ascensionem et assumptionem et euolationem. quoniam ascensio pertinet ad Christum autem ad alios sanctos. Et ratio huiusmodi est: quoniam ascensio fit propria virtute ascendentis. Assumptio autem virtute Christi assumptus: quia filius obsequi matris. Enolatio vero fit ministerio angelorum. Alia est differentia: quia locus euolantium est sim distinctionem chororum. Locus vero assumptionis est super choros angelorum. Locus autem ascendens est supra vel supra locum assumptionis virginis. Circa ascensionem Christi octo sunt predictanda que circumscribunt ascensionem

colliguntur ex officio de ascensione. Prima est quod elevatus est videns discipulis ut desiderium veniendi ad ipsum excitaretur in eis. Secundum est quod nubes suscepit eum ab oculis eorum per vineam nubis figuratur quod in hoc mortali corpore Jesus in alium videre non possumus. Tertium est quod elevatus manibus serbatur in celum. Elevavit manibus propter duo. scilicet ut suos patri offerret. et ut inimicos manu alte retracta percuteret. Quod tunc est bene dixit eis ut eos contra hostes muniret: et bonis celestibus augeret. Quoniam tunc est quod ascendit in iubilacione et recessit ad vocem locunditatis redemptoris. Ascendit cum ipso qui prius voce lacrimabili in portis inferni clamauerunt. Aducisti desiderabilis quem expectabamus. Secundo est quod ascendit in voce tubae: quod recessit ad sonum predicationis apostolorum qui sonus eius fuit iniunctus dicens domino. Luc. 9. Euntes in mundum vniuersum predicate euangelium omni creature. Math. 28. Exiit enim. In omnem terram exiit sonus eorum. Septimum est quod ascendens in altum captiuam dedit captiuitatem: id est captiuos in captiuitatem inferni: quos secum victor eduxit. Octauum est quod dedit bona hominibus. quia omnia bona nostra de sursum sunt que Christus ascendit. Nonum prima habentur ex epistola euangelij. Luc. ultimo. quod ascendit Christus ad celum multipliciter. scilicet tanquam verus obediens: completa obedientia quo ad patrem tanquam bonus mediator facta pace et concordia: quo ad homines tanquam strenuus propugnator contra demones. Ascendit Christus post labores et de causas. scilicet ad quietendum post labores et bus fatigatus fuit triginta tribus annis: non bis scribens. Ad intercedendum pro amicis pro quibus valiter laborauit. Bernar. Secutum accessum habes o homo ad deum ubi habes filium mediatorem. et matrem mediatricem. Illius ostendit patri larum et vulnera. Mater ostendit filio peccata et verba.

Nulla potest esse repulsa ubi tot occurrit amoris insignia. Elevatus ergo optimus aduocatus est qui tot habet linguas pro nobis loquentes quod pro nobis vulnera accepit. ad conquerendum de inimicis pro quibus vires suas inuoluerit expendit. Ita. 49. In vacuum laborant. Item ascendit Christus ut nobis locum prepararet. Jo. 16. Vado vobis parare locum. ut si uideritis hoc ipsum sperandi nobis tribueret. ut in corporalem possessionem eterne hereditatis nos mitteret. Jo. 13. Si. n. non abiero paratus non ero. ad vos. Et desiderius nostrum post se traheret. Luc. 1. Trahe me post te. Vnde nobis ad celum ostenderet. quod sicut dixit Lucas. 24. Eduxit dominus prius discipulos foras ciuitatem in Bethaniam. ut ipsa educatione cognoscerent hic non habere manentem ciuitatem. Quod autem in Bethania eduxit eos prius que interpretatur domus obedientie signat quod per modum obedientie transire essent celestia. post hoc transire feci: eos in montes oliuarum. ut per montem intelligat eminentiam spiritus in contemptu none: per oliuas auem pinguisissimi peccatoris deuotio. Vterius vero post ista non restituit salus anime in celum. Et tunc fuit Christus tripliciter. scilicet in terra per vite meritum. super terram per crucis suspendium. super celos per ascensionis iubilium. Ascensio Christi fuit angelis mirabilis. Ita. 63. Quis est ille qui uenit de edon tinctis vestibus de bosna demombus terribilibus. i. Reg. 5. Non fuit tantum gaudij beri et nudius tertius. Debent nobis. Nec sunt verba philistinorum quod do vociferabantur filij Israhel dum adduceretur arca federis de syrio in castra: ut per eam haberent diuinum adiutorium in prelio. Nonnihil salutaris sicut apparuit supra ex multiplici ascensione Christi. Ascendit Christus multipliciter. scilicet potenter: quod elevatis manibus serbatur in celum. patenter: quod dentibus illis elevatus est. Gaudenter: quod ascendit in iubilacione. Decent: quod cum duabus turmis egrediebatur. scilicet hominum et angelorum. Non autem dico quod ibi fuerint angeli

87

ysa. 49

Joh. 16

Joh. 13

6. can. 4

7. Luc. 28

87

ysa. 63. Quis est ille

1. Reg. 5

1. Job. 16

aditorum necessitas: sed in obsequium
 dicitur. **Volca** quoque illos dico quos
 de inferis liberaui: et qui post resurrectionem
 non misisti de numero saluandorum: nec
 purgatio vite: ius indigentes. **Clemens**
 quia benedixit eis: ipse non statim post re-
 surrectionem celum ascendit triplici ratione.
 Prima: quod ascendenda erat ascensio: ut mul-
 tipliciter probaretur resurrectio: ut dicitur
 Actuum primo. In multis argumentis ap-
 parens eis per dies. 40. Secunda est ut patien-
 tiam nostram informaret: qua mercede de-
 bemus equanimiter expectare: sicut agricola
 non statim post seminationem metit: sed fru-
 ctuum maturitatem expectat. Tertia est pro-
 pter discipulorum consolationem: ut dicitur
 Actuum. i. sicut. 40. fuerit hoc mortis xpi
 40. diebus eius conuersatus est post
 resurrectionem: quod consolatio diuina cre-
 ditur in istam humanam. Nota quod christo co-
 uenit descendere de celo in modo secundum diui-
 nam naturam: quod deus illuc venire dicitur
 ubi speciali effectu apparet: sed ascendere pro-
 prie ei conuenit secundum humanam naturam: quod
 secundum illam solamodo mutat locum: non secundum
 diuinam naturam.

De ascensu xpi ad dexteram. Cap. 25
 Ascendens xps in celum sedet ad dex-
 teram dei patris omnipotentis.
 Duo intelliguntur per dexteram.

Primum est equalitas maiestatis
 ad quam xps sedet secundum diuinitatem: De hac dex-
 tera loquitur Ap. ad heb. 8. dicens. Tale
 habemus pontificem qui sedet ad dexteram ma-
 iestatis in caelis. Secundum est quod per dexteram
 intelliguntur portiones bona glorie in quibus
 christus sedet secundum humanitatem: quoniam collatum
 est ei a deo quod conferri potuit: et ab in-
 stanti conceptionis xps accepit bona gratie
 et glorie in anima eadem in bona fuerat in
 ascensione manifesta: et in loci congruentia
 completa. De hac dextera dicitur ad col. 3. Que
 sursum sunt habitatio ubi ipse est in dextera dei
 sedens. ubi dicitur glo. que sursum ubi sedet xps
 sursum portio bona gratie et glorie. Dicimus et
 quod ascensio xpi fuit tam ad locum quam ad di-

gnitatem. In quantum quidem fuit ad locum
 sic ascendit super omnes celos: et ad dignissi-
 mum locum celi empyrei sine ad altissimam
 eius partem: eo quod nobilissimo eius corpori xpi
 congruit locus talis. Non est tamen dicendum
 quod corpus suum sit obligatum ad locum illam
 sed quod locus ille sit ibi secundum congruentiam depu-
 tatus. In quantum autem ascensio fuit ad di-
 gnitatem sic sedet ad dexteram patris: non
 in quo ad situm qui patri non conuenit: sed quod
 ad excellentiam duplicem: sicut dicitur est:
 quod per dexteram intelligitur equalitas maiestatis
 que comperit christo secundum diuinitatem.
 vel perfectio prout sibi comperit secundum hu-
 manitatem. Dicitur etiam quod non est quod
 credimus xpm ad dexteram dei prius sedentes.
 Stephanus autem vidit eum stantem a dextris dei:
 quod nos credimus eum regnantem et quietentem.
 quod notat in sessione. sed Stephanus in tri-
 bulatione positus habuit propugnatores et
 sustentatores. vnde vidit eum stantem. Dicitur
 xps de sedere ad dexteram dei. Sedere quidem
 quod laborauit. ps. 87. In labo. sul a iu. mea
 ad dexteram aui: quod diu fuit in sinistra aduer-
 sitatis. ps. 37. Afflictus sum et hu. su. ni. Dei
 quod post abiectionem merito debet consequi gloria.
 quod quise humiliare et laboratur. deo gratias.

Explicit liber liber quartus.
 Incipiunt Capitula libri quinti.

De virtutibus et origine gratie	1
De bono.	2
De distinctione gratiarum	3
De effectu gratie.	4
De virtutibus et primo quid sit virtus	5
De perfectione virtutum	6
De equalitate virtutum.	7
De connectione virtutum.	8
De commendatione virtutum	9
De effectione virtutum.	10
De meritis virtutum.	11
De habilitatione virtutum.	12
De operibus meritorijs.	13
De fine actionis.	14
Quid mereamur.	15

De definitionibus et differentijs virtu- tum.	16.	
De differentijs virtutum cardinalium et the- ologiarum.	17.	
De virtutibus theologicis in genere.	18.	
De fidei virtute.	19.	
De effectu fidei.	20.	
De articulis fidei.	21.	
De spe. 22.	De charitate.	23.
De differentijs inter charitatem et alio- mores.	24.	
De effectu charitatis.	25.	
Quibus rebus charitas assumitur.	26.	
De excellentia charitatis.	27.	
De signis dilectionis.	28.	
De gradibus amoris.	29.	
De ordine charitatis.	30.	
De dilectione proximorum.	31.	
De dilectione inamicorum.	32.	
De virtutibus cardinalibus in genere.	33.	
De prudentia.	34.	
De temperantia.	35.	
De fortitudine.	36.	
De iusticia politica.	37.	
De donis in communi.	38.	
De timore in communi.	39.	
De timore seruilis.	40.	
De timore inualis.	41.	
De timore filiali.	42.	
De dono pietatis.	43.	
De dono scientie.	44.	
De dono consilij.	45.	
De sapientia et intellectu.	46.	
De beatitudinibus in genere.	47.	
De prima beatitudine.	48.	
De secunda.	49.	
De tertia.	50.	
De quarta.	51.	
De quinta.	52.	
De sexta.	53.	
De septima.	54.	
De octava.	55.	
De sensibus spiritualibus.	56.	
De fructibus spiritualibus. l.	57.	
De dulcia et latria.	58.	
De preceptis in genere.	59.	

De primo precepto.	60.
De secundo.	61.
De tertio.	62.
De quarto.	63.
De quinto.	64.
De sexto.	65.
De septimo.	66.
De octavo.	67.
De nono et decimo.	68.
De consilijs in genere.	69.
De consilijs euangelicis.	70.
Explicit capitula. Incipit liber quintus.	
De virtutibus et origine gratie. Cap. 1.	

uem admodum

de celis deus non descendit pro
 essentiam suam incommutabilem
 sed per influentiam ab ipso man-
 nante: ita nec spiritus rationalis eleuatur supra
 se per situm localem. sed per habitum dei for-
 me. vnde necessarium est spiritus rationalis esse di-
 gnus eterne beatitudinis: quod participet sicut in-
 fluente bonitatis diuine.

Cap. 2.

De bono.
 Bonum gratie non potest quis per
 se venire cum hoc non sit secundum
 limites nature. sed secundum influen-
 tiam largitatis diuine. Sicut enim creatura
 per suam defectibilitatem suo principio semp-
 eger. ut sit in esse nature. sic idem principium
 per suam bonitatem influere non cessat creaturam
 rationali vitam spiritalem. ut bene sit et gratie
 quare non potest habere sine deo largitore. De
 ratione inexcusabilis est boni gratiam gratiam faci-
 entem non recipit. quod gratia gratis data sem-
 per preterito est liberum arbitrium excitare et
 commouere cuius est huius ammonitioni consen-
 tire et hoc est in se esse facere. quo facto potest
 homo ad gratiam gratum facientem se prepa-
 re. Quia enim gratia habeatur dei dono
 efficiens non tamen sine libero arbitrio consen-
 tiente: quia sicut ait aug. Qui creauit te si-
 ne te non saluabit sine te. Item gratia gra-
 tum facientes a tribus est. sed aliter et aliter.
 Est enim a deo efficiens a gratia gratis data
 liberum arbitrium excitante et mouente. et a

Das 22. ... de ... me ...

libero arbitrio pcedente. Quis enim cui li
berum arbitriū nō possit gram efficiere. hō
munc pōt nō se ad hoc abilitare & preparare
vī dē. Sicut aliquis nō pōt illuminare do
mū: pōt nō aspire fencistrā quo facto sol inat
& domū illuminat. Quod aut dico d libero
arbitrio consentiente intelligo de adultis.
qz in pualis fides parentū & sacramentum
ecclesie & meritū ipi sufficit & excusat eos in
potencia sui. Scīda etiā qz habilatio sine
pcepto ad grām triplex est. s. efficiens / for
malis & materialis. Prima ē a deo. scun
da a grā gratis data. tertia a nobis. Anima
nāqz hz facultatē & instinctum cognoscendi
& diligendi deus ex natura. sed nō hz cogni
tiones veritatis & ordinē dilectionis nisi ex
gratia. Ad opera bona tria nos incitant. s.
1. lex nature que scripta ē in corde hoīs dī est.
2. Que vultis vsfaciant vobis hoīes &c. Rō
que dicit ea esse delectabilia. villa. & hone
sta. Gratia que dicitur scū dā cē deo quia
3. sumre bonus. subueniendam. primo: qz
dei filius. quia imago dei. qz in beatitudine
soccus. Gratia nō daf ei qui se nō habilitat
ad gram. & de hoc multa bēs exempla. s. in
illo qui ad largiē mē manū non extendit.
quia deus quātū i se ddat omnibus affluē
ter. In illo qui contra lumen oculos clau
dit cū deus facit orin solem suum super bo
nos & malos. In illo qui fontē reperēs sū
dum vafis sursum erigit. qz deus sicut ait.
Aug. ingenti liberalitate. ac libertatis vber
tate replevit oēs creaturas pro capto carū.
2. In illo qz domum suā cingit spūs neigre
diatur amicus. Ipse vero deus scmpet stat
ad hostiū & pafat. In illo qui cantabrum &
3. zizantiam non extirpat de agro suo propter
qđ fructus pficere nō possunt. In illo qui
6. licina igni subtrahit. quia tunc ignis deficit.
7. In illo qui ad sumendū cibum negligit os
aperire qz talis dōz merito fame mori. In il
8. lo qui tempore pugne arma pūcit. qz talis
scpe capitur & vulneratur. In illo qui mo
9. uere negligit remos tempore tempestatis.
10. quia talis submergitur. In illo qui exns in
egraudine medico contradicit. Gratia no

bis procedit a deo sicut radi' a sole. sicut gen
mē a radice sicut mel a flore. sicut ris' a sō
te. sicut imago ab artifice. secundum creatu
par interius a facturam exterius;

De distinctione gratiarum.
Capitulum.

3.
Raria dī triplex. Primo generali
ter. & sic grā ē adiutoria diuinā cre
ature gratis pensū indifferēt ad
quēcumqz actū: sine cuiusmodi adiutorio
gratie nihil possumus facere. & eonēc i esse
durare. scđo dī grā spālter. & talis grā dicit
tur gratis data. s. donū quo se hō pceptat ad
suscipiendū donum spiritus sancti. Huius
enim gratie effe rēuocare liberum arbitriū
a malo & excitare ad bonū sine qua nullus
facū sufficienter quātū in se est vī pceptat se
ad salutē. tēto dicitur grā pprie. s. donum
datum diuinitus ad merendū. quod quidē
donū gratia grām faciens appellatur. Si
ne ista grā nullus pōt mereri. nec in bono
pficere. nec ad gloriā pervenire. ista grā
triplex inueniū & inueniū ex verbis Apo
stoli vbi ait. ad cor. 15. Gratia dei sum id
quod sum. ecce prima. & grā eius in me ve
cua non fuit. ecce secunda. sed grā eius lem
per in me manet. ecce tertia. Dicitur pcedit
dī grāta gratis dans. vī est deus. Item
gratia gratie signū vī est ppbenā & potestas
faciendi miracula. Gratia gratum faciens
distinguitur in operantem. & cooperantē.
Gratia operans dicitur pueniēs & hāpi
ens ac liberās. qz peccatū expellit. Gratia
cooperas dī s. subsequens & proficiens a di
uinans. quia libe arbitrium adiuvat. & ci
coopatur in merito. Multipliciter distin
guitur bonum. est enim bonū per essentia
& hoc est deus. Unde nemo bonus nisi so
lus deus. Est & bonum per participationē
& illud distinguitur in bonum nature. Dī
Aug. Quidquod in quantum est bonū est
Bon. secundo. Vidit deus cūta que fece
rat. & erant valde bona. Itē est bonum in
genere. hoc est bonum in obiecto sicut ele
mosyna. Nam ubi est actus in debita mare
ritiam si de sit forma substantiarum. Itē

est bonū ex circumstantiā. hoc est qñ bonū
gñe vestitur debitis circumstantiis sicut est
dare elemosynam idigenti tempore debito
ex compassione & humilitati. Itē est bonum
virtutis. & hoc est qñ additur operi perfe
ctio ex parte operantis que est p bitum mē
tis bone constitute. Itē est bonū merito
um hoc est qñ additur operi ipsi debū si
nis inentio super motū naturale. Itē est
bonum gratie vī est ipse bitus gratūz deo
faciens. Itē est bonum glorie vī bonum
remuneratōis eterne.

De affectu gratie.
Capitulum. 4.

Effectus gratie ē quod excitat libe
rū arbitrium ad bene cogitandū. &
sanat ipm inusado affectū ipsūqz ro
borat perducendo ad actū. Item gratia bo
minem deo reconciliat a peccato quoqz li
berat & penam eter nam in temporale con
mutat. Item gratia opera nostra merito
ria nostra meritoria facit. & bona p peccatū
commissa restituit atqz stabuluz in palatium
conuertit. Item per grām efficiunt anima
spensam chūsti filia & egis eterne. & tempuz
spiritus sancti. Item grā ipsam aiām pur
gat illuminat & perficit. Item grā mentem
ellenat deo assimilat. & spūali solatium cibat.
Nota qz quāvis virtus gratuita simul infit
sic cū grā nō tñ habet effectum suum tam cū
to sicut gratia. qñ effectus gratie est face
re gratum deo. & facere dignūz vita eterne
& hic effectus statim inest puero post bap
tizmus. Virtutis autē effectus elicere actum
meritorium de potentia & hic effectus non
statim inest puero post bapuzmus. hoc autē
nō est ppter defectū virtutis sed pp ipoten
tiam nature agentis. Puer. n. nō ē aptus
ad actus voluntarios. Unde sciendum qz
triplex est perfectio. Prima est grē & cau
sat gramitum. scda est virtutis & causat bo
nūz actū. tertia est opis virtutis. & cāt meri
tum. prima pfectio perficit aiām. scda perficit
aiē potentias. tertia perficit ipsos actus.
De virtutibus. & primo quid sit virtus.
Capitulum m. 5.

One virtutibus ē agendūz & pūo
quid sit virtus Virtus est vī quā
Aug. bona qualitas m. n. tis. quā
bñ viuuntur qua nullus male vitur. quā so
lus de' i boie operatur. Hec diffinitio da
tur i cōpatione ad agniē. Itē Aug. Vir
tus ē bitus mētis bene istuū. hec daf i cō
paratione ad bonū in quo est. Itē phā pū
mo cū virtus est bitus voluntarius in
medietate consistens quo ad nos termina
ra rōc prout sapiēs determinabit. Hec da
tur in cōpatione ad actū in quoz est. Itē phi
losofbus. 7. pūo quoz virtus dispositio ē p
fecti ad optimum hec datur fm comparatio
nem ad finem. Item Iudorus. Vir
tus ani mī habitus nature. decus vite ra
tio morum pietas cultus diuinitatis bonoz
boninis eterne beatudis meritū. hec daf
in cōparatione ad effectū. Diffinitio Au
gu sic exponitur. Virtus est bonū equali
tas hic ponitur pro genere. bona vō ad dif
ferentiam malorum qualitarum anime. Di
citur queqz bona quoniam a bono deo daf
& bonos tñ ibabit & bonos facit & ad bo
num perducit. mentis ponitur ad differen
tiam qualitarum que sunt in corpore qua be
ne viuuntur ponitur ad differentiam qualita
rum quibus recte intelligitur sicut est s. iētia
qua nullus male vitur ponitur ad differen
tiam qualitarum quibus bene & male vti pos
sumus. quam solus deus operatur in bo
mine ponitur ad differentiam virtutum car
dinalium que habentur per acquisitionem.
L. rca aiām diffinitionem Augu. notādūz
est qz ubi ponitur habitus mentis bene istu
te: & hoc ad similitudinem regni qđ tunc be
ne instituitur quando recte consulitur & be
ne imperatur & iuste obedunt. Eodem mo
do bene instituta est mens: si ratio recte con
sulit & voluntas bene imperat si sensualitas
debito modo obtemperat. Ethimologia vit
tutis hec est. Virtus. n. dicitur quasi vis in
tus & hec vī consistit in aggressionē arduo
rum in tollerantia aduersorum & in absti
nencia placiorum. Item dicitur virtus
quasi viroz nitens. Item dicitur virtus
b 3

amq bonū
h. 25

quasi virum tuens. Itz dicitur virtus quasi viri status.

De perfectione virtutum Capituluz. 6

Un virtus in medio consistit fm pbm illud medium est in tribus. s. in agendis. i. itra supra & citra modu. ap. 9. Ronale obsequium vestru. Ro. 12. In hndis. s. inter supfluum & indigentiaz puer. 30. Diuitias & paupertate ne deceris mihi. In sustinendis. s. eleuari in prespis. & deici in aduersis. vnde illud. No declinetis a dextera neq; a sinistra. Multipler est pfectio. s. sufficientie. hac habet oes exfentes in charitate. Quidnis b' ppiuz est seruire continetiam. Religionis huius p pium est renunciare oibus pclationis. ad banc pertinet ponere aiam pro oibus suis Securitatibus huius propium si h'ere mor/ te in desiderio & vitam in patientia. ad pri/ mam pfctione tenetur quilibet. ad vltimā No nullus tenetur. Sed ad tres medias tenentur aliqui ex voto et officio &c. Virtus comparatur multis rebus. s. auro. Ecclesi. 3. Auru probat fornax. Tefauo abscondito. Math. 13. Simile est rc. cc. the. abscon. B'enis. Eccl. 47. Quasi vas auri. so. or o. la. prc Armis. 2. Re. i. Quomodo ceci/ derunt fontes in picho. & pierunt ar. bel. Math. 7. Qis ar. bona. b. f. f. de hoc vgo de san vic. arbor sapie per tiorē seminat. per gratiā irrigatur. per fidem radicat. & ex deuotione germinat. per desideriu crescit. per charitatem roborat. per spem viret. per circumspectionem frondet. per disciplinam floret. per doctrinam fructificat. per patientiam maturefcit. per mortem capitur. Itz virtus comparatur floribus. Lan. 2. Fulcite me floribus. Fontibus. Lan. 4. Fons ortuz putcus aquarum. Semitis. pauer. Die eius vic pulchre & omnes semite eius pacifi ce vestibus. ps. 44. Astitit regia a dex. t. in re. de au. Stellis. Baruch. 3. Stelle autē de. terunt lumen in custodijs suis. Dignitatis. Lantico. Que est ista que ascendit per desertum sicut vir. su. ex aro. mir. & vni. pul

fig. Libarijs. vnde dñs in enangelio Jo. 4. Mdeus cibis est vi fa. vo. e. g. nu. inc. Al iis. ps. Quis dabit mihi pennis. ut co Tres sunt bone conditiones virtutis q sunt tentatiōis remotio. actuum multiplicatio. et in bono delectatio. primum ipsam virtutez in radice. scdm quasi floribus decorat. tertium sapore fructuum delectat. Similiter dicendum est q ad consumationem virtutum quattuor ista concurrunt. s. dispositio prepa rans. habitus informans. operatio probas precium coronans

De equalitate virtutum Capituluz. 7.

Virtutes omnes in eodem homine sunt equales. s. inter se sint distin/ ctę per proprias excellentias. & hec equalitas in multis contingit. Equales nā q; sunt virtutes. Primo q; sunt ad essentiā q; omnis virtus simplex ē. Secūdo q; sunt ad equalitatem radicationē in anima fm q; in ip/ sis est. Tertio q; sunt ad relationem ad eum dem finem. quia omnes propter eum ope rantur. Quarto q; sunt ad equalitatem effectum q; equaliter faciunt dignum vita eterna. 5o quantum ad equalitatem facilitatem ad actus suos quantum in ipsis est nisi impediatur sicut virtutes equales sunt predictis modis ita in nequales sunt alijs modis. Primo q; sunt ad vsum. q; sunt sicut arma. s. sicut miles non pugnat equaliter cum omnibus generibus armorum sic est de virtutibus. Secundo quantum ad auctoritatem. q; fm hoc maior est omnibus charitas. Et quilibz virtus potest esse maior alia fm aliquam picro gatiuam quam habet fm aliquem effectum Tertio quantum ad fruorem. q; vna virtus fruenterius operatur. Scienduz est q; cadē virtus numero non est equalis sibi semper Crescunt. n. virtutes multis modis. s. q; tum ad intensiōem. q; tum ad radicationē q; tum ad potentiam virtutis. q; tum ad maiorem expfessionem diuine similitudinis. & q; tum ad diuturniorem pmanentiā. Dicitur terea crescent vna virtute crescat oes & h'et exemplū in cythara in qua si debet esse dedi

do vna chorda tenditur. etiā omnes alie tendant. ne in armonia fiat dissonantia. Quare aut pole. taliquis vsu vnus virtutis potius q; alterius multo sunt ronef. Prima est q; deo sic placet q; datur ē virtutis. secūda ē natura cōplexionis que magis est consona opibus vnus virtutis q; alterius. tertia ē vñatio q; exercitauit se q; magis circa vñā virtutem q; circa aliā. quarta ē q; minus i/ pugnat a vñio cōtrario illi virtuti. quinta ē quia maiorem h; discretiones in operibus vnus virtutis q; alterius. Quilibet enim virtus h; suas proprias rationes. sexta est difficultas status. quia cum d' nouo quis cōuertitur h; habet maiore charitatē q; alius qui diu fuit i charitate. nō mē est ita bene expeditus ad bene agendū sicut ille ppter reliquias peccatorū que adhuc inherent. Magnitudini scie resp. d'ere h; magnitudo virtutis. & hoc multiplici rōne. s. rōe crepli diuini. Jo. i. Plenum grē & vñitatis. Luce vltimo. potens in ope & smone. Act. i. Lepit Jhs fa. & do. rōe crepli angelici & quanto plus cognoscunt tanto plus diligūt rōne exempli humani. Math. v. Qui autē fecerit & do. hic ma. vo. rē. rōne exempli naturalis quoniaz lux & calor in sole pportionatur rōne obligatiōis. Luce. 12. Seruus scienus vo. do. f. n. fa. plagis ua. multis.

De connexion virtutum.

Capituluz. 8.

Quoniam sunt sibi virtutes & coordinatę ita vt vnā h; h'et & oēs. prima rō ē largitas dei dātis. quia nō dat vnā sine alia. scda rō ē q; sicut vnus mēbrū idiget alio sic ē in virtutib;. tertia rō ē q; sicut i cythara si defuerit vna chorda nō erit armonia pfecta ita nec i aia erit spūalis melodia nisi adsint oēs virtutes. quarta rō ē quia contra singula vitia sunt aliquę virtutes. Vnde oportet oēs virtutes habere vt oia vitia ipugnent. quinta rō ē q; sicut stelles suspensū i spīs suis. ita & virtutes i aie sed eē dñi. sexta rō ē q; aia ē sicut vas so. ois/ tū oī lapide pccatofo. i. virtutibus. septima rō est q; aia ē sicut ortus nobil cui non de ē

decor virtutis. octaua q; aia ē sicut apotheca cui deesse nō d; ois virtualis medicina: ea que de cōnexionē virtutū dicta sunt itelligi debent de virtutibus gratulis que oēs q; ad bitus sunt cōnecte sicut que ad actus meritorios sūt equales. Et h; sicut sint virtutes in aliquę dñr infes virtutū nō q; habu? virtutis generet habituz sed motus motū sicut dicitur Ber. Idcirco inquit parit cognitionē cognitio amorē amor frequentiā frequentia. familiaritatē familiaritas. fiducia fiducia. i petratio ipetrationem secundū hunc modū quattuor dñr eē mēs virtutū. s. fides origi ne. q; ex motibus fidei surgunt motus aliarum virtutū. Charitas educatione prudentia regimine. Humilitas pseruatione. vñtia vero nō sunt cōnecta sicut virtutes rō bus iusmodi ē. q; vitia sunt in nobis ex opibus nostris que similia nō sūt. virtutes autē theo logices nō sunt in nobis p acquisitionē. sed p infusionē. Alia rō est quia vita sunt opposita ad inuicem sicut avaritia & pdigalitas quod non est in virtutibus.

De cōmendatione virtutum.

Capituluz. 9.

Virtus cōmendabilis ē. primo a cā efficiente que ē deus. Iplam enim vt ait Aug. solus deus in boie opatur. secundo a cā materiali in qua est. q; nō nisi in bonos i hitat nō est sicut d' bonis naturalibus & foruitis. q; talia plura deus super iustos & in iustos tertio a cā formali. q; ē de cor spūalis psal. Dmnis glona eius filie regis ab ituz &c. 4. a cā finali Aug. premium virtutis ē ipse q; virtutē dedit virtus est bona multipliciter. prio i se. q; sicut ait Aug. virtus est bona qualitas mētis. Max bona possessio est que propinqua est ciuitati hęc autē est intra ciuitatē quia in anima. secundū do in comparatione. H'eb. 13. Optimum est gratia stabilire cor. tertio in operatione quia bonum facit hominis opus quod non esset meritum nisi et virtute procederet. Dregonus. Nihil habet vñtatiu i ramus boni operis nisi manserit in radice charitatis. quarto i commutatione. quia de

lupo facit agnus. et tenebras convertit in lucem. **M**ali enim culpe in donum gratie convertit. **I**n distinctione. quia per virtutes distinguuntur filii dei a filiis diaboli. **J**o. 13. **I**n hoc cognoscunt oves quod discipuli. **M. c. fi. di. ha. ad inuicem. 6°** in exemplificatione. quia oves sci studerant virtutibus. **U**n comendat in Abel innocentiam. **I**n Abraham obedientiam. **I**n David humilitatem. **I**n Moysen mansuetudinem. **I**n David humilitatem. **I**n sic de alijs. **L**audabilis est virtus propter multa. **Q**uia magne dignitatis. **x**p̄s enim doctor habuit. **U**n **M**at. 11°. **D**iscite a me. quia mitis sum. et humilis corde. **Q**uia magne sublimitatis. **T**ullius. **V**irtus una est altissimi desideria radice. **Q**uia magne canditatis psal. **E**cce q̄s bo. et q̄s io. **Q**uia magne retributionis psal. **I**n custo. ill. re. mul. **Q**uia magne vilitatis. **B**oc. **N**unq̄ sine pena sit virtus. et nunq̄ sine premio sit virtutes. **Q**uia magne securitatis. **T**ullius. **H**onum sapie est. ut oia tua in te posita et digesta. **C**omendabilis est studium virtutis studio scientie. hoc exēpli. quia sci hoc fecerunt. **R**oe auctoritatis. **A**pl. **N**on in sermone est regnum dei. sed in virtute. **P**rima cor. 3°. **R**one effectus. quia virtus peccatum expellit. **S**cia non. **R**atione originis. quia virtus a deo infunditur. **S**cia per studium acquirit. **R**one finis. quia finis virtutis est gloria et non scie. **R**one obiecti. quia virtutis obiectum est bonum. **S**cientie vero non. **R**one materie in qua est. quia virtus non nisi in filiis dei. **S**cia non semper. **R**one securitatis. quia securus est esse bonum. **Q**uia est philosophum sequi de honestatis. quia maior gloria est sequi deum. **A**ristoteles. **R**one vitandi mali. quia primi parentes si ceteri dissent ita manum ad lignum vitę sicut ad lignum scię non incurriscent tot mala in se. et in posteris. sicut incurrerunt. **D**e effectu virtutum. **C**apitulum. 10. **V**irtutis gaudium precellit gaudium mundi. **I**n duratione. **P**rouer. 15. **S**ecura mens quasi iuge gaudium. **S**ed gaudium hypocrite ad instar puncti. **J**ob 20. **I**n puritate cōscientie sicut mundus requickitur in floribus q̄s in luto. **I**n digni-

5. sine
Job. 13.
exemplificatione

propter et laudabilis

Comod ubi q̄ studium
stano me

tate. **B**lo. ad gala. **E**latio animi s̄ bis que digna sunt gaudium mundi s̄ indignis ē. **I**n salubritate. **S**ap. 9. **N**ihil vilius in vita hois. contra gaudium mundi. **P**uer. 14. **E**xrema gaudij lacus occupat. **I**n libertate. **A**d gala. 4. **Q**uia libertate et nos hiberavit. **P**eccator autem ligatus est puer. 5°. **I**niquitate sue capiunt impium et sanctorum peccatorum suorum constringitur. **I**n diuina presentia. **A**ug. **T**ale bonum est deus ut nemini eū deserenti bene sit. **S**ed nota cōtrarium in malis. **V**irtus operatur miramultiplex. **S**i celo cui vim facit. **U**n **M**at. 11°. **R**egnū celoz vim patit violēt capient illā. **I**n mundo quia custodit boiem ne cōbaturatur igne cōcupiscentie. et ne mergatur in aquis voluptatis. et ne inquinet. **I**nto incontinentie. et ne lacretur spinis auaritie. **I**n corde humano. quia vulneratum sanat. et iniquitatum mundat. mortuum viuificat. et cecatum illuminat. **I**n inferno. quia ignis infernalis non potest incendere virtuosū. sicut nec ignis materialis salamandrā. **V**irtus rationalem illuminat ad cognitionē veteri concupiscentibz extirpat ad amorem boni. **I**nfra cibilem cōfortat ad detestationē mali. **I**n deo assumat. quia patri per virtutis vigorem filio per virtutis splendore. **S**p̄s hō per charitatis seruorem. **A**ngelis confortat. **H**iero. **I**n carne enim p̄ter carnez viuere nature ē angelice nō humane. **M**ētem iocundat. ornat. subleuat. honorat. sanat viuificat. cibatur. mudat. **I**n virtus mala preterita expellit. **P**istia impugnat i futuris preuenit. **I**n virtus meret bene instatuit. dilectum deo boiem efficit. fructum taz premij q̄s meriti adducit. **T**emporalia discrete disponit. opera que in se indifferentia sunt bona facit. **S**icut ea que dicta sunt declarare nobis effectus virtutum generales. ita sunt singularium virtutum effectus aliqui speciales. **S**icut est q̄ humilitas deo subijcit. presentia reducit. iusticia deducit. obedientia cōducit. patientia pducit. p̄seruantia in troducit. puritas iungit. charitas deo viuic. **D**e merito virtutum. **C**apitulum. 11.

Meritum ē boni operis efficacia ad obtinendum illud quod non habet vel ad habendum iustum quod habetur. **V**ade per incrementum de non debito debetur. **I**psū debetur; sit magis debetur. **S**icut rex dat equum quem miles non meruit; sed per vsu; equi meretur p̄cedē equū iam datum ad intelligendum predicta sciendum q̄ tr. et distinguitur meritum. **S**i cōgrui. digni. et condigni. **M**eritum congrui est per quod disponitur subiectum ut possit recipere gratiam secundum rationem diuine iusticie. **I**stud vocatur dispositio materialis. **S**i dum quis facit quod in se est. **M**eritum digni dicit idoneitatem operantis ad assequendum illud quod meretur. **M**eritum condigni dicit equalitatem meriti ad remunerationem. **D**ico autem equalitatem nō arithmetricam. sed geometricam. **I**n nō quātitatis. sed proportionis. **E**t hoc p̄ q̄ deus semper remunerat supra meritum sicut punit supra condignum. **U**n non est inter meritum et premium equalis quantitas. sed proportio. quia apud deum non est iusticia cōmutatiua. cum nulli debeat aliquid. sed distributiua. **D**ocatur autem iusticia commutatiua iusticia fori qua datur vnus panis p̄ vno denario. vel vna panni pro solido. **I**n iusticia vero distributiua est principium qua distribuuntur dona secundum proportionē ad merita. et ista est apud deum. **U**n **A**p̄. ad **R**o. 3. **V**nusquisq̄ propriam mercedē accipiet secundum suum laborem dicens; ergo q̄ nullus meretur sibi primam gratiam. **S**i merito digni et condigni. sed tantum modo merito congrui. **S**imiliter existens in charitate non potest alteri mereri primam gratiam merito condigni sed merito digni. et merito congrui. potest autem existens in gratia mereri sibi augmentum gratie et cōdigni. et per cōsequens merito digni. et merito congrui. **P**rouer superius exposita sunt prefati tres modi merēdi generaliter habetur. **V**nde si alij inuincuntur ad eosq̄ tres reduci poterunt. **L**um ergo dicitur q̄ beata virgo meruit portare xpm. intelligendū

est comparatiue. **I** quia ipsa potius debuit portare quam alia. vel potest intelligi de merito condigni. **I**tem mali dicuntur mereri cōp̄talia. quia nullum bonum irremuneratum sicut nullum malum impunitum. **S**ed hoc dicitur improprie. quia opera in morte si facta non sunt directe bona cum non sint informata charitate. tamen quia talia opera aliquid boni habent. dominus interpretatur ea ut bona. et aliquid dat pro eis. **I**tem peccator quandoq̄ meretur occasionaliter. quia pauperes obtinent bona interdum benefactoribus suis. quarum precium occasio sunt elemosyne. **I**tem satis improprie sumitur meritum. **V**bi dicitur. **F**elix culpa que talem ac tantum meruit habere redemptorem. **I**bi enim ponitur meruit pro exigebat. **D**e babitatione virtutum.

Capitulum. 12.

Damnis nullus sibi mereatur primam gratiam. **S**ecundum q̄ dictū est. potest tamen peccator se habilitare ad gratiam faciendo quod in se est. quia nulli talium gratia denegatur. **H**oc autem non est ex merito digni vel condigni. **S**i cōgrui. **H**ec vero congruitas multo magis est ex parte dei gratiam conferentis q̄ ex parte hominis se ad gratiam conferentis. quia in preparatione ad gratiam et in infusione gratie habet se anima ad modum materie. ipse vero deus ut pimum mouens et efficiens. alia ratione p̄ q̄ huiusmodi congruitas est magis a deo quam ab homine. quia habitatio que est ex parte hominis solum modo dat locum diuine misericordie. **V**t salua iusticia possit alicui conferri gratia. quia iniuria fieret diuine iusticie si tali daret gratiam quo esset obex. **I** voluntas peccandi. **S**ufficiens igitur habitatio ad gratiam est. si homo facit quod in se est. **F**acere autē quod in se est tria complectitur scilicet vt homo actum peccandi. et voluntatem peccandi deserat. et conuertatur in bonum. **P**rouer est si ubi possibile. **N**ota q̄ omne meritum vel

demeritum acquiritur in hac vita. Unde
nō facere bonū. sed facere bene laudabile ē.
Nō enim verbi s; aduerbii meremur.
De operibus meritorijs.

Capitulum. 13.

¶ Pera meritoria totaliter s; a gra-
tia. et totaliter sunt a libero arbitrio
licet principaliter a gratia. quia gra-
tia cōpatur ad liberum arbitriū. sicut s; flor
ad quū quē dirigit. ita grana dirigit liberū
arbitrium exercitio virtutum. Per nos
enim malum facere possumus. sed non bo-
num. Ad efficaciam merendi tria valent.
Primum est difficultas operis quod p; in
martyrio. Secundum promptitudo v. lun-
tatis. Ap. i. ad cor. ix. Dilarem. n. da. di.
deus. Tertium est magnitudo charitatis.
Ipsa. n. pondus sanctuarii secundū q; oia
que erant in templo ponderabantur. Ad h
q; aliquod opus sit meritorium tria requirū-
tur. Primum est q; ipsum opus fiat i cha-
ritate quia opera que fiunt extra charitatem
morta sunt sicut carbō extinctus. Secun-
dum q; fiat ex charitate. multa enim fiunt i
charitate que nō sunt meritoria ex eo q; nō
fiunt ex charitate. i. quia non referuntur ad
finem debitum. Tertium q; idem opus sit
referibile. hoc ideo d; eo quia mala non pnt
bona intentione fieri. alioquin sequerēt ab-
surdas q; idem opus cēt meritorium et de-
meritorium. Attenduntur autē tria in me-
rito ex parte hoīs. s; subiectū hoc ē anima.
Item liberum arbitrium. Item intentio fi-
nis. His tribus respondent tria ex parte
dei. s; gratia. virtus charitas. Et gratia qui-
dem reddit subm̄ deo gratiam. Virtus autē
humilitatē liberū arbitriū. Charitatis vero
dirigit intentionem in debitum finem. Si-
cut enim Aug. q; meritum cōsistit penes li-
berum arbitrium occasionaliter. hoc dicit.
quia liberum arbitrium facit ad meritū sed
non sufficit penes virtutem formaliter hoc
dicit. quia ex virtute tāq; ex forma procedit
motus. et elicitur de potentia penes virtutū
motum essentialiter. hoc dicit quia motus
essentialiter est meritum penes gratiā effi-

ciat. hoc dicit. quia sine gratia nullus mo-
tus est meritorius penes opus instrumen-
taliter. hoc dicit. quia opus exterius est cau-
sa instrumentalitatis ipsius meriti. Nota gene-
raliter quod non meremur sine gratia neq;
passionibus inquantū passionibus. neq; mo-
tibus nature. Dicit enim philosophus. Na-
tura neq; boni neq; mali sumus neq; iniū-
ti. Aug. Nemo inuitus bene facit etiam si
bonum est quod facit. neq; libero arbitrio
ligato. Quisquis enim non habet vřam rō-
nis et liberi arbitrii non meretur vel de-
meretur. sicut sunt infantes dormientes. infa-
ni et alia huiusmodi.

De virtute cardinalium et theologicarū.

Capitulum. 14.

¶ Via meritum vel demeritum circa
q; finem actionum attenditur. ideo no-
ta regulas de hac materia. Ex fine
dicitur actus bonus vel malus. malus actus
non fit ex fine bono. Vna intentio mul-
tos actus informat. Unde si aliquis inten-
dit vnum solidum dare pro decem q; quoti-
die d; vnum denarium si quandoq; obli-
uiscitur. et non refert in decem datione huius-
denarii. tamen datio est meritoria propter
ipsam intentionem primam. Item sub fi-
ne pōt quis ponere. verbi gratia. Aliquis
intendit ire ad forum et hoc intendit vt eruat
medicinas. et ad hoc curari desiderat vt deo
melius seruiat. In isto vltimo precedenti
voluntates omnes sunt meritorie propter
vltimam. secundum enim vltimum finem
omnes precedenti voluntates iudicantur
bonę vel malę. maxime quando priores ac-
tus sunt indifferentes. Diuersi fines non
sunt faciendi quorum vnus non sit ad aliū
referibilis verbi gratia. Aliquis inten-
dit ire ad vnam domum vt luxurietur. ad
hoc vult luxuriari vt sanior sit ad hoc vult
esse sanus vt seruiat deo. Ille finis vlti-
mus illam voluntatem que est luxuriari nō
informat. sed potius e contra illa voluntas

9
illam intentionem deformat q; vna intentio
peruersa plures deprauat voluntates. No-
ta q; actio corporalis potest referri ad fines
temporales dūmodo referatur postmodum
ad deum: Actio autē spūalis vt predicti nō
potest referri ad finem temporalem etiam
si illud temporale referatur ad deum. Et hoc
est qd dicit Augustinus. Debemus manduca-
re vt euangelizemus non euangelizare vt
man duceamus. si autē in actionibus finis p-
rimus ponatur deus. et finis vltimus. aliqd
temporale malus est. Bene autē licet consti-
tuere duos fines. s; temporalem. et eternum
ita tamen q; eternus sit finis vltimus.
Quid meremur.

Capitulum. 15.

¶ Pera bona sunt meritoria trium.
s; vite eterne. augmenti gratie et re-
missionis pene. Primum. s; sbāle
vite eterne radice operis. s; charitati.
et hoc est premium sbāle vite eterne. premi-
um vō accidentale respondet operi sicut et
augmentū gratie. q; operibus excellētib;
et supererogationis meremur magis aug-
mentū gratie q; aliis operibus. Remissio
autem pene respondet penalitati operis. q;
opa que magis sunt penalia magis sunt me-
ritoria remissionis pene. Est enim regula in
theologia q; pena pene resolutoria est. No-
ta igitur q; h; tota vis merendi vitam eternā
et etiam alia consistat in charitate. non tñ to-
tus effectus. q; effectus merendi consistit in
magnitudine operis: sicut p; in merito re-
missionis pene qd non solum consistit in cha-
ritate: sed etiam in operibus penalibus. Et
huiusmodi exemplum habemus in christo.
qui meruit nobis apertionem ianue paradi-
si cum effectu. hoc autem meritum nō erat
ex sola charitate. sed in charitate et excellen-
tia operis. in insua passione. Sciendum est
q; de premio substantiali meretur homo tā-
tum per vnum actum q; tum per mille in a-
nime cadē radice et non crescente valent iū
opera huiusmodi ad multa alia. vnde ver-
bi gratia. Secundum mentem: virtutes stabili. meri-

61
tum auget. s; meritum accidentalitā premij;
peccata remittit quantum ad penam que di-
missa sunt quo ad reatum per gratiam. De-
biliter somitem remouet accidia; excitat ho-
minem in assuetudine boni. atq; repellit
tentationes diaboli. Nota q; primam grā
nullus peccator potest mereri proprie: et hoc
multiplici ratione. prima q; talis non habet
radicem merendi. i. gratiam. Secunda prop-
ter status indignitatem: q; peccator non est
dignus pane quo vescitur. Tertia q; nullus
hominis placet deo nisi placeat ipse prius
vnde prius respexit deus ad Abel. q; ad mu-
nera eius. vt dicitur Deo. Bene. quarto. quar-
ta q; naturaliter antecedit causa suam effe-
ctum sic et gratia cum sit causa meriti ipse
dit meritum. Ipsa. n. fm Aug. voluntates
nostras precucit vt velimus et sequitur ne
frustra velimus. gratia sicut supradictus est:
per bonum vřum eius et merito condigni.
meretur augeri in via vt aucta meretur p-
fici in patria. et hoc a deo cuius est gratiam
infundere augere et perficere fm cooperati-
onem voluntatis nostre. Nam sicut deus ē
ipsum gratie fontale principium influendi
sic ipse solus est principium augendi p mo-
dum influentis. gratia vero per modum me-
riti et dignitatis. sed liberum arbitrium per
modum cooperantis. sicut liberum arbitri-
um per gratiam meretur merito condigni
augmentum gratie in statu vite. sic etiam me-
retur merito condigni ipsius complemen-
tum in statu patrię. quartē autē meremur
ex condigno vitam eternam multē sunt cau-
se. Prima est efficacia doni spiritus sancti.
cooperantis in merito. Secunda veritatis
dei promittentis. Tertia persuasitas liberi
arbitrii consentientis et finaliter persecutā-
tis. quarta difficultas status merendi. quin-
ta dignitas christi capitis nostri interueni-
tis qd glorificari debet in meritis suis. sex-
ta liberalitas dei tributis quem non decet
pna reddere. septima est tibi obsequium fidelit-
obtemperantis. octaua nobilitas opis qd ex
charitate procedit. quod tantum ponderat
in conspectu iudicis quantum amo: ex quo

procedit. et ideo non potest sufficienter a sumo bono remunerari. Opera que non sunt in charitate. i. cum peccato non valent ad vitam eternam valent tamen ad alia multa. vni deversus. Apert. s. cor ad susceptiones gratie. inuit. s. penam que debetur si non fuerit illud opus non illam que iam debetur. Et dat bona terre. s. spalia occupat. s. ne sit homo interm otiosus vel opti malo deditus. Assuet. s. ad bene opandum delectat. s. mentem. Adingat. s. fomitem. A rect. s. fluxu peccati. Ultimo sciendum qd nullum malum unpunitum et nullum bonum irremuneratum.

De diffinitione b^o et differentijs virtutum
Capitulum. 16.

Virtutes fm Macrobiū dicuntur qn
qz pollice. qnqz purgatione. qnqz
purgati animi. qnqz exemplares.

Primas docet Salomon in puerbije secundas in Ecclesiaste. Tertias in canticis. Quartas in deo legitimus. Politice nanqz dicuntur hz qd regunt vitam quo ad opa exteriora. s. fm qd pugnant contra vitia. Purgatione dicuntur fm qd iam sunt in victoria vitiorum et respiciunt partim interiora. partim exteriora. Purgati animi dicuntur qn deicitis iam vitij possessor virtutu quickit raro insurguntibus primis motibus. Exemplares dicuntur que in mente diuina consistunt. Nam idem virtutum in deo sunt et ipse rerum omnium est exemplar. Aristoteles. diuidit virtutes intellectuales et consuetudinales. Intellectuales diuidit in prudentiam. Artem intellectum sciam. et sapiam virtutes morales diuidit in principales que sunt temperantia fortitudo. et iustitia et in adiunctas que sunt mansuetudo humilitas et c. Et hic ordinavit nos ad deum qd sophya regit affectum intelligentiam intellectum. sed frenat hie virtutes. prudentia cu spūs regit cogitationes et affectiones. virtutes vero consuetudinales diuidit in honestatem et liberalitatem. Hec duo ordinat nos ad hominem qd bonitas ordinat hominem quoad seipsum liberalitas quo ad proximum. Item philosophia

moralis diuiditur in ethicam. biconomicam et politicam. Hanc prima moxas quo ad ipsum hominem siue quo ad seipsum instruit. secunda familiam disponit. tertia vbes et regna gubernat et regit. Circa virtutes hoc tenendum est cum firmiter gratia significans aiam. septem in sunt virtutes quibus humana vita regitur. Tresqdem theologicę et qz tuor cardinales. et hie virtutes sint gratuite per informantem possunt in fieri informes per culpam. et iterum informari per priam adueniente gratia que est habitum virtus origo finis et forma. Nam cum habitus aliarum virtutum habent sine gratia et charitate in quibus consistit virtus virtutum dicuntur informes cum autem gratia superuenierit tunc formatur et decorantur. et deo sunt acceptabiles. Unde virtutes informes sunt: sicut colores in tenebris. et sicut carbones extincti: et sicut rami aridi et huiusmodi mortui et sicut aurum obscuratum et sicut gēme cōvertit in scilicet. Contra virtutes formate sicut colores sunt in luce. v. s. hie virtutes aspectus cōplacētes et sicut carbones ardentes. et sicut rami virentes et sicut alcyonides ac valentes et sicut aurum fulgens. et sicut gemme vas aureum decorante. differentia est inter virtutes et precepta et dona et fructus et beatitudines qz virtutes potētiās disponūt precepta opera respiciunt dona virtutibus perfectio. ne addunt fructus spiritui siue gustui saporem spiritualement apponunt beatitudines ipse virtutibus statim siue vie siue patrie cōtingunt. Alia est differentia. qz virtutibus bene operamur donis expedit beatitudines perfectate operamur. sed fructibus fruimur deo.

De differentia virtutum cardinalium et theologicarum. Capitulum. 17.

Differentia virtutum theologicarum et cardinalium hec est qd theologicę mouent ad finem. sed cardinales mouent ad ea que sunt ad finem. Alia differentia est: qd theologicarum virtutum finis et obiectum est ipse deus et non obiectus determinatum proprie. Item virtutes

theologicę habentur p infusione. cardinales vero p acquisitionem. Item theologicę mouent ad opera ex rationibus sup̄tis a iure diuino. sed cardinales a iure nali. Item virtutes theologicę attenduntur quantum ad actus interiores. cardinales vero quantum ad opa exteriora. ut theologicę non habent sine donis cardinales vero haberi possunt sine donis. ut theologicę sunt discretiue actui in deū. cardinales vero in primū. ut in theologicis sic ē qd habitus generat actus. sed in cardinalibus ē eōtra. qz ibi actus generat habitus. vñ philosophus. Quales i quibus sunt actus. tales sunt habitus.

De virtutibus theologicis in genere.
Capitulum. 18.

Nama quantum ad superiorē pietas in qua consistit imago trinitatis significari hz per tres virtutes theologicas vñ sicut imago creatoris consistit in trinitate habitum cum vnitae gratie. sic per hos tres habitus virtutum anima fertur in summam trinitatem secundum tria propria tribus personis. ita qd fides dirigit sumum verū credendo et assentiendo. spes vero in summe arduum inueniendo et expectando. charitas autem in summe bonū desiderando et amando. Virtutes theologicę differunt inter se multipliciter primo secundum actus proprios. Nam fides facit deo assentire. spes in deo considerare. charitas facit deum amare. Secundo differunt ratione subiecti. qz fides est in rationabili. spes in irascibili. charitas in concupiscibili. i. omne sunt in voluntate que propter similitudinem actuum accipiunt nomina harum potentiarum. Tertio differunt ratione obiecti. Nam fides est circa verum. spes circa arduū charitas circa bonum. Quarto differunt ratione effectus. Nam fides in primū deū sequitur. spes in celi comitatur. charitas perenniter amplectatur. Quinto differunt ratione finis. qz per fidem cognoscit deū et veritatem. per spem habetur eternitas. per charitatem diligit et bonitas.

De fidei veritate.
Capitulum. 19.

Fides est subā sperandarum rerum ar gumentū non apparentū sed ap̄s ad b̄. r. In hac diffinitione fides dicitur subā. i. fundamentū substantia cōstititio spūali qd ē gratia et gloria. ita nāqz fides facit aliquantulum res sperandas subsistere p gratiā. et facit tandem p gloriam. qz ipsa est primus habitus virtutum primū dico non tēpore. sed natura. Item sperā darum d̄ qz fides per assensum facit in nobis subsistere res sperandas: argumentum dicitur. i. arguens mentē. qz fides inclinatur intellectum ad credendū id quod non apparet. ppter hoc dicitur potius argumentū in conclusio. qz fides pbat de non apparentibus qz sit. et non pbat. Non apparentium dicitur. qz fides sua virtute et luce manifestat ea que non apparent tā preterita qz p̄ntia. et qz futura. preteritū. quidē qz secundū apostolum ad b̄. r. fide intelligimus ap̄ta esse secūla. p̄ntia vero sicut ait Aug. demus deo aliquid posse. et nos intelligere nō posse. fura at qz per fidem credimus resurrectionem mortuorū et huiusmodi. fides d̄ multipliciter. s. habitus informis charitate. illuminans mentē ad credendū. act. 15. f. de purificans corda eorū. Equalitas infirmis. Jac. 2. fides sine opib^o mort. ē. Doct^o fidei Aug. fides ē credere qd nō vides. scilicet credēdi. Mar. 8. Nō inueni tā a fidei i. i. fracti. Deuotio fidei. Math. 15. Multa magna ē fides tua. articulus fidei. vñ i simbolo ambrosij. Hec ē fides catholica vt credamus et colitamus. Sicut in aliq scia quedā sunt antecedentia vt suppositio. nes quedā vero consequentia vt conclusiones. quedam quasi media vt prepositiones p̄bantes. Ita in doctrina fidei quedam sunt ibi ad modum suppositio. vt vniuersalia antecedentia articulos. s. qz scriptura sit condita et exposita inspiratione spūs sancti. et qz vera sunt que loquitur dominus i scriptura. per sanctos suos. et huiusmodi quedā ad modum conclusionum. vt ea que ad mo res pertinent scilicet fornicationem esse mortale peccatū. et huiusmodi. quedā ad modū

propositionibus; ut articuli fidei. Et nota qd si
des est quasi media inter opinionem et sciam
qua opinio se habet ad vna partem contra
dictionis cu formidine alterius partis et si
ne cause cognitione. Scientia vero se bet
ad alia parte contradictionis sine formidine
reliqua et cu cause cognitione ac per media
necessaria. vñ scia est necessarium. et ita p3
qd fides picipat cu vtraq3. Ad fidei perfe/
ctioes septē pertinent. Primū ē qd pūme
veritati inneta sicut fides. **Docti** qd se ne/
gant filius filie. **Pharaonis** magis cligēf
affligi cū populo dei q3 tēporalis peccati ha
bere iocunditate secundā est qd sit cbaritate
formata sicut. **Abagdalena** quā fides saluā
fecit et cui dimissa sūt peccata multa. quomā
dilectā malū. tertiā ē qd sit deuotione feru/
da sicut illius mulieris cui dixit dñs. **Mu**
lier magna ē fides tua. **Abac. 15.** quartuz qd
sit bonis opibus pbata. sicut fides cornelij.
quintum qd sit fortitudine roborata. sicut si/
des **Scephanj** **Laurētiij.** et alioz martyru
qui per fidem fortis facti sunt in bello. sextū
qd sit obedientia decorata. sicut fides **Abra**
he. septimū qd sit humilitate subiecta sicut si/
des beate virginis que ait **Luce. 1.** Ecce an
cilla dñi. Nota qd fides magis innitit aucto
ritati q3 rōni q3 fm **Bregio.** fides nō bet
merituz cui humana rō perhibet experimē
tam intellige sufficiens q3 m3 em3 fides rō
nibus firmet. in necialibus. nec expimēto
sensibili d3 quis credere contra fidē sicut p3
in eucharistia vbi et visus. et gustus. et tactus
dicat esse panē et vinū. sed fides dicit esse cor
pus et sanguinem dñi nostri **Iesu xpi** vnde
Aug. Quod intelligimus debemus ratio
ni quod credimus debemus auctoritari qd
opinamur debemus errori. Nota qd duplex
est cognitio de deo. scilicet naturalis et accidentia
lis. Naturalis cognitio duplex est. scilicet ante
peccatum qua bō cognoscebat apse deum i
creaturie. et post peccatum et hoc est per spe
culum in enigmate. Accidentialis cognitio
triplex est. Primū ē acquisita per rationes
naturalis q3 habuerūt philosophi. et bec di
citur scitētia. secunda est que bñ scitūtionis

scripturarum et miraculorum. et bec cogni/
tio dicitur fides informis. tertia ē que bñ p
infusionem gratie gratū faciemis. et bec di/
citur fides formata et per talē cognitionem
assentit aia pūme veritati propter se. et supra
oia. Vnde ea adueniente preceunt oēs alie
cognitiones accidentales ad minus quo ad
actū. Cum enim alie cognitiones veniunt i
aistone fides tāq3 velocior preoccupat mo
tas oium. Cum fides sit non de apparenti
bus et difficile sit oculis credere. duo sūt ne
cessaria ad hoc vt firmiter credatur. **Pr**
imū est illustratio veritatis animas cleuas
secundā est recūficatio auctoritatis instrū/
tis animam quoz pūmum est per fidē secū
dum ē per scripturam autēnticam. et per spū
ritum sanctum et dñam. Auctoritas ergo p
bet fulcimentū fidei. et fides assentit aucto
ritati. vtrūq3 vero per christum est ppter qd
et splendor et verbum dicitur. quia mentem
per fidem illuminat. et veritatem per doctri
nam ostēdit. **Hoc** quoq3 sciēdū est qd vna ē
fides tantum tam in pteritis q3 in pntū
et futuris licet magis clara sit in eis et expli
cita qui sequuntur xpm quam in eis qui pre
cesserunt eius aduentum. sicut nouum te/
ste. actum clarus est quam vetus. Quod
enim nos credimus esse factum antequi pa
tris credebant esse futurum exceptis istis q
ad hoc ad hoc restant complenda. sicut ē re/
surrectio mortuorum et iudicium extremū
et remuneratio bonorum. et puniō reprob
orum.

De effectu fidei.

Capitulum. 20.

Fides multa bona facit. scilicet b. m. m. m. m.
saluat. Vnde dicitur est **Abagda**
lene. fides tua te saluā fecit. **Ab**
te purgat. **Actū. 15.** fide purifi
cans corda eoz. **Extra** mudū pugnat. **De**
br. 12. Sancti per fidem vi. re. **Postulata**
impetrat vnde illud. **Mulier magna** est
fides tua sicut petisti. **Per** scuerantias
dar **Ap. 2.** Tu autem in fide stas **Tempo**
ralia conuenit. **Debr. 11.** fide **Ab** opus

grandis effectus est negauit se filium esse si
lie **Pharaonis**. **Iustificat.** Romanos
quaro. **Credidit** **Abraham** deo et re. est ei
ad iu. **Beatificat.** **3c. 20.** Quia vidisti me
Tho. credidisti. b. qui non vi. et re. **Sup**
fundamentum fidei quidam edificat aurū
contemplationis. qd qui contemplanur si
ne fide quasi videntur videre solem sine oc
culis. **Quidam** argentum predicationis:
qd qui predicat sine fide non loquitur eum
scōdū deum est fidelem sermonem. qui/
dam lapides preciosos bonorum operum.
quia qd bene operatur sine fide est: sicut qui
qui facit structuram super arenam. **Itē** alij
edificant ligna. scilicet amorz ardēntiorem tem
poralium: alij senum scilicet summum delec
tanonum carnalium. **Alij** stipulam scilicet
ociosorum verborum et operum infirmoz
Isti quidem saluantur merito fundamen
ti sic tamen quasi per ignem purgatoz eru
rent edificium non idoneum. **in** tanto funda
mento **f**ides habet quosdam effectus esse
tiales et pūcipales vt est facere filios dignos
vite eterne. et facere similes deo: et purgare
animam a tenebris peccati siue infidelitatis
Isti effectus sunt a deo: alios habet effectus
voluntarios et secundarios vt est credere et
dirigere opera altarum virtutum. et impera
re omnibus suo modo. **Et** isti effectus a li
bero arbitrio sunt.

De articulis fidei.

Capitulum. 21.

Respectus habeatur ad eos qui
symbolum ediderunt tunc articuli
sunt duodecim ad numerum duo/
decim apostolorum. Si autē consideremus
que radicaliter sunt credenda: tunc articuli
sunt. **14.** quoz septem spectant ad diuini
tatem et septem ad christi humanitatem. et b
signata sunt in septem stellis. et in septē can
delabris aureis in quoz medio fili hominis
ambulabat. Sunt ergo septē articuli f. dei
qui pertinent ad diuinitatem. **Primus** est
credere verum esse deum qui ibi notatur cre
do in deum. **Secū** est prem esse deum. **ibi.**
prem oipō. **3.** est filium esse deuz. **ibi.** **Et** in

Iesum christum filium eius. quartus est spi
ritus sanctus esse deum. **ibi.** **Cre**do in spi
ritum sanctum. **Sic** p3 qd predicti quantum
articuli sunt de unitate diuine essentie et tri
nitatis personarum. quibus est credere remis
sionem peccatorum his qui sunt in ecclā. **ibi**
Scām ec. ca. s. a. c. r. p. **scē** est mortuoz re/
surrectionē. **7.** est credere bonoz remune/
rationē sub quo pprehenditur et malozum
puniō. **ibi.** **Viram** eternam. **Et** isti tres ar
ticuli a diuinitate pertinent. qd virtute diui
nitatis sit peccatoz remissio que est aie viui
ficatio et corpoz resurrectio atq3 corpoz et
anime simul glorificatio. alij septē sunt qui
pertinent ad humanitatem xpi. **primus** est cre
dere filium dei esse: conceptū de spirito scō.
ibi. **Qui** cō. ē de. s. s. **2.** est filius dei natū ex
er **Maria** virgine. **ibi.** **Et** maria vir. **3.** filiū
dei pro nobis mortuū in cruce. **ibi.** **passus**
sub p. p. cru. m. et sc. **4.** est filium dei ascen
disse ad inferos fm aiam **ibi.** **de** scēdū ad in
ferna. **gratus** est filium dei surrexisse a mor/
tuis. **ibi** **ius.** d. re. a mor. **6.** est eūdem ascen
disse ad pris equalitatem. **ibi.** **ascēdit** ad ce:
sedet ad dexte. d. p. oi. **septimus** est filium
dei iudicaturum viuos et mortuos. siue bo/
nos siue malos. **ibi.** **in** de v. est in. vi. et m.
11. **14.** articuli colliguntur ex symbolo quē
apostoli ediderunt articulum primum et se/
cundum de diuinitate posuit **Petrus.** **tertū**
um **Andreas.** **Bartholomeus.** **quartum**
quintum **Simon** **Thadæus.** **sextus** **septi**
mus **Matthias.** **Item** primum articulū de
humanitate christi posuit **Jacobus** maior.
secundū et tertū **Joanes.** quartū **Thomas**
gnitum **Matthias.** sextuz **Jacobus** minor.
septimū **Philippus.** **Tria** sūt symbola. pri
mū apostolorum. scōm nicēnij concilij. tertuz
athana sij. primum factum est ad fidei instrū
ctionē. scōm ad fidei explanationē. **Ter**
tium ad fidei defensionem. **Nota** qd aliud ē
credere deum et aliud credere in deum et ali
ud credere deo. Quoniam credere deum
est credere ipsum esse. credere autem in de
um est credendo ipsum amare. et credendo
in deum ire. ac membris eius incorpora

Crede vero deo est credere verbis eius.
De spe. Cap. 22.

Deus est certa expectatio summe beatitudinis ex dei gratia et meritis proprijs proueniens. In hac diffinitione non sumitur certitudo rationis quia plene vni parti consentitur, sed certitudo opinionis qua vnice parti consentitur, quia ratione probari videtur, nec tamen omnino sed cum foudamine. Hoc autem expectationis causa principalis est gratia dei et non nostra merita, quia opera nostra non sunt meritoria nisi ex dei gratia. Sine meritis tamen sperare aliquid non est spes sicut ait Gregorius sed presumptio in predicta diffinitione diffinitur motus spei et non virtus, sed virtus spei diffinitur sic. Spes est audacia mentis de largitate dei accepta habendi vitam eternam per bona merita. Inter fidem et spem talis est differentia. Fides enim est de preteritis et futuris. Spes autem de futuris tantum. Fides de bonis et malis. Spes autem de bonis tantum est. Fides de bonis sibi tantum conueniunt in hoc quod tam fides quam spes est de inuisibilibus. Certitudo spei oritur ex tribus, scilicet ex diuina largitate, ex abundantia meritorum, et ex purgatione et cetera. Nota quod spes prout est viatorum hoc est cum certitudine opinionis ut dictum est. Spes autem illorum qui sunt in purgatione et qui fuerunt in limbo est cum certitudine scientie, et non opinionis, ut est illa viatorum. Unde de delinatis aliquo modo a spe proprie dicta. Spes vero que fuit in Stephano quando vidit celum apertum, et que fuit in Paulo quando dicit. Scio cui credidi et cetera, que fuit in Adam ante peccatum fuit cum certitudine visionis tamen facta debilitatis quia in celo. Unde spes sic sumpta adhuc est minus proprie dicta. Ex his patet quod in patria non est spes proprie, quia beatitudo est omnium bonorum simul facta et perfecta possessio, unde ibi nihil futurum est quod spectetur. Et sic in certis adhuc sit future resurrectio corporum, finem: in patria est finem cognitionem. Spes autem

se futurum respicit quod prius tam prius vel quod cognitionis, prout spes proprie sumitur. Deinde est spes, scilicet suffragij et auctoritatis proprie. Nota posita est in sanctis. Secunda in solo deo et hoc triplex est, scilicet venie, psalmus 30. In te domine spem non confundar in eternum. Sic psalmus 31. Sperantes autem in domino misericordia circumdabit. Dionysius, puerb. 28. Qui sperat in deo saluabitur. Effectus spei multiplex est. A tribulatione liberat, psalmus 7. In respere, tribulatione nostri sperauerunt et liberaasti eos. Exemplum de Susanna et Daniele. Confortat. 2 Machab. 7. Mercantes septem filios sub vnus dicit spei conspicens mater bono animo ferebat, propter spem quam in deo habebat. Dionysius cetera. Isa. 40. Qui sperant in domino, non confundentur. Saluat, psalmus 121. Qui saluos facit sperantes in se. Regalia ministrat, psalmus 144. De cuius omnibus in te spe, dicitur. Spes comparatur multis rebus. Dicitur, n. galca. i. Theba. 3. Induit galcam salutis. Ancora, beatus 6. Qui confidimus ad tenendam propositam spem quam sicut anchoram habemus anime tantum ac firmam. Medicinam, psalmus 9. Sperant in domino non infirmabunt. Gemma, prout. 17. Gemma gratissima expectatis prestolantis solatium, beatus 6. Firmissimum solatium habeamus qui confugimus ad tenendam propositam nobis spem. Clavis, Dionysius super illud psalmus 61. Sperate in domino. Per speciem intratur ad illud viuendum, quod creditur lignum vite. Sapientia, 3. si coram hominibus tormenta passi sunt spes illorum immortalitate plena est.

De charitate. Capitulum 35.

Charitas secundum Augustinum de diffinitione, dicitur. Primo, scilicet Charitas est finis precepti de corde puro et conscientia bona et sine non ficta. Et sumitur finis summationis, quia charitas est consumatio siue perfectio omnium precepti: potest etiam dici finis terminationis, cum preceptorum, quia omnia opera que sunt in precepto tendunt in charitatem, ut magis ac magis habeat de corde puro, id est intellectu puro dicitur gloria. Et sumitur bic i.

lectus pro actu intelligendi secundum quem datur motus charitatis. Quanto enim, quod magis intelligit tanto magis diligit, nisi alias impediatur. Et hic ista prepositio denuciatur efficiens. Et conscientia bona, id est spe, quod pura conscientiam habet secure sperat. Et fide non ficta, id est simulata, et non fragili, sed inter aduersa forti. Prosper in libro de vita contemplatiua describit charitatem sic. Charitas est ut mihi videtur recta voluntas ab omnibus terrenis presentibus ac futuris prosperis auersa. Juncta deo inseparabiliter et vni igne quodam spiritus sancti a quo est et ad quem refertur iuncta. Ingramentum omnis extranea corrupti necia nulli vitio mutabilis obnoxia super omnia que carnaliter diligunt excelsa affectionum omnium potentissima, diuine contemplationis auidia. In omnibus semper inuicta, summa actionum bonorum salus morum, finis celestium preceptorum mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantissima, diuine virtutis, sanctitatis mentium arma cum meritorum bonorum premium preceptorum, sine qua nullus deo placuit cum qua nullus vnquam peccare potuit, fructuosa in penitentibus, letitia in proficientibus gloriosa in perseverantibus victoriosa in martyribus operta in omnibus omnino fidelibus ex qua quod est boni operis vita. Charitas est quantum ad actum diffinitur quatuor modis. Primo sit tertio libro sententiarum. Charitas est dilectio que dilectio deus pro se, et primus propter deum, et in deo, sicut sic. Quid est charitas nisi viua copulans amantem cum amato, sic sicut Augustinus. Charitas est virtus qua videre deum et perfrui desideramus, quarto sic secundum Augustinum. Charitas est virtus que animi nostri rectissima affectio est. Harum diffinitionum, prima datur in comparatione ad deum, secunda in comparatione ad deum possessorem, tertia in comparatione dilecti ad dilectum. De differentia inter charitatem et alios motus. Capitulum, xxxiii.

Deo triplex est, scilicet naturalis gratuitus, et vitiosus. Amor gratuitus est laudabilis quod virtus est, et bene principalis

finis, scilicet bonum incommutabile. Sic diuiditur in amicitiam et concupiscentiam. Amicitiam am diligit quis deum purissime non respiciens utilitatem suam, sed bonitatem amati, hoc modo plus diligit homo deum quam se ipsum. Amicitiam vero concupiscentiam diligit quod deum, quia remunerabilem in eo expectat. Amor naturalis nec laudabilis est nec vitiosus perabilis, et habet sine indigentiam vel utilitatem propriam. Item similiter diuiditur in amicitiam et concupiscentiam. Amicitiam diligitur hoc amore nos et nostram perfectionem et nostram conseruationem, et magis ea que sunt plus necessaria, ut carum pro quo totum corpus exponimus: hoc amoris est nobis et beatitudinis. Amicitiam vero diligitur deum, quia necessitati nostre vel subuenit, quia hoc amoris non diligit res propter se, sed propter usum eius, unde hoc amoris plus se diligit homo naturaliter quam deum. Amor vitiosus vitiosus est, quia peccatum est, et habet finem voluptatem siue delectationem in creatura, hic diuiditur in amicitiam et concupiscentiam. Amicitiam am diligitur hoc amore delectatione creature propter se, quod in nobis non habeat, sed concupiscentiam vero diligitur voluptatem creature propter nos. Amor vitiosus multiplex est, scilicet naturalis erga se, pius erga parentes, iocundus erga locos, iustus erga amicos, violentus erga inimicos, sanctus erga deum. Item differentia est inter amoris dilectionem et charitatem, quia amor proprie est nature et dicitur amor quasi amoris vnio, quia quietat appetitum in re amata. Dilectio est amor proximi, et dicitur dilectio quasi duo ligans, sociat enim amantem cum amato in amore: ut se mutuo diligant. Charitas est amor in deum, beatus de terminata, et indicat omnibus cariorum valde, dicitur charitas quasi carum vnitas vel carum deo faciens. Alia est differentia inter predicta, quia amamus deum propter se, diligitur eum super omnia propter suam beatitudinem, quia dilectio est diuersorum electio charitatis vnique plenius, scilicet super omnia, et propter se de

ligere deum in hoc differt a dilectione proximi. qz diligere bonum est velle ei bonum qd habet. s. qz sit omnipotens. et summe bonus: et beatissimi. Item diligere deum est precepta eius seruari cum intentione fruendi eo. Item diligere deum est cum velle possidere: et ab ipso possideri. Item diligere deum est voluntatem dei voluntati sue in omnibus preferre. Diligere vero proximum est velle sibi bonum non per essentiam: s; per gratiam. Item diligere proximum est idem velle: et idem nolle in bono. Item diligere proximum est successum bonum ei optare et querere. Item diligere proximum est velle ei qd sibi. Est iterum differentia in dilectionem dei et proximi: quia deum diligimus in se et propter se proximum vero diligimus in deo et propter deum. Quando dicimus duplicem esse charitatem. s. dei et proximi. hoc dupliciter non intelligitur quoniam ad habitum. sed quantum ad actus. qz vno habitu charitatis diligitur deus et proximus. Charitas quandoq; dicitur habitum. Ro. 5. Charitas dei diffusa est in cordibus nostris. quandoq; dicitur motum. Can. 2. Ordinauit in me charitatem. quandoq; signum. Vnde Jo. 15. Maior est charitatem nemo habet. i. maius signum charitatis: quando qz certam personam in trinitate. i. Jo. 4. Deus charitas est: et sic sumitur essentialiter et tota trinitas dicitur charitas. quando qz sumitur pro seruoze charitatis. Vn Luce. 7. Dimissa sunt ei peccata multa quonia dilecti multum.

De effectu charitatis.

Capitulum 25.

Charitas peccatum expellit. Vnde de Maadalcna dicitur. Luce. 7. Dimissa sunt ei peccata multa: quoniam dilecti multum. Legem custodi. Ro. 13. Qui diligit proximum suum legem impleuit. Deum homini iungit. i. Jo. 4. Qui manet in charitate in deo manet. et deus in eo. Venere virtutibus ornat. i. Cor. 13. Charitas patiens benigna est. et perfectione adducit Ap. ad Cor. 12. Ab hac excellentiorum viam vo-

bis demonstro. Vltimam tribuit. Joa. 2. Si quis diligit me: etc. et sequitur ad eum veniemus et mansionem apud eum faciemus. Dilectione dei dignum facit. Jo. 16. Si quis diligit me diligetur a patre meo. Charitas in cordibus diffunditur cum ad proximum dilatur. Et funditur per predicationem: et per opera misericordie. Infunditur per illuminationem gratie. Superfunditur per opera perfectionis et supererogationis.

Per charitatem venit deus ad homines in carnationem. et in homines in gratie collatione. per ipsam charitatem curantur homines ad deum bona operatione. et perveniunt ad eum in glorificatione. Amoris penetrantia: qz itima cordis penetrat. Can. 2. Dulcerata charitate ego sum. Languidum facit. et hoc per desiderium essendi cum amato. Can. 5. Nunciis dilecto meo: quare amore langueo. Inebriare. qz sic tendit in amatum qz sui ipsius et omnium rerum propter ipsum oblitiscitur. Can. 5. Conredie amici mei. et bibite et inebriamini carissimi. Liquefacere: qz cor in divina dulcedine sic resolvitur qz appetens euz appetibili mirabili amicitia unitur. Can. 7. Anima mea liquefacta est et dilectus loquitur mihi. Amor habet vinum diffusivum in bona operatione. unitivum in proximi dilectione. transformativum in iustificatione. Item aliter hoc ostenditur qz habet vinum diffusivum. ut patet in creatura. unitivum ut patet in christi incarnatione. transformativum ut in glorificatione.

Quibus rebus charitas assumitur.

Capitulum 26.

Charitas est bonorum principium. qz a deo ipsa est. Bonorum medium. qz finis: um ipsa est. Bonorum finis: qz propter deum charitas dicitur bone operationis principium. qz movet ad id. Vnde. Charitas operatur si est. Dicitur etiam media qz opa informatur. Dicitur quoq; finis. qz opera dirigit: et debita finem producit. Quomodo charitas dicatur finis sciendum est qz triplex est finis. scilicet consumptionis. consumptionis. et terminationis. primo modo cha-

ritas est finis peccatorum quia ea consumat. secundum modo est finis preceptorum. quia ea perficit. tertio modo tam via eterna quam ipse deus est finis nostri laboris sed via eterna finis est quo quiescitur. sed deus terminus in quo quiescitur. charitas dicitur forma virtutum multipliciter. primo quia movet omnes virtutes ad exteriora opera per que perficiuntur virtutes et merentur augeri. Secundo quia omnes virtutes moventur ad finem. Charitatis. s. ad bonum charitatis enim habet bonum pro fine et obiecto. Alie virtutes habent bonum non pro obiecto. sed pro fine in illo finis virtutum perfectionem denotat. Tertio charitas auget virtutum delectationem et tollit fastidium. et alleviat onera propter ipsius desiderium. quarto quia componit animas et perficit. non quidem in esse nature. s; in esse gratie et merito. Charitas multis rebus dicitur filia quia comparat auro quod somar tribulationis probat: Atrox quam sequitur dies eternitatis. Arborescens in qua per non solum invenitur perijt. Arboris bonos fructus proferunt. Alie ad celestia subleuant. Vnum animam deo coniungunt. Clavi celum aperient. corone mentem decoranti capiti sensum et motum influenti charitas enim in fluxu sensum. et motum in fluxu alijs virtutibus. et motum. i. affectum movendi merito mentes deo illuminante. Eboris iboniam deo exhibenti. s; irmanento aquas volup-tatis ab aquis eternitatis diuidenti. Fonti mentem irriganti. Bemine atam ornanti. Bladio stameo paradisu custodienti. Igni affectus accedenti. Iugo suaviter prementi. Mane de celo descendenti. Rose rubenti. Radice humore gratie quem a sumo tribu ad virtutes transmittendi ut sic nutrian-tur et conserventur in bono. Soli fulgenti. Taurus latenti. Vinculo omnes rones diligendi in dilecto colliganti. Vno inebrianti. Vestri peccatorum turpitudinem cooperanti. Vnguento vulnere letalia curanti.

De excellentia charitatis.

Capitulum.

27:

Charitas excellit alias virtutes in multis. primo in die conformitate. Jo. diligemus deum quoniam ipse dilexit nos. secundo in spatio dignitate. Ricardus. Charitas est regina virtutum. tertio in speciositate. qz est planea veneris et anime pulchritudo. qz sicut pulchritudo exterioris hominis est ex decenti membrorum ordinatione et venustate coloris sic pulchritudo anime est ex decenti ordinatione actuum et habitu venusto. hoc facit charitas in anima cuius actus ordinatus est et venustus habitus. quinto in suppositione laboris Aug. Omnia gratia et inania levia facit amor. sexto in vigorositate. cast. 8. Formis est virtus dilectio. septimo in utilitate. Aug. Habere charitatem et fac quod vis. octavo in delectatione quia charitas secundum actum suum facit delectare in deo non solum in partibus sed etiam in via.

De signis dilectionis.

Capitulum.

30.

Igna dilectionis sunt decem quia amicus amicum libenter audit libenter de ipso loquitur. Sepe de ipso cogitat sine tedio sibi obsequitur. corpus et res pro illo exponit. Offensam cauet offensam placat. congaudet prosperitati condolet adversitati. Gaudet de sua presentia dolet de sua absentia. Diligit et odit hoc quod ille conatur ei placere timet displicere. Tribulationes ad eius amicitiam. Munera ab eodanis non fiducialiter. Qualiter possit quis scire virtutem habeat charitatem. Nota quod quidam sciunt si non habere charitatem ut qui sunt in actu peccandi vel in proposito. Quidam dubitant se habere charitatem quia rationes habent pro vtriusque parte. ut sunt illi qui incipiunt facere quod in se est. Quidam putant se habere charitatem. sicut qui multa bona fecerunt et diu abstinerunt a peccato.

ad huc tu sustinent motus tentationis et in-
ginatur turpia. Quidam experiuntur se ha-
bere charitatem. ut illi qui gulant diuinam dul-
cedinem in qua bus sones fere extinctus est. et
quasi temp vel bona faciunt. ut affectant. g-
da ceru sunt se bre charitate. ut quibus de-
reuelant. qualis fuit paulus. cui dñs dixit.
Sufficit tibi gratia mea.

De gradibus amoris.

Capitulum. 29.

Radus amoris sunt isti. Primus est
g. Radus amoris sunt isti. Primus est
ca diligo me propter me. Iste amor
non est bonus. Secundus est cum
diligo deum propter me hic est meretricarius. Iste
est bonus si principalis finis est deus. Tertius
est cum diligo deum propter se. Iste bonus. Hic est
valde bonus. quia talis amor vno tantum ocu-
lo. id est deo respicit deum. Quartus est cum di-
ligo me propter deum. hic est optimus quia in tali amo-
re nihil est quod querat homo de suo etiam in se ipso.
sed que dei sunt. Super omnia diligendus est
deus. quia cum ipse sit principium. et hoc ipso
est summum. et hoc ipso quod summum est sum-
me bonum est. et hoc ipso quod summe bo-
num est summe beatum est. et hoc ipso quod summe
beatum est. summe beatificum est. et hoc ipso est su-
me fruendus. et hoc ipso est summe p amorem
ei inherendum et in eo tamquam in fine quiescendum.
Tria generaliter diliguntur. scilicet vile. delecta-
bile. et honestum. Propter primum diligen-
da est tribulatio. quia vtilis propter tertium diligen-
da est virtus. quia honesta. Sed propter secun-
dum diligens est deus quia delectabilis immo-
propter hoc omnia diligendus est deus. quia ip-
sam diligere est vile. delectabile. et honestum.
Gradus amoris vel charitatis in quibus
tollit peccatum sunt isti. Primo tollit peccatum
mortale. non quantum ad habitum. sed quantum
ad actum. liberat enim a peccato mortali. sed
non a peccato cadendi in illud. Secundo mo-
dus tollit peccatum quantum ad actum et quantum ad
habitum. sed non modo veniale. sicut per in
aliquibus sanctificationem. Tertio modo charitas
tollit peccatum vtriusque modo. et veniale quan-
tum ad actum. sed non quantum ad habitum. talis
fuit in beata virgine ante conceptionem christi.

Quarto modo tollit vtriusque modo.
sicut fuit in beata virgine in conceptione christi
et post. tunc enim fuit in ipsa sublatum sones
peccandi totaliter. Quinto modo tollit vtriusque
vtriusque modo. et insuper omnem miseriam et
hoc fiet in patria. perfecta est charitas quando
est habitus magna motu iustitiam directam. ope
exteriori sollicita. radice. stabilita. seruaque di-
scerta. dulcedine consolatoria. Diligit de-
toto corde. id est intellectu sine errore. tota ani-
ma. id est voluntate sine contrarietate. tota me-
moria. id est memoria sine oblivione.

De ordine charitatis.

Capitulum. 30.

Ratio charitatis secundum Augustinum est dilige-
re primum quod supra nos est. id est deum
deinde quod nos sumus. post hoc
quod iuxta nos est. id est primum. vltimo quod is-
tra nos est. id est corpus nostrum proprium. In
eodem gradu contineri debet corpus christi. quia
vtriusque tenet rationes inferioris boni respectu
spiritus nostri. Secundum Ambrosium. Diligentem
est primum deus. et parentes. deinde filii postea
domestici. vltimo inimici. sed hoc de exhibi-
tione quidam intelligunt. Aliquis diligitur
magis ab altero multipliciter. scilicet maiori af-
fectu. sic super omnia diligendus est deus. sed
inter homines magis diligendi sunt parentes
quod filii deinde consanguinei secundum gra-
dus cognationis. Maior affectu diligendi
sunt filii quam parentes. sed eque pertinenti-
bus prius succurrendum est magis indigen-
ti. Ad differentiam magis diligendi sunt qui
se magis ad gratiam preparant et bilitant ad
gloriam sic diligendi sunt secundum gradus
participandi bonum gratie. Nota quod idem
ordo dilectionis est nature et gratie. hoc ex-
cepto quod dilectione naturali homo se magis
diligit quam deum. sed contra in dilectione
gratua. Proterea sciendum est quod idem est or-
do charitatis qui secundum Augustinum est in
patria. quod cum gloria perficiat naturam quod
quod non erat imperfectionis in natura manebit
in gloria.

De dilectione proximi. Capitulum. 31.
Primo se debent homines diligere quod
omnes membra vniuersi corporis nisi
sicut christi. quod vno spiritu sunt viuificatur
specialiter et vniatur. quod vna fide habent. quia
vna baptisma receperunt quod vnum patrem
habent et dominum. quod ad vnum regnum tendunt
Dilectionem proximi suadet ius nature.
Mattheus. 7. Omnia quecumque vultis ut
faciant vobis homines. et vos facite illis. Ius
scripturae. Mattheus. 23. Diliges proximum
tuum sicut te ipsum. Exemplum creature. quod
omne simile diligit sibi simile. Melius est
diligeret quod diligit quadruplici ratione. pro-
quod quod diligimus scimus. sed quod diligitur
mur necimus. sed credimus. scilicet quod dili-
gere proprie virtutis est. sed diligit aliene.
tertio quod diligimus alios nobis obligamus
vris. cum vtroque diligimur alijs obligamur
quarto quia cum diligimus meremur nobis
cum autem diligimur alij meretur sibi per
dilectionem. proximo efficiuntur imitatores
charitatis. Ioan. 17. Hoc est preceptum meum
ut diligatis inuicem. sicut diligit vos. Disci-
puli saluatoris. Ioan. 13. In hoc cognoscet
omnes quod discipuli mei eritis. et. Specula
dox dei. Ioan. 2. Qui diligit fratrem suum
in lumine permanet et videt deum. So-
cietas fraternitatis vtilis est ratione subleuatio-
nis. Eccl. 4. Debet soli. quod si ceciderit non ha-
bet subleuantem. Ratione subleuationis.
Seneca. Semper ante oculos tuos ponendus est
aliquis. cuius exemplo proficias. quod nisi ad
regulam praua non corriges. proverbia. 27.
A modica sentina augetur ignis.

De dilectione inimicorum. Capitulum. 32.

Inter dilectionem inimicorum nota
quod alia est dilectio affectus. et alia
affectus. dilectio affectus duplex est.
quod alia est innocencie et alia beneficencie. Di-
lectione innocencie tenemur diligere inimicos.
quod non debemus eis optare malum in
quantum malum. sed in quantum est eis expedi-
ens vel recipi. Affectus dilectionis beneficencie

Ne duplex est. scilicet principalis et secundarius.
Affectus principalis est velle et optare in
amicis bona spiritualia sicut est gratia et gloria.
hoc modo tenemur pro affectu diligere inimicos.
Affectus autem dilectionis secundari-
us est optare inimicis bona temporalia hoc mo-
do tenemur semper diligere inimicos. quia
non semper expedit eis bona temporalia. et
modo distinguenda est de dilectione effectus.
qui est si sit innocencie et beneficencie. Primo
modo tenemur omnes diligere inimicos.
quod tenemur eis non inferre mala nisi propter
bonum persone vel recipi. Secundo modo dis-
tinguenda est dilectio beneficencie. quod si est
beneficium spirituale ad salutem necessarium tunc te-
nemur illud inimicis impendere. sicut ora-
re pro eis non quidem in spirituali. sed in
temporalibus. scilicet ut non excludamus eos ab orationibus
coisibus. Secundo est beneficium temporale ad hoc te-
nemur nisi in casu necessitatis. Nota tamen est
duplicem inimicum. scilicet persone nostre et ecclie.
Igitur inimico persone beneficencie perfectionis est
nisi in quantum sibi vel alteri beneficium nocuum
est. quod in tali casu beneficium subtrahere vti-
le est. Inimico autem ecclie beneficium sub-
trahere perfectius est melius nisi in quantum pro beneficium
speratur reconciliandus ecclie. Ex predictis
consequitur potest optare bona temporalia inimicis ecclie
quando creduntur per hoc conuerti.
Inimico vero persone optare bona tempo-
ralia perfectionis est nisi per accidens. scilicet
cetero quando putatur ei fore vel alijs nocuum.
Nota quod si amicum diligere sit magis debi-
tum diligere inimicum magis est merito-
rium remissionis peccati et ad alia multum va-
let. primo quod magis accedit ad perfectionem
virtutis. Maior enim perfectionis vel maior
virtus est. quia magis grauatur est. Secundo
quod motus charitatis diligendi inimici
cum magis meritorius est remissionis pe-
ccati. et hoc ratione difficultatis. In amicum
sit magis meritorius vite eterne ratione inten-
tionis. Amor enim naturalis seruentior
facit motus charitatis sicut dispositio malis
seruare. tertio quod inimicum diligere expeditus

de dilectio effectus

con

intentionis

signum caritatis est. qz contra motum nature est. unde valde difficile e nisi adfit gratia per quam vincatur natura. Nota qz ille cui iniuria facta est non debet reconciliari nisi querere et debet necessitatis. sed si facta est complet debetum perfectionis. unde dicitur L. r. q. r. talis debet reconciliari que vere duplicem gloriam consequatur. Una qz iniuria passus. altera qz prior rogavit.

De virtutibus cardinalibus. Ca. 33.

Er virtutes cardiales anima rectificatur in suis viribus. Nam prudentia rectificat rationalem. Fortitudo irascibilem. Temperantia concupiscibilem. Iusticia vero rectificat omnes vires. prout nomen iusticie comprehendit non solum specialem iusticiam que est in communicationibus vel distributionibus. sed etiam legalem que est omnis virtus. prout eius actus ad proximum ordinatur. Et iusticia generalis que est omnis virtus prout eius actus pertinet ad debitum obedientie preceptorum. Ipsa enim iusticia generalis comprehendit virtutes ordinantes ad proximum ut est equitas et liberalitas et ordinantes ad seipsum. sicut est innocentia et penitentia. et ordinantes ad deum. sicut est latris pictas. obedientia. propter hoc iusticia dicitur circuire omnes virtutes. et qz non tantum est virtus specialis: sed etiam generalis comprehensiva totius anime rectitudinem cuius ipsa dicitur rectitudo voluntatis. Itz per virtutes cardinales instruitur homo in operibus et contra vitia armatur. Primum fit dupliciter. qz instruitur quo ad se per prudentiam et quo ad proximum per iusticiam. Secundum etiam fit dupliciter. qz homo armatur in prosperis per temperantiam: et in adversis per fortitudinem. Item dicit Aug. qz prudentia est in eligendis. fortitudo in tolerandis temperantia in vendis. iusticia in distribuendis. Item dicit qz prudentia est in precavendis insidijs. iusticia in subveniendis miseris: fortitudo in preferendis molestis. temperantia in cohercendis delectationibus pravis. Aug. au in musica sua qz su-

cedit prudentie contemplatio fortitudinis firmata adherente temperantie mensura delectationis. iusticie debita ordinatio ad deum et proximum. iste quatuor virtutes appellatur cardinales. qz sicut boveium vertitur in cardine: sic in his vertitur et regitur vita hominis. Vocantur etiaz politice. qz ordinantur in his vita civilis. Dicantur etiam humane: qz humano studio acquiruntur nisi divinis infundatur. Appellantur etiaz consuetudinales. qz non ex vno actu sed ex consuetudine nascuntur. vel qz honestas se magis exercet in istis. sicut devotio se magis exercet in virtutibus theologicis. Nota qz prudentia est sicut quid possit. temperantia est non presumere modum non possit. iusticie est velle quod in omnibus equum sit. fortitudo est velle plus qz possit. Iste virtutes habent suos gradus perfectionis sicut quos aliter possident incipientes. aliter perfecti. Dicuntur etiam virtutes politice quandoqz sicut qz regunt vitam hominis quo ad opera exteriora. et prout pugnant contra vitia. et hoc modo sunt incipientium purgatorie dicuntur sicut qz iam sunt in victoria vitiorum. et consistunt partim intra partem extra. et sic sunt proficientium. Dicuntur etiam purgari animi sicut iam devictis vitis quiescit homo. ita qz raro primum motus insurgunt. et hoc modo pertinent ad profectos. Exemplares dicuntur prout sunt in mente divina. Nam sicut omnium rerum deus exemplar est. ita et idee virtutum in ipso consistit.

De prudentia.

Capitulum 34.

Prudentia sicut qz est virtus politica est ut ait Macrobius ad rationis normam que cogitat quecumqz agit vniuersum dirigere ac nihil preter rectum vel leve facere. Prudentia vero sicut qz est virtus purgatoria est ut idem ait. et mundus et omnia que in mundo sunt diuinorum contemplatione despiciere. et oem sic cognitionem

in sola diuina erigere. prudentia autem prout est virtus purgatoria est sola diuina noscere et ea tanquam nihil aliud sit intueri prudentia sane exemplaris est ipsa mens diuina cui omnia nuda sunt et aperta partes prudentie sicut Tullium. i. officio sunt intelligentia prudentia. Memoria intelligentia vero est per quam animus prospicit ea que sunt prudentia autem virtus est. ut idem ait per quam videtur aliquid futurum ante qz sit. Memoria secundum eundem est per quam reperit quis ea que fuerunt. Nota qz duplex est iudicium rationis discretivum. s. et diffinitivum iudicium discretivum est quo ratio iudicat aliquid esse faciendum vel non faciendum. Circa tale iudicium est scientia et non virtus iudicium vero diffinitivum est quo ratio imperat aliquid fieri vel non fieri. et circa istud est virtus. Unde in primo iudicio se habet scientia ad operationes bonas ut consiliarius in secundo vero iudicio se habet virtus ut imperator. prudentia habet regere ceteras virtutes in actibus suis secundum omnes partes philosophie moralis que sunt ethica. siue monastica byconomica et politica quarum prima mores quo ad se ipsas instruit. secunda familiam disponit tertia vrbes et regna regit. triplex est prudentia. prima est cordis et hec est in dispositione presentium et recognitione preteritorum et previsionem futurorum. Deutero. 32. Vinam sapientie. s. presentia ac nouissima prouiderem. s. futura. Secunda est oris et hec est in moderatione sermonum prouer. 4. Qui moderatur labia sua prudentissimus est psal. pone domine custodiam ori meo. tertia est operis et hoc consistit ut ait tullius in fuga mali. et electione boni psal. 35. Declina a malo et fac bonum. Nota qz alia est prudentia mundana alia humana. alia diuina. prima est in temporalibus acquirendis. secunda in comodo carnis. tertia in obsequiis diuinis. Officium prudentie est actus aliarum virtutum dirigere sicut supra dictum est. Ber. Discretio non tam virtus qz auri ga virtutum est. Nolite fallere nec falli. ut

dicat. Seneca est res secundum veritatem estimare idem. tunc per rationem recte viues si diuina prius estimet. si dignitatem rerum non ex opinione multorum. sed ex carum natura constituas nobis commissa ad dei gloriam et proximi edificationem distendere. Luc. Quis putas est fidelis seruus et prudens etc. Mutabilitatem fugere Seneca. Scio te in quibusdam persequere te debere quia cepisti quicquid inciperes

De temperantia.

Capitulum.

35.

Temperantia sicut Macrobius prout est virtus politica est nihil appetere penitendum in nullo legem moderationis excedere sub iugo rationis cupiditatem domare temperantia prout est virtus purgatoria est omnia relinquere in quantum natura patitur. que corporis usus requirit temperantia prout est virtus purgatoria animi est terrenas cupiditates non solum reprinere sed penitus oblitisci. Temperantia prout est virtus exemplaris est quedam in se perpetua intentione conuersio. Partes temperantie sicut Tullium sunt. Continentia. Clementia. et Modestia. Continentia secundum eundem Tu. est virtus per quam cupiditas consilii gubernatione regitur. Clementia est per quam motus animi in odium alicuius concitari communitate vel hilaritate continentur seu retinentur. Modestia est virtus per quam pudor honestus parat et stabilem auctoris tem comparat. Species temperantie sunt. Sobrietas continentia et modestia. Prima consistit circa gustum in quo ponitur modum sobrietas secunda est circa tactum quantum ad vim generatiuam quia ibi ponitur modum castitas. Habet enim homo vehementem appetitum conseruandi se in esse individui per nutritiuam. et conseruandi

le in esse sp̄i per generatiā. Iſti autē appe-
 titus restringuntur per ſobrietatem ⁊ conti-
 nentiā. terra in dicto ⁊ factis. Factum autē
 pur bic accipitur p̄inet ad tres ſenſus ⁊ cir-
 ca propnas eoz. ſ. viſum. audiū. olfactū.
 p̄inet etiam hoc factum ad tactum. non
 quidē qui eſt in generatiā. ſ. ad alios
 tactus quarum organa ſunt manus ad per-
 cutiendum. vel capiendum. ⁊ pedes ad am-
 bulandum. In omnibus iſtis modum po-
 nit modestia. Dignitas temperantia i hoc
 eſt q̄ aiam decorat. q̄ ſicut i naturis forma
 decentior eſt materia ſic ⁊ in moribus plus
 comendat modus q̄ ipſa actio. p̄pter hoc
 temperantia compaſſio q̄ mediū plane az
 ē. ⁊ decentior inter oēs. Adverū cumulat.
 quia mediū tenuere b̄ti. vñ dī q̄ verbis
 nō meremur. ſed adverbis. i. nō eo q̄ ali-
 quis facimus. ſed in eo q̄ b̄facim⁹. Iſtud
 p̄z in illa vidua que obtulit duo minuta. ⁊
 magis comendata ē q̄ qui magna miſerū
 in gaſſopulatio. Ditiolos appetitus refrē-
 nat ſicut ſupra dictū eſt. vnde comparatur fre-
 no. ⁊ remo. ⁊ lime que ſupfluum tollit rubi-
 gini de ferro. Actiones temp̄t ſecunduz
 q̄ apoſtolus inſtruit dicens. Rōnal obſe-
 quium veſtrū. Mediu ſcruat. Ser. Tene
 mediū ſi nō vis pdere moduz. De hoc me-
 dio dicitur. Medio tenuiſſimus ibis. Iſtud
 mediū voluit dñs nos tenere quando ſcit nō
 de capite. vel de pede mulierem. ſed de co-
 ſta. Et quando ſcit boiem partim corpale.
 ⁊ partim ſpirituale. vt dignitate nature cēt
 ſub natura angelica. ⁊ ſup corporeā. Chri-
 ſto aſſimilat qui ſtetit in medio diſcipuloz.
 ſedū in medio doctoruz. ſuſpenſus eſt i me-
 dio latronum locatus eſt in medio duorum
 animalium. viſus eſt a Joanne in apoca.
 15. In medio candelabroz aurcozum. Na-
 turam conſeruat. quia natura in medijs de-
 lectatur. ⁊ extrema corrupitur. Vñ pbi
 loſophus. 2° d̄ aia. Excellencia ſenſatozum
 corrupit ſenſus. ⁊ circulis eternis abat.
 Vñ temperantia comparatur ligno vuc quod
 erat in medio paradīſi.
De fortitudine.

36.
Capitulum.
Virtus ſecundū ſm̄ Macrobiū pur eſt
 virtus politica eſt animū ſupra me-
 num p̄cili agere nihilq̄ niſi turpia
 ſinere tollerare fortiter aduerſa vel proſpe-
 ra. Fortitudinis purgatorie eſt aio non ter-
 reri a corpe recedente nec altitudinē abhor-
 rere. Fortitudinis purgati ai eſt paſſiones
 ignorare. nō memere vt neſciat irarē ⁊ ni-
 bil cupiat inhoneſtū. Fortitudinis crepla-
 ris. eſt eſſe immutabile. q̄ ſemper idem eſt.
 nec aliquando mutatur. Partes fortitudi-
 nis ſm̄. Tullium ſunt quattuor. Magnifi-
 centia. Fiduria. Patientia. ⁊ Perſeueran-
 tia. Magnificentia ſecundum eandē eſt
 magnarum ⁊ excellarum rerū cum ampla
 quadam animi propoſitione cogitatio atq̄
 miniſtratio. Fiduria eſt virtus per quam i
 magis ⁊ honeſtis rebus multum in ſc̄ ani-
 mus ex ſpe certa fidurie collocatur. Patiē-
 tia eſt honeſtatis ⁊ vtilitatis cauſa rerū ar-
 duarum. atq̄ difficilium voluntaria ⁊ diu-
 turna perſeſſio. Perſeuerantia eſt virtus
 in rōne bene conſiderata. ſtabilis ⁊ perpe-
 tua perſiſtencia. multi ſunt effectus fortitudi-
 nis. Primus eſt quia de hoſtibus trium-
 pbat. 2° d̄. 4°. Vir fortiffimus. 2° quia
 homini ſua bona cōſeruat. Luce. xi. cū ſor-
 tis armatus ⁊ c. 3° q̄ dicit puer. Manas
 fortis diuitias parat. quartus quia regnum
 celozum expugnat. 2° d̄. xi. Regni celo-
 rum vim patitur. quintus quia ornat. pro-
 uer. 3° fortitudo ⁊ decor indumentum eius.
 ſextus quia in extremis aſſecurat. prouer.
 Loco fortiffimus beſtiarum a nullius pauet
 occurſu. ſeptimus quia remunerationem
 expectat. prouer. mulierem fortem quis in-
 ueniet ⁊ c. Fortitudo conſiſtit in quinq̄. ſ.
 in aggreſſione arduozum. 2° d̄. 26. Virili-
 ter agite ⁊ conforretur cor veſtrum. In con-
 temptu terrenozum. 2° d̄. xi. moſes ne
 gavit ſe eſſe filium pharaonis ⁊ c. In ſuſti-
 nentia tribulationuz. Lant. octauo. Fortis
 eſt vt mors dilectio. In reſiſtencia tentatio-
 num. Apoſtolus. i. thi. 2°. Non coronabi-
 tur niſi qui legitime certauerit. In impu-

gnatione vitioz. Job. 7°. militia eſt vita
 dominis ſuper terram. multa iuuant forti-
 tudinem. primum eſt exortatio prudentiā.
 Vnde legitur de Iuda machabeo q̄ arma
 ſui ſocios non clypei vel baſte minutione.
 ſed ſermonibus optimis. ſecundum exem-
 plum robuſtoz. Vnde legitur de Eleaza
 ro q̄ elegit fortiter mori. p̄ paternis legib⁹
 exemplum virtutis ⁊ fortitudinis poſteris
 relinquens. Tertiū exortatio impugnis.
 vnde legitur in Joſue q̄ dominus non de-
 leuit hoſtes filiozum Iſrael ſtatim oēs. ſed
 reliquit aliquos vt haberent conſuetudinē
 p̄liandi. quartum eſt ſpes remuneratio-
 nis. 2° paralip. confortentur manus veſtre
 ⁊ non diſſoluāt. eſt enim merces operi ve-
 ſtro. quintum hoſtium debilitas. Drego.
 Debilis ē hoſtis qui non poteſt vincere ni-
 ſi volentem. ſextus orationis adiutorium.
 Lu. 20. cum eleuaret manus moſes vin-
 cebant filij Iſrael. ſeptimum arinorum ſpi-
 rituum appatus. vñ Sanſon vincebat
 philiſteos in mandibula aſini. i. temperantia
 ⁊ ſimplicitate. octauus memoria dominice
 paſſionis quod ſignatum eſt in David qui
 contra Goliath veni in baculo ⁊ funda.
 nomum cibis ſp̄ialis p̄ſal. Panis cor ho-
 minis cōfirmet. 3° rñ. Ambulauit beſayas i
 fortitudine cibi illius ⁊ c. vnde ⁊ petrus po-
 tatus ſp̄s ſancti gratia confortatus eſt di-
 cens. O poterit deo obedire magis q̄ boi-
 bus. Idē vero ap̄ ante talē confortatio-
 nem dixit. Neſcio hominem hunc.
De iuſticia politica.

37.
Capitulum.
Iuſticia politica ſm̄ Macrobiū
 eſt ſeruare vnicuiq̄ qd ſuū ē. Iuſti-
 cie purgatorie ſecundū eundē eſt ad
 vnā cuiuſq̄ poſſitū viā vniuſcuſq̄ virtu-
 tis officium conſeruare vñ ad vltimū de-
 ſcendēdo. Iuſticia autē purgati ai eſt ita cū
 ſupna mente ſociari vt ſeruet cū ea ſedus p̄
 p̄ctū imitando. Iuſticie exemplaris eſt q̄
 perenni lege ſempiterna opia ſui diuino
 nō ſlectatur. partes iuſticie ſm̄ Tullium
 ſunt ſex. ſ. religio. pietas. gra. vindicatio.

9
 68
 obſeruantia. veritas. Religio ſm̄ eandem
 Tullū eſt virtus que ſuperioris cuiuſdam
 nature quā diuinā vocant curā criminou /
 q̄ affect. pietas eſt per quā coniunctis ſan-
 guine ⁊ beniuolentia off. cū ⁊ diligens tri-
 butur oculus. Gratia eſt in qua amicitia
 rā ⁊ officiozum alterius memoria. ⁊ remu-
 nerandi voluntas continetur. Vindicatio
 ē per quam vis ⁊ iniuria. ⁊ oē qd ob futuz
 defendendo atq̄ vlcifcēdo ppul af. 2° b /
 ſeruantia ē virtus per quā hoies aliqua di-
 gnitate antecedentes cultu quodā ⁊ honore
 dignantur. veritas eſt virtus per quā imu-
 tata ea que ſunt. aut fuerunt. aut futura di-
 cuntur. Nota q̄ iuſticia non tam eſt virtus
 ſpecialis q̄ generalis. vi habes ſupra de v-
 tunbus cardinalibus in genere. Iuſticia vt
 dicitur in libro ſapientie eſt perpetua multi-
 plici rāone primo quia perpetuat animam
 ſtabiliendo cā in debito loco. ſ. ſub deo ⁊ ſu-
 pra corporales creaturas. ſecundo quia ma-
 ncbit in patria ſecundū eſſentia ⁊ vſū. Alie
 autē virtutes cardinales ⁊ ſi mancant i pa-
 tria ſecundum eſſentia non tamen ſecundū
 omnē vſū. Temperantia enim non refrēnā-
 bit motus illicitos. prudentia non cauebit
 ab inſidijs. Fortitudo nō aggreditur ter-
 ribilia. Iuſticia p̄uertitur tripliciter. ſ. amo-
 re p̄ſone. vel peccantie. Iſa. vii. vbe qui iu-
 ſtificaris impū pro munere. Timore cuan-
 gelū. Nolite timere eos qui occidunt cor-
 pus. Rancoz. Idē. ſciens q̄ per inuidiaz
 tradidiſſent eū. plura mouent ad reuēdi-
 nem iuſticie. primum eſt reſtitutio humani
 corporis. quia indecens valde ē in recto cor-
 pore curuū habere animū. ſecundū ē natura-
 lis inclinatio. q̄ vt ait Aug. Iuſticia ē i cor-
 dō hois naturaliter. tertū q̄ diuina aialia do-
 cent multa que pertinent ad iuſticia. vt ē in-
 nocentia. cōcordia. ⁊ huiuſino di. quartuz ē
 ſcriptura. eck. 4. vñq̄ ad morē certa p̄ iu-
 ſticia. effectus iuſticie ē q̄ beatificat. 2° d̄.
 quinto. Beati qui cſuriant ⁊ ſunt iuſticia
 Petrus. Si quid patimini. p̄pter iuſticiaz
 beati. Qua exatit. eck. ſecundo. Qui e-
 ratur iuſticiam exalabitur. quia appetitum

concupiscentie refrenat. **Isa. ii.** Erat iusticia singulum lumborum eius. q. locū deo p̄parat psal. 88. Iusticia et iudiciū preparatio sedis tue q. a morte eterna liberat prouer. Iusticia uero liberabit a morte. Quia resonat **Abimo. 4.** Reposus est mihi corona iusticie. Quia remunerat psal. xvii. Retribuet mihi dñs secundum iusticiam meam. Iusticia consistit in fide. **Ap. 2.** Credidit **Abrahā** deo. et reputatus est ei ad iusticiam. **Itē** in oratione psal. 33. Clamauerūt iusti. et do. et. c. In sancta mediator. **Eccē.** Beatus uir qui i sapientia morabitur. et in iusticia mediator. In humilitate. **Matth.** Sic decet nos implere omnem iusticiam. **Dio.** Perfecta iusticia ē subdere se minore in eruditione puer. Seminanti iusticia merces fidelis.

De donis in communi.
Capitulum.

38.

Itē oēs h̄tus dati diuinitus possunt dici generaliter dona di. Specialiter tū et appropriatē septē s̄ dona spūs sancti que p̄ ordinē. **Isa. xi. cap.** Enumerata a summo incipit v̄qz ad vltimū descendendo. Septē igitur sunt dona multiplici rōne. Primo ut p̄ hec septē expellantur vitia septē. s. ut timor expellat superbiam. **Die** tas inuidiā. Scia iram que est quasi quedā infania. Fortitudo accidiā. Consilium auaritiā intellectus gulā. Sapientia luxuriā. secundo dicunt ēē septē dona p̄pter expeditas vires naturales. **Nā** irascibilis indiget expeditiā in prosperis qz in aduersis in p̄sp̄ris quidē per timorem. In aduersis aut per fortitudinem. **Concupiscibilis** indiget expeditiā quantū ad effectum respectu primi. quod sit p̄ pietatē et quantū ad effectum respectu dei quod sit p̄ gustum sapientie. **Rationalis** uero indiget expeditiā in ueritate speculatione quod sit per donū intellectus. et in ueritate electione. quod sit p̄ consiliū donū atqz in electi executione quod sit p̄ scientiam. per h̄c enim recte conuersamur in medio nationis prave et peruersę. tertio di-

antur esse septē dona p̄pter regimē actiue et conuēplatiue uite. **Conuēplatiua** siquidem tria dona d̄z habere. s. timorē ad reuerentiā maiestatis. intellectū ad intelligentiā ueritatis. Sapientiam ad gustū bonitatis. Actiua uero h̄z pietatē ad agendum foris diuine ad sustinendum scientiam ad discretionē pietatis consilium ad discretionē fortitudinis. plurima ergo dona sunt ad intellectum spectantia. quia lux cognitionis multum ualeat ad recte uiuendum propter eandem causam sit donorum cōbinatio ubi quasi semper adiungitur vnū directum cum alio quod spectat ad actionē uel passionē. **Unde** **Breg. super Ezechi.** Dicit q. sunt per sapientiam maturi. per intellectum prouidi. per consilium cauti per fortitudinem animosi. per scientiam discreti. per pietatē misericordes. per timorem humiles.

De timore in cōt.

Capitulum.

39

Timor est ut ait **Aug.** fuga mali. **Spēs** timoris sunt sex. primus est naturalis quo quilibet naturaliter timet nocementum nature ille non est merito necqz demeritorius. quia non subiacet libero arbitrio et dicitur naturalis non a natura instituta sed destituta. quia ille timor est p̄ peccato primorum parentum inflicus hoc timore ip̄s naturaliter mori timuit. **Secū**ndus est timor humanus quo quis nimis timet pelli sue ille timor nascitur ex nimio amore presentis uite. et est quandoqz mortalis actus eius. i. cum prius quis peccaret mortaliter qz amitteret uitam suam quandoqz est uenialis. ut cū quis faceret prius peccatum ueniale qz permitteret se occidi. **Tertius** est timor mundanus quo quis nimis suis rebus inbet. **Quin** nascitur ex nimio amore rerum temporalium et est quandoqz mortalis quandoqz uenialis penitus eodē modo quo dictum est de humano. quartus est timor seruilis quo quis timet peccare principaliter propter penam. quintus est timor

initialis quo timet quis penam et dei offensam. **Unde** quasi duos habet oculos. vnū ad penam. alium ad deum. et hic est principalior. Sextus est timor filialis quo quis timet offensam dei. uel separationem a deo. **Numerus** predictorum timorum et accipitur. **Aliquis** timor est a spiritu sancto et cum spiritu sancto. sicut timor initialis et filialis. **Aliquis** a spiritu sancto est et non cum spiritu sancto est. sicut timor seruilis. **Aliquis** est cum spiritu sancto. et non a spiritu sancto. nec cum spiritu sancto sicut timor naturalis. **Aliquis** nec a spiritu sancto: nec cum spiritu sancto: sicut est timor mundanus et mundanus quos nec spiritus sanctus gratia secum comparatur. nec per spiritum sanctum sanctur dantur. **Est** adhuc alius timor reuerentię qui solus inter timores erit in patria. sicut dicit psalmus. 16. Timor domini san tus permanet in seculum seculi. reuerentia uero est reſultio a considerata magnitudine dei in propria paruitatē. Timor domini multa bona facit. **Primo** quia expellit peccatum. **eccē. i.** Timor dñi expellit peccatum. **Sapientia** qz gignit. **eccē.** **primo** Qui timet nihil negligit. **Benem** stabili. **prouer.** Nisi in timore domini tenueris te instanter subuertetur domus tua Spiritu aliter data. **psalmus.** Non est in opia timentibus cum **De**na opera cumulat. **eccē. 15.** Qui timet deum faciet bona. **Cor** delectat. **eccē.** Timor domini delectat cor. **vitam** prolōgat. **eccē. j.** timor domini apponit uitam. **Deuotionem** iriſgat. **eccē.** **primo.** timor domini fons uite. eternaliter remunerat. **eccē. j.** timentis deum erit in extremis.

De timore seruili.

Capitulum. xl.

Timor seruilis donum spiritus sancti est. non tamen est cum spiritu sancto. sicut auroa est a sole nec tamen cum sole. **Timor** seruilis spiritui sancto lo cum preparat. ut cum sicut facta filium introducat. **Seta** filium introducendo ipsuz pre cedit. non tamen cum ipso permanet: sicut ait **Aug.** Timor seruilis est bonum quo ne

mo bene uideatur. qz s̄z habitus timoris seruilis bonus sit in se s̄m qz donum spiritus sancti est. tamen eius actus quandoqz peccatus est. **Timor** itaqz seruilis duo facit: primum est qz preparat uiam charitati. **Secundum** est qz retrahit a peccato motu penę tantum. **Ratione** p̄ imi bonus est. sed ratione facti di distinguitur. **Unde** notandum est qz vnus timoris seruilis duplex est. s. cum quis uiuit essentia habitus tantum uel cum quis uiuit seruitate. primo modo usus eius bonus est. **Nam** vnus ille abhorret penas eter nas quod bonum est. cum sit etiam in timore initiali. **Secundo** modo usus eius malus est. quia vnus eius uitare malum et coactione per penam. cuius tamen affectus habetur in uoluntate. et sequeretur effectus si speraretur impunitus. ut ait **August.** et intelligitur dictum eius qui ait. qz timor seruilis bonus est. non tamē qui timet seruiliter bene agit. quia agere bonum est ex uoluntate facti. sed agere bene id est meritorie est ex uoluntate agentis. qui agit ex uirtute charitatis et gratie.

De timore initiali.

Capitulum. 41.

Timor initialis ideo sic dictum est. quia est incipientium prim penę. **Unde** **Isa. 19.** Domine a timore tuo concepimus et peperimus spiritum salutaris. **Qui** adhuc sūt in angustia pro peccato quod commiserunt. sed angustia hoc foras mittitur. quando conscientia serena et tur ad plenum. quia perfecta charitas foras mittit timorem initialē inquantū debet naturam timoris seruilis secundū hoc quod scilicet habet oculos ad penam. **Timor** enim initialis habet duos oculos. vnū ad gloriā qui est ei essentialis. alterū ad penā qui est ei accidentalis. s̄z timore seruili. essentialis. **Præ**terea timor initialis abſtinet a peccato ueniali propter penā purgatorii in quo casu pot. uenire eū p̄fecto qz est

timet penam purgatorij. In quantum est bi
latius glorie. siue separata ad tempus.
Duplex est amor. s. filialis quo deum dili
gimus propter se tantum et mercenarius
quo non diligimus principaliter: sed secun
dario habito respectu ad mercedem. huic
duplici amori respondet duplex. s. initialis
et filialis. Nam filialis timor respōdet amo
ri finali. Initialis vero respōdet amori mer
cenario.

De timore filiali. Capitulum. 42.
Timor filialis proprie timet offen
dere deum. qui et si propter pecca
tum non separaretur a deo. tamen
a peccato abstineret nec ipsum offenderet.
Et in hoc timor filialis differt ab initiali. q
proprie est timor separationis. qui propter
conscientiam peccati timet separari a deo.
Timor vero filialis tantummodo timet of
fendere deum. Alia est differentia. q. timor
initialis est imperfectior: sed filialis per
fectior. Tertia est differentia: q. cum in
timore pece sine dno. scilicet punio et cau
tela. Ipsa punio pertinet ad timorem ini
tialem. talis enim punio est ex conscientia
peccati de quo nescit an sit dimissum. Cau
ta vero pertinet ad timorem filialem. sicut
enim perfectus cauet peccatum. quia deum
offendit ut per consequens cauet penam.
sed tamen per accidens timor etiam filialis
dicitur sanctus et castus.

De dono pietatis. Capitulum. 43.
Donum pietatis in tribus consistit.
d scilicet in cultu dei. in veneratione
sacre scripture. et in proxiimi bono
re. Cultus dei consistit in professione diui
ne matris. et hoc est theosopia. Venera
tio sacre scripture consistit in hoc. ut ei firmi
ter credatur. ut sollicitè custodiantur. et fide
liter dispensentur. Honor proximi consistit in
reuerentia superiorum in cōformitate equa
lumet in subuentione inferiorum.

De dono scientie. Capitulum. 44.
Scientie donum similem actum ha
bet cum prudentia. quia est virtus
politica sed differt in ratione agen

di. Prudentia enim procedit ex principij
turis naturalis. Scientie vero donum ex
principijs fidel. Proprius actus scientie do
ni est docere recte conuersari in medio na
tionis prave et peruerse. Ad quod requirū
tur tria. Primum est q. habeat rationes q
bus se defendat ab impugnantibus fidem
suam. Secundum est q. a malo abstineat.
Tertium q. bene et prudētē temporalia am
ministrat. Propterea scientie doni est dēri
gere opera ad normam rationis et ad con
formitatem dei. Item per scientie donum scā
tur ne sub specie boni malum lateat. Item
donum scientie regit pietatem. propter qd
etiam hoc duo combinantur. Item per do
num scientie scit homo quid sit: et a quo sit.
et ad quid sit. Scientie donum est scientia fa
ciendum. et ideo ratione scientie consistit
in cognitione fm quam non virtus sed ra
tione faciendorum consistit in operatione:
et secundum hoc est virtus.

De dono consilij. Capitulum. 45

Consilium sumitur tribus modis.
quandoq. dicitur consilium delibe
ratio de rebus valentibus ad fines
ad quem tendimus. et talis consilium pertinet
ad prudentiam. vel idem est q. prudentia:
quandoq. dicitur consilium persuasio rerū
excellentium ad quas non tenemur. fm q.
dicitur hoc esse consilium. Si vis perfectus
esse uade et vende omnia que habes et cetera
Quandoq. dicitur consilium prudentia val
de exercitata in medio contemplatiuorum et
actiuorum donorum et deliberatio de operi
bus arduis. siue tenemur ad ea. siue non
et fm hoc sumitur consilij donum. Nota p
sicut ad scientie donum pertinet reprobare
malum et eligere bonum ita pertinet ad con
silium cauere pericula que sunt in hoc secu
lo. Item sicut scientie donum habet regere
pietatem. ita donum consilij habet regere
sordiditatem. In hoc autem differunt con
silium et scientia. quia scientia est circa bonū
et malum. s. consilij est circa difficile et arduū
De dono sapientie et intellectus:

Capitulum. 46.
Sapientia et intellectus differunt. q.
sapia est cognitio dei absolute. intel
lectus vero est cognitio collocatiue. s.
in cōpatione ad creaturas. Item alia dicitur. q.
intellectus cognoscitur deus p illuminationē
de auditis in scriptura sapia autem cogno
scitur ipso experimento. Item per intellec
tum dei cognoscimus. per sapiam dulcedi
ne eius gustamus. Vn sapia dicitur quasi
sapore virtutum condita scia. Item sicut di
xit Grego. per intellectum sumus puidi.
per sapiam maturi.

De beatitudinibus in gñe. Capitulum. 47.

Beatitudines sunt septem secundū di
stinctionē graduum. quāuis sint octo
secundū essentiam quas saluator e
numerat in sermone de monte. s. paupias
spūs mitis iustus. curies iusticie miseri
cordia. munditia cordis. pax quartā beatitu
dinā numerus sic accipitur secundū integri
tatem pfectionis. Requiritur autē ad he
gritatem pfectionis tria. s. recessus a malo.
pccatus i bono. et pfectus status i optimo.
sane autē oē malū pcedit ex timore supbie.
aut ex rancoze malitie. aut ex languore cōcu
piscencie. Contra hec tria sunt tres beatitudi
nes. s. paupertas spūs cōtra malum timo
ris. mitas contra malum rancoz. iustus
contra malum libidinis. Item pfectus at
tenditur secundū mutationē que est secundū
duas vias dñi. s. misericordiā. et veritatem
de qbus in ps. i. Dominus est vic dñi miseri
cordia et veritas: Itē secundum has duas
vias sumantur due beatitudines. s. curies
iusticie et affectus misericordiē. pterea sta
tur in optimo attendit duobus modis. s. in
limpidia cognitiōe. et tranquilla affectione.
et secundū hoc sumantur due vltime beati
tudines. s. munditia cordis ad deū vidēdū
et pax mētis ad pfecte fruendū. p has septē
beatitudines excludit septē capitalia vitia.
paupertas spiritus excludit supbiā. Adā sue
tudo irā. Iustus inuidiā quoniā q. luget p
peccatis alioz nō inuidet illis. Curies iu

sticie accidiā. Misericordia auaritiā. Adā
dita cordis gulā. q. cordis munditia nō ser
uā ventri ad modū bruti animalis par ex
cludit luxuriā. quia gustatio spūs decipit oīs
caro. Et sicut in emanatione donoz ē o
do artificialis quo primo ponuntur dignio
ra. ita in beatitudinibus est ordo naturalis
ubi digniores ponuntur vltimo.

De prima beatitudine. Capitulum. 48.

Paupertas spūs ponitur hic p absti
p nentia ab amore mundi. i. ab amo
re carnalium voluptatū et diuitiaz
et ppter excellentie. Hec tria pfectis amō
mundi. Vn dicitur sup Lucā. pauperes si
qui non querunt illecebrosa. Sup Matth.
Grego. pauperes spūs sūt humiles et timē
tes deū. alia glosa dicit q. pauperes sunt qui
nihil habent et omnia possident.

De secunda beatitudine. Capitulum. 49.

Iustus est sicut dicit Arist. q. nec pati
tur. nec deducitur. Est autem miti
tas eadē cū mansuetudine. habetur
enim in glo. sup Matth. q. mansuetus est q.
nullam amaritudinē sentit. ex quo p. q. mā
suetudo est purgati ai et pōt dici q. mansue
tudo ē spūs fortitudinis mediante patientia.
Differunt tñ mansuetudo et patientia. quo
niam patientia est in sustinentia molestiarū
corporalium. mansuetudo in sustinentia cō
tumeliarum.

De tertia beatitudine. Capitulum. 50.

Deus est lugere p peccato. et ipsū
odire. ita q. insurgamus ad destru
tionem ipsius. Lugere autem de
malo vt fugiamus ipsum. in quantum auer
tit ab amico. sic lugere est solius charitatis.
Lugere autem de quolibet malo speciali ē
cuiuslibet virtutis. Quilibet enim virtus
luget de suo contrario.

De quarta beatitudine. Capitulum. 51.

Curies iusticie est vehemēs deside
riū iusticie siue sāmī boni. Curies iu

autem iusticie potius est beatitudo q̄s c̄furi
 es aliaꝝ virtutum cardinalium. quia per iusti
 ciā immediate coniungimur deo quod nō sit
 p̄ alias virtutes cardinales. Iusticia enim
 put̄ hic sumit̄ cōprehendit̄ fidē sp̄e c̄baria
 tem que immediate cōiungunt nos deo.

De quinta.

Capitulum. 52.
 Misericordia est p̄ quā p̄ terrenis ce
 lestia meremur. Opera misericor
 die sunt. i. 4. s. septē corpalia. et septē
 sp̄alia. Corpalia sūt hec visitatio infirmo
 rū cibatio curientium. Potatio sitientium.
 Redēptio captiuoz. Desitio nudoz. Col
 lectio pegrinoꝝ. Sepultura mortuorum.
 Prima sc̄r de istis habemus de euangelio
 sc̄pturā de thob. Opera sp̄alia sūt hec De
 linquenti ignoscere. Peccantem corripe.
 Ignorantem docere. T̄mbanti consolare.
 Destitum consolari. Pro salute primi exo
 rare. Iniurias sustinere. Et hoc vltimum
 p̄t̄rea d̄r opus misericordie. quia respon
 sio mollis et humilis frangit iram et hoc piū
 est. s. furorē irati mitigare.

De sexta.

Capitulum. 53.
 Vnditia cordis est qua clarificatur
 cor et mundatur ad videndū deum
 aut munditia cordis hic nō p̄ virtute. s. p̄
 statu quodā qui est purgati animi.

De septima.

Capitulum. 54.
 Ar est status virtutis i quo est delec
 tatio in deo sine cōtradictione car
 nis mundi et diaboli. vel si aliqua ē
 inefficax ē. Vnde p̄ q̄ par ē status ai pur
 garissimi. Pacificis autē magis attribuit̄
 esse filios dei q̄s alijs. q̄lz misericordia ma
 xime assimilet hominē deo quantuz ad opa
 exteriora t̄i quantū ad interiora magis assi
 milat par.

De octava.

Capitulum. 55.
 Octava beatitudo ē de qua d̄r b̄ti qui
 perfectionē patiunt̄ p̄pter iusticiā

quia ipsoꝝ ē regnum celoꝝ. **De virt. s.**
 sustinentia p̄secutionū p̄pter iusticie āncra
 ē paci. cū enim pacificus sit abq̄z cōtradic
 tione carnis mundi et diaboli. p̄ q̄ idē pa
 ratus ē sup̄are t̄nationē mortis p̄ xpo r̄co
 dē gradu est cū pace. p̄pter hoc diximus q̄
 octo sunt beatitudines quantū ad essentias. s.
 tantuz septem q̄sum ad distinctionem gra
 dum qm̄ super p̄ceꝝ non est virtus alia:
 Dicit̄ enī Aug. Pax ē finis et cōfirmatio
 omnium virtutum. Quia beatitudo dicit̄
 tur redire ad caput duobus modis. primo
 quia idem primum sibi p̄mittitur q̄ prima
 beatitudini. s. regnū celoꝝ. 2º quia omnes
 p̄bati a prima vsq̄z ad vltimam vtram ve
 re sūt. Vnde Breg. Quasi vnusquisq̄z
 apud se lateat. Illata contumelia p̄bat. Ex
 his dicit̄ colligit̄ q̄ habitus virtutū car
 dinalium principaliter disponūt ad exercitiū
 vni actus habitus vero donorum disponūt
 ad actus contemplatiue maxime habit̄ ve
 ro beatitudinum disponunt ad perfectionē
 virtutū.

De sensibus spiritualibus.

Capitulum. 56.

Et sensus sp̄ales percipiunt̄
 sp̄alia quia videt sp̄s sui pulchri
 tudinem sub rōne splendoris audīt
 amenissimā armoniā sub rōne verbi. Vis
 nat̄ summā dulcedinem sub rōne sapien
 tię comprehendentis vtrunq̄z. s. verbum et
 splendorē. O docet summam fragrantiā
 sub rōne verbi inspirati. Tangit summā
 suauitatem sub rōne verbi incarnati. et i
 ter nos corporaliter habitantis. reddentis se
 nobis palpabilem. et osculabilem per ardē
 tissimam charitatem. Ex predictis p̄ q̄ se
 sus sp̄ales dicuntur conceptiones men
 tes circa virtutem contemplandam que
 qdē cōtēplatio incipit a sensu. et peruenit
 ad imaginationem et de imaginatione ad
 rationem et de ratione ad intellectum et de
 intellectu ad intelligentiam et de intelligen
 tia ad sapientiam siue notitiam excessiuam
 que incipit hic in via et consumatur i gloria

De fructibus spiritualibus.

Capitulum. 57.

Rictus duodecim spirituales nō
 dicuntur nouos habitus: sed sta
 tus consolatorius quibus consolaf
 sp̄s iustorum et iste delectationes conse
 quuntur opera perfecta. Sunt autē q̄i fru
 ctus charitas. Vndium. par. Patientia
 Longanimitas. Bonitas: Benignitas.
 Mansuetudo. Fides. Modestia. Conti
 nentia et Castitas.

De dulcia et latria.

Capitulum. 58.

Latria et seruitus et reuerentia deo
 exhibenda unde si creature exhibetur
 honor deo debetur idola: r̄na. La
 tria cōprehendit quinq̄z. s. fidem. Sapiē
 tiam. Reuerentiam. Sacrificium et Voti
 ones. Prima duo sunt cordis. alia duo sūt
 operis. vltimum est imago dei. Vnde dulcia
 ture inquantum est imago dei. Vnde de be
 atavirgine sciendum est q̄ inquantum est
 persona sancta debetur ei dulcia: sed inquan
 tum mater dei debetur ei v̄r̄dulcia. i. super
 rior dulcia. Sane si persona cui debetur du
 lia est in p̄tatione constituta debetur ei re
 uerentia que consistit in obedientia man
 darum. et in exhibitione bonorum. Si au
 tem est persona similes debetur ei reueren
 tia tantum que consistit in exhibitione bono
 rum. Superdulcia debentur creature excellē
 tificat̄ est carō christi. beata virgo. crux xpi.
 Vnde sciendum est q̄ vere ligno crucis
 christi quo percudit̄ siue sit figurata si
 gno crucifixi debetur iperdulcia. q̄ est instru
 mentum nostre redemptionis. crucibus au
 tem factis inquantum sunt lignum siue res
 tale omnib̄ debetur. sed crucibus factis in fi
 gnum christi crucifixi debetur latria. Imagi
 nibus autē eadem debetur adoratio que
 debetur et illis quorum sunt imagines non
 inquantum res facte adorantur. sed illos
 quorum sunt imagine adoramus.

De p̄ceptis in genere.

Capitulum. 59.

Receptum est imperium faciendi
 aliquid. vel non faciēdo. P̄cepta
 tezum alia sunt affirmatiua. vt bo
 noꝝa patrem. alia negatiua vt non occides
 p̄cepta affirmatiua strictē sumendo dicun
 tur p̄cepta. sed negatiua dicuntur probi
 bitones. P̄cepta affirmatiua obligāt se
 per. sed non ad semper. Sed negatiua obli
 gant semper. et ad semper. P̄cepta deca
 logi possunt dici data vel innata. Primo
 modo tantum pertinent ad populum Isra
 beliticum. Secundo modo ad omnes et ob
 ligant. quia quicquid continet decalogus ex
 plicite. hoc continet lex nature que k̄pta ē
 in corde cuiuslibet implicite. Istud enī p̄
 ceptum legis nature. s. Quod tibi non vis
 fieri: a iis ne feceris. includit hec p̄cepta.
 Non occides. Non furtum facies. et huius
 modi que decalogus ponit explicite. Que
 dam p̄cepta traduntur imperatiue. scilicet
 licet illa que sunt affirmatiua. quedam indi
 catiue. scilicet negatiua. et hoc ideo quia dif
 ficilius est facere bonum q̄z declinare malū
 plures enim in faciēdo bonum requirun
 tur circūstantie. In quibusdam p̄cep
 tis prohibetur actus et effectus. vt patet in
 his. Non inebaberis. Non concupisces
 rem proximi tui. quia appetitus est nimis
 ordinatus ad illa. In quibusdam solummo
 do prohibentur actus. vt cum dicitur. non
 occides. Hoc dico s̄m formam tradendi.
 non p̄ virtutem intelligendi. quia omnia
 p̄cepta negatiua cocerent manum et ani
 mum. Multis modis ligamur. s. lege na
 ture. vt est diligere deum super omnia. Et
 nulli facere quod nobis fieri nolumus. p̄
 ceptis diuinis vt legabatur Adā p̄cep
 tis sibi datis. et iudici suis. Votis. quia s̄m
 Augustinum. Douere est voluntatis: sed
 reddere est necessitatis. Vnde quibusdam
 consilia etiam p̄cepta sunt. sicut religiosi
 q̄ vouerunt talia decretis patrū. vt ē ieiuna
 re aliq̄ vigilas. et huiusmodi. Consuetudinē

fm q in Francia primogenitus succedat i regno. Mandatis prelator. Vnde sup ca thedrani. Doyfi. r. c. Conkia. q. fm Au / gu. Quicquid contra conscientiam edificat ad gehenam. Numerus epreproxi sumi tur fi: q. quidam ordinant nos ad dum q dam ad proximum. Quod deus insinuare voluit quando in duabus tabulis legē de / dit. In prima tabula sunt tria precepta que pertinent ad deum. Primum pertinet ad patrem: qui est de divina veritate. Secundū ad dei filium q. est de iuramenti veritate. Tertium ad sciam sanctum: q. est de spiritu ali vocatione. In secunda tabula sunt septē precepta ad proximum spectantis. Primum est de exhibendis bonis vt est illud. Hono ra patrem tuum r. c. Reliqua sex sunt de ca / mendis malis que inferri possunt corde vel opere: vel ore. O pere ledimus primus tri pliciter. propter quod dantur tria dcepta. Primum est non occides. Secundum nō me habebis. Tertium non furtum facies. O re quoq ledimus proximum. r. contra illud non dices contra proximum tuum fal sum testimonium. Eode ledimus primus dupliciter. Quandoq respectu rei irratio nalis. de hoc dicitur. Non concupisces rez proximi tui. Quandoq respectu rei ratio nalis. r. de hoc dicitur non concupisces vxo rem proximi tui.

De primo precepto.

Capitulum. 60

Primum preceptum habet tres da / usulas. prima est non habebis de / os alienos coram me. Vbi probi / betur adorare creaturas spirituales scili / cet angelos. Secunda est nō facies tibi scul / ptile. hoc est imagines fictas que nullius rei naturalis sunt representatiue. Tertia est ne / qz omnem similitudinem scilicet imaginem rei naturalis r. sequitur que est in celo desu / per solis r. lute: r. que in terra deorsus vt bo / nitis bonis r. dicitur. Neqz eorum que sunt in aquis sub terra. i. piscium non ado / rabis ea. i. actu exteriori. neqz colles. i. asse

ctu interiori. Ex his patet non reprobem / duntur christiani qui faciunt imagines nō quidem ad adorandum. sed ad memoriam / dū. Honor autem qui exhibet nō est lairie sed dulie. Sed rōnem allegorice. Prima clausula huius precepti ostendit iudeos r. sa / racenos esse idolatras qui deo habent alie nos. Iudei quidem de deum. Sarraceni / Magomet. Contra sciam clausula. i. nō facies tibi sculptile faciunt heretici pessimiq non credunt de deo. nisi q. imaginatiōe sua r. fantasia confingunt. Contra tertiam faci / unt mali quia superbi colunt similitudinem eorum que sunt super terram. i. honores: diliguntqz prelaturas. Avari colunt simili tudines eorum que sunt in terra. i. pecuniā r. diuitias. voluptuosus colit similitudines eorum que sunt in aqs. i. delicias voluptatis

De secundo.

Capitulum. 61

Secundum est. Non assumes no / men dei tui in vanum: Sic probi / betur iuramentus quod fit sine cau sa r. per iuramentum. Vterqz enim peccat. i. pro / nibilo iurans. r. fal so iurans assumit no / men dei in vanum. q. primus sine causa no / minat summam veritatem. Secundus autē nominatā contēnit. Tribus modis qz pec / cat in per iuramentum vel iurando contra conscien / tiam vel iurando illicitus vel veniendo con / tra iuramentum. Preterea sciendus est q. iuramenta que quis ex certa scientia facit vt sonant in blasphemiam. vt quando quis iu / rat per corpus dei: r. similia vel sonant irre uerentiam: sicut quando iurat per vulnera christi sunt peccatum mortale vel graue etiā si verum est quod iurat istud preceptum nō solum intelligitur fm predicam rationem literalem: sed fm intentionem moralem as / sumitur. n. non n. dei in vanum multiplici ter. i. corde. ore. r. opere. Ede sicut mali qui tantum nomine sine re dicuntur christiani qui h. sacramentum receperunt baptisimi tū rem sacri non habent id est gratiam. O re. i. mala iuratione voti transgressione predica

done facta vna intentione r. indetota ora / ti one de qua d. p. p. hic labijs me honorat r. c. O pere hōm q. hypochrite nomen dei assumunt in simulatione operis exterioris non in puritate cordis. Vnde sumit in va num quia receperunt mercedem suam.

De tertio precepto.

Capitulum. 62.

Tertium est. memento vt die sabbata / tificantes non facies oē opus in eo hoc precepto quoddā ē morale. vt vacatio que ad deus ē orando colēdo me ditando quoddam ceremoniale vt assigna / tio diei septimi qui signat triplicem cessau / nē peccati. Allegorice quietes compos rpi in sepulchro. Anagorice requiem eternam in celo. Istud ergo preceptum pot tripliciter accipi. Primo generaliter vt cessemus a viuis. secundo specialiter vt cessemus ab / operibus corporalibus que impediunt vaca / tionem ad deum. tertio spāssime. vt ē i vi ris contemplatiuis q. ab oibus mādanis se separant vt totaliter deo vacent. Prima vacatio est necessaria. scia debita. tertia per / secta. Sed ergo q. sabbatum dicitur requi es siue vacatio ad deus sic dies dominica po / test dici dies sabbati r. quelibet dies statu / ad venerationem diuinam in quibus ces / sandum est ab opere seruli. i. a peccato. r. ab opere impediēte vacationem ad deum O pera enim serulia determinantur ab cele / stia vt opera mechanica que sunt agricultura / ra mercatum placita exercita.

De quarto precepto. Capitulum. 63.

Quartum est. Honorā patres tuos r. matres tuas. Quic precepto addi / tur promissio. i. vt sis longeuus su per terram quia iustus est vt conseruatio vi / te aliene meretur conseruationem vte pro pie. Pater dicitur in hoc inandato qui est principium per generationem quo ad esse nature vt pater carnalis. vel qui est princi / pium per ministerium regem r. rationis quo ad esse gratie. vt pater spiritualis. Sumi / tur alio modo pater non fm rationem pro / priam. sed fm rationem pei sone qui dicitur

pater etate vel pro rege qui dicitur pater de / scensione. Honor hic intelligitur dupliciter scilicet exhibitio corporalis in sustentatione r. spiritualis in reuerentia r. obedientia. i. in obedientia diuerficatur fm diuersitatē patrum. quia patri spiritus i. debemus obe dire in spiritualibus scilicet prelato seculari scilicet regi in temporalibus recipi. patri carnali in dispositione. rei familiariis.

De quinto precepto.

Capitulum. 64.

Quintum est. Nō occides. Sic ex / plicite omnis motus ire contra proximum si / ue ille sit in cordis vt ira siue otie vt con / tumelia. siue operis vt percussio circa mor / tem vel depiliatio. prohibetur hic ois occi sio iniusta que fit tripliciter. i. ex causa vt il lo qui occiditur siue culpa. vel ex ordine vt cum ille qui non est minister legis occidit. vel ex omnia vt quando mister legis occidit nō amore iustitie. sed libidine vindicte. Vt / stinguitur homicidij genus dupliciter. scilicet verum quod dicitur corporale. r. ierpre / tarum quod dicit spūale homicidium spūale fit duobus modis. Vno mō omittendo vt cum quis videt alium i extrema necessitate r. non subuenit ei interpretatiue dicitur euz occidisse. Alio modo fit committendo r. hoc quz corde. i. odiēdo. j. Jo. 20. Qui odit fra trem suum homicidia est. quādcqz ore. i. de / trabendo quia ille cui detrahatur occiditur in conscientia illius qui audit detractorē i qua prius vincbat per bonam famā. quan doqz opere. i. malo exemplo alicui occasio / nem ruine prestando. r. tunc interpretatiue dicitur illum occidisse.

De sexto.

Capitulum. 65.

Sextum est nō me habebis. In hoc precepto vt dicit Aug. phibet ois illicitas concubiu r. ois illegitimus / vsus eoz mēbroz. De hac materia quere supra. li. 3. in. c. de luxuria. r. c. sequit.

De septimo.

Capitulum. 66.

Septimum est. nō furtū facies. Sic fm Aug. prohibet ois contractio

k

rei aliene ex cupiditate. Contractatio rei aliene potest fieri licite tribus modis. Primo quando fit non ex cupiditate sed ex obedientia. sicut fecerunt filii Israel auferendo vas a egyptiis. Secundo quando fit ex cautela. ut si aliquis furatur gladium furiosi: ne sibi vel aliis noceat. Tertio quando fit ex necessitate. ut cum aliquis esuriens ad mortem furatur panem. quia in necessitate sunt omnia communia.

De octavo precepto.

Capitulum. 67.

Etiam est. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. Sic prohibetur omne genus mendacii. sicut dicit Augustinus quod de terminatur per tres differentias. Est enim mendacium per niciofum quod nocet officiosum quod prodest. iocosum quod delectat. Includitur in hoc precepto taciturnitas veritatis tempore necessitatis. tamen causa et opportunitas facit ipsam taciturnitatem veritatis esse licitam.

De nono et decimo.

Capitulum. 68.

Nonum et decimum preceptum est. Non concupisces rem proximi tui nec desiderabis uxorem eius. non seruum non ancillam. non bovem non asinum. nec omnia que illius sunt. Duo prohibentur hic. scilicet concupiscentia carnis in uxore proximi. et concupiscentia oculorum in re aliena. Nam ad hec duo maxime inclinatur natura corrupta. ad unum propter conservationem sui esse individui. ad alterum propter conservationem sui in esse speciei. Sic non prohibetur appetitus qui est ex corruptione somnis. vel ad delectationem sensualitatis. quia impossibile est quod ille concupiscentie non sint in nobis. sed prohibetur habitus qui est ex consensu rationis. quibus istud preceptum ad duo tantum determinatur. tamen videtur ibi uniuersaliter omnis concupiscentia male voluntatis.

De consiliis in genere.

Capitulum. 69.

Consilium prout dividitur contra preceptum est persuasio melioris boni ad quod non tenemur. Consilia in multis differunt a preceptis. Primo quia ad precepta tenemur. ad consilia vero non. quia precepta seruare est necessitatis. consilia vero voluntatis. Item lex vetus et precepta euangelia vero consilia supradant. Item consilium pertinet ad perfectos. preceptum ad perficiendos. sed permissio ad imperfectos: prohibitio vero ad peruersos. Item precepta separant nos ab illicitis. consilia vero a concessis. Item per precepta declinamus peccatum. sed per consilia occasiones peccati. Item per precepta maxime negamus penam fugimus. sed per consilia precepta cumulamur. Item consilia seruata asserunt premium. non seruata non adducunt supplicium. Item ad precepta constringimur ex debito. sed ad consilia non nisi ex voluntate. Item consilium per votum fit preceptum. sicut ait Angustinus. Douere est voluntatis. sed reddere est necessitatis. Item melius est esse deuotum in minoribus quam in maioribus in deuotum inueniri. Vnde melius est nuda precepta seruare cum deuotione. quam se ad consilia obligare. et in his negligenter esse. Nota quod in lege moysaica fuerunt iudicia ceremonialia et moralia. Lex autem euangelica iudicia temperat partem auferendo. figuras euacuat rerum. veritatem exhibendo precepta consumat adijciendo. adijcendo autem tria. scilicet instructionem documentorum. promissionem premium. et perfectionem consiliorum. Et ideo dicitur lex moysaica ab euangelica differre. quia illa figurata est. hec veritatis. ista pene. hec gratie illa literalis. hec spiritualis illa occidens hec viuificans illa timoris. hec amoris illa sermitatis. hec liberalitatis illa oneris. hec bonitatis.

De consiliis euangelicis.

Capitulum. 70.

Consilia que christus adiecit preceptis sunt ista. Primum est paupertas et consiliu in abdicatione proprietatis. vbi

11. 2.

Lu. 14. Qui non renunciauerit omnibus que possidet non potest meus esse discipulus. Mat. 19. Omnis qui reliquerit domum vel fratres etc. propter nomen meum centuplum accipiet. et vitam eternam possidebit. De hoc Hieronymus. Monachus habens obolum non valet obolum secum. dum est obedientie vnde illud super carcerem mo. sed erat scribe. et pha. que. di. sa. etc. Mat. ultimo. Si quis vult post me venire ab. semet. et sol. etc. Sciendum autem quod duplex est obedientia. scilicet perfecta que se extendit ad omnia que non sunt contra deum vel contra regulam quam quis professus est et que dispensationi prelati non subditur. De hac obedientia. Ber. perfecta obedientia legem nescit. terminis non artatur non conuincitur professionis angustia. Ad hanc nullus tenetur debito necessitatis. sed solus perfectiois sicut tenemur semper imitari charismata meliora. Alia est obedientia perfecta tamen sufficiens ad salutem qua quis obedit tantum in his que seruare promisit vel in illis que in his implicite continentur sicut sunt illa sine quibus religio profectio non seruatur ut recipere officia et huiusmodi et talis obedientia necessitatis est. Cum ergo dicit beatus Benedictus in regula quod si prelati precipiat aliquid impossibile tentandum est facere loquitur de obedientia perfecta quam obseruat subditus in his ad que non obligatur ad prelati preceptum consilium est et magne perfectionis. et non necessitatis. sed si seruat ad simplicem amonitionem tale quid est maioris perfectionis tertium est castitas de qua dicit. Sunt eunuchi qui se castrauerunt propter regnum. Ad illud pertinet illud Mat. Audi filius quia dictum est antiquis. non mechaberis. Ego autem dico vobis qui viderit mulierem ad concupiscere eam etc. Sic ostendit quod non solum consensus est damnabilis ad opus mechationis sed etiam consensus ad dilectandum. Nota quod concupiscere ex subito motu veniale est. sed concupiscere ex delib

beratione. perficendi morale est preterea tria consilia sunt spiritualia et substantialia omnia perfecte religionis quia suos obseruatores elongant a malo. non solum quantum ad culpam. sed etiam quantum ad causam. Omne namque malum oritur ex triplici radice. scilicet ex concupiscentia carnis ex concupiscentia oculorum et ex superbia vite predicta tria consilia perfecte nos elongant ab hac radice triplici. Quartum consilium est charitatis. Diligite inimicos etc. Luc. vi. Istud quantum ad dilectionem affectus est preceptum. sed quantum ad dilectionem effectus est consilium. quia inimico velle gratiam et gloriam est necessitatis. sed ostendit re ei signa beniuolentie est perfectionis et consilium. vnde ad hoc omnes non tenentur sane negare homini signa familiaritatis quando veniam petit. vel necessitas exposcit vnde dicta est. vel quando se ille qui hostis erat ad familiaritatem ingerit si babatur presumpcio quod non simulate vel irrisorie faciat. tunc diligendus. et inter amicos computandus. sed quod aliquis viro se ad familiaritatem inimico ingerat hoc perfectionis est. Vnde quod aliquis iniuriam passus reconciliatorem querat et amicitiam non est debitum necessitatis sine quo non est salus sed est perfectionis et consilium quo magnum expectatur premium. Quintum est mansuetudinis. Mat. 5. si quis te percusserit in unam maxillam prebe ei aliam hoc sic intelligitur paratus sis aliam sustinere patienter. et istud consilium est patientie respectu lesionis corporis. Sed ad idem pertinet illud quod est patientie respectu ablationis rerum. sicut est illud. Qui vult tecum contendere in iudicio et tunica tollere relinque ei et palium. Nota quod contingit sua recipere coram iudice fideli dupliciter aut cum coheretione et fraude aut cum charitate. Primum nulli licet. secundum vero licet infirmis et inperfectis. perfectis autem non. Vnde non recedat consilium est infirmis perfectis vero preceptum. Illis autem qui renunciauerunt

22.

9.

k 2

proprietat non licet repetere sua vt sua sed vt congregatio. et nec propter se. sed propter commune bonum. **Sextum** est misericordie et supererogationis. vultis. Omni peccanti retribuere. et illud. Si via perfectus esse. vade et vende omnia etc. Nota qd dare superfluum e necessitate in necessitate extrema. sed dare quibus egemus consilium. Aug. Melius est minus agere qz plus habere. Quod autem dicit dñs. Omnia quecumqz vultis vt faciant vobis homines vos eade facite illis sic intelligendū. Quocumqz vultis rationabiliter et dicente charitate vt faciat vobis etc. Vnde si paterimus re aliquam et non videremus illud esse rationabile. non vellemus iam rationabiliter dari nobis.

Septimum consilium est de simplicitate et bono. vt ibi. In sermo vester est est. no no. Cuius sensus e si affirmatio vel negatio e in ore et in corde. et ad hoc consilium reducitur illud. Audistis quia dictū est antiquis non percurabis. Ego aut dico vobis no iurare omnino. Nota qd iurare quantum ad infirmitatem pertinet promissionis e. No iurare aut quantum ad perfectionem pertinet consilium est. prohibet dominus iurare per creaturas. s. per cellum vel terram. vel capillum. propter idolatriam. nec s. credam⁹ aliquid iuramentis esse. in illis. fiunt tamen iuramenta per euangeliū et cruce. i. per eum cui hoc sunt dedicata. **Octauum** est de uitanda occasione peccati. vnde dicitur. Si oculus tuus scandalizat te erue eum et proijce abste. In Aug. nullum membrorum erui precipitur ad litteram. sed occasio peccati.

Doct est enim occasio esse ex aspectu. et tunc oculus scandalizat. Vnde pot esse occasio et ex tactu. et tunc manus scandalizat. Doct est in super e occasio et alio et hoc vel a consilio qui dicitur oculus. vel ab adiutore qui dicitur manus. et est dextera que est adiutor in spiritualibus. sinistra in temporalibus. huiusmodi enim si scandalizant abijciendi sunt quia occasiones peccandi sunt abijciendū. **Nonum** consilium e de rectitudine intentionis ac finis. vñ dñ. Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus etc. Itē illud nescitis sinistra quid faciat dextera etc. Item sic luccant opera vestra coram hominibus vt glorificent patrem vestrum etc. De his nota qd contingit constituere duos fines. s. temporale. et eternum. sed si eternus finis est vltimus hoc bene licet. Actio autem spiritalis vel predicatio non potest referri ad finem temporalem. ita qd illud temporale referatur ad deum. quia non sunt facienda mala vt veniant bona. et quod dicit Augu. Non debemus euangelizare vt manducemus. sed manducare vt euangelizemus. Nota qd tenemur illos actus referre ad deum quorum habemus dominium ex imperio rationis. vt est manducare. cogitare. eligere. simi ia. sed non tenemur actus referre inobediente rationi. vt est nutritiua. respiratiua. et huiusmodi. **Decimum** consilium est de confirmate operis ad doctrinam. vt ibi. Alligant onera grauiā et importabilia digito autem suo nolunt ea mouere etc. Ad idem. hypocrita eijce prius trabem de oculo tuo etc. Nota qd in predicatio ne asseritur aliquando terio generaliter scilicet de his que pertinent ad statum salutis. aliquando asseritur tentio secundum status perfectionis. vt pote religionis. Primo modo tenetur predicator facere quod dicit. cum asserit ad hoc omnes teneri. Secundo modo non tenetur nisi perfectionem illam ipse nouerit. Vtrum autem malus peccati predicando. distinguitur quia existens in peccato potest peccat quando predicat. siue ex necessitate officij s. faciat. siue ex voluntate. quia scandalizat. existens autem peccato occulto si predicat. et non studet ex die to suo compungi ad hoc videtur peccare. qz videtur contemere. **Undecimum** consilium est de vitanda sollicitudine vt ibi. Nolite solliciti esse etc. et ibi. Nolite cogitare de crastino. Sciendum qd triplex est sollicitudo. prima est laudabilis. vt est prouidentia spiritalis. Vnde Ap⁹ prima ad cor. vii. Qui sine vxore est sollicitus est que dei sui quomodo placeat deo. Item ad Ro. cap.

h. de prelati. Qui preest in sollicitudine. Secunda est tollerabilis. et est sollicitudo cure temporalis quo ad corpus. Luce La. et Martha mar. solli. es. et tur. erga plu. Tertia est vituperabilis: et ista est superflua ibi saurizationis quo ad auaritiam. Eccli. capitulo. Peccatori autem dedit deus afflictionem pessimam vt addat et congreget. et hec vanitas et casta sollicitudo mentis. Sollicitudo prima precipitur. secunda tolleratur. tertia prohibetur. **Quoddecimum** e fraterne correctionis ibi. Si peccauerit in frater tuus etc. Nota qd fratrem corripere quandoqz consilium est. vt quando corripitur super venialibus. quandoqz est preceptum vt corripere de mortalibus. de seipundo modo ad omnes pertinet et obligat semper. sed non ad semper. qz pro loco et tempore scilicet quando vacat et videt qd vtilis e correctio. Sciendum est qd triplex est correctio scilicet amoris. timoris. et pudoris. Hunc ordinem fraterne correctionis docet dominus in euangelio. Primo enim inuit fratrem reuocandum esse amoris. cum iubet cum singulariter corripere dicens. Corripe eum inter te et ipsum solus. Sed si hoc non valet docet eum esse reuocandum timore vbi ait. Si te non audierit adhibe vnum vel duos tecum. et si hoc non valuerit docet eum esse reuocandum pudore vbi dicit. Si te non audierit adhibe vnum vel duos tecum et si hoc non valuerit docet eum esse reuocandum pudore vbi dicit. Si nec illos audierit dic ecclesie. Si autem ecclesia non audierit sit tibi sicut ethnicus et publicanus. id est excommunicari debet. et sic cuiusari. Sane predictus ordo fraterne correctionis intelligitur tñ de criminalibus. quia de culpis communitibus solent claustrales se i suis capitulis accusare. non premissa tamen admonitione. Veruntamen accusans alium caueat diligenter. ne hoc faciat ad diffamandum. sed ad corrigendum: quoniam si quis ex debatione contrariū faceret inozali peccaret. **Explicit liber quintus.** **Incipiunt capitula libri sexti.**

De medicina sacramentorum. 1
De diffinitionibus sacramentorum. 2
De sacramentis nove legis. 3
De effectu sacramentorum. 4
De numero sacramentorum. 5
De potestate dispensationis sacramentorum. 6
De triplici statu fidelium. 7
De institutione sacramentorum. 8
De baptismo. 9
De cathecismo et exorcismo. 10
De confirmatione. 11
De eucharistia. 12
De dignitate eucharistie. 13
De mirabilibus que fiunt i eucharistia. 14
De dignitate in suscipientibus corpus christi. 15
De modis sumendi eucharistiam. 16
De abstinentia a comunione. 17
De officio misse. 18
De negligentis que fiunt in missa. 19
De penitentia. 20
De qualitate penitentie. 21
De effectu penitentie. 22
De partibus penitentie. 23
De contritione. 24
De confessione. 25
De qualitate et effectu confessionis. 26
Cui debeat fieri confessio. 27
De sigillo confessionis. 28
De satisfactione. 29
De partibus satisfactionis. 30
De iustificatione impii. 31
De penitentia venialium. 32
Propter quid dimittitur peccatum veniale. 33
De extrema vnctione. 34
De sacramento ordinis. 35
De qualitate ordinandorum. 36
De sacramento matrimonij. 37

Explicit capitula. Incipit liber sextus

De medicina sacramentorum.

Capitulum primum.

Electis medicus

mani generis reparatiuus ta
li modo sanauit egrotus sicut
opportune competeat egro/
tanti. et egritudine. et occasione egrotandi. et
ipsius egritudine curationi. Egrotus igitur
est homo. Adorbus autem originalis est
culpa. Dico istius culpa licet prius paliter
fuerit et consensu rationis occasione ta/
me sumptus ex sensibus carnis. Ad hoc er/
go quod medicina respondeat morbo oportuit
quod non tantum esset spiritualis. sed aliquid
haberet de sensibilibus signis. ut sicut sensi/
bilia fuerant anime occasio labendi. ita esset
ei occasio resurgendi. Et propter hoc medi/
cina nostri vulneris consistit in ecclesiasti/
cis sacramentis.

De diffinitionibus sacramenti:

Capitulum. 2.

Sacramentum est ut ait Augustinus
inuisibilis gratie visibilis forma.
Hec diffinitio generalis est. et conuenit sa/
cramentis tam noue quam veteris legis. quia
tam illa quam ista sunt ex similitudine represen/
tatiua. et ex institutione significatiua. Scie/
dum enim quod eadem diffinitio conuenit sa/
cramentis noue legis. sed sic supplenda est
ita ut eius similitudinem gerat. et causa cri/
stat. quia non solum ex similitudine represen/
tant. vel ex institutione signant. sed ex vir/
tute diuina sanctificat. et gratiam conferunt
per quas anima curatur ab infirmitatibus
vitiis. et hoc est quod insinuat. Augustinus
in alia diffinitione. dicens. sacramentum est
illud in quo sub regumem rerum visibilium
diuina virtus secretius operatur. est et ter/
tia diffinitio. Ergo. de sancto vic. qui ait. sa/
cramentum est materiale elementum extrinse/
cus oculis suppositum ex institutione signifi/
cans. ex similitudine representans. ex sanctifi/
catione aliquam gratiam conferens inuisibi/
lem. tris tanguntur hic que sunt de ratione
sacri stricte et proprie sumpti. Primum est
naturalis similitudo ex qua habet aptitudi

nem significandi. Secundum est actualis
institutio ex qua habet ordinem determina/
tum respectu huius significati. tertium est
spiritalis sanctificatio. ex qua habet virtu/
tem efficiendi illud significatum.

De sacramentis noue legis.

Capitulum tertium.

Acramenta legis gratie et ipsi instituit
quod legislator in qua vocans ad pre/
mia dedit precepta instituit sacramen/
ta. Christus enim verbum patris cum sit su/
me veritatis et bonitatis et summe virtutis.
Ratione summe bonitatis promisit premia
beatificanti. ratione veritatis dedit precep/
ta d rigentis. ratione virtutis instituit sacra/
menta adiutanti ut per sacramenta repa/
retur virtus ad implenda precepta. et per pre/
cepta perueniatur ad premia. Instituit au/
tem sacramenta in verbis et elementis ut ait
Augustinus. Accedit ad verbum ad elemen/
tum. et fit sacramentum. et est etiam elemen/
tum pro materia. et forma verborum pro for/
ma. Ad hoc vero instituta sunt sacramenta
in verbis et elementis. ut haberent euiden/
tiam significandi et efficaciam sanctificandi
quia dum elementa occultis et verba quibus
se offerunt. qui sunt duo sensus precipue co/
gnoscuntur dant euidenciam significationis
Deinde verba sanctificant elementa ut ple/
nos fiat humane creationis efficacia. In/
stituit autem deus sacramenta diuersimodis
de. Quaedam enim sunt ante aduentum
suum ut matrimonium et penitentiam. Sed
hec duo confirmauit et consumauit in lege
euangelica dum penitentiam predicauit. et
nuptiis interfuit. Alia quinque sacramenta
christus instituit. Confirmationem quidem
parulis manum imponendo. Dinctionem
vero discipulos ad curandum. mittendo qui
infirmos ungebant oleo. sicut dicit in Mattheo
the. Baptismum vero suscipiendo: deinde
formam dando. Ordinem autem potesta/
tem ligandi et soluendi tribuendo. et confi/
ciedo sacramentum altaris. Eucharistiam
ante operando. Comparando se gra

no sinapis et conficiendo ac dando discipulis
luminem passione sacramentum co/
poris et sanguinis sui. instituta sunt etiam sa/
cramenta multiplici de causa. Primo pro/
pter humilitatem qua homo querit salutem
inferioribus. Secundo propter cruditionem
qua homo per visibilia ad cognoscenda in/
uisibilia rapitur. Tertio propter exercitatio/
nem qua homo noxiam declinet occupatio/
nem et otium. Quarto propter congruita/
tem medici ad medicinam. quia cum medi/
cus sit deus et homo congruenter contine/
re medicina debet aliquid diuinum. scilicet vi/
sibilem gratiam et aliquid humanum. scilicet vi/
sibilem gratie formam. Quinto est congrui/
tas ex parte infirmi. quia cum infirmus sit
homo consistens ex corpore spiritu. spiritus
autem in corpore non bene capiat spiritus/
lia nisi in corporalibus congruum fuit dare
medicamenta spiritualia in rebus corpora/
libus sicut pilule in nebula dantur. Sexto
propter augmentationem meriti multi enim
valent ad meritum quando deo creditur in his
ubi ratio humana non potest dare experime/
tum. Patet ergo ex predictis quod sacra/
mentorum causa efficiens quia diuina insti/
tutio. que formalis. quia gratie sanctificatio
que finalis. quia humane infirmitatis cu/
ratio.

De effectu sacramentorum.

Capitulum.

4.

Effectus sacramentorum noue le/
gis multiplex est. Primo a pecca/
to mundant. Secundo in bono co/
seruant. Tertio corpori christi mystico corpo/
rant. Quarto iustificam. Quinto ad futu/
ram vitam preparant. Sexto erudiendo il/
luminant. Septimo a malo preseruat. Ista
patent in septem sacramentis per ordines.
Nam primum operatur baptismus. Secu/
dum confirmatio. et sic de alijs. Sacramen/
ta dicuntur vasa gratie et causa. non quod i/
eis gratia substantialiter continetur. vel ca/
luer efficiatur. cum sola anima habeant c/
locari. et a solo deo infandi. sed quia in illis
et per illa gratiam curationis a summo me/
dico ipso oportet dauriri. licet non alligauit
rit potentiam suam in sacramentis. quin et
per alias vias gratiam conferre valcat. quod
vult. Sacramenta semper habent signifi/
ficationem veritatis. sed non semper effica/
tiam curationis. non propter defectum ex/
parte sui. sed ex parte suscipientis. quia gra/
tia nulli datur repugnanti gratie fonti. De/
de et sacramenta non sanctificant. nisi acce/
denes digne. et absque omni fictione. Alia
quando vero virtute sacramentorum fit de/
altrito contritus. ita quod defectus dignita/
tis vel preparationis ex parte suscipientis
suppletur virtute diuina in sacramentis co/
tenta dummodo non accedat sciens in mor/
tali peccato vel in proposito peccandi. Vnde
de sciendum quod quidam suscipiunt sacra/
mentum tantum. ut scite accedentes. quidam
tamen tantum ut qui per contritionem et fidei
deuotionem recipiunt gratiam ante quam
veniat ad sacramenta. quidam et sacramen/
tum et rem suscipiunt ut digne accedentes.
Sacramentum dicitur a sacramento. et hoc po/
test intelligi tripliciter. aut sanctitatem effi/
ciedo tantum aut sanctitatem signando tan/
tum. aut sanctitatem signando et efficiendo
simul. Primo modo conuenit ratio sacra/
menti rebus signatis per sacramenta tam
veteris quam noue legis. Secundo modo
conuenit signis veteris legis. Tertio modo
conuenit sacramentis noue legis. Huius/
modi exemplum habemus in naribus. quia
medicina dicitur sanare efficiendo tantum.
sed sude sanari signando tantum. et er/
citatio sanat efficiendo et signando. Quin/
que sunt que habent iustitiam et animam. sed
diuersimode. Deo enim iustificat a toritate
gratia iustificat formam. expellendo inordinatam
spem. Impletio mandatorum iustificat. ut dicitur.

Sacramenta vero tanq̄ vasa. medicinalia in quibus confertur gratia. Sacerdos autem ministerio. Exemplum horum habemus in curatione morbi corporalis. Quis enim sanat corpus auctoritate. medicina effectiue dicta conseruat vas medici conserptiue. Vnde dicitur vulgariter piscis iste sanauit me. medicus vero sanat ut minister.

De numero sacramentorum.

Capitulum. 5.

Sacramenta noue legis sunt septem secundum septem diuersitates hominum in ecclesia. Primum est intrantum ut baptismus. Secundum est pugnantiuū. ut confirmatio. Tertium vires refumentium ut eucharistia. Quartum resurgentiuū ut penitentia. Quintum exortiuū. ut extrema vinctio. Sextum ministrantium ut ordo. Septimum nouos milites introducentium ut matrimonium. Sacramenta si gurata sunt in septem sigillis. quibus fuit veteris testamenti pagina sigillata que agnus gregis clauē david gregis claudit. et nemo aperire poterat. Itē in septem tubis quibus angeli cecinerunt. Itē in septem stellis quas habebat similis filio hominis in dextera sua. Item in septem panibus quibus dominus turbā satiauit. Itē in septem oculis super unum lapidē. Item in septem lucernis tabernaculi supra positis candelabro. Itē in septem locutionibus Naaman. Sacramenta sunt septem que disponunt ad septem virtutes habendas. Nam baptismus est sacramentum fidei. Confirmatio spei. Eucharistia caritatis. Penitentia iusticie. Extrema vinctio persuerantie. que est fortitudinis complementum. Ordo prudentie. Matrimonium temperantie. Alia etiam ratio numeri sacramentorum est quod ordinantur contra triplicem culpam. et contra quadruplicem penam. Vnde baptismus ordinatur contra peccatum originale. penitentia contra mortale. Extrema vinctio contra veniale. Ordo contra ignorantiam. Eucharistia

contra maliciā. Confirmatio contra imbecillitatem. Matrimonium contra concupiscentiam quam temperat et excusat. Alia adhuc ratio numeri. que sacra sunt causa sanandi morbi spiritualis ad modum corporalis. Ad dicitur na vero corporalis quadruplex est. curatiua. conseruatiua. preseruatua. et melioratiua. Simili modo sacramenta curat. Baptismus curat simul et totaliter. Penitentia vero curat paulatim quā ad penam cuiuscumque peccati debitor sit. Extrema vinctio curat a morbis leuioribus. scilicet a venialibus. sicut baptismus et penitentia curat a letalibus sic ergo predicta tria sacramenta sunt quasi medicinalia curatiua. Confirmatio est medicina conseruatiua salutis spiritualis in qua datur spiritus sanctus ad robur et conseruationem gratie date in baptismo. Matrimonium est medicina preseruatua. Ordo est medicina melioratiua. in quo augmentatur gratia. eucharistia hec omnia simul facit. Curat enim venialia. que sunt occasio ruine maioris. conseruat enim gratiam inuictam in homine et augmentat. sicut meliorat. et nihilominus a peccato preseruat.

De potestate dispensationis sacrorum.

Capitulum. 6.

Ordo estates dispensationis sacramentorum regulariter spectant ad genus humanum. In omnibus sacramentis dispensandis necessaria est indefectibilis intentio qua quis intendit facere quod ipse instituit ad humanam salutem. Vel saltem facere quod facit ecclesia in quo clauditur in generali intentione predicta. quia ipsa ecclesia sicut sacramenta a christo accepit sic ad fidelium salutem dispensat. rursum quia ordo dignitatis erigitur in maiora maioribus et minoribus minoribus conuincuntur. Quaedam respiciunt excellentiam dignitatis. ut sacramentum confirmationis et ordinis. vnde confirmatio et ordo conseruantur ab episcopis. Quaedam respiciunt indigentiam necessitatis. ut baptismus et matrimonium quorum unum re-

generat. alterus generat et horum dispensatio etiam personis inferioribus conceditur. maxime in articulo necessitatis quod dico ratione baptismi non matrimonii. Quaedam autem sacramenta sunt quasi media. ut eucharistia. penitentia. et extrema vinctio. et istorum dispensatio ad solos pertinet sacerdotes qui sunt quasi in medio inter episcopos et minores personas constituti. sacramenta dispensari possunt a bonis et malis. a fidelibus et infidelibus intra ecclesiam et extra. quia si dispensari possent tantum a bonis nullus esset certus de bonitate ministri. sicut nec de propria persona. et ita oportet iterari. et maxime inius preiudicaret aliene salutem. Idcirco dispensatio sacramenti committitur homini. non ratione sanctitatis que variatur. sed ratione auctoritatis diuine que semper manet quantoniam est de se. sciendum autem quod in sacramentis quedam sunt substantialia. que quedam vero sacramentalia. Quantum ad substantialia non plus valet operatio boni ministri quam mali. quia deus ibi operatur ut aucto. homo vero ut minister. sed in sacramentalibus sicut sunt orationes plus potest valere operatio boni quam mali hoc est autem per accidens. non per se. id est quantum ad alios effectus accidentales. non quantum ad essentiales. quamuis apud hereticos sint sacramenta vera non tamen recipientibus vilia nisi ad ecclesie unitatem redeant. vnde Augustinus ecclesia comparata paradiso iudicat posse baptismum homines foris recipere. sed salutem non tenere. Nam et flumina de paradisi fonte largitur manauerunt. non nisi in Mesopotamia. nec in egypto quo illa flumina peruenierunt est felicitas vite que de paradiso commemoratur.

De triplici statu fidelium.

Capitulum. 7.

Riplex est status fidelium in acie ecclesiastica scilicet clericorum. scilicet fidei genite fidei roborate. et fidei multiplicata. per primum fit distinctio fidelium ab incredulis in baptismo. per secundum fit distinctio fortium ab infirmis. et hoc in confirmatione per tertium

fit distinctio clericorum a laicis per sacramentum ordinis. binde est quod hec tria sacramenta characteres imprimunt quos indelebilitate imprimel sos semper distinguunt. vnde nullatenus iterari possunt. Character ergo baptismalis est incipientium. Confirmationis vero profectiuus. sed ordinis perfectio. predicta tria et distinctio fit ad similitudinem distinctionis alii cuius exercitius prima est communis. scilicet totius exercitius ab alio exercitui et hec fit principa liter per baptismum. secunda est specialis. scilicet militum a popularibus. hec autem fit per confirmationem tertia est specialissima. scilicet ducum militum ab vtrisque. et hec fit per sacramentum ordinis. preterea quod character est signum distinctionum spirituale et indelebile ideo non conferatur in sacramentis que solent iterari sicut est penitentia. matrimonium. et huiusmodi. notandum ergo quod character baptismalis est omnium characterum aliorum fundamentum. et ideo illo non habito non possent ceteri imprimi. ac per hoc oportet de nouo fieri ut illi characteres habeantur. vnde si quis character est signum non baptizatus nihil profusus agitur quous tria sacramenta ut dictum est propter characteris impressionem non iterantur. in quasi commune est hoc omnibus factis. non iterari circa eandem personam et materiam. et ex eadem causa. et hoc est idcirco ne fiat opprobria sacramentorum hoc enim creditur possent sacramenta prius dispensata esse in efficacitate et ineptia. licet quedam ex necessitate et alijs causis iterari possint. Quaedam sunt de sacramentorum subiecta. quedam de congruentia si ea que sunt de subiecta omittantur euacuatur sacra. et sunt iteranda. Quod missio vero illorum que sunt de congruentia non euacuat sacramenta.

De institutione sacramentorum.

Capitulum. 8.

In initio iusticia sunt sacramenta ad curandam salutem hominum. et semper cum morbo cucererunt. In lege enim nature fuerunt oblationes sacrificia et decima

Foray

maticones. In lege autem scripta introduc-
ta est. in unctio. et adiuncta expiatio atq; su-
peraddita oblatio. et sacrificiorum mul-
tiplicitatis distinctio. In lege autem noua sta-
tuta sacramenta numero pauca. et uirtute
potiora uirtute efficaciora preceminentia di-
gniora. atq; significatione euidentiora in q-
bus est impletio simul et euacuatio omnium
predicatorum. sicut uero de sancto uito.
Primi temporis sacramenta fuerunt sicut
ymbria. Ad eum temporis sicut imago. sive
figura postremi uero temporis. scilicet gra-
tie sicut corpus quod intra se ueritatem con-
tinet et gratiam quam significatione rep-
sentant et principaliter conferunt et promit-
tunt. Predicta pariter quia eiusdem mun-
dationis similitudo est in oblatione legis na-
ture. sed occulte inuenitur. in circumcisione
uero euidentius aliquantulum exprimitur.
per baptismum autem manifestus declara-
tur. item sacramenta ueteris legis nutrie-
bant paruulos. excrcebant perfectos et dur-
ros onerando domabant. Sed sacramen-
ta noue legis conferunt que uetera de lon-
gino monstrabant. Unde priora sacra-
menta preparauerunt. et perducerunt ad no-
ua sicut uia ad terminum sicut figura ad ue-
ritatem. item sacramenta noue legis effici-
unt quod figurant. sed hoc non faciunt sa-
cramenta ueteris legis. Est et alia differen-
tia que commune est omnibus sacramentis.
quia consistunt in rebus sensibilibus inui-
sibilem tamen gratiam significantibus sed
speciale est sacramentis noue legis que consi-
stent in uerbis rebus. item sacramenta noue
legis iustificat. et quantum ad opus ope-
rantur et quantum ad opus operans. sed sa-
cramenta ueteris legis solum quantum ad
opus operans quia non ualabant facienti-
bus. nisi quantum illorum charitas et deuo-
tio fidei extendebat. hoc non inuenitur in
circumcisione que cum non fuerit in lege da-
ta nequaquam inter legalia computantur que
quia ipsa in puulis tollebat originale et gra-
nam offerebat que non faciebant legalia. In
legalia fuerunt sicut Augustinum ante pas-

sionem domini uisus et statim post passionem
n. orna. et postquam claruit euangelij fue-
runt omne sepulta. Nostra uero sacramen-
ta usq; ad finem mundi semper in suo uigo-
re manebunt.

De baptismo.

Capitulum: 9.

Baptismus est ianuam omnium sacra-
mentorum. quia nulli conferuntur in
ecclesia aliud sacramentum ante ip-
sum. De substantia baptismi sunt quinque.
Primum expressio forme uocalis a deo in-
fante que est hec. Ego te baptizo. In no-
mine patris et filij et spiritus sancti. absq; o-
missionem additionem dictionis uel preposi-
tione ratione ordinis uel commutatione nomi-
nis. his enim quatuor modis forma uerbo-
rum uoluitur. scilicet omissione additione tran-
spositione commutatione. si ponitur loco
patris et filij spiritus sancti nomen potens
sapientis. et benigni. quia in quocunq; idio-
mate baptizetur non debet poni appropria-
ta tribus personis sed expressa nomina pa-
triarum. Similiter baptizato non debet di-
ci immergo uel intingo. Secundum est ab-
lutio per clementum aque cuiuslibet uel ma-
ris uel scemis. uel fluminis. sive frigide uel
caide in toto corpore faciendi. uel saltem in
digniori parte scilicet in capite. Tertium est
que inmersio ista fiat ab uno. et eodem tem-
pore quando forma uerborum exprimitur
ita que non unus puerum immergat. et alius
uerba proferat. Quartum est intentio uel
specialis uel generalis. Specialis autem
intentio est ut ille baptizandus mundetur.
Generalis autem est facere illum quod sa-
cti ecclesia. Intentio quoque illius requiri-
tur que est baptizandus si est adultus. quia
qui inueniuntur non recipiunt sacra-
mentum. Quintum est fides ipsius bap-
tizandi quia in adultis requiritur fides pro-
pria. sed in paruulis aliena quia paruuli

in fide ecclesie baptizantur. Baptismus
merito fit in aqua et non in alio liquore. quia
homo cum per peccatum primi parentis in
curritur immunditiam. ignorantiam. et con-
cupiscentiam. per baptismum a his tribus
liberatur. et hoc notatur in prophetibus
aque. scilicet puritate. perspicacitate. et frigi-
ditate. Nam baptismalis aqua sua puritate
nos mundat. sua perspicacitate illuminat.
atq; sua frigiditate ab estu peccatorum nos
tempera. Item baptismus fit in aqua ne
quem inopia excusaret et ne propter d. sec-
tum salutis periculum homines incurrer-
ent. si in alio aliquo liquore fieret. et ut in-
ueniantur apud omnes communis baptismi
forma. Triplex est baptismus. scilicet. flu-
uminis. fluminis. et sanguinis. Inter hos ta-
lis est differentia. quia baptismus fluminis
a tota pena liberat a culpa. et gratiam in ha-
bitu infundit. et characterem impunit. Bap-
tismus fluminis detet culpam: non semel
sanum sed pluries. et habet per gratiam in-
usu in quo consistit meritum. Baptismus
sanguinis liberat ab omni tentatione. et con-
ferat in premium. quia proprium est mar-
tyrum si timere uolere. Et his patet quis sit
melior inter hos baptismus. quia se habet
ut excelsa et excelsa. In baptismo quod
dam est sacramentum tantum ut ablutio ex-
terior. quoddam res et sacramentum ut cara-
cter. Otto sunt de solennitate baptismi que
non sunt de substantia. Unde uerus. Sal-
elem. christus ceteris. christus saluus.
Fiat uirtutem baptismus ista figurant
hec cum patris non mutant esse. sed ornant
In quatuor locis inungitur baptizandus
scilicet in fronte. uel fidem publice proeste-
tur. In uentre. ut agenda ab eo libentius
intelligantur. In ter scapulas ut iugis christi
sua uirtute poterit. In pedibus uel ducti corde
d. uis dilatur. Baptismus fuit institutus
materialiter quando christus baptizatus fu-
it. formaliter quando dixit. Sic docet om-
nes gentes etc. finaliter quando dixit. Nemo

demo. Nisi quis renatus fuerit. etc. Effi-
ctiue quando christus passus est. Effi-
caciue quando christus passus est. Effi-
caciue baptismi duplex est. Ad alia sacramenta pre-
parat. quia baptismus est in. anima. Apud
mundat. quod signatus est in uiri rubro.
ubi submersi sunt egyptij. sed filij israel ceteri
erunt securi. Nota que in baptismo debetur
originalis peccati macula. sordes non tollit-
tur: sed remittit penam relaxat. Unde pue-
ri induuntur veste candida. Rationalem il-
luminatur. Unde ponitur sal in ore. Con-
cupiscentiam ad bonum inflamat. Unde
datur candida puero. Irascibilem confortat
Unde israel uidetur Amalech post tran-
situm maris rubri. Innocentiam tribuit quod
figuratum est per columbam que sedet super
Iesum baptizatum. Characterem impri-
mit. hoc signatur per mare uirtutum. Apud
calipis. quarto. Formam mitigat: quod si-
gnatur aque frigiditas. Communionem ecc-
lesie praeiungit. sicut Hieremie circumcisio. quia
uis sanctificatus fuerit in uero. a sancti-
cacione exteriori liberat. quia non requirit
gemitum neque planctum intelligit exteriori
Nam exteriori requiritur in ad alio. sicut cet
constritio. potestatem diaboli minuit. quod
signatur exsufflatio. Ianuas celi aperit. quod
signatur um est. christus baptizato. Aperiunt
sunt celi. Et notandum que passio christi ape-
ruit ianuam celi per causam meritoriam et
satisfactoriam generalem. Baptismus au-
tem aperit causam efficientem singularem.
Deus ad laudandum et aures ad audiendum
aperit. Unde ponitur salua in ore et aure
pueri. Templum christi efficit. Unde dicitur
baptizato. Eximunde spiritus et dabo
cum spiritu sancto. Laudabilem coram deo
reddit. Unde balsamus est in christum.
Solent pueri baptizandi usq; ad pedes et
pedes decosten. nisi uideat necessitas. uel si
meatur periculum referunt ad signandum
que in baptismo fit. estur regio spiritalis. et
que gratia spiritus sancti datur. Baptismus christi
et Jo. conueniunt in materia et modo mergendi

illius gume sub qua est sanguis absorbetur a
 multo vino adjuncto. Circa eucharistiam est
 quoddam sacram tū vt spēs panis . et vini
 quoddā est ibi res tū vt corpus xpi mysti-
 cū quoddā est ibi res et sacram vt corpus xpi
 vtz quod traxit de virgine. Istud enim est
 res pūni et sacram secundi. Sub vtraqz spē
 totus xps est indiuisus. s. corpus et asa et de-
 us. ac p hoc vtrobiqz est vnus simplicissimū
 sacram. Sub spē nāqz panis est corpus xpi
 p conuersione et sanguis per connectionem
 et a per coniunctionē. et diuinitas p vnio-
 nē. Ita cni quatuor non pūa diuidi nec ab-
 trahunt sperari eodē modo dicendū est de
 sanguine. Quare xps totus est in tota spē
 sic q est in qualibet pte eius sic fit integra
 illa spē siue diuisa. ac per hoc non est ibi vt
 circumscriptus vel occupans locum vel ha-
 bens sūū vel perceptibils per aliquē sensū
 corporeū. Et replum huius habemus i spe-
 culo quod si diuidat in multas partes i qua-
 libet apparet imago que prius appebat i in-
 tegro. Idē etēplū est de sermone multis re-
 cto q quilibet auditor recipit illū totū. Vn-
 iquis sermo sit vnicus in pferente totus tū
 est in quolibet audiente. Hostia frangitur
 in tres partes propter multas rōnes. Pri-
 mo propter tres personas diuinas in vna
 essentia. sic per tres partes in diuisione ho-
 stie. vnus tū est xps. Secūdo propter tres
 status ecclesie. s. militantiū triumphantiu.
 et in purgatorio existentiu. Tertio propter
 tres status xpi in quib⁹ fuit. s. mortalis mor-
 tuus et immortalis. Quarto propter tres
 operationes i corpore xpi tēpore passionis. s.
 manū pedū. et lateris. Quinto ppter tres
 subās in xpo. s. diuinitatis aie et corporis.
 Sacram corporis xpi figuratum est multipli-
 citer. s. in oblatione melchisedech in qua si-
 gurate habemus formā ceteroem sacri. et
 primū effectum. s. refectionē ibi enim pre-
 cessit figura spiritalis in pane. et vino Itē
 eucharistia est resectio spiritalis vite i re.
 Itē in manna vbi figuratur effect⁹ glorie.
 Itē in agno paschali in quo figurabatur li-
 beratio a seruitute egyptiaca. Item noster

agnus est signum liberationis a diabolo.
 Itē in diuersis sacrificiis de quibus babe-
 tur in leuitico quibus figurabatur oblatio
 passionis xpi vbi fuit hostia ad reconcilia-
 tionē et vitia quo ad satisfactionem pro pec-
 catis nostris et holocaustū quo ad totū cor-
 poris sui lesionē. Itē in oblatione manē et
 qua legitur libro. Iudic. per quā figurabatur
 in quo debet fieri oblatio et super quē quia i
 fide Iesu xpi qui per petrā designatur. Itē
 in virga ionathe meliā vbi figurabatur qd
 offerre debeat. per fauā enim mellis designa-
 tur deuotio offerentis. Figura sanguinis
 xpi fuit vnū ad designandū refectionē. Lūca.
 cap. i. Introduxit me rex in cellā vinariā.
 Item aqua ad significandū abluionem.
 Vnde illud. Vidit aquam egredientē et.
 Itē sanguis ad designandū redemptionē.
 Hebr. cap. 9. Sine sanguinis effusio-
 ne non fit remissio.

De dignitate eucharistic.

Capitulum. 15.

Ignitas et excellentia huius sacra-
 menti apparet in multis. primo qd
 sicut dictum est tam ante legē qz in
 lege fuit prefiguratum. Secundo quia a p-
 phetia pronanciarum psal. 77. Panes an-
 geloz mā. homo. ponitur hic pteritū pro-
 futuro prophetati certitudine. Tertio quia
 a xpo institutum. et hoc dupliciter. s. verbo
 et facto: Verbo vt patet Jo. 6. Ego sum in-
 qui panis viuus q decc. de. Facto. Mar-
 thei. 9. Accipite et come. hoc est corpus me-
 um. Quarto quia ab apostolis seruatum.
 Cor. cap. x. Conuenientibus nobis in vnā
 et cetera. Quinto quia a summis pontifi-
 cibus sollempnizatum qui ordinauerunt cen-
 tum et orationis locum et tempus vestimen-
 ta et vasa diuersa que omnia sunt ab decore
 huius sacramenti. Maxima dignitas
 apparet in hoc sacramento quia cum xpi-
 tus consistet ex tribus substantijs. s. deita-
 te. anima et corpore. Ipsa liquidē deitas ex

cessit omnia p. l. vii. Magnus dominus
 et ian. ni. Item aia eius percellit oēs aias
 cū sit plena gra et veritate. i. perfectissima i
 affectu et cognitiua. Item corpus eius ex-
 cellit oia corpora quod de scificato corpore
 beatissime virginis fuit sumptum ediuini-
 tate vnitum ergo in xpo nobilissimum qd est
 in celo et nobilissimum in terra vnita sunt.

De mirabilibus que fiunt in eucharistia
 Capitulum. xiiii.

Mirabilia sunt in hoc sacramento.
 Primo quod est ibi corpus xpi i
 in tanta qzitate sicut fuit in cruce. et
 sicut iam est in celo. nec tamen excedit termi-
 nos. illius forme. Secundum quod ibi sunt ac-
 cidentia sine subiecto. Tertium quod ibi pās
 ita conuertitur in corpore xpi qd non fit ma-
 teria corporis christi. nec annihilatur. quar-
 tum. quod idem corpus non augetur et multa-
 tum hostiarum sumptione. quum quod idē
 corp⁹ in plurib⁹ locis est sub oib⁹ hostijs co-
 secretis. scilicet quādo diuiditur hostia nō
 diuiditur corpus. sed sub qualibet parte to-
 tus est christus. septimum quod quando tenetur
 hostia in manibus videtur ocellis. corp⁹
 christi nec tangitur nec videtur. sed hec tan-
 tummodo circa species sunt. octauum quia
 desinunt iste forme: tunc etiā definit et ibi
 corpus a sanguine xpi. nonū quod cum non sit
 ibi panis vel vinū: tū accidentia eundē esse
 cum habent vt prius. s. facere inebriare. et
 huiusmodi. Nota quod deo conuenit esse vbi
 qz simpliciter et proprie. et creature conue-
 nit esse in vno tū loco. Corpus vero xpi me-
 dio modo se habet. Cum. n. sit creatura nō
 debet equari creatori in hoc qd sit vbiqz. Cū
 vno tū sit deitatis dicitur in hoc excellere alia
 corpora. et simul et semel possit esse in pluri-
 bus locis. sub istoz sacro. In sacramen-
 to eucharistic quoddam est fm naturam vt
 hec q ibi accidentia sunt in loco terminato
 Quoddam est ibi super naturam: sed non
 ibi super intellectum vt hoc q ibi sunt acci-
 dentia sine subiecto. Quoddam est ibi su-
 pra naturā et intellectum. vt q ibi christus est
 totus. et tamus quantus fuit in cruce: nec ta-

men excedit terminos illius parue forme.
 De mirabili transubstantiatione nota q tri-
 plex est mutatio. Vna est artificialis. vt qn-
 do fit vitrum de cineribus. Alia naturalis
 et hec duplex. s. substantialis et accidentalis.
 Accidentalis est quando idem subiectū ma-
 net sub diuersis accidentibus sibi inuicem
 succedentibus. Substantialis est quando
 eadem materia manet sub diuersis formis
 substantialibus. sicut p3 in transmutatione
 elozum adiuicem. Tertia est mutatio sup-
 naturalis vt quando nec materia nec subiec-
 tum manet. sed tū accidentia sine subiecto.
 et talis mutatio est in transubstantiatione cor-
 poris christi. In rebus mutatione pot no-
 tari triplex difficultas. vel ex parte termini
 a quo: vel ex parte termini ad quem. vel ex
 parte distante terminorum adiuicem. et
 primo modo creatio est mirabilior omnib⁹
 mutationibus que est de non ente simplr.
 Secūdo mō consecretio corporis xpi est mi-
 rabilior oibus: q est ens in actu prius et nō
 Tertio mō incarnatio xpi est mirabilior quia
 cumqz mutatione. qz ibi est vnlo infinite sbe
 ad finitā. phūs distinguit quadruplicē mu-
 tationē substantialem. prima est a non ente
 in ens. et hec dicitur generatio. scda est ab
 ente in non ens. vt corruptio. Tertia est ab
 ente in ens. quod modo non est. sed erit vt
 productio. quarta est ab ente in ens iam exi-
 stens. et est talis conuersio panis in corpus
 christi. hec mutatio nō h3 similitudinē i na-
 tura. sed alteratio quasi contraria. quia hic
 mutatur substantia vna in aliam. manent
 tamen eadem accidentia. sed in alteratione
 econuerso est. quia ibi mutantur acciden-
 tia. et manet eadem substantia: sicut patet in
 corporalibus quando fit de albo nigrum. et
 i spiritalibus quando fit de iusto impus. et
 vel de ignorante sciens. nota q hec preposi-
 tio de multipliciter sumitur. quandoqz no-
 tat causam efficientem. vt cum dicitur chri-
 stus conceptus est de spiritu sancto. quan-
 doqz materiam. vt cum dicitur christus na-
 tus de virgine. qnqz idempritate. vt
 cum dicitur christus natus de patre. quandoqz

transubstantiationem vel conversionem
cum corpus dicitur christi sui de pane
doq; ordinem. ut cum dicitur creatura esse
de nihilo.

De effectu eucharistic.

Capitulum. 15.

igne suscipiens corpus christi bo
num multipliciter consequitur.

Primum est commemoratio christi
sui. **Matth. ca. 26.** Hoc facite in meam co
mmemorationem. s. dilectionis. liberationis.
et imitationis. Item vivificatio interior. qz
aliquando per virtutem huius sacramenti
fit de atrito contritus. **Vnde Ven. 3. Li.**
Suum vitam conestum vitam prestabat. sic p
gratiam purgamur. illuminamur. perfici
mur. reficimur. et vivificamur. **Et bñ red**
ditur vita per cibum. per quem et mors in
trauit. Item corpori christi mystico incorpo
ramur. **Vnde dicitur Augu.** Non tu
me miraberis in te. sed tu miraberis in me.
Istud non intelligit de vnioc corporis my
stici de nouo facienda sed de augenda. non
en. vnite dissilia. Item spūalis refectio. ps.
22. In loco pascue etc. **Venus. n.** nō tm in si
tuit sacm qd nos in esse grē gnāct. vt ba
pelinum. vel q; geminus roboraret. vt con
firmationem. Verum etiam q; roboratos
nutraret. vt eucharistia. ppter qdhec tria
sacra dantur omnibus qui ad fidem acce
derunt. Item deuotionis augmentatio. ps. 22.
Impinguasti in oleo caput meum. nutrimē
ti. m. n. quod datur vobis quantum ad esse
gratitum in tribus attenditur. s. in pūna
tione deuotionis ad deū et dilectionis ad pxi
mū. et dulcedinis intra mensū. Itē somi
tis mitigatio. ps. 22. Sup aquā refectio
tis et qz sicut aqua refrigerat. sic et istud sacm
furorem concupiscentie mitigat. Itē collo
gic. **Exo. ca. 16.** Descendit m āna descē
debat pariter et ros Itē vtiuium roboratio.
psal. 103. **Dans cor doct confirmet** Item
peccatorū remissio. qz per istum cibū fit re
paratio deperditū. **Vnde quando dicitur in**
oratione dominica. panē nrm quot. da no.
bo. statim sequitur et dī. no. de. no. istud uel

ligitur de venialibus tñ qz sicut alimentus
naturale prodest viuenti et non mortuo. sic
alimentum spūale. Item contra diaboli ar
mano. ps. 22. **Parasti in cō. meo. mē. etc.**
Item spūale. **Vnde Ap. ad Ro. 8**
Quo cum illo non omnia nobis donauit.
Itē amoris excitatio. **Bern.** Dicit xpiane
quantum debes amare christum qui dedit
nobis carnem suam in cibum. sanguinē in
potum. animam in precium. aquam lateris
in lacrum. Item fidei commendatio. qz in
hoc sacro fides eleuatur super naturā. su
pra sensum. et supra intellectum. **Ap. 2. ad**
Cor. 1. Caputates in oēm intellectū in ob
sequium xpi. Item angelica iuuuatio. psal.
103. **Panē an. man. bo.** Item regni cele
stis collo. **Jo. 6.** Qui mā. m. car. et b. m. f.
habebit vitam eternā Item spūalis delecta
tio. **Sapic. c. 16.** **Panē de celo pre. etc.** Itē
intellectū illū. **Re. 14.** **Vastant** Itē natus
de melle et istānati sunt oculi eius. **De effe**
ctu eucharistic dicit **Ber.** Corpus christi ē
egris medicina. peregrinantibus via. debi
les confortat. valentes delectat. languoz sa
nat. sanūatem seruat. pe hoc fit homo mare
fuerit ad correptionem. patientior ad labo
rem. ardentior ad amorem sagacior ad cau
telam. ad obedientiam promptior. ad grati
arum actiones deuotior. Sicut recte cōmo
nicantibus multa bona proueniunt. vt di
ctum est. sic indigne sumentibus corp. chri
sti multa mala occurrunt. Nullius enim o
pus placet deo. nisi placeat ipse pūis. indē
gna enim communitio peccatis dominem il
laqueat damnationem preparat. proximū
scandalizat. mentem crecat. tentationi sub
iugat. deū irritat. vitam temporalem breui
at. gratiis spolia. de bis per ordinem dē
atur in psal. 68. **Fiat inquit mensa eorum**
coram ipsis in laqueum ecce primum. et in
retributio. em ecce secundum. et in scanda
lum. ecce tertium obqueantur oculi eorum
ne videant ecce quartum. et deosum eorum
semper incurua. ecce quintum. effunde su
per eos iram tuam. ecce sextum. **Fiat babi**
tatio eorum delecta. ecce septimum. **Et in**

manducatis eorum non sit q; imber ecce octauā.

De modo sumendi eucharistia. Ca. 16
Opus christi quatuor modis su
mitur. Quidā accipiūt illud spiritu
aliter tm. vt qui accipiunt rem sacri
l. gratiam. et non ipsum sacm corporis xpi
De hoc modo sumendi dicit Augu. Cre
de et māducati. i. compozi christi. mystico in
corporatus es. Quidā sacriliter tm: vt
cōmunicantes in mortali peccato. qz h; deus
sibi qz per essentia. non tm per gratiam.
Quidā spiritualiter et sacramentaliter. vt
qui accip. unt rem et sacramentum. i. cōmo
nicantes in gratia. Quidā neutro mō. vt q
nec rem nec sacramentum accipiunt. vt be
retici qui nihil conficiūt. **Dñm.** nō mādu
cantes māducant. Secūdi manducantes
etiam non manducant. Tertii mandu
cantes manducāt quarti nō manducantes
non manducant. Circa communionem cō
munitur peccatum tribus modis. Primo
cum quis statuto tempore communionē di
mittit. **Jo. 6** Nisi mādu. car. f. bo. etc. Se
cūdo cum quis suo tpe male accedit. **Ap.**
ad cor. ii. Qui autem sumit indigne iudici
um sibi manducat et bibit. Tertio cum post
cōmunionem a peccatis non se custodit. et
iste triplex malū incurrit. Primo qz xpm quē
suscepit ignominiose a se expellit et turpius
efficitur. qz non admittitur hospes. Secūdo
qz talis quodāmodo similitudinem inde gerit
qz post qz h; p rocauit ipsum tradidit. Sic
et Absalon fratrem ad conuiuū vocauit. et
postea occidit. Tertio qz ordinē honestatis
perit. **Venturo. n.** reuerentiā exhibet pū
ti nullā. **Dñi** similitudo est illis ramis ol inarū
obuauerunt christo. et post nodū crucifixe
runt quātr aut ad cōmunionē accedendu
sic. dūcere possumus in esu agni pascal. **Lo**
mic debāt. n. iudei accitis remibus et calcia
tis pedibus baculos habentes in manibus
cum tactus. agrestibus et panibus azimif
scilicet. per pūmā significatur puritas
castitatis. **Lu. ca. 12.** Sint iambi vel tri pre
cincti. etc. per secundū affectus deuotionis.

Cap. 4. aspūalia es in calciamentis pū
tium memoria dñice passionis. **Ven. ca. 1**
37. In baculo meo transiui iordanē itum.
per quartum amaritudo contritiōis. ps. 79.
Libauit nos pane lacrymarum. per quin
tum promptitudo bone voluntatis et opatio
nis. puer. **Vidisti boiem velocem in ope**
ribus suis corā regibus stabit. Item qua
les debeat esse cōcantes osiditur in reb. sa
cerdotalibus. **Regruntur. n.** ista. s. iudiciū
discretiōis. munditia castitatis. mortificatio
carnis. constantia fortitudinis. pteuerantia
longanimitatis. perfectio charitatis. pūmū
notatur in superbum. s. dñm in alba. ter
tium in cinctura. quartū in fauore siue ma
nipulo qui ponatur in brachio sicut dypcus
quintum in stola. sextum in casula. **Corpus**
christi sumitur velatum accidentibus multi
plici ratione. p. ppter meritū qzrum ad bo
nos. qz fin. Beg. **Fides nō h; meritū cui**
humana ratio prestat expimentū. s. dōpp
idignitatem quo ad malos. Exemplum de
bet famitibus qui percussi sunt quando ar
cham domini illustrant. tertio ppter un
becilitatem qzrum ad omnes. Non eni pos
semus videre claritatem corporis christi glo
rificati. **Exemplū de Adoſe in cuius facie**
non poterant intedere filii Israhel qñ re
splenduit. quarto ppter vitandum horroz
crudelitatis. qui fieret si christi carnem den
tibus attraxerunt. **Tres sunt cause qz la**
icis non datur istud sacm sub duplici spē.
prima est qz possent credere qz totus xpūs
non esset sub vtraq; specie. scōa ppter picu
lūm qz de facili peccet effundi sanguis. ter
tia vt veritas rēpondeat vmbre. qz in lege
nō bebant etiā offerentes de libamine.

De abstinentia a cōione. **Capitulum. 17.**

Abstinentia quedam a cōione prop
ter culpam propriam: et aliquid sine
culpa mortali. sed ppter sacra
ti reuerentiam. sicut qui tenuerunt se minus
mundos mente vel carne. vel etiam inde
uotos. et isti bene faciunt. dum modo pos
sint iuste et sine aliorum scandalo si. pcedere

¶ *Androhi non inquit necessitas confulen-
dam est talibus ut de coione expectent quo
as. 3 parati et denique ac circumspecti possint ac
cedere. Nulla tamen necessitas debet com-
pellere. ut aliqui in peccato mortali existens
scientes coict. peccatum facit indignum co-
munionem tribus modis. aut in habitu: ut
quando qd se edidit non coirit de peccato prete-
rito etiam confessus. Aut in actu ut qm qd i-
munit formam sacri et irreverenter ipsum tra-
ctat. Aut in proposito ut qm bz voluntate pec-
candi in futuro. Propter reverentiam sacri-
fici etiam excoione tripliciter. Primo
propter reverentiam sacri exterioris. sic exclu-
dit posturam munditiam corporalis. Secun-
do propter reverentiam rei contentae sub for-
mis. sic excludit defectus iudicii rationis: ut i
pueris amenibus. Tertio propter reverentiam
rei signate. i. unitas corporis mystici sic ex-
cludit vincula interdicti vel suspensionis vel
excoicationis vel etiam iniuste. Sic igitur pro-
la reverentiam sine oi culpa excludunt multi
coione. hoc primo patet in pueris qm si su-
ppe etate adultam. s. io. vel. ii. anoz et appa-
rent in eis signa reverentie et discretiois pnt
sumere. als non. Idem pz in furiosis qd cerlu
duntur sine culpa qm coicare pnt qm bent
lucida intervalla. Itē cu qd bz lutoosaf ma-
nus lz h no fit culpa m pro sola reverentia
no dz tractare corpus xpi. Tria qm hoins
excluebant in lege ab esu agni. s. incircun-
cisi qui significant accedentes irreverent ad
coiones. Regili. 2. q. p. cussus est. Dza qd te-
nigt archam dñi. Itē al enigene hi signifi-
cant infideles. de qbus Bcn. f. cra pessiz
ma denotavit filiu meū. Item mundi q si
significant dñtes peccati mortale. Dñ Ista.
ca. 52. Mundantia q fertis vasa dñi. Unde
vel suo. Indigne sumis si sumis irreverēt
vel non catholice vel hñs mortale scienter.
Qui non coicat suo tpe multa mala incurrit.
Primo q: talis multiplici vitiate patur. de
qua supra dz de effectu eucharistie. Si eniz
Kaab saluata est q: suscepit nuncios dñi mul-
to magis qui xpm suscipit. Secundo q: coisti-
tutione ecclē trasgredit. Statuit. n. ecclē sia*

*q: qui non coicat in pasca vivens ab Ingres-
su ecclē arceatur. et movens carcat ecclē sihi
ca sepultura. Tertio q: maledictione incur-
rit. puer. D. b. soli. 2c. Sed bene solus est
qui xpm non bz Quarto q: vices dño non
r. pendit. Aug. D. recundū est illi hospici
unim denegare qui solet omnē pulsantē ad-
mittere. qm qd vires spūales perdit. qlibet
n. qui est sine mortali est membz corporis
mystici. Membz autē dz sustentari alime-
to corporis chustiveri. Alioquin efficit ar-
dum sicut corporeum membz ad qd non
ransmittitur corporalis cibi nutritiō.
De officio missae. Cap. 18.
Rerogantius plurimas habz mis-
sa. Primo quia celebratur a ietu
nis. Secundo q: m in ecclē sia
per altare. nisi quandoqz propter necessita-
tem sit in alio loc. honesto. Tertio q: opoz
tet celebrantē esse sacerdotem. Quarto q:
oponet cum indui sacris vestibus. Quinto
q: sit in die m et non de nocte. nisi in nativi-
tate domini. Sexto q: celebratur accenso lu-
mine. etia si sol luceret super terram. Septi-
mo. q: ibi sonant verba dominica angelica
et humana. Diuina qdem dicitur vel canta-
tur. Pr no. et euangelia. angelica vo quan-
do dicitur. Bna in excelsis deo. 2c. Bna
na autē vt in collectis et buuifinod. Dza
no q: ibi aud iuntur idiomata nobilissima.
s. hebraicu. vi sabacth. et osanna. grecuz vt
kirl. latinū in alijs. Mono q: missa est tam
plena mysteris sicut eclū stellis. et empiriū
angelis. Decimo q: sacerdotes in solenni-
bus ecclē sis. hñt i missa sua pigres mistros
diaconū. subdiaconū et acolitos. Unde dco
q: angelis ibi crñibus insufficientes sum
in pñtia tñc matris effe kbolares. Duo
decio q: ibi est dñs celi et terre. Dñiciū mis-
se q: moraliter exponitur us. Introitū signi-
ficat inchoationem boni. et duplcat. q: i no-
stra intentione debemus declinare a malo et
facere bonū. kiel qd nouē vicibus variatū
significat iuocationē mte dei qua nouē mo-
dis indigen. pñtis tribus qm ad pec-
caoz remissionem q comittim. cōde. .ox.*

6
**et opere. Secundis tribus modis quantus
ad grē collationē fidei spci et charitatis. ter-
tio tribus modis quantus ad glorificationes
que gaudebimus in deo sup nos intra nos
de nobis ipsis et iuxta nos d. prius. Bno-
ria in excelsis deo significat gratiarum actio-
nē. Collecta deuota orationes. Epistola et
euangelium noue et veteris legis observa-
tionem. graduale et all vite actue et contem-
platiue perfectionē. Diferenda contribula
ti spūs sacrificiū. Secreta significat statum
vie. Prefatio statum patrie. sanctus et exalta-
tionē angeloz presentium. Canō transitus
membroz in corpus xpi mysticum. Post
nostr filianonem significat per gratiam.
Agnus dei liberationem per misericordiā
et triplicatur vt liberemur a malis preteritis
pñibus et futuris. Cōio significat boni ope-
ris consumationem. Circa quedam alia
que sunt in missa nota significatiōem alle-
goricas. Antelligimus enim per altare cru-
cem. p calicem sepulchrum per paxenam la-
pidem suppositum p corporale findones in
qua corpus domini fuit inuolutum. nota et
q oēs miss. sunt eque bone qm ad opus
operati. Vna m est melior altera quauruz
ad opus operans. vnde melius est audire
missa boni sacerdotis quā m. i. sicut i mēsa
corpa i cundē cibum iocundius sumimus
a mundo ministro quā ab innundo. nota
q piculum ē si celebrant missam in peccato
mortalī vel habens manus tremulas. vt ca-
ducuz moribū habet. aut delū. aut idiota ē.
vñ talib. ē iniūgdum q abstineā a missa.
Itē qm aliquis ē celebraturus missa bis no
dz sumere ablu. tones i missa priorū quia ad
missam secundam accederet non ieiunus.
De negligent. is que sunt in missa.
Capitulum.
¶ *Ip negligentia cucnerit q: plecto
canōe nec vinū nec aqua repiat in
calice statū pfundū dz variqz et sacer-
dos iterabit ossecrationē ab illo loco. s. i. mō
et p. i. ciet vsqz in finē. ita m vt dim. mat duas
cruces que fieri singulariter sup hostiam cō-
fucuerunt. vel melius pōt dici q: aliā hostia***

*sanctae canonē a principio incipiat. q: si de
simplici vino vel aqua fiat consecratio vinū
reputabitur p sacro. sed aqua non si quid d
sanguine ceciderit super corporale vel pa ā
alter s super albā vel casulam pars illa reici
datur et in loco reliquaz refeructur. primū
extracto sacro quātū poterit et sumpro deide
ablui et sumat ablutio. si vo sup terrā lap i
de vt lignū ceciderit ligendus radēdus et
extergendus ē locus ille et puluis i sacro lo-
co ponēdus. porro si i ipsū sanguinē m. s. a
vel aranea ceciderit vel aliquid tale qd vit
sine vomitu vel motus piculo sumi pōt per
fundatur et lauef quā. auius potest in cali-
ce et ablutioē sumat sacerdos. sed m. s. a si
ue arena sup piscinā cremetur. quod si cor-
pus sine de coipe xpi super palam altaris ce-
ciderit vel sup vestimentum nō incidatur:
sed vino abluat et a ministro sumatur. Sz
si infirmus corpus dñi reiciat suscipiat pro-
nt diligentiū potest. et sumatur a face. dore
vt ab aliquo puero d. secreto et mudo. si eger
non potest illud resumere.*

De pñis. Capitulum: 20.
¶ *Enitentia est vt ait. Amb. p. p. ceteri
ta mala plangere et plangenda ue-
rum nō committere. Itē Bgreg.
penitentia est ante acta peccata flere. et iterā
stenda non committere. penitentia diffini-
tur per duplicem actum vnum qui est ref. e-
ctu p. ceteri. s. p. cetera plangere. alterū ref
pectu futuri. s. plangenda n. n. committere
primus actus ē in re. s. cunctis in proposi-
to. penitentia duplex est quedam interior. i.
tum. et hec de iure natura i. quedam exteri-
or. que fit ad arbitrium hominis prima non
est sacramentū proprie. secunda vero sa-
cramentum est. non enim penitentia per se
s. s. c. p. a dicitur proprie sacramentum c. de
sic. cum talis etiam ante baptismum pōt
fieri. sed penitētie iniuncta per ministros. ec-
clesie sacramentum est. Notandum quoqz
ē quod lugere. p. peccatis proprijs est actus
i 2*

penitentie que est virtus iusticie. sed lugere
 p peccatis alienis siue malis e alterius vir
 tute. s. misericordie. Auger vero p bonis
 eternis e actus terne beatitudinis de qua dici
 tur. Beati q lugent etc. De duratione peni
 tentie sciendu q exterior non oportet ee p/
 peni a. sed de interiori distinguitur. est eniz
 penitencia interior secundus habitum z bec
 debet esse perpetua. alia est secundum actus
 z hanc non oportet esse perpetuam. semper
 enim tenetur quis ad interiorē penitentiāz
 habitualem qua v. llet z vult de cetero non
 peccare. sed ad exteriorē penitentiāz non
 semper tenetur. Itē alius est dolor rationalis
 qui est peccati detestatio. alius sensualis
 qui est passio. z primus dolor semper debet
 esse in penitencia. secundus non est de ne
 cessitate. Item quāvis dō non sit certus de
 peccati remissione. tñ non oportet propter
 hoc penitentiā exteriorēz habitum z bec
 non exigitur in talibus certitudo scientie.
 sed sufficit scientia coniecture. pbabilis. vt ē
 qñ homo fecit pbabiliter quod debebat do
 lendo. confitendo. satisfaciendo. emendan
 do. Cum i oi sacramento noue legis sit ali
 qua materia visibilis elementū que est signū
 z causa gratie sit etiā in sacramento peniten
 tie debet esse sed tunc materiā sensibilis lar
 ge sumit p omni re. siue res illa sit exterior
 subā. siue actio humana. Vnde secundum
 hoc i pnia put est sacramenta sunt res z v
 ba. verba qdē in confessione z absolutione
 sunt. res aut est ipsa actio humana. ad intel
 ligendū ista plenius nota q sicut in medici
 nis corporalibus quedā consistunt in sola pas
 sione curati. vt ē sectio vulneris quedāz ve
 ro in actione vt ē exercitatio corporis. Ita in
 sacris quedam consistunt in passione eius q
 sanctificatur z non in actione nisi per acci
 dens vt bapnismus. confirmatio carbaristia
 extrema vinctio ordo. Quedā vero consistūt
 in actu eius q sanctificatur. vt penitencia z
 matrimoniu. in primis ergo que sine actu
 nostro opant requirit exteriorē mā que signi
 ficat z cām z rē facti. In alijs vero ipse ac
 tus notat ē p mā sensibilis. sumit ex predic

nis patere potē qd quoddaz est in hoc sacri
 cā tantū vt actus penitentiis exterior. quod
 dā est res tñ vt remissio peccatorū. quoddā
 res z factum vt: omnitio interior.
 De qualitate penitentie.
 Capitulum. 11.
 Si pnia quedā vera Aug. Pnia
 e vera ē penitenda nō comittere z cō
 missa desistere. Quedā est falsa. Iñ
 dorus. Irritor ē z nō penitēs q adhuc agit
 qd penitatur. Quedā ē coacta ps. Cōuersus
 sū in crumna mea etc. Quedā ē fera. Aug.
 si tunc penitēs qñ peccare nō potes. peccata
 miserunt te non tu illa. Quedā iniq dicit.
 cap. 17. Iudas pnia ductus etc. Quedam
 despata. sapie. Per angustia sūis gemen
 tes dicentes intra se. pniā agentes. Que
 dā scā z meritoria. Ber. Q felix pniūciūz
 humilitas. Q cōsuetum bona spes qz fa
 cile vincit inuincibile. qz cito tremebundū
 iudicē cōuertit i pssimō ptes. Debet pnis
 esse amara. Sic. Plancūz vnguentū fac t
 bi. Voluntaria Aug. Lū gaudio debet fa
 cere imortalis futurus quecunqz faceret hō
 p differenda morte moriturus. Per secta
 Aug. Nulla pnia fera dūmodo vera. Ac
 celerata ecel. 5. Ne tardes conuerti ad dñs
 pteuerans. Lañt. Laui pedes meos quō i
 quinabo illos. Fontis Die. Licet in limi
 ne iaceat pñ h mater vbera gbus te nutrit
 rat ostendat p calcatum perge patrem etc.
 Itē pnia dñ esse refectio spāalis cum tpo se
 per victuro. non cum lazaro iterum mori
 turo. Pnia debet esse prompta z nō diu di
 latata. Dñ id. expectati vt faceret vnas etc.
 Pnimo. s. ne infructuosi simus. Pñ Isa.
 cap. v. Expectati vt sa. u. scitāntē spī. Se
 cundo qz ad magna vocamur. Bñ. Ego
 ero merces tua magna. Tertio ne ab eter
 nis nuptijs excludamur sicut factum est fa
 tuis vi gimibus que discabant se preparare.
 quarto ne ab hostibus impediamur sicut fi
 lij israel a pharaone ne egredieretur de egi
 pto. quinto quia relinquere peccatum etiāz
 penis. compellimur. Brege. Cōntēnen
 dus esset m. ndus etiā h rebus q speris ab

dundaret. At cum tot aduersitatibus ani
 mum pulsar. cum tot calamitibus singeni
 nant. quid quam vt non ametur clar. seruo
 ne blande seducamur sicut auis per sicutulaz
 aucupis. z sicut piscis per bescam in bano
 z sicut vrsus per mel. septimo ne morte pte
 ueniamur. Ber. Nihil certius morte etc.
 octauo. ne consuetudine teneamur sicut ar
 bor de facili nō euellitur cum bene radical
 Ber. cap. 15. nunquid cybops mutare pel
 lem suam etc. Ad agendas pniāz movent
 quatuor de quibus. Ber. Nintus durum
 est cor quod non emollitur beneficia nec te
 rent supplicia. nec alliciunt promissa nec ca
 stigan flag. illa. Impedimenta sunt hcc. f
 Pusillanimitas aggred iēdis. tales sunt si
 cut equus vmbaticus qui trunco l'vombra
 terretur. Pudor consuetudis. sed sicut ait.
 Aug. Detrecundia magnaparis penitētie ē
 horroz satisfaciendi. s. contra dicit apls. ii.
 ad cor. vj. Hoc momentaneum z leue tribu
 lat cor. Delectatio peccandi. sed teporale est
 quod delectat eternuz quod cruciat. Spes
 diu viuendi. sed dominus dicit q securis
 ad ra ar. po. est. Desperatio gratiaz obtine
 di s. contra dicit. Ezcch. 18. cap. quaquoz
 bona ingenuerit peccator. Timor recidmā
 di. Augusti. quando cecidi erexit me qñ ste
 ti tenuit me quādo iui durū m. Ita loqui
 tur de deo. exempluz delinquēdi. sed stultus
 est qui vidit aliquoz cadentes in foveā si nō
 sit in eode in loco cautioz. Consuetudo pec
 candi. sicut balaā consuetus mōstris nō cu
 ranū q. astra loqueretur. Confidentia de
 dei misericordia q quando penituerit ipm
 recipit. sed hoc est peccare in spiritum scūz
 Bre. Ad misericordiam dei debemus saltez
 erubescere si iustitiam volumus formidare
 De effectu penitentie.

Capitulum. 12.
 Er penitentiā absoluitur homo
 a peccato restituitur. ecclesie recon
 ciliatur christo. donis spiritualibus
 ditatur: de filio diaboli filius dei efficitur.
 paradisu aperitur. Hec est que angelos

sanctificat. impium iustificat. amissa bona re
 uocat. vitam eternam donat. penam eternā
 vitat. Item penitentiā est secundā tabula
 post naufragium: ad quam peccator potest
 recurrere dum vinit in statu vite peccatis:
 quādo cunqz z quotienscunqz diuina mī
 sericordiam voluerit implorare. Duplex ē
 naufragium. scilicet peccati originalis z ac
 tualis: sed de primo liberamur per tabulaz
 bapnismi que virtute efficaciam accepit a ta
 bula crucis christi. De secundo autem libe
 ramur per tabulam penitentie quam diu
 na clementia psonidit homini. quia pro pec
 cato actuali non potest iterum bapnizari.
 Nota q: a reatu peccati liberamur per gra
 tiam. a sequelis autem peccatorum per pe
 nitentiā z parte penitentie. a miseria ve
 ro per gloriā. Item nota q: qualiter ope
 ra mortificata viuificantur. quia lz veruz sit
 q: apuatiue ne ad habitum sit regressus in
 vita naturali: non tamen est verum in vita
 morali. Nam a priuatione ad habitum vo
 lunarium est regressus scilicet a morte cul
 pe ad vitam grante. Vnde dicendum est q:
 sicut peccata actualia transeunt actu z rema
 nent reatu. ita bona opera transeunt actu. z
 remanent merito. Secundum autē q: ma
 nent dicitur mortificari vel viuificari. Bo
 na igitur opera qz diu coniuncta sunt radice
 merendi. scilicet charitati dicuntur viuere.
 quando ab illa separantur dicuntur mori. z
 quando reuertuntur dicuntur viuificari. qz
 redeunt ad statum sue originis videlicet gra
 tie z charitatis z quia valent ad maiorem ra
 tificationem charitatis:
 De partibus penitentie:

Capitulum 13:
 Artes penitentie integrales sunt tres
 s. contritio. confessio z satisfactio.
 Quis. n. complementum peccati nō
 possit esse in actu solum z otis z cordis solum
 vel trium simul: tamen ad perfectionem pe
 nitentie exigitur horum trium aggregatio.
 Et ad eē simpli suff. ciat pntio i actu z ptes
 hie z satisfactio i pposito nō. n. i bis q bñt eē
 13

et hoc peccatū postq̄ bona fide fecit cōfessi
onē. questio ē vtrū tenetur confessionē pri
us factā iterare. et ē opinio q̄ n. n. in spē sed
in genere. lz aliter dicant qdam. Nota q̄ cō
fessio facta p̄ nuncium vel per epistolam. lz
fit quoddam bonuz et meritorium in inqua
tum est pars sacramenti penitentie non pot
fic fieri. quia determinatā habet materiā. si
autem sermone quo cōfictentia hominis ma
nifestari consuevit. Unde sine necessitate
nō licet salter. In necessitate potest desec
per equipolentē acrum suppleri.

De qualitate et effectu confessionis.

Capitulum. 26.

Valis debeat eē cōf. sio notat bis
versibus. Sit simplex humilis cō
fessio pura fidelis. Vera frequens
moda discreta libens verecunda. Integra
secreta laudabilis accelerata. f. otis et ac
cusans. et sit parere parata. Ad multa valet
confessio. A morte liberat. quia sicut cōfes
sus in foro contentioso dānatur. sic in spūa
li liberatur. Vulnere mentis sanat. Deū
homini manifestat. Aug. Si nollem confi
teri nō me tibi absonderē. sed te mihi. Pa
radisum aperit. Aug. O bæue verbuz pec
cator. quod aperit portas paradisi. Exemplū
in latrone. peccata tegit. Unde quedā glo
sa. Si homo detegit. deus tegit. Misericor
diā divinā emollit. Biosa super illud. De
licia meū cognituz n. se. Si homo agnoscat
deus ignoscat. Animū iocudat psal. In vo
ce erubationis et cōfess. sonus cpu. Inter
et flores multipli. ar. sacerdotis enis p̄ suis
cōfessis ozant. Et cōfictentia mundat Augus.
Confitendo fit hō de fido pulcher. f. edus
diaboli r. p̄t. Sicut cū aliquis secretū alteri
us detegit. Deo hominē cōiungit Augus.
Quid propriū auribus dei q̄s cōfictens cor.
et vita que est ex fide. In via salutis dirigit
puer. 28. Qui abscondit scelera sua nō di
rigetur. et contrario rē. peccatum delet ps.
31. Viri confitebor aduersum me rē. Satis
factionē supplet. Ho. super Math. Zube
mur cōficturi peccata nostra vt crubescētā

peniamur p̄ pena. Adalum precauct. ctem
plum d̄ dente putrido qui extrahitur ne aliq̄
computrescant.

Lui debeat fieri confessio.

Capitulum.

27.

En taliter incens. q̄ confessio de
bet fieri sacerdoti habenti clauēs q̄
sunt scientia discernendi et potās li
gandi atq̄ soluendi. Sciendum autem q̄ si
cū baptismus est sacramentum necessitatis
ita et pnia. Unde sicut baptismus duplices
habet ministrū. vnū cui competit baptizare
et officio. f. sacerdotē. altum cui cōmūtur
dispensatio baptismi rōne necessitatis. Ita
et minister pnia duplex est. vnus est cui cō
fessio fit et officio sicut sacerdos. Alius qui
audiendo confessionē vocē supplet potest
sacerdotis in necessitate est laicus. Dicunt
tū aliqui q̄ cum deest copia sacerdotis non
oz confiteri laico. sed sufficit soli deo. Quis
omnes sacerdotis clauēs habeant. nō tam
possunt oēs ligare et soluere. sicut excoicati
suspensi heretici et dānati. Hoc aut nō est. p̄
pter defectum ordinis. sed q̄ nō hñt matrit
am. f. subditos q̄ aueruntur ab eis cū exco
municant. possunt tamē tales baptizare. q̄
hoc est sacramentū necessitatis. p̄t etiā ta
les eucharistiā consecrare. q̄ hoc subalter
ad heret ordini. Dicendum etiam q̄ nullus
potest absoluerē cōfictentem nisi p̄ prius sa
cerdos. p̄ prius vero sacerdos dī ser moīs
p̄mo modo est pastor ecclesie. vt papa ep̄
scopus et curatus quilibet in suis casibus. se
cundo per determinationem superioris. vt
vicarij. tertio per p̄uilegium quibusdam
indultum. quarto per licentiam p̄prij sacer
tis dū nō licēt ei vir discretus et honestus
et vere sacerdos. quinto p̄pter necessitatē.
quia instante mortis articulo quilibet sacer
dos pot̄ absoluerē. Et peregrini absolun
tur ab his apud quos sūt sexto p̄pter defectū
sui sacerdotis q̄n. f. ē idiota vel p̄ditic cō
fessionis. vel q̄n solet mulieres confictentes
pcari. nunc eni si nō inuenit aliquē qui au
toritatem habeat efficitur ei sacerdos p̄o
prius nō quilibet. sed discretus et honestus

et notus vel ex ordine v. l. ex persona.

De sigillo confessionis.

Capitulum.

28.

A que geruntur extrinsece in sacris
sūt signa rex que interius cōtingūt
et iō cō. f. s. f. quia quis sacerdoti se
subijct. signum ē superioritatis quia quis deo
subijctur. Deus autē p̄ccm̄ illius qui se p̄
pniam subijcti regit. vñ oz de necessitate sa
cramenti q̄ sacerdos cele. cōfess. onē. sunt et
alio huius cellationis vtilitates. q̄ per hoc
boies magis ad cōfessionē attrahunt et sim
plicius peccata cōfictentur. sacerdos autē nō
d̄z tū cellare p̄ccm̄ quod in confessionē reci
pit. sed etiam oia alia signa p̄ que possit pec
cator vel p̄ccm̄ comprehendere. pot̄ autē peni
tens facere vt illud qd̄ sacerdos. p̄pter con
fessionē sibi factā sciebat vt deus scit. etiam
vt homo. Et hoc facit dū licentiā cū ad dō.
et si dicit nō frangit sigillum confessionis.
Si aut queratur vtrū id qd̄ s̄ sacerdos per
confessionē et scit alio modo possit reuelare
sup hoc diuersē sunt opinioes sed hec ē ve
rior. q̄ sine sacerdos sciat illud per m̄tē cō
fessionē sibi factā siue post nō tenet cellare
q̄z ad id qd̄ scit vt hō. Nota q̄ iste modus
dicēdi dico tibi in confessione non claudē
tale dictū sigillo confessionis. q̄ non seruat
ibi modus confessionis vel ordo.

De satisfactione.

Capitulum.

29.

Sicut i bellis et cōtrouersijs restitu
ta amicitia nōstari restituē debentuz
illatū dāni. Ita p̄ remissionē culpe
et cōfessione seu cōtritione r̄manet. debentuz
pene satisfactorie. Zūgit sacerdos. quedam
ad satisfactionis sādamentuz sicut abstinere a
peccato et restituere ablatā. Quedā ad satis
factionis expiationē vt ē vitare conforia
maloz. quedā inuigilare ad subām satisfactio
nis. vt ē ieiunare vigilare dare elemosynā
peregrinari et huiusmodi opa penitētia. que
dā inuigilare ad satisfactionis p̄fectionē et secu
ritatē. vt sūt opa supererogationis. Satisfa
ctio d̄z responderē culpe in tribus. f. in nu
mero psal. 4. Laudabo per singulas noctes

et. In p̄dere Aug. Libenter d̄z facere i
mortalis futurus quecunq̄z faceret. p̄ diffe
renda morte morturus. In mensura. B.
Tanto tempore d̄z quis in pnia esse q̄zto fu
it in culpa. ista tria requiruntur in pnia se
cundum cōueniētā nō secundū necessitatē.

De singularis partibus satisfactoris i cōi.
Capitulum.

30.

**Satisfactoris quedā sunt ptes prin
cipales. f. Ieiunium et elemo
synā. quedam vero secundarie que**

ad has reducuntur vt vigilię peregrinatioes
discipline. Dicendū ergo q̄ omnia carnez
afflictionē reducant ad ieiunium. omnia ope
ra vero sp̄alia ad orationē. omnia autē opa
misericordie ad elemosynā. sufficientia p̄t
um principalū potest accipi respectu termi
ni a quo est motus satisfactoris. q̄ per ic
iunium reuocatur a cōcupiscentia carn̄is.
p̄ orationem a superbia vitę. per elemosynā
a cōcupiscentia oculoꝝ. Alio modo sumit
ista sufficientia ex parte termini ad quez fit
satisfactio. quia per ieiunium ord̄natur hō
in sc̄plo per elemosynam ad p̄ximū. per
oracionem ad deū. Tertio modo sumitur hec suf
ficientia ex pte materie de qua fit. Per ele
mosynā enim fit satisfactio de bonis substā
tie exterioris. per ieiunium de bonis corpo
ris. p̄ orationem de bonis mentis. Quar
to modo sumitur hec sufficientia ex pte mo
doꝝ satisfaciendi. f. it enim satisfactio n̄ ib
modis. vel per punitionem vel per redem
ptionem. vel per supplicationes. Primū
facimus ieiunando secundum elemosynas
dan. tertium orando. quintuz sumitur hec
sufficientia ex parte effectus. per satisfactio
nem enim tria magna bona nobis p̄ouē
nunt. f. impetratio gratie remissio pene. ex
purgatio reliquiarum culpe. Ad primū vi
detur valere elemosyna propter multiplici
tatem intercessoz. Ad secundum ieiunius.
Ad tertium oro.

De partibus singularis satisfactoris.
Capitulum.

31.

Remotiva dupl pōt accipi. aut in
 tentione subleuandi necessitate pri
 mi. et sic est opus misericordie. aut
 intentione recompensandi p debito offende
 diuine. et sic est op' iusticie. Vnde primo mō
 p'prie p'inet ad meritū vite. Secundo mō
 ad meritū dimissionis pene. qz elemētya
 sic data proprie est satisfactoria. De ieiunio
 quoqz sciendum ē q' in carne duo sunt vnu
 natura que debet sustentari et aliud vitium
 quod d'z domari. Ieiunium ergo quod na
 turā seruauit et vitium domat bonum ē aliud
 vero non. D' rō dupl' habet fieri. aut pro i
 petratione bonoz. et sic ē pars vel opus cō
 tēplationis aut p remissione maloz et sic est
 p'prie pars satisfactoris.
De iustificacōe impij. Cap. 32.

Iustificatio impij ē motus ab iniusti
 cia ad iusticiā. In iustificatione im
 pij quatuor regruntur. s. motus li
 beri arbitrij cōtrario infusio grē et remissio
 culpe. Hoz prima duo sunt ex pte suscipiē
 tis alia vero ex pte agentis. P'cedita quat
 tuor: s'ur sit rō nō natura. prioritas aut et po
 sterioritas que secundū ordinē nature ē re
 ducti: ut aliquo mō ad ordinē cause et causa
 ti. Inter ista videt hoc ordo causalitatis eē.
 Causaliūter cni mot' liberi arbitrij prior ali
 is tribus est. qz requirit consensus volūta
 tis i huius mutatione. Voluntas et liberuz
 arbitrium sumuntur hic p eodē. P'p'erea
 motus iste appellat' motus liberi arbitrij.
 Iste vero motus qui per liberum arbitriū
 consentit deo vt. primo motor vocatur mo
 tus fidei. quia habet aliquid cognitiōis et
 aliquid affectionis sicut fides. Dicamus er
 go q' motus liberi arbitrij siue motus fidei
 in deū causaliter ē prior qz motus quo d' pec
 cato quis cōuertitur. qz sicut in generatione
 peccati prior ē conuersio qz auersio. cum cō
 uersio causat auersionē. ita in eius destruc
 tione prior est conuersio ad deū per liberuz
 arbitrium quā auersio a creatura per cotri
 tionem de peccato. Quod enim primū ē in
 compositione vltimū est i resolutione. Isti

vero duo motus. s. liberi arbitrij et cōtrario
 tionis sunt priorē qz gratia infundatur. qz
 sunt causa preparatiois vt gratia def. Quā
 uis enim deus sine vlla preparatione possit
 impium iustificare. tamen requiritur prepa
 ratio ex parte nostra quoniam. sicut requiritur
 preparatio ex parte materie in naturalē
 mutatione ad recipiendam formam. Ita in
 mutatione voluntaria. et hoc non est ex
 potentia agentis sed suscipientis. Alia ra
 tio est quia in iustificatione peccatoris fit in
 troducō vnius forme et expulsio cōtrarie:
 ideo requiruntur p'cedita due. s. motus li
 beri arbitrij disponens ad gratie suscipiō
 nem. et cōtrario. id est d' cōtrario a peccato d'z
 sponens ad culpę expulsionē. Gratia pri
 us infunditur qz culpa remittatur sicut in
 troducōne forme prior est forma que expel
 lit a parte agentis quam illa que expellenda
 est remoueri possit. Qualiter autem iustifi
 catio fiat in instanti vel successive. nota di
 stinctionem. P'cedit iustificatio simpliciter
 accipi sicut et generatio. Vno modo vt di
 cat motum ad iusticiam cum termino eius/
 dem sic fit successiue quando succedit succes
 sua preparatio. Alio modo potest accipi sō
 lum modo vt dicat mutationem sine motu.
 hoc modo fit iustificatio i instanti. et hoc tri
 plici ratione. prima quia fit virtute infinita
 et simplici que immediate operatur. secun
 da est quia fit in subō simplici. s. in mente.
 tertia ē quia ipsa forma que expellitur. s. cul
 pa non prior vel priorior est quam que in
 troducitur. s. gratia que omnino simplex ē.
 Ad illud quod dicit Aug. q' maius est iu
 stificare impium quam creare celum et ter
 ram dicendum maius est quantum ad illd
 quod fit quia melius est. sed nō est quo ad
 modum faciēdi. Quāuis. n. in iustificacōe
 impij fit resistētia formalis. s. cōtrarij ad
 contrarium non tamen est ibi resistētia ef
 fectiua qua aliquid resistat agēti. scilicet deo
 cuius virtuti nihil resistere potest in iustifi
 catione impij aliquid ē ex parte dei et aliqd
 ex pte peccatoris. et aliquid ex parte ecclesie.
Ex parte dei duo sunt. s. misericordia que

remittit indulget. et iusticia que emēdata aliqñ
 et hā erigit vel hie vel spurgatioio bec signi
 ficatur per binos discipulos quos misit dñs
 in oēm locum quo erat p'se venturus. nūc
 gdem corporaliter nunc autē per grām spi
 ritualiter. Ex pte peccatoris sunt etiā duo.
 s. amor et dolor. et hi sunt d'ne molle qd' pec
 catum conter tur. que fm legē nō debēt di
 abolo pignoz obligari. Ex pte eccle' s'it f' i
 duo. prima est meritū et p'cipue xpi qd' est
 inextimabile et alioz sanctorz q' fecerūt opa
 multa s' p'rogatiōne. que ois sub p'ate cla
 uium sunt posita vt qd' minus est in vnu mē
 bro ecclesie componitur in alio Vñ si aliqñ
 non est amēbz eccle' nō influunt ipm meri
 tum p'ceditū. scōz est indulgētia quā dat ec
 clesia per papā et epōs. tñ vt ipsa indulgētia
 tātz valeat qz vni sonat erigit auctoritas et
 cā. s. cōis similit. ex pte dāns. erigit etiaz si
 deo formata et obediētia ex pte recipiētis. B
 est vt soluat illud p'cepter qd' datur.
De p'ncipialium.

Capitulum. 33.
Emēntia est remediū institutū ad er
 piandū peccatū cui debet p'na scñs
 bilis que cū debeat p'co non solum
 mortali s' etiā veniali p' q' p'na est remedi
 um vtrunqz. qd' nō est simplr de venialib'z
 sed de mortalib'z q' p'na inducta ē ad re
 conciliandū amicitia vel aiām quā mortale
 peccatum tollit. Et igitur nō fit de veniali
 bus simplr p'na nō est uenit. et hoc est trib'
 modis. p' rōne dubit. vt qñ credunt eē mo
 talia. p' rōne statui vt qñ be mo q' tenet cōfi
 seri semel in anno. nō h'z nisi venialia. tertio
 rōne p'iculi. vt qñ venialis detectatio ad bec
 producta est. q' nisi hoc se auertit ab ea tra
 hit in mortale. sed de remissione venial' pec
 cati sciendū q' in duobus casibus nō remit
 titur. p'nus est si talis habet peccatū mo
 talē qm sine mortali nūqz dimittitur veniale
 h'z contra p'cessit fieri. s. q' mortale dimittat
 sine veniali. Et n. peccatū mortale tollat ca
 ruitate que vniuersa delicta operit constat q'
 existant in peccato mortali nullū veniale re

imittit. Scōz ē qñ voluntas s' rō maret i. s' se
 cū alicuius peccati determinati venialitū
 qñ illud tolli nō pot. et hoc multiplice rōne
 p'na est qñ omne p'ctū remissione indiget.
 quo ad duo. s. quo ad culpā et quo ad p'nas
 sed nō pot esse s' dā remissio sine p'na. qz qz
 diu hō culpā h'z debi or est p'ne. Culpā at
 consistit in d'ordinatōe voluntatis. Vñ vo
 luntas sic manens p'na et r'cordiari nō pot
 Alioq' duo opposita similis essent in eodē
 Alia rō est qz man nte cā non pot tolli s'fec
 tus. sed voluntas ordiata ad aliqd est cā ve
 nialis peccati. vnde manente voluntate s' rā
 in illo non remittitur ipsum peccatū veniale
 sciendū etiā q' vnu peccatum veniale bñ pot
 dimitti sine alio. qz peccatū mortale qd' ma
 ioris est adherentie. pot etiā remitti sine ve
 niali. Alia ratio ē. qz peccatū mortale ita dō
 displicet q' facit etiā ipsum peccatōrē deo dis
 pliere. sed veniale deo displicet cui indiciā
 tā fit. nō non facit peccatōrē deo displicere qz
 per illud nō priuatur gratia sed obnubilat.
 inquantū eius p'cessus ad exteriora ipedit.
 et propter vnum veniale non impedit quin
 aliud remitti possit. Tertia rō est qz venia
 lia non h'nt cōnexionē adinuicē nec a pte a
 uersionis qz non auertit a sumo bono. nec
 a parte conuersionis. et is vnu dimitti pot fi
 ne alio. Non est aut sic de mortalibus vbi nō
 dimittitur vnu sine alio. qz p'ncionē habēt
 adinuicē ex pte auersionis. Vbi debet morta
 le auertit a deo h'z non deat p'ncionē ex pte
 conuersionis. Ex p'cedit' colligitur. quia
 vnum mortale non remittitur sine alio. ut
 mortale remittitur sine veniali sed non veni
 ale sine mortali cuius dupl' est ratio. P'ri
 ma est qz mortale et veniale e habent sic ha
 bitus et dispositio sed abtato habitu p' t' rā
 nere dispositio et non econuerso. Secunda
 ratio est quia mortale opponitur charitati.
 veniale autem seruari eius. sed sublatā cha
 ritate tollitur et non econuerso.

Per quid remittitur peccatū veniale

Capitulum. 34.

De peccati venialis remissione non exigitur novus charitatis bonus. sed sufficit novus motus. quia peccatum non tollebat virtutis bonum. sed impediabat eius actum. Nota quod peccatum veniale non dimittitur sine contritione cuius hoc est ratio. quia quantum voluntas in aliquo veniali fixa manet nunquam dimittit. sed volentem ab eo auertere: et quod quis pius volebat est displicere ei quod voluit. talis autem displicentia dolor contritionis dicitur. Sed sciendum quod contritio potest accipi tripliciter. scilicet actu vel habitu vel medio modo. Contritio in habitu non sufficit ad peccati venialis remissionem. quia tunc quantum virtutis habitus haberet non posset habere veniale peccatum. et sic veniale peccatum non posset esse cum gratia. Contritio quoque in actu non semper requiritur. quod sequitur quod peccatum quod est in memoria non habet remissionem non posset. pro hoc requiritur ordinario medio modo. scilicet peccatum displiceat ac tualiter vel explicite. vel implicite. Dico autem implicite quod talis actus non sufficit. quia displicite peccatum veniale. si cognitio ferretur ad illud. Nota tamen quod tam servens potest esse motus charitatis in deum quod omnia peccata venialia consumit. etiam sine actuali cogitatione ipsorum. quia quando quis ferventer in deum fertur dispendit. et tunc quicquid a deo retardat. et ita sic explicite de peccato veniali non cogitet tamen in illo motu contritio implicite displicentia peccati venialis vel unius vel omnium. Sciendum est quod in contritione de venialibus non exigitur propositum non peccandi venialiter sicut in contritione de mortali exigitur: sed sufficit quod displiceat ei peccatum propter tamen. et in firmitas qua ad peccatum veniale inclinatur. quod quis in unius ab eo esse non possit: ita tamen quod voluntas non maneat fixa in uno veniali. quia illud sic retentum non dimittet in contritione generali nec in speciali. et hoc est ratio quod peccata in mortalia sunt in parte nostra virtutis: et in mortalia singula sed etiam omnia. Venialia vero et si singula vitari possunt non in omnia. quod ex infirmitate contingit nature. Multa sunt pro quod tolluntur peccata venialia. que per tria

proceduntur. Primum sunt omnia illa que gratiam conferunt ut omnia sacramenta ecclesie. Secundo sunt illa quibus impedimenta servonis et gratie tolluntur. sicut est aqua benedicta que virtutem inimici reprimit. et specialis benedictio et alia que predicata sunt. Tertio est exercitium humilitatis: et ex parte nostra sicut est confessio peccatorum. oratio humilis et humilis. ieiunium et huiusmodi. Et hoc ratio est Quia cum venialia dimittuntur per servonem charitatis que implicite vel explicite continetur illa que nata sunt de se servonem charitatis excitare dicuntur venialia peccata dimittuntur. talia vero sunt omnia que predicata sunt. Unde cum secundum quantitatem servonem sit quantum sitas remissionis patet quod propter enumerata maiora vel minora excusat servonem quantum implicite vel explicite contritione continet plura vel pauciora venialia dimittuntur non tamen semper omnia.

De extrema vncione.

Capitulum. 35.

Edictor dei et hominum non solum vocatur Iesus in quantum habet salutare. sed etiam christus in quantum habet vncionem gratiam in alios diffundere: quod significatum fuit in rege David: qui tunc vncionem vinctus fuit. Primum in domo patris sui in signum regni futuri. hoc significat vncionem in baptismo. Secundo in ebriatione super Iudam: et postea multa mala habuit. hoc significat vncionem in confirmatione. Tertio iterum in ebriatione super omnem israel. post hac in pace regnavit: hoc significat vncionem in extremis. De vncione huius sacramenti sunt quinque. Primum est quod vncionem faciens sit sacerdos. Secundum est intentio debita. Tertium est materia debita. scilicet oleum infirmorum. Quartum est forma verborum hoc scilicet per istam vncionem et cetera. quam formam debet continere debet inungens. Quintum est locus in unguendo. quod sit ad oculos: ad aures ad nares ad os ad labia et ad manum in hoc sacramento

et forma verborum est deprecativa. quia istud sacramentum videtur valere per orationem ecclesie et per modum suffragii. datur enim ad effectum quem homo per propria opera posset consequi si esset sanus. unde nota quod in aliquo sacramento verborum forma non est in sola oratione nisi in isto. dixit enim Jacobus. Inducat presbyteros et orient super eum In quibusdam sacramentis in sola enunciatione verborum est virtus sicut in baptismo. Aut enim dominus. Itaque baptizates eos non facient mentionem de oratione. In aliquo sacramento secundum quoddam consistit forma in oratione et enunciatione ut in sacramento penitentie. Confucuerunt enim confessoribus primo orare dicentes absolutionem et remissionem. Et postea dicere. Absolvo te. Tu enim in peccato offendas deus ecclesia contra primum merito sit oratio. et contra secundum absolutio. Istud sacramentum non datur nisi adultis qui peccata venialia videntur consistit. contra que institutum est. nec datur alijs quam infirmis in periculo mortis constitutis. Sanis autem non datur hoc sacramentum. quia habent remedium penitentiae parati. nec dari nisi postulantibus quod devotione servonem eriguntur. sed si sepe infirmatur quis ad mortem sepe potest inungi. sed in una infirmitate non debet bis inungi. nisi ea dem infirmitas ultra annum protrahatur ita quod in uno anno propter eandem infirmitatem non bis inungatur. Effectus huius sacramenti multiplex est. Primum est sanitas duplex. Secundo est principalis. scilicet liberatio ab infirmitate spirituali que contrahitur per peccatorum venientiam quibus anima efficit debilis ad creandum actum gratie et glorie. Alia est sanitas que est quasi signum prioris sanitatis. scilicet sanitas corporalis. et hoc est vix quod sanitas corporalis ex pedat sanitatem spiritualem. Tunc enim istud sacramentum causat vtrunque in suscipientibus digne. In tercio tamen utilis est sanitas corporalis. scilicet ad incrementum glorie cumulandum. Valer tamen ad devotionem excitandum et ad velocitatem transitum. In hoc sacramento sicut in ceteris tria sunt. Unum est sacramentum. scilicet vncio. Aliud est reatum. scilicet effectus duplicis sanitatis. ut dicitur est. tertium est

sacramentum et res. scilicet quedam vncio spiritualis interior. scilicet mentis iocunditas et solatio. De sacramento ordinis. Capitulum. 36. Dicitur sacramentum est quibus dicitur est pertinent ad statum personae. sed duo de quibus dicitur est pertinent ad communitatem statum ecclesie. quod ordo pertinet ad generationem spiritalem infirmorum vero ad generationem carnalem. Ordine procedit prima tonsura. quod in transitu de statu ad statum convenienter iter potest aliqua dispositio media. Unde in transitu a statu laicorum ad statum ministrorum dei convenienter prima tonsura interponitur. sicut et in dactonem sura aliquorum capillorum resecatio in modum coronae. quod in ministerium illius assumitur cui servare regnare est. Est itaque duplex signum distinctum in ordinis. scilicet exterioris tonsura. et interioris character. Ad esse autem ordinis tonsura non precegitur. sed ad habere. quod dispositio communitatis est ipsa tonsura ad ordinem non necessitaria. Hugo de facto. Dicitur ordinem sic dicitur. Ordo est signaculum quoddam quod patet in his tradit ordinatus et officium. Dicitur nota quod sicut in naturalibus dedit deus superiora corpora regum inferiorum. sic et in spiritualibus quoddam posuit superiores. quoddam inferiorum. ut illi potestatem habeat super istos. sicut sunt clerici superiores sunt in spiritualibus et principes et iudices seculares in temporalibus. De suba huius sacri sunt sex. Primum est prius ordinatus. quod oritur sit episcopus. et tactus illoque tangenda sunt in alijs. tertium est forma verborum. quartum est servonem virtutis. quod mulier non receperit characterem ordinis. quintum est intentio recta. sextum est quod ordinatus sit baptizatus. quia baptismus est tanquam emittit. scilicet sacramentorum. Quoddam est hic sacramentum tanquam videlicet signum que potest tradi effectum. Quoddam est res in. scilicet gratia que conferitur digne recipienti. Quoddam est res et sacramentum. ut characterem sit ordinis. scilicet Postharus. Lectio. et cetera. A. colitus. subdiaconus. Diaconus et presbiterus qui omnium ordinum est perfectissimus. et terminus aliorum. Alij sunt quasi

Hugo de facto. Dicitur. 1. sacramentum totum est spiritus. 2. res in se. 3. res et sacramentum sit est.

7. gradus quibus ascendit ad thronus solis
 tionis. Actus postharioz est custodire locū
 cōservationis sacroꝝ ab excoꝛcatis. Actus
 lectoꝝ ē legere pphetas. Actus excoꝛcitatꝝ
 est arcere de inone sine dominent in corpore
 nondū baptizati. s. p. conuꝛsiones. Actus
 accoꝛtoꝝ est designare lumē euangeliꝝ i lu
 mine corpali. Actus subdiaconozum ē acci
 pere oblationes ab offerentibus. easq; offe
 re diacono. Legere autē eplā non est actus
 cozꝝ principalis sed cōsequens. Actus dia
 conozū ē ordinare hostias in altari. Legere
 autē euangelium vel predicare ē actus con
 sequens. Actus pꝛesbꝛyteroz est consecrare
 corpus et sanguinē xpi. et est actus principa
 lis alius ē cōsequens. s. ligare et soluere. per
 quē actū corpus mꝛtūū preparatur. ut sit ap
 tūm et idoneū ad pꝛeptionē corporis xpi ve
 ri. In quolibet ordine caracter ipꝛimitur. sed
 quando fiat nūc dicendū est. **Hostiaris** q
 dem caracter ipꝛimitur qñ dat eis clauis et
 dñi sic acūe tāq; rōnē deo reddunt de rebꝝ
 que clauibus istis recludunt. **Accoꝛtibꝝ** ca
 racter ipꝛimitur cū eps ponit eis libꝛū cū
 debita forma verboꝝ. **Excoꝛcitis** vero dat
 eis libꝛū excoꝛsionis cum forma verbo
 boꝝ. **Accoꝛtis** autē in verbis que dicit eps
 cum dat eis candelabꝛū. **Subdiaconus** im
 pꝛimitur qñ eps cū forma verboꝝ dat eis ca
 licē vacuū et. vasa. quoz vsus est in consec
 ratione eucharistie. **Diaconis** et pꝛesbꝛyteris
 ipꝛimitur qñ eps imponit manus capiti cum
 verbis ad hoc statutis. **Pꝛedictos** ordines
 xps exercuit. **hostiaris** ementes et vendē
 tes de repto eicit. **Accoꝛtibꝝ** cū in medio se
 nonū libꝛū. **Isaie** aperiens legit in eo. **Ex
 coꝛsitan** qñ demoniacos sanauit. **Accoꝛtis**
 nꝛ quando dixit ego sū lux mundi. **Subdia
 conatum** quando in limbo se pꝛecinxit et pe
 des lauit discipuloꝝ. **Diaconatum** qñ i ce
 na corpus et sanguinem suum ministravit
 discipulis. et dormientes apostolos exta
 uit. **Pꝛesbꝛyteratum** qñ se in ara crucis ob
 tulit et quando in cena panē et vinum i cor
 pus et sanguinem suum conuertit.
 De qualitate ordinandoꝝum.

qñlibet ordi
 cordat pꝛimū
 et hinc
 na lege qñ pꝛimū
 21. 22.

Capitulum. 37.

Valitas ordinadoꝝ consistit i duobus. s. infaciendis et curandis. **Facienda** sunt hec. **Sic** moribus pu
 dicus. **In habitu** honestus. **Libro** et potu te
 parus. **Opꝛe**nter qñtus nō eminenter lra
 tus. **Mansuetus** et modestus. **tōsura** de se
 rat dericare. **Respual.** **Doctoꝝ** in pꝛedica
 tione. **Residentia** faciat i ecclesia sua vel be
 neficio. **Correctoꝝ** vitioꝝ pꝛurgam discipli
 ne. **Exēplum** pꝛebeat bonę vite vel fame.
Donū sufficit bñficiū bñs aiarum curam
Bonus sit gubernatoꝝ familie. de necessua
 te clericis vitāda sunt hec est. **Omne** crimē
 moralis peccati. **Nō** litigiosus. **Nō** cupi
 dus. **Nō** lusor. **Nō** negotiator. **Nō** exerce
 at venationes clamosas. **nō** sit incontinēns.
 nec mulieribus coinhabitēt. **nō** sit i cōmē
 sationibus et tabernis et fabulis. **nō** ineret sit
 spectaculis nisi honestis. **Nō** immisceat se
 negocijs secularibus. **Nō** dꝛ incedere hā
 strionibus et iocularibus. **tabernas** nō dꝛ
 intrare nisi itinere. **Doꝛas** nō debet negli
 gere. **Iustū** iudicium non dꝛ vendere. **Sa
 cramenta** ecclesiastica gratis dare. **Si quis**
 eps nō sit excoꝛcatus vel suspensus vel ir
 regularis. **nō** apostata nō sit symoniacus i or
 dine vel beneficio non solleuiet pen tens.
Ante ordinis susceptionē se quibꝝ per cen
 sionem preparat. **In** peccato morali nō
 accedat. **Primum** tōsura: non negligat.
Nullus ordinetur nisi examinatio pꝛecepta
 non accipiantur simul ordines minores cū
 subdiaconatu. nec etiam duo sacri ordines
 simul gradatim nec per saltū accipiat quis
 ordinem nec ab alieno epō sed a suo nec cō
 tra epi. pꝛhibitionē et sine titulo nec furtive.
Ad illam qua ordinatio pꝛesiter audiat. **Tā
 gat** omnia que sunt tangēda. **Quisq; sꝝq;**
 in susceptione sui ordinis non accedat nisi
 licentiatu et pꝛesentatu. **Ieiunus** a ieiunio
 no accipiat ordines. non accipiantur nec cō
 ferantur ordines nisi temporibus ab eccle
 sia institutis. **Adulta** sunt que ipꝛeūnt pꝛimo
 uedū et sine culpa. s. nō sine cā. nō enim dꝛ

promoueri ignotus nec bigamus nec neo
 ptitus nec copꝛe vitiatu nec de illegitio
 rbor natus. nec seruus nec obligatus ad
 rancūtia. quoniam repellitur ab ordinibꝝ
Et pꝛedicti patet q; dignitas clericalis si
 ue ordinis non conferunt a quolibet nec
 cuiuslibet nec in qua libet loco. nec quolibet tē
 pore nec qualibet hora. sed missē.
 De sacramento matrimonij.

Capitulum. 38.

Matrimonium est coniunctio maris
 et femine indiuiduam vite consuetu
 dinem retinens. **Matrimonium**
 per sponsalia inniatur per consensum ani
 moꝝum expressum. per verba de presenti
 rificatur. per carnalem copulaz consuma
 tur et perficitur. ad hoc. item sciendum no
 ta q; duplex est perfectio. **Prima** est in esse
 simplici. scda in esse completo. sicut patet
 puero in quo est perfectio: quantum ad eē
 hominis simplici. sed non est in eo perfe
 ctio qñtam ad esse completum. **Sim** quantita
 tem et operationem hominis. **Eodem** mo
 do dicendum est de matrimonio in quo du
 plex est perfectio. pꝛio est que facit matrimo
 niū. s. consensus aiorum per verba de pꝛe
 senti expressus. et ad hanc non exigitur co
 pula carnalis. **Secunda** est que matrimoni
 um consumat. et ad hanc exigitur carnalis
 copula. **bonū** matrimonij triplex est. s. **fidel**
 vt neter alieno thoro maculet pꝛoles vt ad
 cultū dei nutriantur. **sacm** vt non dissoluat.
Et n. nec ecclā possit pꝛe impedimēta matri
 monij diaconiū facere: nunq; tñ pot nec de
 bet mꝛrimonium per mortē. sciendū q; du
 plex est coniunctio in matrimonio: et duplex
 est mortē respꝛe dendi illi. **Est** n. coniunctio
 spiritalis per consēū aiorum que soluit p
 mortē spūalem qua homo moꝛi mūdo per
 religionis ingressum. alia est coniunctio car
 nalis per cōmixturem sexuz que soluitur

per mortem corporalem. **Est** autem causa
 matrimonij quadruplex. s. efficiens vt con
 sensus aiorum per verba de presenti ex
 pressus. **Ad** actuale vt ipse pꝛone legitime
 formaly vt benedictio annuli subarratio
 et hutusmodi. **Finalis** duplex est. vna prin
 cipalis. s. prolis pꝛecratio et fornicationis
 euitatio. q; matrimonij nō solū in officium
 sed in remedium institutū fuit. s. fuerit pꝛi
 mo solū in officij. **Alia** est secundaria et illa
 est multiplex. vnde versus. **Hostes** concilij
 at. et eo discernitur heres. bis ligat. alma no
 tat. ius transfert. auget honorem. **Quadra
 plex** distinguitur matrimonij. **Primum** est
 carnale inter virum et mulierem. **Secūm** est
 morale inter deum et animam. **Tertium** est
 allegoricū inter xpm et ecclesiā. **Quartū**
 analogicū inter deuz et aiam in ecclesia triū
 phanti per coniunctionem glorie potest q; s
 accedere ad vꝛoꝛem quartū de causis. s. cā
 prolis. causa reddendi debitum. causa vitā
 de incontinentie. **Istis** tribus modis non
 est peccatum. quarto potest fieri causa exple
 de libidinis. et hoc modo peccatum est veni
 ale vel mortale. **si** autem peccatum in con
 iugali coitu quinq; modis. **Vnde** versus.
Quinq; modis peccat vꝛoꝛem maritus abu
 tens. **Tempore** mente. loco. conditioe mo
 do. **Nota** q; vꝛoꝛ dimissa propter fornicatio
 nem reconciliatur viro multis modis. vnd
 versus. vltimo mꝛbitatur retinet nec recon
 ciliatur. absens prostituit ius. fraud. reuocā
 mulierē. **Tria** sunt ornamenta sponsæ. s. an
 nulus in digito monile in pectore. corona i
 capite. **Primum** significat operis puritate
 quia in manu est opus. **Secundum** signifi
 cat affectus sinceritatem. q; in pectore est af
 fectus. **Tertium** contempla tionis clarita
 tem. quia in capite est pꝛespicacitas intelle
 ctus. **Ad** vltis de causis beata virgo fuit de
 sponsa viro. **Primo** vt designaret ecclesiā
 am desponsatam christo. **Secundo** vt Jo
 sepꝛ testis esset integritate castitatis eius.
Tertio vt per Joseph origo eius ostendere
 tur. q; pꝛiꝛoꝝ carnalē giatetis. **Quarto** ne
 ifan. aret si ge. craret non habens maritūz

Quinto nevelut icontines dñaref qz de tribu erat sacerdotali. 7 tales coburebatur alie adultere lapidabantur. Sexto vtrigo viri solatio sustentantur. Septimo vi puf d. abolo celaref. Octavo ne iudei xpm taqz illegitimi iuste psequi viderent. Nono ne legi que comendat infimoniu ppariari dñf videret. Notandū qz duodeci sunt ipedim ta mfunoni. vñ ve sus. Erro: cōditio. vo num cognitio crimen. Lulus dispitas. ius ordo. ligamē. honestas. Si sis affinis. hīō ac cobire nequibis. Hec socianda vetat con iugla iuncta retardant.

Explicū liber sextus. Incipiunt capitula li bñi septimi.

De fine mundi. Capulum: i.

De purgatorio. 1.

De acerbitate purgatorii. 2.

De suffragiis ecclesie 3.

Quorum suffragia profunt 7 gbus. 4.

Quoru indulgentie valeant defunctis. 5.

De aduentu antichristi. 6.

De vita antichristi. 7.

De modis quibus decipit antixps. 8.

De sequentibus antichristum. 9.

De gog 7 magog. 10.

De Melpa 7 Enoch. 11.

De duracione huius persecutionis. 12.

De moue antichristi. 13.

De conflagratione mundi. 14.

De resurrectione generali 15.

De iudicio extremo 16.

De iudiciis. 17.

De iudicandis. 18.

De nouatione mundi 19.

De diuersitate penarum. 20.

De gloria sanctorum. 21.

De donibus in communi: 22.

De donibus in generali 23.

De donibus in speciali. 24.

De donibus corporis in generali. 25.

De donibus corporis in speciali. 26.

De aureolis in genere. 27.

De aureolis in specie. 28.

De enumeratione ecclesium gaudioz 29.

Explicū capitula.
Incipiū liber septimus.
De fine mundi. Capulum primū

finale iudicium quedaz sunt antecedētis pōitātia qdā sequētia. Antecedētia iudicis tria sunt. s. pena purgatorii. ecclesie suffragia 7 persecutio xpi. Et concomitantia duo sūt. s. flagratio mundi 7 resurrectio corporum. Cōsequentiā duosūt. s. pena infernalis 7 gloria celestis. de purgatorio. Ca. 1.

purgatorius ignis corporalis est p que tantū mō ipūs iustorum qui in hac vita si impleuerūt penitentiā neqz satisfactionem cōdignā affligunt. Hi qz sūt in purgatorio spem habent euasione. quia scūt se nō esse i in ferno. 7 in p pe naruz magnitudinē hoc aliqñ nō aduertit. Quā re rones sūt. qz o3 ec purgatorii. pta est: qz fm. Aug. tria sunt gna boiū. qdam sunt valde mali gbus nō p sūt ecclesie suffragia. qdam valde boni gbus nō sūt necessaria. Quidā nec valde mali nec valde boni g bē venialia. 7 his debet pena purgatorii. Scda est: qz sicut sūma bonitas nō patit q donū remaneat irremuneratū. ita sūma iusticia nō patit qz malū remaneat ipunitū. Tertia est qz diuine lucis tanta est dignitas qz cā soli mudi oculi cernere possunt. Qu de o3 qz glib: rveniat ad munditiā bapstima lē atiqz aspectu diuino pūctur. quarta est: qz culpa est offensua drule maicstatis 7 dā nosa ecclesie. 7 deformatioi n nobis imagi nis diuine. Sed offensa regri puritatis 7 dānum requirit satisfactionē: 7 deformatio expurgationē. pp qd necesse est qz peccato respondet pena vel bic vel alibi. Quia ē qz cōtraria cōtrariis curātū: sed peccatū ori etur ex delectatione. vñ debet per penā dele ri. Sexta est qz nulli debet negligentia suffragari. sed si non puniretur talis videretur in futuro cōmodum repositare de negligentia penitentie dilate. Septima est quia iustum est vi spiritus qui concēpto summo subiecti

se infimo. s. peccato subiciatur postea inferioribus. i. penis. Nota qz antie postqz fuerint in igne sufficienter purgare statim euolant ad gloriam: 7 hoc p3 mul icipi ratione. Primo quia post purgationē nulla remanet ad glāz dissimilitudo i aia. Dñ merito illi debet iungi. Secundo quia ianua celi illi semper est aperta qui nullum habent obstaculum. Tercio quia necesse est illos spiritus in quibus est charitas sursum eleuans 7 nihil retardās sursum eleuari ad gloriam. Quarto quia cum deus sit prior ad miscrendum. qz ad puniendum merito d3 purgatos coniungere glorie. quos purgandos subiecit pene. Quinto quia non punit deus bis in idipsum. Vnde cum ille sufficienter satisfecerit in penie: gnum non amplius debet puniri in dilacione premium. Sexto quia post purgationem non debet talis esse in purgatorio. neqz in limbo neqz in inferno. quia non est de numero damnatorum. ergo oportet esse in celo. quia post mortem non sunt alia receptacula animarum. Septimo quia efficacia est charitas qz iniquitas sed iniquitas statim ducit ad supplicia. ergo charitas statim ducit ad premium. Vt auo qz cessante impedimento corpora grauiā feruntur deorsum 7 leuia sursum. sic 7 malorum spiritus remoto carnis onere statim feruntur ad locum suppliciorum propter peccati grauitatem. Spiritus vero bonorum si non sit impedimentum al cuius culpe vel pene debite statim feruntur ad locū premium.

De acerbitate purgatorii.

Capulum tertium.

In purgatorio duplex est pena. Vna est damni de carentia diuine visionis. Alia sensus de afflictione ignis. 7 quantum ad vtrunqz minima pena purgatorii maior est in aia mundi.

Itud patet de pena demni. qz affectu de quo desideratur summum bonum post hanc vitam ab omnibus sanctis intensio est qz aliquis affectus rei temporalis in ista vita: maxime cum tempus habendi aduenit: io carentia eius molestius tolleratur. Itud etiam patet de pena sensus. quia cum dolor non sit essentialiter ipsa lesio: sed lesionis se lesionis sensus tanto magis dok: t anima: quanto magis sentit sentitium aliquid. Ideo ab igne in ipsa agente maxime affligitur. Ratio acerbitatis pene purgatorii. hec est. quia cum deus magis querat emendat qz penam plus ponderat in penitencia virtutem boni voluntatis qz penam afflictionis. Vnde plus ponderat deus modicum penā voluntariam in presentia qz in multo maiorem. non ita voluntariam in futuro. Sicut plus valet modicum auri qz multum plumbum. Vnde oportet quod ibi deficit in voluntate vt hic suppleatur in acerbitate. De igne qui purgat animas dupliciter est loquendum. vel quantum ad id quod proxime mediate animas affligit. 7 sic est corporis. Primo modo dicitur ignis vere. Secundo modo similitudinarie. sicut leo vtrius et leo pictus. Vtrunqz tangit Gregorius quando dicit. In eo etiam ardent dum a morem vident. Ille autem ignis corporis dupliciter potest considerari. Primo vt est instrumentum nature sic agere potest in corpore 7 non in anima. Secundo prout est instrumentū diuine iusticie sic agit in animam imprimendo speciem suam per quam affligitur quia violēter illa specie nō informatur. Sicut enim fm ordinem nature vnitur corpori vt instituat vitam. sic merito fm ordinem iusticie vnitur igni a quo suscipit penam. Nota qz demones non puniunt animas in purgatorio sed illic eas adducunt vel etiam assistunt vt communiter dicitur. Ex premissione tamen dei demones in hac vita quandoqz bonos affligunt. sed hec est ratio: quia i presentia datur pugna inf demones 7 homine qui demones habet in eo m

potestate exercitii . sed post banc vitam non est sic . Unde et aer iste caliginosus est assig-
gnatus demonibus magis propter eter . i /
stium qz propter supplicium . De locis pena-
libus ubi sint et quot requirere supra li . qro .
in De defenſu christi ad inferos . Sciendū
tamen de loco purgationis qz dupliciter assi-
gnatur aut est fm legem cōmuniem et sic est
in vno loco in parte inferi circa limbum pa-
trum . Aut fm dispensationem speciale .
et sic purgantur anime aliquando in locis di-
uersis in quibus peccauerunt . Hoc autem
fit propter aliquam reuelationem . per
suffragia eorum quibus apparent in istis lo-
cis vel etiam propter aliquam edificationem
viventium . Ille ignis plus vel minus cru-
ciat fm qz plus vel minus quisqz de crimī /
nali secum tulit . Oporet enim qz priusqz sa-
cies deuideatur qz ligna fenem . stipulam .
i . maiora minima mediocra et venialia totali-
ter per cremationem consumantur predicta
vero ignis diuersitas non est ex diuersitate
ignis ardentis seu agentis seu subiecti pari-
entia . Sicut sub eodem sole vnus plus est
at . alter minus vt dicit . B . Necesse est au-
tem vt dicit Augu . qz tantū daret dolor quā-
tum haberat amor . Tanto enim quisqz tor-
quetur diutius quanto affectus venialibz
adheret forcius .

De suffragiis ecclesie . Cap . 4 .
Sicut pertinet ad diuine iusticie seu
ritatem propter venialia puniri eos
Ita pertinet ad bonitatem diuine
misericordie eosdem per suffragia eleuari .
proſunt ergo suffragia defunctis nō ad me-
ritum vite eterne . sed ad solutionem pene . et
hoc vel ad penarum mitigationem vel cele-
riorem liberationem . Sunt autem quattuor
modi suffragiorum generales ad quos om-
nes alij reducuntur . s . oratio . ieiunium . cle-
mosyna . et sacramentum altaris . quoruqz nu-
merus sic accipitur . quoniam defunctis pe-
na abſolui possunt duobus modis . s . per vi-
am gratie et per viam iusticie . per viam gra-
tie dupliciter . Primo per intercessionem pu-
blicam capitis que est in oblatione sacamen-

ti altaris . Secundo per intercessionem qua-
si priuam membrorum . scilicet per oratio-
nes iustorum . Similiter per viam iusticie
dupliciter . Primo per modum redemptionis
pene . s . elemosynarum largitionem .
Secundo per modum solutionis pene . scilicet
in ieiuniorum afflictione . Si autem que-
ritur quando incipiat valere defuncto id qd
per se fieri mandauit . dicendum qz opus
perans id est meritum auctoris statim pro-
sequitur mortuum de bonis que precepit fie-
ri pro anima sua . Sed non opus operatur
id est fructus ipsius operis vsqz quiescant .
primum valet ex merito absoluto . sed secun-
dum ex merito conditionali .

**Quorum suffragia proſunt .
Capitulum quintum .**

**Hoc qz valeant suffragia requiri-
tur aliquid ex parte agentis et aliqd
ex parte mortui recipientis ex par-
te agentis requiritur qz sit in charitate . et qz
intentionem suam dirigat ad illos quibus
vult et opera sua proficiant . Distinguedū
est tamen qz suffragia possunt fieri duplici-
ter vel vt per auctorem . et sic non proſunt ni-
si forte per accidens . s . inqzrum per cle-
mosynas mali hominis excitantur boni paupe-
res ad orandum pro defunctis . vel vt p mi-
nistrum . et hoc dupliciter . quia vel faciens est
vt minister publicus dei et ecclesie . Sicut quā-
do sacerdos malus celebrat missas vel agit
exequias mortuorum . et talis semper proficit
quia malitia ministri non nocet operi boni
auctoris . sicut patet in domino . vno dante
clemosynam per malum . Si vero facit ea
vt minister puate persone existentis tamē
in charitate siue defuncti siue alterius etiaz
talita proſunt . quia opus illud lz sit mortuus
quo ad ministrum . non tamen quo ad auc-
torem . Si vero malus minister facit aliqua
de mandato eius qui nō est in charitate nō
proſunt . Aliquid etiam erigitur ex parte re-
cipientis ad hoc qz suffragia proſint illi .
Primum est qz ipse sit in charitate . Vnde
de non valet his qui sunt in inferno . quia**

sunt a corpore ipſi mystico separati . vnde nulla
specialis influentia peruenit ad eos sic . i . flu-
entia corporalis non valet mēbris a corpore
amputatis . Secundum est indigentia . Vnde
de non valet beatis . qz non sunt amplius
in via sed in termino . nec possunt ad aliora
ascendere . sed potius erant se illoz suffra-
gia proſunt nobis vtrunqz ē in his qui sit
in purgatorio . s . charitas et indigentia vnde
sicut potest homo satisfacere pro altero viue-
te qui per se non valet ita potest etiam pro
defuncto . Nota quod suffragia proſunt de
functis . sed magis . et minus pro diuersita-
te meritorum et inuentionum vel p qualita-
e viuorum qui magis sollicitantur p aliquibz
qz p alijs . Illa enim suffragia que spāliter
sunt p aliquibus plus valet illis qz alijs lz
etiam alijs quodammodo cōmunicentur .
Suffragia vero que cōmunitur p defuncto
sunt quāuis p modulo suo omnibus pſint
alij in amplius qui deum essent in via ma-
gis meruerunt sibi pdesse quāuis autē
vt dicitur est suffragia non pſint illis qui sunt
in celo . nec illis qui sunt in inferno . tamen
aliquo mō pſunt . vnde nota qz valet illis
qui sunt in purgatio per modum purga-
tionis valet saluatis in celum per modum
coniunctionis . quia multiplicatio saluādo-
rum augmentat glām accidentalem valē
et dñatis in inferno per modum diuinitatis
onus . quanto enim plures saluantur p me-
ritum ecclesie tanto pauciores damnabunt
et ita minor erit pena per subractionem cō-
sorz illoz . valet etiam impijs facientibus
per modum meriti . quod parualis defun-
tis celebrantur missae mortuoz . hoc non fit
propter illoz indigentiam cum statim e-
uolent ad gloriam . sed propter gratiarum
actionem .

**Utrum indulgentie valeant defunctis .
Capitulum . 6 .**

Apales indulgentie pſunt defunctis
p in purgatorio . qd p . quia crux ali-
quādo dat p diabus vel tribus vel
quattuor vel decē aiabus . In ecclesia cni est

7
ibefaurus meritoz tā xpi quā pfectoz . de q
solus papa qz habet claves buius ibefaurij
necessitate ecclesie pot accipere et d . dispensa-
re . Alij autem sicut episcopi non hnt in his pri-
tem gnalem . sed limitatam et non nisi p sum-
mi pontificis dispensationem . Dicendū er-
go qz papa p pte de cōt ibefauo ecclesie
pena . sed quasi p cis de cōt ibefauo ecclesie
soluit . sicut alter creditor liberat debitorem
a debito dum eum absoluit . et alter amicus
debitoris dum p eo debitum soluit . sed vtrū-
tes vtroqz modo absoluit papa . Illi autem
(copa)
quibus datur indulgentia non possunt eaz
viterius dare nec viuus nec defunctis . et hoc
duplici ratione . primo quia indulgentia nō
est donum collatum gratie . sed priuatiuū
pene priuatiuū quod nibi specialis cōmunicā-
ri non potest . Secundo quia dare indulgen-
tiam est auctoritatis et iurisdictionis quam
non habent laici ex eo qz indulgentias ab ali-
is recipiunt . vnde non possunt defunctis i-
pendere indulgentiam per auctoritatem . s .
solum boni operis sui suffragium per chari-
tatem papa potest vtrunqz .

De aduentu antixpi .

Capitulum 7 .

Nequam dominus veniat ad iu-
diciū regni romani sicut destructio .
Nam sicut dicit glo . super Apoc .
prius erit dissensio ab v . roqz imperio qua
completa ad erit antixpi . hic ex parentum
seminibus concipitur sed post conceptum
des . end . spūs malignus in matris uterū
cuius virtute et operat one deinceps puer
nascetur aletur adolescet . propter quod et fi-
lius perditionis vocabitur . Mas . cni autē
in babilonia de tribu dan . sicut dicit glo
super Apoc post hoc veniet in hierusalem
et circumcidet se dicens iudeis se esse chri-
stum illis promissum . vnde plebs iudea
specialiter ei adhebet . sicut dicit harna-
super Apoc babil . donec Enoc et helya p e
dicantibus qui ex illis saluandi fuerunt .
m 2

ad ipm reuertatur. Angelus bonus depu-
bitur primo antichristo ad custodiā. s. q. 3.
ita obliuabitur in petro q. dicit se esse de-
um et extollet se super omnem id quod dicit
deus aut super omne id q. colit. colitur si-
cut dicit apostolus. tunc p. r. deseret euz an-
gelus ex toto. nec habebit eum postmodum
ad protectionem. sed ad accusationem.

De vita antichristi.

Capitulum.

Antichristus erit luxuriosus et concu-
piscibilis feminarum. ut habetur Da-
niel. ii. In aperto autem per hypo-
crisim simulabit sanctitatem ut facilius decipe-
re possit. Cor suum per superbiam magni-
ficabit. Dani. elis. 8. Et contra principem
principum confurget. i. contra deum. Et ut
dicit glossa super Daniel. 8. In tantam ele-
uabitur superbiam. ut leges et ceremonias
mutare conabitur. ut cursum temporum. Et
te quoque presumptionis erit. q. non putabit
se a deo puniendum. propter hoc quia iudi-
cium differretur. Ausurrunt iudicia tua
a facie eius. Erat etiam blasphemus. sicut in
Apoc. 12. dicitur. Unde Daniel. ii. Ad-
uersus deum deorum loquetur. Item ad ma-
lorem dei contumeliam faciet imaginez sua
adorari. et omnes suo caractere signari in ma-
nu dextera et frontibus suis. sicut habetur in
Apoc. Constatbitur enim se verum filium
dei. et filium hominis. ita ut in templo dei se
deat itaq. ipse sit deus. et se faciet adorari. Tu-
dei naq. templum quod romani destruxerunt
recondificabunt. Affirmabit ante se nul-
lum fuisse xpm. Dicitur in glo. ad thesal-
onicenses. q. sicut in xpo diuinitatis pleni-
tudo habitabat. ita et in antichristo plenitudo
ois iniquitatis. quia in ipso erit caput oium
malorum. i. diabolus.

De modis quibus decipiet.

Capitulum.

Erit comparatur antixps in ven-
m circasti q. est serpens cornutus quia

quatuor cornibus armabit. s. caulis per
binatione. miraculorum operatione. donorum
largitione. et tormentorum exhibitione. Pri-
mus ergo modus subvertendi homines erit
calida persuasio. Dedicabit enim legem no-
uam prauam et legem xpi pro posse destruet.
Predicatores enim sui discurrunt per vni-
uersas partes mundi. Impedient quoque ap-
ostoli ne scriptura secundum veritatem ex-
ponatur a catholicis doctoribus vel a fide-
libus audiatur. ipsi autem bonos se simulabunt
et tamen mala suadebunt. Secundus mo-
dus subvertendi erit per falsa miracula. q. per
artem magicam faciet illa. Unde glossa
super Apoc. 3. Magica arte faciet statuas
loqui et futura predicet. Faciet sicut dicitur
Apoc. 13. ignem de celo descendere in terra
Bolo. i. malignum spiritum faciet super suos
descendere. ut loquantur varijs linguis.
Spiritus enim malignus descendit in eos
in conspectu hominum. sicut spiritus sanctus
descendit in apostolos xpi. Unde iactabunt
se esse iustiores apostolis xpi qui spiritum ac-
ceperunt in conclaui. Item per artem ma-
gicam simulabit se mortuum et secretum a de-
monibus in aera quasi ascenderit in celum.
et sic putabitur ab hominibus resurrectisse q.
prius mortuus per triduum putabatur. et
tunc mirabuntur populi et adorabunt atq.
laudabunt eum. Ecclesia enim non faciet
tunc miracula. De hoc modo decipiendi di-
cit psalm. Insidiatur in abscondito quasi leo
in spelunca sua. Blosa. Recte antixps co-
paratur leoni existenti in spelunca. quia in
eo vis et dolus operatur. vis enim per leo-
nem. dolus per spelunca intelligit. Breg.
Densimus que erit humane menti illa te-
ratio quando pius marit et corpus tormen-
tis subijciet. et tamen toto ante eius oculos
miracula faciet. sicut enim antixps finget se
a mortuis resurgere ita quoque finget se ad
celum ascendere Apoc. 13. Et plaga mor-
tis eius curata est. Blosa. Arte magica ascen-
det antichristus in aera serentibus euz de-
monibus. Faciet arbores cius flores et are-
fecre. mare turbare. naturas in diuisas si-

Figuras mutari mortuos etiam in conspectu
hominum suscitabit. Tertio decipiet per mu-
nera. Ipse namque antichristus inueniet the-
sauros absconditos per quos ad sequendum
se inclinabit plurimos. Diaboli enim bo-
nis diuites huius seculi. et tunc eorum falsam
securitatem ad decipiendum eos ostendetur
Quarto compellet per minas et tormenta
quos aliter vincere non poterit. Tanta ve-
re sicut ait dominus tunc erit tribulatio ut
in erorem ducatur si fieri potest etiam electi
et hoc innuitur in Apocalipsis. vbi dicitur
Pedes eius similes auricalcho. sicut in ca-
mino ardenti. Per pedes vltima xpi me-
bra. Per caminus vero vehemens tribu-
lacio designatur. Exhibebit enim cuncta que
in prece dntibus martyrum impleta sunt ge-
nera tormentorum. sed in illis regionibus
tunc fideles maxime sunt verandi et vbe-
mentius vbi dominus fuit crucifixus. Et di-
citur ymo super Apocalipsis. Illa tentatio
non per partes. sed simul totum examina-
bit mundum. soluentur enim demones qui
modo ligati sunt. nec possunt nocere quantum
valent. Fideles illo tempore non predica-
bunt. quia tanquam excommunicati habe-
buntur tunc boni nec vendetur eis nec eme-
tur ab eis. nisi habeant caracterem. id est fi-
gnum aliquod ad literam ut adherentes si-
bi cognoscantur. et alij interficiantur. Aut
nomen bestie. i. confessionem ois. aut nu-
merum nominis eius. id est multiplicatio-
nem operum. ut habetur in Apocalip. Si-
cut enim antichristus erit crudelior omnibus
persecutoribus: ita sancti tunc temporis for-
tiores erunt omnibus retro martyribus.

De sequentibus antichristum.

Capitulum. ii.

Redictis qua tuor modis antichri-
stus multos ad se trahet. Unde A-
pocalip. 12. Cauda eius trahet
tertiam partem stellarum. et misceas in te-
ram trahet autem malos per muncra. bo-
nos per tormenta. simplices per predicatio-
nem et miracula. qui enim sancti et iusti cre-

debantur adherent et pro suo arbitrio vo-
luntatis. Habebit secum malos et maleficos
reges quoque principes. Unde Apocalip.
13. Vidi de mari bestiam ascendentem.

Blosa. id est antichristum habentem capita
septem. id est principes vniuersos et comites
decem. id est eos qui impugnant decalogum.

Nota igitur q. antichristus veniet in be-
nignitate et miraculorum operatione. et tunc
a iudeis suscipietur qui et specialiter adhe-
rebunt. ad quorum conversionem veniet be-
lias et Enoch. et antichristus tunc in aper-
tam persecutionem confurget.

De Bog et Magog.

Capitulum. iii.

Bog et magog dicunt quidam
q. sunt decem tribus intra montes
caspios clausa. non ita tamen quin
extre possent si permittentur. sed non per-
mittuntur a regina amazonum: sub cuius
regno et ditone viuunt. Has dicunt iudei
in fine exuras et venturas in hierusalem.
et cum suo messia ecclesias destructuras.
Alij dicunt q. per bog et magog intelli-
gitur exercitus antichristi qui in fine seculi
veniet expugnare ecclesiam. Per bog s. m.
glo. illi per quos latentur diabolus perse-
quetur. fideles designantur. Per magog
illi per quos aperte ecclesia opprimetur.
vel idem qui tempore anti. b. s. prius occul-
te et postmodum aperte ecclesiam persecutur.
Secundum Aug. bog refertur ad gentes.
magog ad diabolum. quia bog interpretatur
occultatio et magog delectio.

De Helias et Enoch.

Capitulum. ii.

Alter occultum aduentum antichri-
sti qui est. per natiuitatem et mani-
festum eius aduentum qui est per pre-
dicationem et apertam persecutionem. ve-
riet Helias et Enoch. et conuertent. sicut
dicitur Malach. vi. corda patrum filios gl. q.
suscipiet fide sua illi fuerunt. vni et christiati
m 3

Et tunc pariter tunc in christi religione con-
sentient. De eorum predicatione et sancta co-
uersatione dicitur Apoc. ii. Dabo duobus
testibus meis: scilicet beate et nece. et prophe-
tabunt. i. predicabunt. 1246. i. tribus annis
sicut ipse xps predicauit amicum factis. Nolo
predicantes penitentiam et exemplum osiden-
tes hi sunt due olive et duo candelabra: glo-
i. lumen dantes alijs. Tandem antixps oc-
cidet eos in hierusalem. et iacchant corpora
eorum in plateis tribus diebus et tribus no-
ctibus cum dimidio. quia nullus audebit
corpora eorum sepelire propter metum anti-
xpi. Occisores autem eorum erunt valde
lecti propter mortem eorum. Post dies tres
et dimidium resurgent. eorum occisores au-
dient vocem talem. Enoch ascende hic
hic. et ascendent in celum in nube. anti-
christus regnabit post mortem illorum qui
decem dicitur.

De duratione huius persecutionis.

Capitulum. 15.

Regnabit antixps sicut dicit glo. su-
per Apo. tribus annis cum dimidio
Vnde Dani. ii. Furabit angelus
per vincem in eternum et in tempus sci-
licet vnus annus et tempus. i. duorum annorum. et di-
midium temporis. i. dimidium anni. glo. Hoc
spacio dicitur duratura desolatio antixpi. Ni-
si autem vt dicitur in Math. breuiati fue-
runt dies illi non fui set salua omnis caro
quia et superbo et infirmo dicit as-
picit dies quos similiter malos intulit
misericorditer breuiandos. Dicit glo. su-
per Math. De tribulatione quanto ceteris
grauior tanto breuitate mod eratio.

De morte antichristi.

Capitulum. 14.

Testate sua dominus occidet an-
tixpm sicut dicit glo. super Apoc. si-
ue per se. siue per. Adibaclem. Oc-
cidetur autem in monte oliueti i papilionem
et in solio suo in loco vel circa quem dominus
ascendit in celum. Interfecto antichristo no-

statim veniet dominus ad iudicium. se dicitur
dum glo. super Daniele. et concedentur
45. dies in refrigerium sanctorum. et ad
uerfionem et penitentiam subuerforum.

Quantum autem spacium sit inter illos. 45
dies et finem mundi nemo scit. Ministri
vero antichristi post mortem illius gaude-
bunt ducentes vxores et dicentes. 13 prin-
ceps noster mortuus sit: habemus tamen po-
testatem pacem et securitatem. et cum talia
dixerint repentinus eis superueniet interi-
tus. Inde vero tunc conuertentur ad fidei

Sancta ecclesia vsq; ad finem pacificata
quiescat. quia erunt fraudulencia et scuitia
diaboli penitus vbiq; deficiet.

De conflagratione mundi:

Capitulum 15.

Unus permaximus precedet fa-
ciem iudicis. qui virtute diuina
non solum ignis qui est in spera
sua. sed omnes ignes qui in ter-

ra et super terram sunt concurrent ad min-
di conflagrationem. Ignis autem iste ha-
bebit officium quatuor ignium. scilicet ignis
infernalis reprobos puniendo. et ignis pur-
gatorij bonos a venialibus purgando. Et
ignis terrestris vegetabilia et sensibilia con-
sumendo. et omnium hominum corpora in
cremando. et ignis elementalif elementa sub-
tiliando. et ad inuouationem desponendo.
Per illum igitur ignem ita facies terre ex-
uretur et figura mundi peribit sicut olim sa-
ctum fuit per diluuium. et merito primo de
iudicium fuit per aquam contra ardores lu-
ruric qui tunc vigeat. vltimum vero per ignem
erit contra corporem charitatis que tunc qua-
si senescere mundo refrigeret. Istius
ignis actio erit successiva. habebit enim inf-
tium medium et finem. Primo namq; in-
dicis aduentum puenientem et quasi simul fi-
et per illum purgatio infortuz et punio ma-
lorum. et cineratio corporum cum confusione
terre nascentiu. sicut dictum est. Quo facto

statim erit resurrectio corporum cum aduentu
iudicis ad lucidum. et tunc inflammabitur
votus mundus per circuitum. Et terminato
vero iudicio tota caliditas illius ignis ex-
quetur sniam iudicis. Inuoluet enim pec-
catores et trahet in infernum. Et ita per
ignis ille aduentus iudicis precedet et comi-
tabitur et sequetur. post predicta fiet mundi
innoatio. Sed inter purgationem et inno-
uationem multiplex est difra. Primo quod pur-
gatio erit qualitate penalit detractio. sed in
nouatio erit pulchritudinis forme inducio. Se-
cunda quia purgatio est elementorum ab ipu-
ritate quam habet ex coniunctione ad puri-
tatem mirant. Innoatio vero est a vete-
ri in statum nouum comutatio. et hoc est per
cessationem a motu. In celis enim propter im-
perfectionem nulla impuritas est sed impu-
rati motus. Vnde non erit in eis purga-
tio per ignem. sed a motu cessatio. Ita autem
purgabantur elementa quod preceidit ab igne
vis combustibilis. ab aere obscuritas ab a-
qua glacialis frigiditas. a terra vero graui-
tas et opacitas.

De resurrectione generali.

Capitulum. 19.

Eius enim sicut potentissimus est i-
a condicione naturarum. ita est clemē-
tissimus in collatione gratiarum et
institutus in retributione stipendiorum.
Omnia igitur homo quecumq; i anima fi-
mul et in corpore meruit vel demeruit pu-
nietur vel premiabitur in vtroq; Vnde in
eisdem ipsum oportet resurgere. Ad vocem autē
tube resurget motus sicut dicit aplos. Du-
plex autē intelligit illa vox. secundum autē
quosdam vox tube est impium xpi resurge-
re imperatis. secundum alios vox tube est
manifesta xpi appitio. vnde Grego. Tu-
bam sonare nihil aliud est qm mudo dei si-
lium monstrare. resurgent. n. omnes nulla
in eis existente difra qsum ad ordinē dignita-
tis. Nam mali resurgunt deformes et passibi-
les. In bonis natura saluabitur et vitia re-
trahetur. omnes vero tam mali qm boni resur-

gent integri corpore debita statura secundū
etate plenitudinis xpi. Resurrectio igitur
tria corrigi in natura. scilicet defectum sicut in pu-
eris. et inutilitatis siue in diminuta natura
membroz supflua vnguii crinitis et huius-
modi errorum sicut in monstris ositate mem-
broz. Resurgent quoq; corpora eadē natura
que prius erant et eodem numero ex codez
pulvere in quem reducta fuerant. ita quod i qual-
cumq; horas vel sinus puluis ille dispersus
fuerit. ad eandē aiam redeat que ipsū prius
vt viueret et cresceret auit. Nec solum sur-
gent corpora quantum ad membra principalia:
sed etiā saluis capillis et ceteris membris que
faciunt ad decorē. resurgent etiā boies quā-
tum ad eē. et qsum ad inegrū eē. et resurget
vnuquodq; corpus i optimo suo eē. Et quod
duplex ē mors. scilicet anime per culpam et corporis
per penam. duplex ē resurrectio. scilicet anime per
grām. In resurrectione pcurrent quatuor
cause. scilicet efficiens. i. ipse deus principalis. scilicet
pulueres. formalis. scilicet conuinctio corporis et aie
finalis. scilicet vt recipiat vnuquisq; pot gestit si-
ue bonū siue malum. resurgent tunc hoies
velociter. integrati et socialiter eternaliter.
Et erit ista resurrectio iusta quantum ad deū
pfecta quantum ad resurgentes miraculose
quantum ad ipsam resurrectionem.

De iudicio extremo.

Capitulum. 17.

Si resurrectiones statim erit iudi-
cium. Ipsum vero iudicium prece-
det trina citatio. Prima fuit per p-
phetas. Vnde illud vocem et renouistis. Secū-
da per apostolos et predicatores. Luc. Adi-
si seruos suos hora cene. et cetera. Tertia
erit per vltimam vocem tube et hoc citatio
erit preceptoris fm Ricardum. Triplex
est iudicium. Primum est vniuersale hoc ē
iudicium preteritis ecclesie que non iudicat
nisi d sola qualitate retributionis in gne. scilicet
quia bona bonis malis mala reddant sed
numerus et quantitatem retribuat. omnia ne-
scit secundum dī multiforme. scilicet quod quilibet ex
m 4

p̄tur in morte accipiendo s̄lam de oibus bonis & malis que gessit. sed non oia bona vel mala statim recipit. q̄ recipit in aia t̄m & non in ōpe. tertius dicit ois forme. s. v̄tinuū iudiciū. q̄n recipit v̄nūq̄sq̄ secundum n̄m / m̄trū & quantitatē suae sine mala i corpe & in anima. v̄tinuū iudicium est boni / bile ex o parte. q̄ supra est iudex austerus s̄l-tus patens infernus. intus conscientia r̄mōdēns. extra mōdus ardēs. a dexteris p̄cā accusantia. a sinistris demonia terrēna contra illos homi angelī in infernū p̄pel lentes & oēs sci iudicis s̄niam approbantes & oēs mali cūz iudicis s̄niam approbantes & oēs mali cūz iudicis s̄niam approbantes & oēs mali cūz iudicis s̄niam approbantes. De qualitate iudicij nota q̄ erit horribile. Luce. Virtutes celoꝝ mouebū. In tollerabile Job. Quis mihi tribuat vt iſer no p̄tegar me r̄. In cuiabile ap̄s. O m̄nes nos oꝝ ma. an̄ tribu. xpi. Inopinabile q̄ dies dñi sicut fur. ita i no. uc. Inexorabile p̄uer. Oburat aures suas r̄. Erubescibile ap̄s. Quē fructū. ha. n̄c in illis in qui bus nunc erit. P̄dicta vero erubescētia erit in duobus p̄mo in veniendo ad iudiciū. q̄ mali cū deant corpa p̄dērosa oꝝ eos illuc ponari ab angelis sicut Abacuc ponatus fuit ad lacū leonū i babilonez. secundo stando corā iudice. q̄ p̄cā eoz omnib⁹ boibus erunt manifesta. Vnde illud. Reuelabo pudenda tua i facie r̄. Loc⁹ iudicij erit in valle Josaphat. & hoc m̄l̄t̄p̄l̄i. i ratione. P̄mo q̄ locum iudicij eꝝ esse cōem. & ille b̄n̄iſmodi ē. cum quasi sit medius n̄re h̄i / tationis locus. 1⁹ q̄ debet esse publicus. sed locus p̄dictus est famosissim⁹ p̄pter ope / ra n̄stre redēpt̄ onis que ibi dē gesta sunt. tertio cōpetu locus ille rōne negocij. q̄ trac tandum ē ibi opus misericordie & iusticie. Adons autē oliueti qui est apud illam val / lem designat misericordiam. Josaphat q̄d interpretatur iudicium designat iusticiam.

De iudicantibus.
 Capitulum. 18.
 n On solū secundū p̄tē diuinā sed i forma h̄ūana xps iudicabit. q̄ in iurisdictione ordinaria iudicabit. vt

deus cum nota trinitate sed in iurisdictione delegata iudicabit vt hō. vnde nota q̄ quin q̄ sunt modi iudicandi. P̄rimus modus ē p̄tē auctoritatis quo iudicabit. bit tota trinitas. secund⁹ modus ē sub auctoritate quo iudicabit ips. vt hō. Tertius est accessorie dignitatis quo iudicabunt apostoli & viri p̄fecti qui cum iudice eminentius residēbunt tanq̄ melius scientes leges & cōsuetudines regni dei. quibus impendit & sciendis opera dederunt. Quartus est approbationis quo iudicabunt omnes sancti & etiam angelī. Quintus modus iudicandi est culpam iudicandoz manifestare sic etiam mali iudicabunt. Iudicando xps habebit duos act⁹ oppositos. v̄nū passiue. & alium actiue. p̄mus vero est infirmitas & alius potestas. In primo autē aduentu xps venit ad iudiciū passiue. In secundo venit ad iudiciū actiue. In p̄mo venit in forma infirma. In secundo apparebit in forma glorioſa. P̄nc est q̄ xpm videbunt iusti in iudicio tam in natura diuinitatis q̄ humanitatis. A malis autem nullo modo videri poterit in forma diuinitatis. & hoc duplici ratione. P̄mo propter defectum dispositionis in ips. vidente. quia natura sine gratia non sufficit ad dei visionem. Secundo propter demeritum delectationis que est in diuinitatis visione. quia videre dominum scēndum Jo. Vita eterna est que non potest cōmunicari reprobis. Ex p̄dictis patet q̄ xps apparebit blandus iustis. & terribilis iniustis sicut dicit Grego. Quod figuratum est in columna nubis in die & ignis in nocte videbunt mali humanitatem xpi. vt i meant. & non diuinitatem vt gaudeāt. Boni autem v̄tranq̄z cōstati naturam videbunt. Stigmata quoq̄ christus monstrabit. & insignia passionis eius sicut crucez clauos r̄. Sedebit autem christus in eminentiori loco cum sanctis. mali vero sub / tus in terra quam dilexerunt. tunc christus iudicium exercebit. tunc quia vere scit me / rita singuloꝝ. in quo sunt omnes thesauri sapientie & scientie dei absconditi. tum

quia non est reus super aliquo illorum d̄g bus iudicabit. Non enim facit peccatū nec inuenit d̄ dolus in ore eius. & hec duo p̄cipue decet iudicem.

De iudicandis.
 Capitulum. 19.
 R̄dices quatuor in iudicio erunt. Quidam enim iudicabuntur & dā nabuntur. vt quozum merita damabilia p̄mixta sunt aliquibus bonis. sicut Moyses qui habuerunt fidem sine operibus quidam iudicabuntur & saluabuntur vt quozum sua merita omnino impermixta sunt bonis vt qui caruerunt fundamento fidei. quidam vero non iudicabuntur. sed iudicabuntur & saluabuntur. vt quozum merita bona impermixta sunt malis sicut perfectozum pauperum christi. De quibus Mathe. 19. Deo qui r̄. acquisitis omnis & secu. estis me et cetera. De p̄dictis quatuor ordinibus nota q̄ omnes iudicabuntur iudicio r̄tri / butionis sed non iudicio damnationis. Infideles enim quia non fuerunt ciues ciuitatis dei tanq̄ hostes sine vlla meritoruz discussione & audientia punientur. Iusti vero non iudicabuntur vt eozum merita de nouo discutiuntur an bona vel mala sint. s̄ vt bonozum p̄eeminētia omnibus manifestetur. & vt contra malos appareat iusta sententia damnationis. Due sententie ferētur in iudicio. vna pro bonis. alia cōtra malos sententia pro bonis continet septē clausulas Prima est a mali vocatio. Ibi. Venite. Secūda est benedictio. ibi. benedicti. Tertia ē paterna dilectio. ibi. pater mei. Quarta est remunerations retributio. ibi. percipite. Quinta est regni assignatio. ibi. regnāte. Sexta est glorie preparatio. ibi. quod vobis paratum est. Septima est eterna p̄destinatio. ibi. ab origine mundi. Item sententia contra malos continet in ipsa sex clausulas. Prima a deo separationem cum dicitur i te. Secunda dei maledictionem. ibi. maledicti. Tertia incarcerationem. per banc p̄positiōnem in signatā. Quarta p̄ne acerbuatē d̄i ignem. Quinta liberationis desperatio

nem. h̄i. eternum. Sexta demonum associacionem. ibi qui paratus est diabolo. & angelis eius.

De inuouatione mundi.
 Capitulum. 20.
 Erminato iudicio statim erit inuouatio mundi que non complebitur q̄z diu peccatoꝝ est in mundo. id est quousq̄z detrudatur in infernum. Sicut. n̄ ille maximus ignis elementa purgabit cūz habeat virtutem expulsiuam forme extranee sic mundum inuouabit cum habeat virtutē subtiliatuam. Mundum autē inuouari. i pulchritudinem formam accipere debet ostenditur multiplici ratione. P̄mo quia sicut dignum fuit q̄ elementa purgarentur pro eo q̄ infecta erant propter peccatum hominis. ita dignum est vt mundus inuouatur propter glorificationem hominis. Secundo vt creature remunerētur pro labore & no homini seruiant. Tertio vt totus mundus prout est possibile conformetur homini glorificato. Quarto quia mundus factus est vt homo per speculum creature nunc deus cognoscat quem in sua natura videre non potuit. Vnde in futurum op̄net speculaz meliorari. & purgari vt in plenitudine creature rari amplius r̄fulgeat species creatoris hoc autem non erit ad necessitatem quin deus aliter videri non possit sicut modo. s̄ ad iocunditatem. vt. s. delectationi visionis intellectualis addatur delectatio visionis sensualis. O hec celestes & sidera propter impermitionē nullā habent impuritatē sicut & electa. s̄ t̄m̄mō motus imperfectionē & iō inuouabunt. sed nō purgabunt. In nouatio v̄o in illis duo requirit. s. mot⁹ cessationē & celeritatē splendoris ampliorē quā do stabit sol in oriente & luna in occidente. vbi creati sunt. huius dicit hec est ratio. q̄a corpora superiora facta sunt ad vsum hominis dupliciter. Vno⁹ pp̄ necessitatē corporis s̄. statū gnationis & corruptōis & iō cessare illo cessabit mot⁹. Alio⁹ pp̄ delectationē in pulchritudine creature. & p̄pter cognitionē in illis. ideo lux illoꝝ non cessabit. sed auge

bitur. Circa elementa nota q terra erit sicut cristallus et complonabitur. Aer erit clarior nec habebit imprefiones quas mo bz. ga non erunt nubes neqz pccm neqz pluuia ne qz ros neqz nix neqz tonitrua neqz fulgura. Ignis ena et aqua sicut puriores et mane bunt non solum secundum subam sed secū dum suas qualitates quas habebunt qz tuz ad habitum sed no qz tam ad vsum. quia in bis duobus elementis cu magis vigent qualitates active. s. frigiditas et aqua et caliditas in igne. magis sunt generationis et corrup tionis principium. et talis effectus illoz no erit amplius et ppter hoc dñr inuenire. Del secunda aliquos dñr hec duo elemēta. Inuer tre. qz dominus tunc intercedet in illis teste Basilio sup psal. Vox domini intercedet in flammam ignis. ita qz calidū vltimū et fri gidum glaciale tendēt inferius. per spicuos autem in aqua et lux in igne manebit. quia de omnibus elementis ignobile tēdet deoz sum. sicut grossum terrenū et opacū ac tene brosum et huiusmodi. Patet ergo qz celum et terra transibunt qz tū ad formā. sed no qz tū ad subām. p3 et predictis terminari trāsmutationes elementoz et generationes aia lum et plantaz. quia cause istoz cessabunt et ppter ista dñr elementa inuenire. no quan tū ad substantiā. sed quantum ad actionem et passionē. et corpa celestia habita quiete et lu mine clariori dñr renouari. De3 tamē illa que sicut dictū ē saluabunt in boie qz simili tudinē h3 cum oi genere creature. ppter et bois in nouationē et glorificationē possunt dici omnia renouari.

De pcnis inferni.

Capitulum. 21.
Sicut p3 diuina potētia in creando diuina sapia i gubernando. diuina elementa i remanendo. sic pate bit diuina iusticia i puniendo. Dignum est eni vñ no remaneat de decus culpe sine de coze iusticie. Et et aut pccm fit transitorius. m erit pena perpetua multipli rōne. Du ma qz peccauit i suo eterno. iō puniet i eter no dei. S. da qz mā gnus infernalis ē eter

na. sic et pccū macula. iō et pena. Tertia qz pccm est cōtra illū q est infinitus. vñ et pena d3 ē infinita no qdē acerbitate s3 duratioc. quarta qz hō pccm perimit i se bonū qd pos set ē eternū. et iō merito icurrit malū. quin ta qz mala volūta a reproboz eterna est vel lent eni in pccō si possent ppetuo delectari. et iō ppetuo debent p. niri. sexta qz in infi niti erat rōcū in iudicio pponitur in finiti. sicut cōcupiscibilis in appetendo. et ira libilis in adberendo. Unde et merito pe na erit infinita. septima qz dānatus de pccō ppetrato nunqz habebit verā penā. ideo de nūqz mutabū punitiois illius sniaz. octaua ē qz peccat 3 a vita ppetua sepat. s. a deo. iō morte ppetuam pccō icurrit. Post rōnes inducuntur exēpla de eadē materia. Videmus eni qz emptio momentanea dat lus possidendi ppetuū. Itē vulneratio mo mentanea dat mortē ppetuā. Itē casus ifo ream tpalis. qnqz ē detentio ppetua. Item crimē lese maiestatis tpale seruitus ē perpe tua. Itē plaga tēporalis ē linoz perpetuus. Quā in pccō est delectatio coz cōtēptu dei merito precipitat pccōz i locū infinitum et despectum. et maxime a statu glorie dei elō gatū. s. in infernu3. vt a despectis rebus puniat. s. a scibus corpoz mandanoz. qz in nouatione inādi qdē est ignobile in mā do ad locū penaz declinet. et ibi hō roze car ccris multiplicabit.

De diuersitate penaz.

Capitulum. 22.
Om i dānatis fit diuersitas pccōz erit et diuersitas penaz. Dñi cuz in pccō fit auersio a creatōe et cōuersio ad bonū pmutabile. et deordinatio volunta rs s3 dicta rōnis. merito pena variabil pp ista. Dñi pp auersionē erit carētia visionis diuine s3 pp cōuersionē erit pena mālis in cēdij pp deordinatiōē volūtatis erit pena vnli3. que cōsistit in afflictione varia. a cer ba. et eterna. Ignis infernalis nō oēs equa liter cruciabit. s3 ab eodē igne alij plus alij min⁹ torquebat. secūda qz plus et min⁹ pec auctū. Sic ab eodē igne aliter vñf palea et

aliter lignū. Quāuis autē ignis ille sit corpe us nec possit agere in spūm ipsum calcfaci endo agit tū i ipsū instrumentū diuine iusticie ipsū ledēdo et ille dolor est marim⁹ in ppter Potētia diuine man⁹ ipsū ignē3 mouētis. tū ppter sensibilitatē patētis. tū ppter immediatio nē cōiunctionis. Infernus ē locus tenebro sus cū sit locus iusticie. Tūmē at cū sit delec tabile tū i gerit tristitia p accidēs qnqz. s. in equāū oñdū aliqd triste. Unde i inferno est aliqd obscuri lumis quo dānati videre pos sin vñ doleant et nō vñ letent. Reprobivi dent vsqz ad diē iudicij glām bōz in vñi nō in piculari. qz vidēt eos in magna glā sed nō clare in quali. De huiusm. di visioe autē nō letant. sed tristant. tū ppter inuidi am aliene felicitatis. tū ppter carētiā pprie beatitudinis. Post inūm et vltimū iudicijz hoc eis subtrahet in pena eoz. cū videbunt etiā hoc aspectu idignos se reputari. In dā natis erit fletus spūalis. s. dolor interior. et nō fletus corpalis q ē cū resolutione lachry maz qz cessatē motu celi nulla iā erit gene ratio vel corruptio. m erit ibi illa que non sūt i corporalit inspicienda. s. cōpēbētio. ce rebz i formatio faciei. et huiusmodi. Dct omis que3 dñs in 3sa. cōmnatū nequa3z material est. qz nullū aial ppter boicm re māebit. Erū at ibi vermis cōsciētie rodēs animā et non corpus. In sumo loco sola ē letitia. In loco infimo sola est tristitia. In medio hoc est in mundo hec si mō pmixta. Post diez iudicij tria loca tū mō erunt hi tata. s. celus. infernus. et libus. Quot s3 loca penaz. Rñ. i libro. quarto d dñs rpi ad inferos. O to glā penarū in lege scripsit Tullius. s. damnū vincula verba. talionem i gnominiā. exiliū. mortē seruitutem. Hec oia possunt penis infernalibus adaptari p mū p3 qz dānati amiserunt deū. et oia bona iā grē quam glie nō soluz in re. sed et i spe. 3sa. Nō remanēbit tēta vi hauriatū pa rum aque de fouca. s. diuine mic. aut depoz tet igniculus de incendio. s. charitatis. quia scdm 3re. f. inita est estas. cōsumata est messis. De secundo ligatis manibus et pe

dibus rē. De tercio. puer. Adalei percutiē tes impioz corpb⁹. De quarto Apoc. 18. Quāntū glorificauit se et in delictū suū rātuz dare et tormentū. et lucū. et lucū. De quin to. 3sa. Omnes facies cōbuste erunt imo tā ignominiosū erit corpb⁹ peccatoris qz anī ma resumens ipsū stupebit. qn taz terribile i videbit. et vellet hīc tale sicut fuit quādo cōmestum erat a vermbus. De 6. Dat. projctū cū i tene. et. De 7. 3. Ibi mors semp viuūt. et hec sicut dicitur in Apoc. erit mors secunda. De 8. Tre. Prouinciāz pñcep s facta est sub tributo. Non qz dā nati sub tributo penarum semper seruiēt. et tamen nunquam per soluet. Ex predic tis collige qz erit calor ignis stridor. tenebre sumus lachryme inter lozes aspectus demo num clamez improprijs. ariditas fistis. se tor sulphurus vermis cōsciētie. vincula car cer. timor dolor. pudor. inuidia rancor. ca rennia visionis diuine. ablatio spei ois salu tis. Ipsū etiam ēē quod omnis creatura ap petū erit eis pena. quia querēt omnes mor tem et nō inuenient. Ibi erit sicut au 3io n ysius. ppter: a fantasia. demones. concu pūscntia. et furor irascibilis.

De gloria sanctorum.

Capitulum. 23.

Numquodqz tanto perfectus ē qz to magis coniungitur essendi prin cipio. Demo autē in qui perfectus esse expectat duplicem habet finem vltimū. Dnum extrinsecum que est beatitudo crea ta que nos in patria beatificabit formaliter. Alium habet finem intrinsecum que est be aritudo increata que nos beatificabit effec tiue scilicet deum. Prima scilicet beati tudo creata est tanquam finis in que spera tur. Secunda vero scilicet increata tan quam finis in quo quiescitur. Alio mō o iudicabant phi de beatitudine. s3 malc. Di

debant enim stoyci beatitudinem i virtute
animum consistere per bipatentiam aut incogni-
tionem veritatis. Epicurii vero in volu-
ptate. Mos autem dicimus esse beatitudi-
nem sicut dictum est. Deus enim remunere
rat suos sicut merita. Apostolus. Unusquis-
que propter merita. Jo. i. gratia pro gratia. Ma-
the. Sic et vos in vi. me. etc. Et supra meri-
ta. Unde illud mensura bona. etc. etc.

De donibus in comuni.

Capitulum. 14.

Dos in patria est id quod immediate ani-
mam deo coniungit. ut est visio. di-
rectio et apprehensio. Sunt. n. dona
quedam parte sicut est sapia et intellectus qui
deus aiaz coniungat non in fine bitu medio
et pp non dicuntur dotes. sed aie pmiationes.
Dotes. n. non appellantur dona quilibet quod da-
tur aie in traductione sui in gloria. n. s. do-
na peccata per que ad actu vite gloriose dis-
ponitur. sicut et in pmi non appellatur proprie
dota quodcumque donum datur sponse i sua tra-
ductione. s. donum pmi de quo sustinere
ri debeat. Dotes sicut duplices. quedam. n. ex
parte aie. quibus deo tanquam principio vite et sue
sine bitu medio coniungit. et per quas tradu-
citur in amplexus sponsi i dissolubiles et fru-
itione. Quedam vero dotes sicut ex parte corporis
quibus ipm corpus subicit aie tanquam principio
vite ne per ipsum aia ab actu glorie retardet.
Moranda etiam quod dotes aie sunt de premio
subali. dotes autem corporis de premio accituali
ipsas dotes non habent. quod sponsum est. dos autem
possessio sponse est que usum eiusdem habe-
bit post mortem viri. Sicut nec angeli dicuntur
habere dotes. quod cum in nuptiis sic coensus aia-
ruum i vno natura. sicut non est in angelis
i principio habent. Unde angeli non
possunt dici sponse viri. ergo nec dotes. p-
prie habebunt. Sponsio carnaliter danur
tria. s. dos. donatio propter nuptias. et pa-
rensalta. dos autem est donatio facta spon-
se ex parte patris. et hoc ad usum sponsi. p-
pter onera matrimonij. sed ad possessionem

sponse. In dicitur autem deus pater dos
sponse dotem ad possidendum sponsum dicitur
sponsum ad gloriam et bonorum et non ad usum
quia bonorum nostrorum non eget. Dona-
tio autem propter nuptias est que a sponso
datur sponse. et hoc erit in futuro gaudium.
quod habebit anima in visione christi bo-
minis. Parafrenalia est quod habet spon-
sa propter dotem. sicut sunt munera que dan-
tur sibi ab amicis et huiusmodi. Istud. erit
in patria pre gaudium quod habebit anima
de societate beatorum. et de congratulatione
felicitatis eorum.

De dotibus anime in generali.

Capitulum. 15.

Dotes anime sicut tres. scilicet cogno-
tio. dilectio et inebellio huc tenentur. quod
a quibusdam appellatur comprehendere
sio. a quibusdam fructio. Harum dotium
numerus multipliciter accipitur. Primo ex
parte virtutum theologiarum. quia cogno-
tio succedit fidei. dilectio caritati. compre-
hensio autem spei. Accipitur alio modo ex
parte potentiarum anime. Cognitio autem
potest appropriari intelligentie. dilectio vo-
luntati. comprehensio memorie. Appro-
priantur etiam a quibusdam aliis tribus po-
tentijs. scilicet rationali. concupiscibili et irascibi-
li. Possunt etiam predicte dotes accipi sicut
tria que tribus personis appropriantur. ita
ut comprehensio respiciat patris potentiam
Cognitio filij sapientiam. et dilectio bonita-
tem spiritus sancti. Circa istas dotes nota
quod cognitio rei vise in se ponit presentiam.
comprehensio ponit rei contingentiam. di-
lectio ponit amantis ad rem amatam collu-
ganciam.

De dotibus anime in speciali.

Capitulum. 16.

Rima dos anime est cognitio. qua
p divina essentia videbitur tota ab om-
nibus. sed non totaliter prout est infi-
nita. Videbitur tamen divina essentia lim-
pidius ab vno quam ab alio. Et iste defectus
erit etiam ex parte videntis non visi. quia
idem erit visum. Beatitudo namque

consistit in perfecta operatione presentie al-
tissime. i. intelligentie. et circa obiectum al-
tissimum. scilicet deum. Ex parte igitur obiecti cum
sit vnum simplicissimum nulla potest esse di-
versitas. sed ex parte potentie. Nam inquan-
tum vna potentia magis est perfecta lumi-
ne glorie quam a terra. tanto perfectius operabitur
circa vnum et idem subiectum. huc obiectum. Si-
cut idem sol diuersimode a diuersis aspiciatur
vel eodem littera a diuersis legentibus. secun-
dum quod oculus est magis vel minus dispo-
situs. Tribus modis cognoscitur aliquid quod
est. vel sicut est. vel quid est. Primo modo co-
gnoscitur deus in via etiam a malis. secun-
do modo videtur i prius a bonis. vbi Jo. i.
Suntiles ei crimus. quoniam videbimus cum sicut
ti est. i. suam maiestatem. claritatem et bonita-
tem. Tertio modo nec a malis. nec in via nec
in patria. quod finitum nunquam videbitur infini-
tum. Videbimus autem deum in se. et deum i no-
bis. et nos in deo. Cognoscere autem deum
in sua essentia est visio meridiana. cognosce-
re vero creatura in verbo est visio matutina.
sed cognoscere creaturam in se hoc est in p-
prio genere appellat visio vespertina. Vi-
debitur vnusquisque cogitationes alterius. p-
ur vult ipse cognans manifestare. Unde
D. D. vnusquisque mentem ab alterius ocu-
lis compulenta non abscondet. Videbunt
itaque iusti deum et gaudeant. videbunt glo-
riam sanctorum et congaudeant. videbunt
quod penas reproborum et de euasione p-
sculorum gratias agant. Ad sciendum qua-
liter deus sine medio videatur nota quod tri-
plex est medium. scilicet ferens obnubilans et di-
sponens. Sine medio igitur differentie vi-
debitur deus. quia dei visio non est per di-
stantiam. sed per presentiam cum ipse sit et
sententia ubique videbitur sine medio ob-
nubilante. quia tollitur speculatus et enygma
que ambo sunt in via. Lumen enim visus no-
strum in presentia non possit propter debilitatem
in presentia. nec lucem signi. nec esse est ha-
bere medium. scilicet speculum creature. Quia
vero infinita est distantia inter speculum et

rem visam. propter hoc obscure relucet sibi
similitudo unde videmus in enygmate. i.
obscure. Videbitur quoque sine medio simi-
litudinali. quia deus cognoscitur in seipso
et non per aliquam abstractam similitudinem
alias creatura esset terminus. et deus a do-
mis videbitur nec a non esset vere finis om-
nium. Non autem videbitur deus sine me-
dio disponente quod est gratia et gloria. Por-
tet enim propositionem esse in videntem et
visum. hoc autem dispositio est ex parte vi-
dentis et non rei visae. Sciendum quod multi-
plex est medium. Primum est peccati. Ita
peccata vestra diu scrunt inter vos et deum
vestrum. Istud est medium impiorum.
Secundum est medium creature. Apoc.
Inuisibilia dei a creatura mundi per ea que
facta sunt cognosci possunt hoc est medium
philosophorum. Tertium est figure. Apoc.
Omnia in figura contingebant illis. hoc est
medium prophetarum et patriarcharum.
Quartum est medium scripture psal. De-
claratio sermonum tuorum illa. et intelli. de.
per hoc est medium theologorum. Quin-
tum est medium fidei. Apoc. Esto fidelis
vsque ad mortem. et cetera hoc est medium fidei
quod tanquam in enygmate vident deum.
Secunda dos anime est dilectio. sed inter
dilectionem et virtutem differentia est du-
plex. Vna est secundum habitum quia vir-
tus est proprie id quod transit de statu gra-
tie ad statum glorie. Dos autem est id quod
supra meritum datur in traductione sponse.
Alia est differentia penas obiectum. quia li-
cet obiectum utrobique sit deus. non tamen
secundum quod deus. sed erit obiectus vir-
tutis in quantum est summa bonitas. obiec-
tum autem dotis est in quantum est ipsa ani-
ma vnibilis in vnum spiritum. Nota quod si
deus et spes secundum rem euacuabitur in
patria. Caritas nec secundum rem nec se-
cundum actum euacuabitur. sed solum se-
cundum modum. quia imperfectio eius tollit.
Dicit autem Aug. quod fidei. succedit spes quam
videbimus. Spei vero succedit beatitudo

ad quam perventuri sumus . sed charitati
nihil succedet . quia potius augetur . Ter
tia dos anime est comprehensio que est ten
sio viti et amati . vel tenio veri et boni primi
et istud verum est prout comprehendere su
mitur p amingere . et non p circumplecti di
vinam immensitatem .

De dotibus corporis in generali.

Capitulum: 17.

Maqueq; pars perfectius se habet
in uno toto quaz in se . Vnde nunc
sicut anima a corpore corruptibili
separata perfectius habet esse quam ei coniuc
ta . sic in futuro reconiuncta corpore incorp
tibili perfectius habebit esse qz modo . ma
xime cum non impediatur tunc a corpore
sicut modo . quin potius de glorificatioe cor
poris habebit tunc gaudium . Dotes corpo
ris sunt quatuor . quarum numerus sic ha
betur . Nam ad hoc qd corpus sit perfecte
subm anime nec impediatur eas in operibus
glorie quatuor requiruntur . quorum duo
pertinent ad sensum requirunt qd sit recep
tibile facilius specierum sensibilem ad qd
disponit claritas . Alterum vt non sit recep
tibile passionum ignobilium ad quod dis
ponit impassibilitas quo ad motum etiam
duo requiruntur . Vnum est vt per contra
riam inclinationem non resistat suo motori
ad quod disponit agilitas . Aliud vt corpo
ra pe que mouet non resistant ei . ad quod
disponit subtilitas . Alia differentia talis e .
quia in homine est quadruplex compositio .
Prima est qualitarum contrariarum . hec
compositio tunc erit perfecta . quando qua
litates ita equabunt . vt nulla sit pugna vni
us contra aliam . et hec faciet imp . sibi itaf .
Secunda compositio est materie cum for
ma . hec autem compositio tunc erit perfecta
qñ materia vincitur a forma . penes hanc p
fectionem sumitur subtilitas . Tertia compositio
est corpus organizati cum anima . per

fectio istius compositionis est qd omnia oiz
gana sine impedimento sint mobilia ab ani
ma . penes hanc perfectionem sumitur agili
tas . Quarta compositio est corporis cum
spiritibus lucidis . quibus mouetur corpus
ab anima . et hanc perfectionem secundum per
fectum statum responderi claritas . Tertio
sumitur predictarum dotium numerus se
cundum pprietate que sunt in eis . Nam
penes aqua transparentiam sumitur clari
tas . penes terre soliditatem sumitur impaf
sibilitas . penes tenuitatem ignis sumitur
subtilitas . penes mobilitatem aeris sumitur
agilitas . Quarto sumuntur iste dotes secū
dam quatuor defectus quos habet corpus
humanum a quatuor elementis de quibus
componitur . Habet enim corpus humanū
ab igne caliditatem et inde nigridine . a ter
ra grossitiam . ab aere passibilitatem . ab aqua
frigiditatem . et inde tarditatem . Sed ista
luntur p quatuor dotes corporis quas xps
assumpsit ante passionem suam . sicut In
go de sancto Dic . Dicit . Claritatem in tra
figuratione . Agilitatem quando supra ma
re ambulauit . Subtilitatem in nauitate .
quia salua virginali integritate maris na
tus fuit . Impassibilitatem . quando in ce
na corpus suum manducandum discipulis
dedit . quod intelligendum est secundum ac
tum non secundum habitum . quia aliter
rogaretur diuinis miraculis .

De dotibus corporis in spali.

Capitulum: 18.

Prima dos corpis est claritas . S
p nota qd dicitur aliquid clarum du
pliciter . aut quia purius et sic dicitur
vitrum clarum aut quia lucidum . et sic dicit
stella clara . Corpus autem gloriificatum et
erit purius et lucidum . vnde vtroq; modo
erit corpus clara . Duo eni sit qd nuc causant
obscuritatem i diuano corpe . Vnum est materie

impuritas . Alterum luminis paucitas tūc
vero tollitur raq; scilicet illa impura de
finitas et obscuritas que ex modicitate lumi
nis est . et ideo erit corpus clarissima . Nota
qd corpa gloriificata spe s erūt tūc clariora qz sol
sic modo . sicut dominus ait . quia iusti fulge
bunt sicut sol . Ita . Erit lux lune sicut lux so
lis . et lux solis septemplex sicut lux sepies
dicunt . Sciendum quoq; qd corpora san
ctorum non equaliter erunt clara . quia me
lior anima habebit corpus lucidius . Vnde
qd corpus christi supra modum excedat clari
tatem aliorum . tamen in comparatione san
ctorum potest claritas eius assimilari clari
tati solis . sicut in vobis rimentibus nome me
um oriatur sol iusticie . id est christus . Clari
tas sanctorum potest respectu christi compa
rari claritati stellarum . Vnde Apocalipsis
Stella a stella differt in claritate . hoc e qd sa
cti plus vel minus lucent sicut differentiam
meritorum . Claritas vero puerorum qui
post baptismum moriuntur anteqz veniant
ad annos discretionis comparari potest lu
mini lune . quia sicut luna non habet lumē
a se sed a sole . ita isti non habent gloriam ex
merito proprio . sed ex merito christi . Bap
tismus enim ex passione christi habet effica
ciam . Secunda dos corporis est impassibi
litas que resultat ex virtute anime corpus su
um potenter continentis . ita vt a nullo exte
rioris agente valeat immutari . Dixeret qz
quis corpora sanctorum sint composita ex con
trariis illa tamen contrarietas erit ad omni
modam equalitatem et concordiam redacta
Dixerunt quidam qd impassibilitas sancto
rum corporum resultabit ex natura quinti
corporis . id est quinte essentie . Sed hoc nō
est verum . quia nihil de quinto corpore ve
nit in compositione materialium corporum
inferiorum . Differentia est inter impassibi
litate corporum sanctorum et Ade in statu
innocentie et puerorum . quia impassibilitas
sanctorum erit non posse pati . Impassibili
tas Ade fuit posse non pati . Impassibilitas
puerorum erit nihil pati . et hoc nō est ex po

tentia resistendi lesionem extrinsecam quas non
habebunt . sed ex ordie diuine misericordie
que non permittit eis aliquid adhiberi per
quod possint ledi . Et que pact qd si tales
pueri ponerentur ad ignem post resurrecti
onem lederentur ab eo . nisi obitaret diuina
misericordia . secus est de corporibus glori
ficatis . que si etiam ponerentur in inferno
non sentirent aliquam lesionem . subtilitas
est tertia dos que aufert grossitiam corporis
causatam ex materialitate elementū . et ex co
positione elementalium qualitarum . Nota
qd duplex est subtilitas . vna scilicet ex rarita
te parium stantium non propinque . sed ex
tali subtilitate efficitur corpus facile diuisibi
le que non erit in corporibus gloriificatis .
alia est ex perfecta victoria forme super ma
teriam et huius subtilitas est vniue substant
tie . sicut dicitur celus subtile hoc modo erit
corpora sanctorum subtilia . Et est sciendum
qd duo corpora non gloriificata non possunt
esse simul in eodem loco sicut nec duo glori
ficata . alioquin sequeretur qd in vno corpore
glorificato essent potentie intrandi partes al
terius corporis . in alio vero essent in poten
tia resistendi . Corpus vero gloriificatum po
test esse simul cum corpore non gloriioso sicut
dictum antiquorum . quod tamen nec fides
habet nec auctoritas . et ratio contradicū . ha
bent tamen aliquid apparentie pro se . Max
sicut in corporibus non gloriiosis ipsa gros
sities impedit ne duo corpora possint esse in
eodem loco . quia vnus alteri resistit . ita gros
sities ista per glorie subtilitatem tollitur . a
deo qd corpus gloriiosum non possit resistere
glorioso . ita p corpora gloriiosa penetra
bunt alia corpora non ea diuidendo . s; sub
intrando manente distinctione diuisionum
vtriusq; corporis . Quarta dos corporis
est agilitas que tanta erit sicut dicit Augu
s . qd protinus vbi volet spiritus ibi erit corpus
Verum tamen sicut melior anima corpus
habebit lucidius . ita et agilius . Ita tamen
qd voluntas sanctorum erit coniuncta omni
tioni . vnde voluntas eorum nunq; apparet qd

nerum. sed genera singulorum. Tot enim sunt
gaudia particularia que quilibet hinc in se vel in
alio. quod ea solius dei notitia comprehendit. et
illi quos summa sapientia voluerit ea scire. Tantu
magis gaudium quilibet de bono alterius quod
de bono proprio quod tamen non est intelligendum
de intentione gaudij. sed numero gaudiorum.
Tot igitur sunt gaudia ubi quod omnes arithme
trici huius mundi non possent ea numerare
nec geometri. inmensurare. nec grammati
ci dialerici et rhetorici explicare. quia nec ocu
lus vidit. nec au. audi. et c. Vnde debent facti
supra se de dei visione. et infra se de creatu
rarum pulchritudine intra se de corporis glori
ficatione. extra se de angelorum et hominum af
fectione. Deus. omnes sensus spirituales ineffa
bili delectatione reficit. cum ipse sit futurus
obiectum omnium sensuum spiritualium. Erunt namque
deus speculum visui. cithara auditui. mel
gustui. balsamum olfactui. flos tactui. Ibi erit
caedorum lucis estivalis. amenitas vernalis. abun
dantia autumnalis. reges hyemalis. Ibi teste
Aug. tulget quod non capit locus. sonat quod
non cepit tempus. olet quod non spargit fla
tus. sapit quod non minuit edacitas. non erit
quod duellat saticitas. Ite Aug. Ibi deus
videbitur sine fine. sine fastidio amabilis. si
ne fatigatione laudabitur. Ibi videtis stul
ticia sapientia salomonis. Ibi est deformi
tas pulchritudo absalomis. Ibi est tardita
tas acocitas asaelis. Ibi iudicet infirmi
tas fortitudo sanfonis. Ibi est mortalitas
longa vita mansuetudo. Ibi est paupertas re
gnum augusti. Ibi secundum Aug. nihil obest.
nihil affluit. nihil desinit. nihil est extra quod
apparet. nihil intra quod fastidiatur. Ibi secundum
Ber. erit rationi plenitudo deus. lux volu
tari. multitudo pacis. memorie continuatio
eternitatis. Ite Aug. de corpore et anime in
spera vita. O caro illam vitam amplecti debu
isti ubi vita sine morte. ubi iuventus sine se
nectute. ubi lux sine tenebris. ubi gaudium si
ne tristitia. ubi pax sine discordia. ubi vo
luntas sine turbatione. ubi regnum sine mu
tatione. V. r. Merces sanctorum tam ma
gnae est quod non potest mensurari tam multa

quod non potest numerari. tam copiosa quod
non potest fieri. tam preciosa quod non po
test estimari. item Aug. Illud quod pro
mutit deus fide non capitur. spe non atin
gitur. charitate non comprehenditur dei. s
ria et vota transcendit. acquiri potest estima
ri non potest. ubi carmina non desunt pre
mia non deficiunt. ubi nihil quod amabitur
deest. ubi nihil desiderabitur quod non ad
illa beatitudo sicut ait Aug. in duobus con
sistit. scilicet in necessaria presentia omnis boni.
et in necessaria absentia omnis mali. Ite Aug.
O vita vitalis dulcis et amabilis et semper me
morabilis. ubi summa securitas. ubi secura
tranquillitas. ubi tranquilla iocunditas. ubi
iocunda felicitas. ubi felix eternitas. ubi ce
na beatitudo. ubi beata certitudo. ubi certa
visio et sine fine laudatio. Ibi affluentia di
uitiarum influentia deliciarum et consuetu
dia bonorum. Denique de gaudijs celestibus re
pleat nos dei filius qui cum patre et spiritu sancto
vivit et regnat deus. Amen.

Explicit compendium theologie veri
tatis compilatum per Albertum magnum
impresitque Venetijs. per Badielē grassis
de papia. M. cccc. lxxv. die xiiij. Junij.